

ΦΟΡΕΑΣ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ & ΕΠΕΝΔΥΣΕΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΤΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΩΝ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ ΣΤΟΧΟΥ
«ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΔΑΦΙΚΗ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ»

ΣΥΜΒΑΣΗ

«ΣΥΜΒΟΥΛΟΣ ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗΣ ΓΙΑ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΩΝ ΕΠΙΠΤΩΣΕΩΝ (STRATEGIC ENVIRONMENTAL ASSESSMENT) ΤΩΝ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑΣ INTERREG 2021-2027»
ΚΑΙ ΕΙΔΙΚΟΤΕΡΑ
ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑΣ
«ΕΛΛΑΔΑ-ΚΥΠΡΟΣ 2021-2027»

ΣΤΑΔΙΟ ΜΕΛΕΤΗΣ:

«ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΩΝ ΕΠΙΠΤΩΣΕΩΝ (ΣΜΠΕ) ΤΟΥ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑΣ INTERREG 2021-2027 «ΕΛΛΑΔΑ-ΚΥΠΡΟΣ 2021-2027»

Το Πρόγραμμα συγχρηματοδοτείται από το
Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης
της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ

ΚΥΠΡΙΑΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

ΑΝΑΔΟΧΟΣ:

ΕΕΟ GROUP Ανώνυμη Εταιρία Συμβούλων

Έδρα:

Μαυροκορδάτου 1 - 3, ΤΚ 10648 Αθήνα

Τηλ: +30-210-9769560

Φαξ: +30-210-9705762

E-mail: info@eeogroup.gr

ΣΦΡΑΓΙΔΑ – ΥΠΟΓΡΑΦΗ
ΑΝΑΔΟΧΟΥ

ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑ

ΣΦΡΑΓΙΔΑ – ΥΠΟΓΡΑΦΗ
ΥΠΕΥΘΥΝΟΥ ΜΕΛΕΤΗΣ

ΕΕΟ GROUP Α.Ε.
ΕΕΟ GROUP ΑΝΩΝΥΜΗ ΕΤΑΙΡΙΑ ΣΥΜΒΟΥΛΩΝ
ΜΑΥΡΟΚΟΡΔΑΤΟΥ 1 - 3, ΑΘΗΝΑ
ΑΡ.Μ.Α.Β. 26759/01/Β/02/366
ΑΦΜ: 094354802 ΔΟΥ: ΦΑΕ ΑΘΗΝΩΝ
ΑΡ. Γ.Ε.ΜΗ. 1489501000

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ
2022

ΠΑΡΑΔΟΤΕΟ 2° -
1^η ΕΚΘΕΣΗ ΣΜΠΕ - 4^η ΕΚΔΟΣΗ

Ι. ΦΡΑΝΤΖΗ & ΣΥΝΕΡΓΑΤΕΣ Ε.Π.Ε.
ΜΕΛΕΤΕΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ
Α. ΖΙΝΝΗ 80 ΑΘΗΝΑ 117 41
ΑΦΜ: 095679031 ΔΟΥ: Ε' ΑΘΗΝΩΝ
ΤΗΛ: 210 98 46 853 FAX: 210 98 13 442

Το παρόν παραδοτέο εκπονήθηκε από την εταιρεία ΕΕΟ GROUP Α.Ε. στα πλαίσια του έργου «Σύμβουλος υποστήριξης για τη Στρατηγική Μελέτη Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων (Strategic Environmental Assessment) των Προγραμμάτων Συνεργασίας Interreg 2021-2027» σύμφωνα με τη σύμβαση που υπογράφηκε την 12^η Οκτωβρίου 2021 μεταξύ της ΕΕΟ GROUP Α.Ε. και της Ειδικής Υπηρεσίας Διαχείρισης των Επιχειρησιακών Προγραμμάτων του Στόχου «ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΔΑΦΙΚΗ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ».

ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΕΡΓΟΥ

Τίτλος Έργου:	Σύμβουλος υποστήριξης για τη Στρατηγική Μελέτη Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων (Strategic Environmental Assessment) των Προγραμμάτων Συνεργασίας Interreg 2021-2027
Τίτλος Παραδοτέου:	2 ^ο παραδοτέο: 1 ^η Έκθεση Σ.Μ.Π.Ε., η οποία θα διαβιβασθεί για τελική έγκριση στην Αρμόδια Υπηρεσία, ήτοι στη Δ/νση Περιβαλλοντικής Αδειοδότησης του ΥΠΕΝ όπως προβλέπεται στην ΚΥΑ 107017 (ΦΕΚ 1225 ΤΕΥΧΟΣ Β' / 05.09.2006).
Έκδοση:	4.0
Ημερομηνία Υποβολής:	14/01/2022
Διανομή σε:	Επιτροπή Παρακολούθησης και Παραλαβής του Έργου

ΤΡΟΠΟΠΟΙΗΣΕΙΣ

Έκδοση	Ημερομηνία	Αιτιολογία Αλλαγών	Σελίδες που αντικαθίστανται
1.0	15/12/2021	Πρώτη Υποβολή	
2.0	22/12/2021	Δεύτερη Υποβολή	Νέα παραγραφος: § 2.2.5 για Κύπρο Συμπληρώσεις σε: §2.2.2., § 3.3, §3.5 ως προς την Κύπρο και §1.6, §7.5 και κεφ.8 ως προς την παρακολούθηση Αντικατάσταση παραγράφων: §7.2.1, §7.2.2 και §7.2.3 ως προς τις δράσεις Αντικατάσταση πινάκων: 1.2, 4.1, 4.2, 4.3 ως προς τις δράσεις και στρογγύλευση προϋπολογισμού
3.0	04/01/2022	Τρίτη Υποβολή	Σελ. 8 και όπου αλλού αναφερόταν: «Δράσεις συνεργασίας για την ανάπτυξη ψηφιακών δεξιοτήτων και σε μεγαλύτερης ηλικίας ομάδες», διαγράφηκε. Στην ενότητα 3.5.5 συμπεριλήφθησαν σχετικά έργα του ΕΛ-ΚΥ (ΑΙΓΙΣ, ΕΡΜΗΣ II, Stratenergy)
4.0	14/01/2022	Τέταρτη Υποβολή	Διαγραφή στην παραγραφο 3.5.5. του ΕΡΜΗΣ II: Τουρισμός χωρίς Εμπόδια για Όλους

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

1	ΜΗ ΤΕΧΝΙΚΗ ΠΕΡΙΛΗΨΗ ΤΟΥ ΣΥΝΟΛΟΥ ΤΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ	1
1.1	ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ ΜΕΛΕΤΗΣ	1
1.2	ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΔΙΑΣΥΝΟΡΙΑΚΗΣ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑΣ ΕΛΛΑΔΑ- ΚΥΠΡΟΣ 2021-2027	1
1.3	ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΔΥΝΟΤΗΤΕΣ.....	4
1.4	ΠΙΘΑΝΗ ΕΞΕΛΙΞΗ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΩΝ ΠΑΡΑΜΕΤΡΩΝ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΜΗ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ	4
1.5	ΣΥΜΜΟΡΦΩΣΗ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΜΕ ΤΗΝ ΑΡΧΗ ΜΗ ΠΡΟΚΛΗΣΗΣ ΣΗΜΑΝΤΙΚΗΣ ΒΛΑΒΗΣ	6
1.6	ΣΥΓΚΡΟΤΗΣΗ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΩΝ ΜΕΛΕΤΗΣ	7
2	ΓΕΝΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ	10
2.1	ΣΥΜΒΑΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ	10
2.2	Ο ΘΕΣΜΟΣ ΤΗΣ ΕΚΤΙΜΗΣΗΣ ΤΩΝ ΕΠΙΠΤΩΣΕΩΝ ΣΤΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΑΠΟ ΟΡΙΣΜΕΝΑ ΣΧΕΔΙΑ ΚΑΙ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ	12
2.2.1	<i>Το στρατηγικό επίπεδο προγραμματισμού.....</i>	12
2.2.2	<i>Ανάδυση της στρατηγικής περιβαλλοντικής εκτίμησης μέσα από την εξέλιξη του Ευρωπαϊκού περιβαλλοντικού κεκτημένου</i>	13
2.2.3	<i>Η Οδηγία 2001/42/ΕΚ.....</i>	15
2.2.4	<i>Η Κοινή Υπουργική Απόφαση ΥΠΕΧΩΔΕ/ΕΥΠΕ/οικ.107017/28.8.2006.....</i>	17
2.2.5	<i>Ο Νόμος 102(Ι)-2005.....</i>	18
3	ΣΚΟΠΙΜΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΣΤΟΧΟΙ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ	20
3.1	ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ & ΣΚΟΠΙΜΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ	20
3.2	ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΕΣ ΚΑΙ ΕΙΔΙΚΟΙ ΣΤΟΙΧΟΙ	21
3.3	ΔΙΕΘΝΕΙΣ Ή ΚΟΙΝΟΤΙΚΟΙ Ή ΕΘΝΙΚΟΙ ΣΤΟΧΟΙ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΠΟΥ ΘΑ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΛΗΦΘΟΥΝ ΥΠΟΨΗ	21
3.3.1	<i>Ευρωπαϊκή Πράσινη Συμφωνία</i>	21
3.3.2	<i>Κλιματική Αλλαγή</i>	22
3.3.3	<i>Βιοποικιλότητα</i>	29
3.3.4	<i>Κυκλική οικονομία</i>	31
3.3.5	<i>Ύδατα</i>	35
3.3.6	<i>Θαλάσσια Στρατηγική.....</i>	37
3.3.7	<i>Βιώσιμη και έξυπνη κινητικότητα</i>	39
3.3.8	<i>Εξάλειψη της ρύπανσης</i>	40
3.3.9	<i>Ποιότητα της ατμόσφαιρας.....</i>	42
3.3.10	<i>Πολιτιστική κληρονομιά - Τοπίο.....</i>	44
3.4	ΤΡΟΠΟΣ ΜΕ ΤΟΝ ΟΠΟΙΟ ΕΛΗΦΘΗΣΑΝ ΥΠΟΨΗ ΟΙ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΟΙ ΣΤΟΧΟΙ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΠΡΟΕΤΟΙΜΑΣΙΑ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ	45
3.5	ΣΥΣΧΕΤΙΣΗ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΜΕ ΑΛΛΑ ΣΧΕΔΙΑ ΚΑΙ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ	50
3.5.1	<i>Ευρωπαϊκή Εδαφική Συνεργασία (ETC).....</i>	50
3.5.2	<i>ESPON: Ευρωπαϊκό Δίκτυο Παρατηρητηρίου Χωροταξικού Σχεδιασμού (European Spatial Planning Observatory Network).....</i>	50
3.5.3	<i>URBACT - Πρόγραμμα δικτύου για την αστική ανάπτυξη</i>	51
3.5.4	<i>Balkan-Mediterranean -Πρόγραμμα «Βαλκάνια-Μεσόγειος».....</i>	52
3.5.5	<i>Άλλα Έργα Interreg</i>	53
3.5.6	<i>Σχέση του Προγράμματός με άλλα Προγράμματα - Χρηματοδοτικά Έργα.....</i>	56
4	ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ	58
4.1	ΠΕΡΙΟΧΗ ΑΝΑΦΟΡΑΣ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ.....	58
4.2	ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ	60
4.3	ΠΡΟΥΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ	64

4.4	ΑΝΑΛΥΤΙΚΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΤΩΝ ΕΡΓΩΝ ΚΑΙ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΩΝ ΠΟΥ ΕΝΔΕΧΟΜΕΝΩΣ ΝΑ ΠΡΟΚΥΨΟΥΝ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΟΥ	64
5	ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΕΣ	69
5.1	ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗ ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΩΝ ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΩΝ	69
5.2	ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΗ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΩΝ ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΩΝ	69
5.3	ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΜΗΔΕΝΙΚΗΣ ΛΥΣΗΣ	71
5.4	ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	72
6	ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΤΗΣ ΥΦΙΣΤΑΜΕΝΗΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ ΤΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ	73
6.1	ΒΙΟΠΟΙΚΙΛΟΤΗΤΑ.....	73
6.2	ΧΛΩΡΙΔΑ.....	74
6.3	ΠΑΝΙΔΑ.....	74
6.4	ΕΔΑΦΟΣ.....	75
6.5	ΥΔΑΤΑ.....	77
6.6	ΑΕΡΑΣ	81
6.7	ΚΛΙΜΑΤΙΚΟΙ ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ	84
6.8	ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ	86
6.8.1	Δημογραφικά στοιχεία	86
6.8.2	Οικονομικά στοιχεία.....	87
6.8.3	Κοινωνικά στοιχεία.....	91
6.8.4	Τεχνικές Υποδομές.....	92
6.9	ΑΝΘΡΩΠΙΝΗ ΥΓΕΙΑ.....	95
6.10	ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑ	96
6.11	ΥΛΙΚΑ ΠΕΡΙΟΥΣΙΑΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ.....	97
6.12	ΤΟΠΙΟ.....	97
6.13	ΠΙΘΑΝΗ ΕΞΕΛΙΞΗ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΩΝ ΠΑΡΑΜΕΤΡΩΝ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΜΗ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ.....	98
6.14	ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΠΟΥ ΕΝΔΕΧΕΤΑΙ ΝΑ ΕΠΗΡΕΑΣΤΟΥΝ ΣΗΜΑΝΤΙΚΑ ...	99
6.15	ΥΦΙΣΤΑΜΕΝΑ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ	101
7	ΕΚΤΙΜΗΣΗ, ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΚΑΙ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΩΝ ΕΠΙΠΤΩΣΕΩΝ ΣΤΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ	103
7.1	ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΕΚΤΙΜΗΣΗΣ ΤΩΝ ΕΠΙΠΤΩΣΕΩΝ.....	103
7.1.1	Μεθοδολογία του σταδίου προσδιορισμού των επιπτώσεων	104
7.1.2	Μεθοδολογία του σταδίου χαρακτηρισμού των επιπτώσεων	104
7.1.3	Μεθοδολογία του σταδίου αξιολόγησης των επιπτώσεων	105
7.2	ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΕΠΙΠΤΩΣΕΩΝ	105
7.2.1	Προσδιορισμός των επιπτώσεων από την Προτεραιότητα 1.....	106
7.2.2	Προσδιορισμός των επιπτώσεων από την Προτεραιότητα 2.....	110
7.2.3	Προσδιορισμός των επιπτώσεων από την Προτεραιότητα 3.....	113
7.3	ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΕΠΙΠΤΩΣΕΩΝ	115
7.4	ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΩΝ ΕΠΙΠΤΩΣΕΩΝ	116
7.5	ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΑΡΑΚΟΛΟΥΘΗΣΗ.....	117
8	ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΚΑΝΟΝΙΣΤΙΚΗΣ ΠΡΑΞΗΣ.....	120
9	ΔΥΣΚΟΛΙΕΣ ΠΟΥ ΑΝΕΚΥΨΑΝ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΕΚΠΟΝΗΣΗ ΤΗΣ ΣΜΠΕ.....	123
10	ΒΑΣΙΚΕΣ ΜΕΛΕΤΕΣ ΚΑΙ ΕΡΕΥΝΕΣ	124
11	ΔΙΑΒΟΥΛΕΥΣΕΙΣ	125
11.1	ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	125
11.2	ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΔΙΑΒΟΥΛΕΥΣΗΣ ΣΜΠΕ.....	125

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ I: ΚΕΙΜΕΝΑ ΤΕΚΜΗΡΙΩΣΗΣ	129
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ II: ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΣΧΕΔΙΩΝ	136
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ III: ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ – ΠΗΓΕΣ ΑΝΑΦΟΡΑΣ	137
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ IV: ΠΟΡΕΙΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΟΜΑΔΑΣ ΕΡΓΟΥ	139

ΠΙΝΑΚΕΣ

Πίνακας 1-1: Πρόγραμμα ανά προτεραιότητα και ειδικό στόχο	3
Πίνακας 1-2: Προϋπολογισμός του Προγράμματος	3
Πίνακας 3-1: Πρόγραμμα ανά προτεραιότητα και ειδικό στόχο	21
Πίνακας 3-2: Περιβαλλοντική Αξιολόγηση Προγράμματος	46
Πίνακας 4-1: Αρχιτεκτονική Προγράμματος ανά Προτεραιότητα, Ειδικό Στόχο και Δράση	60
Πίνακας 4-2: Προϋπολογισμός του Προγράμματος	64
Πίνακας 4-3: Ενδεικτικά έργα και δραστηριότητες που ενδεχομένως να προκύψουν από την εφαρμογή του Προγράμματος	65
Πίνακας 6-1: Οριακές τιμές αέριων ρύπων	81
Πίνακας 6-2: Τιμή επίτευξης δείκτη αποτελέσματος R0304 για το έτος 2019	83
Πίνακας 6-3: Κατάσταση διαχείρισης αποβλήτων διασυνοριακής περιοχής, (2017)	94
Πίνακας 6-4: Ρυθμός αύξησης των παραγόμενων ΑΣΑ στην Ελλάδα (2017-2019)	94
Πίνακας 6-5: Παραγόμενων ΑΣΑ στην διασυνοριακή περιοχή (2019)	94
Πίνακας 7-1: Προσδιορισμός των πιθανών επιπτώσεων από την Προτεραιότητα 1	107
Πίνακας 7-2: Προσδιορισμός των πιθανών επιπτώσεων από την Προτεραιότητα 2	110
Πίνακας 7-3: Προσδιορισμός των πιθανών επιπτώσεων από την Προτεραιότητα 3	113
Πίνακας 7-4: Εποπτική παρουσίαση των ιδιοτήτων των επιπτώσεων του Προγράμματος	116

ΕΙΚΟΝΕΣ

Εικόνα 1-1: Η περιοχή εφαρμογής του προγράμματος για την περίοδο 2021-2027	2
Εικόνα 4-1: Η περιοχή εφαρμογής του προγράμματος για την περίοδο 2021-2027	58
Εικόνα 6-1: Χάρτης δυνητικού κινδύνου ερημοποίησης της Ελλάδας (Εθνική Επιτροπή κατά της Ερημοποίησης)	76
Εικόνα 6-2: Χάρτης ευαισθησίας στην ερημοποίηση στην Κύπρο	77
Εικόνα 6-3: Γεωγραφική κατανομή των εννέα υδρολογικών περιοχών της Κυπριακής Δημοκρατίας	80
Εικόνα 6-4: Τύποι χαρακτήρα του τοπίου (Warnock et al., 2008) της Κύπρου	98

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΑ

Διάγραμμα 3-1: Δενδρόγραμμα ελέγχου συμβατότητας με αρχή μη πρόκλησης βλάβης	49
Διάγραμμα 6-1: Τιμές βάσης του δείκτη αποτελέσματος R0304 για τα έτη 2012, 2013 και 2014	82
Διάγραμμα 6-2: Πληθυσμός ανά Περιφέρεια (1 ^η Ιανουαρίου), 2008-2019	87
Διάγραμμα 11-1: Στρατηγική Επικοινωνίας του Προγράμματος	127

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

ΑΚΡΩΝΥΜΙΑ	ΕΡΗΗΝΕΙΑ
ΑΕΠ	Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν
ΑΠΕ	Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας
ΑΣΑ	Αστικά Στερεά Απόβλητα
Δ.Ε.	Δημοτική Ενότητα
ΕΔ	Εναλλακτική Δυνατότητα
ΕΕ	Ευρωπαϊκή Ένωση
ΕΖΔ	Ειδικές Ζώνες Διατήρησης
ΕΚ	Ευρωπαϊκή Κοινότητα
ΕΚΤ+	Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο
ΕΛΣΤΑΤ	Ελληνική Στατιστική Αρχή
ΕΜΕΚΑ	Επιτροπή Μελέτης των Επιπτώσεων της Κλιματικής Αλλαγής της Τράπεζας της Ελλάδος
ΕΜΥ	Εθνική Μετεωρολογική Υπηρεσία
ΕΟΚ	Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα
ΕΠ	Επιχειρησιακό Πρόγραμμα
ΕΠΑ	Εθνικό Πρόγραμμα Ανάπτυξης
ΕΠΕ	Εκτίμηση Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων
ΕΠΕΑΡ	Εθνικό Πρόγραμμα Ελέγχου Ατμοσφαιρικής Ρύπανσης
ΕΠΜ	Ειδική Περιβαλλοντική Μελέτη
ΕΣΔΑ	Εθνικό Σχέδιο Διαχείρισης Αποβλήτων
ΕΣΕ	Εθνική Στρατηγική για την Ένταξη
ΕΣΕΚ	Εθνικό Σχέδιο για την Ενέργεια και το Κλίμα
ΕΣΠΑ	Εταιρικό Σύμφωνο για το Πλαίσιο Ανάπτυξης
ΕΣΠΚΑ	Εθνική Στρατηγική για την Προσαρμογή στη Κλιματική Αλλαγή
ΕΤΘΑΥ	Ευρωπαϊκό Ταμείο Θάλασσας, Αλιείας και Υδατοκαλλιέργειας
ΕΤΠΑ	Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης
ΕΥΠΕ	Ειδική Υπηρεσία Περιβάλλοντος
ΖΔΥΚΠ	Ζώνες Δυνητικά Υψηλού Κινδύνου Πλημμύρας
ΖΕΠ	Ζώνες Ειδικής Προστασίας
ΖΟΕ	Ζωνών Οικιστικού Ελέγχου
Ι.Γ.Μ.Ε./Ε.Α.Γ.Μ.Ε.	Ελληνική Αρχή Γεωλογικών και Μεταλλευτικών Ερευνών.
ΙΡCC	Διακυβερνητική Επιτροπή για την Αλλαγή του Κλίματος
ΚΑΖ	Καταφύγια Άγριας Ζωής
ΚΒΧΚ	Κόκκινο Βιβλίο της Χλωρίδας της Κύπρου
ΚΔΑΥ	Κέντρο Διαλογής Ανακυκλώσιμων Υλικών
ΚΕΝΑΚ	Κανονισμό Ενεργειακής Απόδοσης Κτιρίων
ΚΥΑ	Κοινή Υπουργική Απόφαση
ΛΑΠ	Λεκάνη Απορροής Ποταμού
ΜΔΠΠ	Μονάδες Διαχείρισης Προστατευόμενων Περιοχών
ΜΕΑ	Μονάδα Επεξεργασίας Αποβλήτων και Βιοαποβλήτων
ΜΚΟ	Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις

ΑΚΡΩΝΥΜΙΑ	ΕΡΗΝΗΝΕΙΑ
ΜΜΕ	Μικρές και Μεσαίες Επιχειρήσεις
ΟΟΣΑ	Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης
ΟΠΥ	«Οδηγία - Πλαίσιο των Υδάτων»
Π.Ε.	Περιφερειακή Ενότητα
Π.Π.	Προγραμματική Περίοδο
Π/Υ	Προϋπολογισμός
Π1, Π2, Π3	Προτεραιότητες του Προγράμματος
ΠΑΚΠ	Προκαταρκτική Αξιολόγηση Κινδύνων Πλημμύρας
ΠΔ	Προεδρικό Διάταγμα
ΠΔΕ	Πρόγραμμα Δημοσίων Επενδύσεων
ΠΕΠ	Περιφερειακό Επιχειρησιακό Πρόγραμμα
ΠΕΣΔΑ	Περιφερειακό Σχέδιο Διαχείρισης Αποβλήτων
ΠεΣΠΚΑ	Περιφερειακό Σχέδιο για την Προσαρμογή στην Κλιματική Αλλαγή
ΠΠΧΣΑΑ	Περιφερειακό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης
Σ.Σ.Ε.Δ.	Συλλογικού Συστήματος Εναλλακτικής Διαχείρισης Συσκευασιών
ΣΑΤΑΜΕ	Σχέδια Αντιμετώπισης Τεχνολογικών Ατυχημάτων Μεγάλης Έκτασης
ΣΔΚΠ	Σχέδιο Διαχείρισης Κινδύνων Πλημμύρας
ΣΔΛΑΠ	Σχέδιο Διαχείρισης Λεκανών Απορροής Ποταμών
ΣΜΑ	Σταθμός Μεταφόρτωσης Απορριμμάτων
ΣΜΑΥ	Σταθμός Μεταφόρτωσης Ανακυκλώσιμων Υλικών
ΣΜΠΕ	Στρατηγική Μελέτη Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων
ΣΠΕ	Στρατηγική Περιβαλλοντικής Εκτίμησης
ΣΜΕΕΠ	Στρατηγική Μελέτη Εκτίμησης Επιπτώσεων στο Περιβάλλον
ΣΠΠ	Σημαντικές Περιοχές για τα Πουλιά
ΤΑ	Ταμείο Ανάκαμψης
ΤΔΜ	Ταμείο Δίκαιης Μετάβασης
ΤΕΠ	Τομεακά Επιχειρησιακά Προγράμματα
ΤΙΦΚ	Τοπία Ιδιαίτερου Φυσικού Κάλλους
ΤΚΣ	Τόποι Κοινοτικής Σημασίας
ΤΠΕ	Τεχνολογίες Πληροφορίας και Επικοινωνίας
ΤΣ	Ταμείο Συνοχής
Υ.Π.ΕΝ.	Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας
ΥΔ	Υδατικό Διαμέρισμα
ΥΜΕΠΕΡΑΑ	Υποδομές Μεταφορών, Περιβάλλον και Αειφόρος Ανάπτυξη
ΥΠΕΧΩΔΕ	Υπουργείο Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων
ΥΣ	Υδατικό Σύστημα
ΥΥΣ	Υπόγεια Υδατικά Συστήματα
ΦΔ	Φορείς Διαχείρισης
ΦΕΚ	Φύλλο Εφημερίδας της Κυβέρνησης
ΧΥΤΑ	Χώρος Υγειονομικής Ταφής Αποβλήτων
ΧΥΤΥ	Χώρος Υγειονομικής Ταφής Υπολειμμάτων
CDM	Μηχανισμό Καθαρής Ανάπτυξης

ΑΚΡΩΝΥΜΙΑ	ΕΡΗΗΝΕΙΑ
ESPON	Ευρωπαϊκό Δίκτυο Παρατηρητηρίου Χωροταξικού Σχεδιασμού
ETC	Ευρωπαϊκή Εδαφική Συνεργασία
IUCN	International Union for Conservation of Nature
MED-ENPI	Πρόγραμμα Διασυνοριακής Συνεργασίας «Θαλάσσια Λεκάνη της Μεσογείου»
SCCF	Ταμείο Ειδικής Κλιματικής Αλλαγής
UNFCCC	Σύμβαση Πλαίσιο των Ηνωμένων Εθνών για την Κλιματική Αλλαγή
URBACT	Πρόγραμμα δικτύου για την αστική ανάπτυξη

1 ΜΗ ΤΕΧΝΙΚΗ ΠΕΡΙΛΗΨΗ ΤΟΥ ΣΥΝΟΛΟΥ ΤΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ

1.1 ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ ΜΕΛΕΤΗΣ

Η παρούσα **Στρατηγική Μελέτη Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων (ΣΜΠΕ)** εκπονείται στο πλαίσιο της διαδικασίας Στρατηγικής Περιβαλλοντικής Εκτίμησης που προβλέπει το άρθρο 7 της Κοινής Υπουργικής Απόφασης με α. π. ΥΠΕΧΩΔΕ/ΕΥΠΕ/οικ.107017/28.8.2006 για την «εκτίμηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων ορισμένων σχεδίων και προγραμμάτων, σε συμμόρφωση με τις διατάξεις της Οδηγίας 2001/42/ΕΚ» (ΦΕΚ 1225Β/5.9.2006) (ΚΥΑ ΣΠΕ) και ο Ν. 102(Ι)-2005. Αφορά την εκ των προτέρων αξιολόγηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων από την υλοποίηση του υπό διαμόρφωση Προγράμματος Διασυνοριακής Συνεργασίας Ελλάδα- Κύπρος για την προγραμματική περίοδο 2021-2027.

Η παρούσα μελέτη αποτελεί το παρόν 2^ο Παραδοτέο με τίτλο «1^η Έκθεση Στρατηγικής Μελέτης Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων (ΣΜΠΕ)», το οποίο εκπονείται σύμφωνα με την από 12/10/2021 σύμβαση παροχής υπηρεσιών που έχει συνάψει η EEO Group ΑΕ ως Ανάδοχος με την Ειδική Υπηρεσία Διαχείρισης Επιχειρησιακών Προγραμμάτων του Στόχου «ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΔΑΦΙΚΗ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ» με ΑΔΑΜ 21ΣΥΜΝ009363642 2021-10-14 για το έργο: «**Σύμβουλος υποστήριξης για τη Στρατηγική Μελέτη Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων (Strategic Environmental Assessment) των Προγραμμάτων Συνεργασίας Interreg 2021-2027**».

Το παρόν παραδοτέο, στοχεύει στην υψηλού επιπέδου προστασία του περιβάλλοντος, εκτιμώντας τις επιπτώσεις που ενδέχεται να έχουν ορισμένα σχέδια και προγράμματα και υιοθετώντας μέτρα αντιμετώπισης στο πρώιμο αυτό στάδιο λήψης αποφάσεων.

1.2 ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΔΙΑΣΥΝΟΡΙΑΚΗΣ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑΣ ΕΛΛΑΔΑ- ΚΥΠΡΟΣ 2021-2027

Η περιοχή διασυνοριακής συνεργασίας του προγράμματος **INTERREG VI-A ΕΛΛΑΔΑ-ΚΥΠΡΟΣ 2021-2027** περιλαμβάνει τρεις περιφέρειες NUTS II για την **Ελλάδα (Περιφέρειες Κρήτης, Βορείου Αιγαίου και Νοτίου Αιγαίου)**, ενώ για την **Κύπρο** επιλέξιμη περιοχή αποτελεί το σύνολο της χώρας (NUTS I).

Η περιοχή εφαρμογής του νέου Προγράμματος Διασυνοριακής Συνεργασίας «Ελλάδα-Κύπρος 2021-2027», αποτελεί την πλέον νοτιοανατολική εδαφική ενότητα λειτουργώντας ως πύλη εισόδου – εξόδου της Ε.Ε. Συνορεύει με οκτώ (8) χώρες, μία εκ των οποίων είναι υποψήφια για ένταξη (Τουρκία) και οι υπόλοιπες επτά (7) χώρες αποτελούν γείτονες της ΕΕ (Συρία, Λίβανος, Ισραήλ, Παλαιστίνη, Ιορδανία, Αίγυπτος και Λιβύη) και λαμβάνουν οικονομική βοήθεια, από το Μέσο Γειτνίασης, Ανάπτυξης & Διεθνούς Συνεργασίας (Neighbourhood, Development and International Cooperation Instrument (NDICI)). Το γεγονός αυτό την καθιστά ως τη μοναδική διασυνοριακή περιοχή της ΕΕ που συνορεύει με δύο ηπείρους (Αφρική και Ασία).

Εικόνα 1-1: Η περιοχή εφαρμογής του προγράμματος για την περίοδο 2021-2027

Με γνώμονα τις ανάγκες της διασυνοριακής περιοχής που υπογράμμισε ο δημόσιος διάλογος, καθώς και τις χαρτογραφημένες προκλήσεις που απορρέουν από αυτές και της ανάλυσης SWOT, η οποία πραγματοποιήθηκε, κατά τον σχεδιασμό του Προγράμματος, η αρμόδια Επιτροπή Προγραμματισμού επέλεξε τους Στόχους Πολιτικής ΣΠ2 (Μια πιο πράσινη Ευρώπη), ΣΠ4 (Μια πιο κοινωνική Ευρώπη) και τον Ειδικό Στόχο Interreg 2 (ISO 2) (Μεγαλύτερη Ασφάλεια και Προστασία στην Ευρώπη). Μετά την επιλογή αυτή, ακολουθώντας τη διαδρομή της Δημόσιας Διαβούλευσης η Στρατηγική του Προγράμματος αφορά στην οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη της διασυνοριακής περιοχής συνεργασίας μέσω της ενίσχυσης της προστασίας του φυσικού περιβάλλοντος, της προσαρμογής στην κλιματική αλλαγή και της προώθησης του πολιτισμού, του βιώσιμου τουρισμού και της κοινωνικής οικονομίας.

Πιο συγκεκριμένα, εξειδικεύτηκε στους Ειδικούς Στόχους, οι οποίοι αφορούν στα πεδία της ενέργειας, της κλιματικής αλλαγής, του φυσικού περιβάλλοντος, του τουρισμού και του πολιτισμού, της απασχόλησης και της μετανάστευσης. Στο ανωτέρω πλαίσιο, συγκροτήθηκαν οι παρακάτω προτεραιότητες, οι οποίοι θα αποτελέσουν το μίγμα της πολιτικής που θα εφαρμοστεί μέσω του Προγράμματος Συνεργασίας για την ανάπτυξη και την προστασία της περιοχής παρέμβασης:

- 1^η Προτεραιότητα [Π1]: Προστασία του φυσικού περιβάλλοντος, προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή με αποδοτική πράσινη ενέργεια, πρόληψη των κινδύνων και μείωση των εκπομπών αερίων θερμοκηπίου.
- 2^η Προτεραιότητα [Π2]: Προώθηση της κοινωνικο-οικονομικής ανάπτυξης μέσω της ενίσχυσης του πολιτισμού, του βιώσιμου τουρισμού και της κοινωνικής οικονομίας.
- 3^η Προτεραιότητα [Π3]: Μεγαλύτερη ασφάλεια και προστασία στην περιοχή παρέμβασης, μέσω της αποτελεσματικότερης ένταξης προσφύγων και μεταναστών.

Στον επόμενο πίνακα παρουσιάζονται συνοπτικά οι Προτεραιότητες και οι Ειδικό Στόχοι του Προγράμματος.

Πίνακας 1-1: Πρόγραμμα ανά προτεραιότητα και ειδικό στόχο

Προτεραιότητα	Ειδικός Στόχος
Π1: Προστασία του φυσικού περιβάλλοντος, προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή με αποδοτική πράσινη ενέργεια και μείωση των εκπομπών αερίων θερμοκηπίου	i) Προώθηση ενεργειακής απόδοσης και μείωσης εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου
	iv) Προώθηση της προσαρμογής στην κλιματική αλλαγή και της πρόληψης του κινδύνου καταστροφών, και της ανθεκτικότητας, λαμβάνοντας υπόψη προσεγγίσεις που βασίζονται στο οικοσύστημα
	vii) Ενίσχυση της προστασίας και της διατήρησης της φύσης, της βιοποικιλότητας και των πράσινων υποδομών, μεταξύ άλλων σε αστικές περιοχές, και τη μείωση όλων των μορφών ρύπανσης
Π2: Προώθηση της κοινωνικο-οικονομικής ανάπτυξης μέσω της ενίσχυσης του πολιτισμού, του βιώσιμου τουρισμού και της κοινωνικής οικονομίας	(i) Ενίσχυση της αποτελεσματικότητας και της ικανότητας ένταξης των αγορών εργασίας και της πρόσβασης σε ποιοτικές θέσεις απασχόλησης μέσω της ανάπτυξης των κοινωνικών υποδομών και της προώθησης της κοινωνικής οικονομίας
	vi) Ενίσχυση του ρόλου του πολιτισμού και του βιώσιμου τουρισμού στην οικονομική ανάπτυξη, την κοινωνική ένταξη και την κοινωνική καινοτομία
Π3: Μεγαλύτερη ασφάλεια και προστασία στην περιοχή παρέμβασης, μέσω της αποτελεσματικότερης ένταξης προσφύγων και μεταναστών	iii) Προστασία και ένταξη μεταναστών (συμπεριλαμβανομένων προσφύγων)

Στον πίνακα που ακολουθεί παρουσιάζονται συνολικά τα χρηματοδοτικά κονδύλια ανά ταμείο και η εθνική συγχρηματοδότηση.

Πίνακας 1-2: Προϋπολογισμός του Προγράμματος

Αριθ. στόχου πολιτικής	Προτεραιότητα	Ταμείο (κατά περίπτωση)	Συνεισφορά της ΕΕ	Εθνική συνεισφορά	Σύνολο	Ποσοστό συγχρηματοδότησης
ΣΠ 2	Προτεραιότητα 1 (60%)	ΕΤΠΑ	27.594.728	6.898.682	34.493.410	80%
ΣΠ4	Προτεραιότητα 2 (35%)	ΕΤΠΑ	16.096.925	4.024.232	20.121.157	80%
Ειδικός Στόχος Interreg 2 (ISO 2)	Προτεραιότητα 3 (5%)	ΕΤΠΑ	2.299.561	574.890	2.874.451	80%
	Σύνολο	ΕΤΠΑ	45.991.214	11.497.804	57.489.018	80%

1.3 ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΔΥΝΟΤΗΤΕΣ

Στο πλαίσιο της παρούσας μελέτης, αξιολογούνται συγκριτικά οι εναλλακτικές δυνατότητες διαμόρφωσης του Προγράμματος Διασυνοριακής Συνεργασίας «Ελλάδα - Κύπρος 2021-2027». Ειδικότερα, εξετάζονται οι εξής δυνατότητες:

Μηδενική Λύση (do nothing scenario) (ΕΔ-1): με βάση το σενάριο αυτό, παραμένουν οι ισχύουσες σήμερα πρόνοιες, χωρίς την υιοθέτηση εφαρμογής ενός Προγράμματος.

Εναλλακτική Δυνατότητα 2 (ΕΔ-2): η εν λόγω λύση αφορά στην υλοποίηση του Προγράμματος, όπως αυτό περιγράφεται αναλυτικά στο Κεφάλαιο 4 της παρούσας μελέτης.

Προτιμητέα αποδείχθηκε η Εναλλακτική Δυνατότητα 2, καθώς από επιχειρησιακής πλευράς, η αξιοποίηση των πόρων του Προγράμματος της διασυνοριακής περιοχής αναμένεται να αναθερμάνει σε σημαντικό βαθμό την τοπική οικονομία, καταλήγοντας τελικά σε ουσιαστικές βελτιώσεις των δεικτών ευημερίας των πολιτών. Η παραίτηση από τους πόρους αυτούς μεταφράζεται στην πράξη, πέραν της αναπτυξιακής υστέρησης, σε καθήλωση της ευημερίας στα σημερινά επίπεδα και παραίτηση από τις ευκαιρίες βελτίωσής της.

Επιπλέον, διαπιστώθηκε ότι, από περιβαλλοντικής πλευράς, η ΕΔ-2 είναι προτιμητέα, επειδή αναμένεται να συμβάλει στα ακόλουθα:

- Προστασία του φυσικού περιβάλλοντος, προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή με αποδοτική πράσινη ενέργεια και μείωση των εκπομπών αερίων θερμοκηπίου
- Προώθηση της κοινωνικο-οικονομικής ανάπτυξης μέσω της ενίσχυσης του πολιτισμού, του βιώσιμου τουρισμού και της κοινωνικής οικονομίας
- Μεγαλύτερη ασφάλεια και προστασία στην περιοχή παρέμβασης, μέσω της αποτελεσματικότερης ένταξης προσφύγων και μεταναστών.

Με την αξιολόγηση της μηδενικής λύσης, διαπιστώθηκε ότι, από περιβαλλοντικής πλευράς, είναι απευκταία, επειδή:

- ο συνολικός αντίκτυπος της θα είναι η αναπτυξιακή υστέρηση, η οποία, λόγω της σύγχρονης σύνδεσης ανάπτυξης - περιβάλλοντος, θα συνοδεύεται από τάσεις περιβαλλοντικής υποβάθμισης, ενώ
- ειδικότερα στον τομέα των δαπανών που κατευθύνονται προς επένδυση σε περιβαλλοντικές υποδομές, η απώλεια των σχετικών κονδυλίων οδηγεί στην αποτυχία εξισορρόπησης των περιβαλλοντικών πιέσεων και μάλιστα, χωρίς σοβαρή πιθανότητα υποκατάστασης από άλλες επενδύσεις των δύο κρατών.

1.4 ΠΙΘΑΝΗ ΕΞΕΛΙΞΗ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΩΝ ΠΑΡΑΜΕΤΡΩΝ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΜΗ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ

Αξιολογώντας αφενός τη σημερινή εικόνα του περιβάλλοντος στη διασυνοριακή περιοχή, τόσο σε ό,τι αφορά την κατάσταση των περιβαλλοντικών μέσων όσο και τις ασκούμενες πιέσεις και αφετέρου τον προγραμματισμό της ανάπτυξης, συνάγονται τα ακόλουθα συμπεράσματα:

Η κατάσταση στην πλειοψηφία των περιβαλλοντικών συνιστωσών της διασυνοριακής περιοχής είναι ενθαρρυντική. Η φέρουσα ικανότητα δεν έχει εξαντληθεί και οι κύριοι φυσικοί παράγοντες διαμόρφωσης του περιβάλλοντος συντελούν στη διατήρηση της χλωρίδας, της πανίδας, της βιοποικιλότητας, των νερών και άλλων σημαντικών περιβαλλοντικών μέσων σε ικανοποιητικό επίπεδο. Η τάση αυτή δεν φαίνεται να διακυβεύεται στο ορατό μέλλον.

1. Πέραν των ευνοϊκών φυσικών συνθηκών, σημαντικό – ίσως το μεγαλύτερο – μέρος της ενθαρρυντικής κατάστασης του περιβάλλοντος οφείλεται στα ενεργητικά μέτρα προστασίας του, τα περισσότερα εκ των οποίων υλοποιήθηκαν στο πλαίσιο προηγούμενων προγραμματικών περιόδων. Παράλληλα, οι εξελίξεις του περιβαλλοντικού δικαίου μαζί με την ενίσχυση της περιβαλλοντικής ευαισθητοποίησης έχουν συμβάλει στην ανακατεύθυνση των παραγωγικών και αναπτυξιακών δραστηριοτήτων προς περιβαλλοντικά συμβατότερες κατευθύνσεις.
2. Παρά την ενθαρρυντική γενική εικόνα του περιβάλλοντος, ορισμένοι τομείς υστερούν, με χαρακτηριστικότερους αυτούς:
 - της ορθής διαχείρισης στερεών αποβλήτων,
 - της επεξεργασίας των υγρών αποβλήτων και της συνακόλουθης προστασίας των υδατικών αποδεκτών,
 - της διαχείρισης του υδατικού δυναμικού και
 - της εξοικονόμησης ενέργειας.

Οι υστερήσεις στους παραπάνω τομείς σχετίζονται με την ανεπάρκεια των πόρων που διατέθηκαν για την υλοποίηση έργων και την έλλειψη ευαισθητοποίησης προς τις σχετικές περιβαλλοντικές κατευθύνσεις μέχρι σήμερα.

3. Πέραν των παραπάνω, ένα άλλο μέρος των προβλημάτων που εντοπίζονται προέρχεται περισσότερο από θεσμικές αδυναμίες σε σύνθετα θέματα. Ειδικότερα, εντοπίζονται υστερήσεις στον έλεγχο της επέκτασης των – έστω και ήπιων – ανθρωπογενών επεμβάσεων σε «άβατες» φυσικές εκτάσεις και στη συγκράτηση των τάσεων υπερεκμετάλλευσης ορισμένων φυσικών πόρων.

Παράλληλα, από τη λεπτομερή ανάλυση του σημερινού περιβάλλοντος, διαπιστώνονται και τοπικού χαρακτήρα πιέσεις, οι οποίες σε ορισμένες περιπτώσεις είναι αρκετά έντονες. Η εθνική και ευρωπαϊκή τάση διαρκούς περιβαλλοντικής βελτίωσης, η οποία μεταξύ άλλων αποτυπώνεται και σε διαρκώς λεπτομερέστερες και αυστηρότερες νομικές ρυθμίσεις, αναμένεται να εκτονώσει σε κάποιο βαθμό τις πιέσεις αυτές.

Εν κατακλείδι:

Η μη εφαρμογή του προτεινόμενου Προγράμματος θα οδηγήσει σε συνθήκες μη αειφορικής ανάπτυξης της διασυνοριακής περιοχής, με συνακόλουθες επιπτώσεις τόσο στο φυσικό περιβάλλον (προστατευόμενες περιοχές, τοπίο κ.λπ.) όσο και στο ανθρωπογενές και οικονομικό περιβάλλον.

1.5 ΣΥΜΜΟΡΦΩΣΗ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΜΕ ΤΗΝ ΑΡΧΗ ΜΗ ΠΡΟΚΛΗΣΗΣ ΣΗΜΑΝΤΙΚΗΣ ΒΛΑΒΗΣ

Στο πλαίσιο της ΣΜΠΕ, αξιολογήθηκε η συμμόρφωση του Προγράμματος Διασυνοριακής Συνεργασίας «Ελλάδα-Κύπρος 2021-2027» με την αρχή «μη πρόκλησης σημαντικής βλάβης». Αυτό σημαίνει ότι το Πρόγραμμα έχει σχεδιαστεί κατά τρόπο που να μην βλάπτει σημαντικά κανέναν από τους έξι περιβαλλοντικούς στόχους του κανονισμού της ΕΕ για την ταξινόμηση. Η ταξινόμηση της ΕΕ είναι ένα επιστημονικό σύστημα ταξινόμησης για τον προσδιορισμό του εάν μια (οικονομική) δραστηριότητα μπορεί να θεωρηθεί περιβαλλοντικά βιώσιμη. Θεσπίζει έξι περιβαλλοντικούς στόχους:

- Μετριασμός της κλιματικής αλλαγής
- Προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή
- Η αειφόρος χρήση και προστασία των υδάτινων και θαλάσσιων πόρων
- Η μετάβαση στην κυκλική οικονομία
- Πρόληψη και έλεγχος της ρύπανσης
- Η προστασία και αποκατάσταση της βιοποικιλότητας και των οικοσυστημάτων.

Στο πλαίσιο της ΣΜΠΕ, διαπιστώθηκε ότι οι στόχοι του Προγράμματος Διασυνοριακής Συνεργασίας «Ελλάδα-Κύπρος 2021-2027» αφενός εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής των Ταμείων συμμορφώνονται με το περιβαλλοντικό κεκτημένο της ΕΕ και αφετέρου διασφαλίζεται η συμβατότητα του προγράμματος με την αρχή «μη πρόκλησης σημαντικής βλάβης». Επιπλέον, οι δράσεις του Προγράμματος είναι συμβατές στο πλαίσιο του μηχανισμού ανάκαμψης και ανθεκτικότητας επειδή:

α) αφενός οδηγούν σε επενδύσεις και μεταρρυθμίσεις που:

- συμβάλλουν στην αποτελεσματική αντιμετώπιση των προκλήσεων που προσδιορίζονται στις σχετικές ειδικές συστάσεις των δύο χωρών
- περιέχουν μέτρα που συμβάλλουν αποτελεσματικά στην πράσινη και στην ψηφιακή μετάβαση και
- συμβάλλουν στην ενίσχυση του αναπτυξιακού δυναμικού, της δημιουργίας θέσεων εργασίας και της οικονομικής και κοινωνικής ανθεκτικότητας της Περιφέρειας

β) και αφετέρου περιλαμβάνουν επενδύσεις στους ακόλουθους τομείς:

- Προστασία του φυσικού περιβάλλοντος, προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή με αποδοτική πράσινη ενέργεια και μείωση των εκπομπών αερίων θερμοκηπίου
- Προώθηση της κοινωνικο-οικονομικής ανάπτυξης μέσω της ενίσχυσης του πολιτισμού, του βιώσιμου τουρισμού και της κοινωνικής οικονομίας
- Μεγαλύτερη ασφάλεια και προστασία στην περιοχή παρέμβασης, μέσω της αποτελεσματικότερης ένταξης προσφύγων και μεταναστών.

1.6 ΣΥΓΚΡΟΤΗΣΗ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΩΝ ΜΕΛΕΤΗΣ

Συμπυκνώνοντας τα πορίσματα της παρούσας μελέτης, στην κανονιστική πράξη περιβαλλοντικής έγκρισης του Προγράμματος Διασυνοριακής Συνεργασίας «Ελλάδα-Κύπρος 2021-2027» προτείνεται να περιλαμβάνονται οι ακόλουθες διατάξεις:

ΕΝΟΤΗΤΑ Α:

Στο Πρόγραμμα Διασυνοριακής Συνεργασίας «Ελλάδα-Κύπρος 2021-2027», συγκροτήθηκαν οι παρακάτω προτεραιότητες, οι οποίοι θα αποτελέσουν το μίγμα της πολιτικής που θα εφαρμοστεί μέσω του Προγράμματος Συνεργασίας για την ανάπτυξη και την προστασία της περιοχής παρέμβασης:

1^η Προτεραιότητα [Π1]: Προστασία του φυσικού περιβάλλοντος, προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή με αποδοτική πράσινη ενέργεια, πρόληψη των κινδύνων και μείωση των εκπομπών αερίων θερμοκηπίου.

Οι κατηγορίες δράσεων της Προτεραιότητας 1 είναι:

α) Προώθηση ενεργειακής απόδοσης και μείωσης εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου

- Καινοτόμες δράσεις για την προώθηση ενεργειακής αναβάθμισης και αποδοτικότερης χρήσης ενέργειας των κτηρίων (ειδικά των ενεργοβόρων) — πιλοτικές εφαρμογές αποδοτικής διαχείρισης της ενέργειας, λόγω χρήσης εξειδικευμένου εξοπλισμού (π.χ. παραγωγή οξυγόνου σε νοσηλευτικά ιδρύματα κ.α.). *Αναμενόμενη Συμβολή: Μείωση εκπεμπόμενων ρύπων διοξειδίου του άνθρακα, προώθηση της ενεργειακής αποδοτικότητας & αυτονομίας*
- Πιλοτικές δράσεις ενίσχυσης ενεργειακών κοινοτήτων - *Αναμενόμενη Συμβολή: Μείωση εκπεμπόμενων ρύπων διοξειδίου του άνθρακα, προώθηση των ιδεών βιωσιμότητας και αειφορίας*
- Πιλοτικές δράσεις για την αξιοποίηση νέων τεχνολογιών και ΑΠΕ στον πρωτογενή τομέα και τη μεταποίηση γεωργικών προϊόντων, προώθηση ήπιων καλλιεργητικών πρακτικών (μείωση λιπασμάτων, φαρμάκων κλπ) - *Αναμενόμενη Συμβολή: Μείωση της εξάρτησης από ορυκτά καύσιμα και μείωση εκπομπών κυρίως μεθανίου και αμμωνίας*

β) Προώθηση της προσαρμογής στην κλιματική αλλαγή και της πρόληψης του κινδύνου καταστροφών, και της ανθεκτικότητας, λαμβάνοντας υπόψη προσεγγίσεις που βασίζονται στο οικοσύστημα

- Ανάπτυξη λύσεων που βασίζονται στη φύση (nature-based solutions) για την προστασία των οικοσυστημάτων (Δασικών, Γεωργικών, Υγροτοπικών, Παράκτιων και Θαλάσσιων) από κινδύνους λόγω της κλιματικής αλλαγής - *Αναμενόμενη Συμβολή: Μετριασμός και προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή, αυξημένη ανθεκτικότητα σε φυσικές καταστροφές*
- Δράσεις πρόληψης κινδύνων και προστασίας από καταστροφές (πχ πλημμύρες, πυρκαγιές, ερημοποίηση, διάβρωση ακτών) - *Αναμενόμενη Συμβολή: Αύξηση του συντονισμού και της συνεργασίας των ενδιαφερομένων μερών για την από κοινού διαχείριση και πρόληψη των καταστροφών (φυσικών και ανθρωπογενών)*

γ) Ενίσχυση της προστασίας και της διατήρησης της φύσης, της βιοποικιλότητας και των πράσινων υποδομών, μεταξύ άλλων σε αστικές περιοχές, και τη μείωση όλων των μορφών ρύπανσης

- Μέτρα και δράσεις προστασίας του φυσικού περιβάλλοντος και της βιοποικιλότητας από ξενικά χωροκατακτητικά είδη - *Αναμενόμενη Συμβολή: Προστασία φυσικού περιβάλλοντος, πρόληψη κινδύνων φυσικών καταστροφών*
- Δράσεις συλλογής και παροχής δεδομένων του θαλάσσιου χώρου μέσω πλατφόρμας WEBGIS για παροχή δεδομένων σε ένα ευρύ φάσμα ομάδων χρηστών, ενημέρωση των πολιτών και βελτίωση της προσβασιμότητάς τους σε πληροφορία και γνώση – *Αναμενόμενη Συμβολή: προστασία και αειφόρος χρήση του θαλάσσιου περιβάλλοντος & οικοσυστήματος*
- Δράσεις προστασίας, αποκατάστασης και ανάδειξης ειδών, οικοτόπων και προστατευόμενων περιοχών / αστικού πρασίνου - *Αναμενόμενη Συμβολή: Προστασία φυσικού περιβάλλοντος, διατήρηση βιοποικιλότητας*
- Δράσεις για την απομείωση εισροών από άλλες παραγωγικές διαδικασίες, στο περιβάλλον και τη βιοποικιλότητα- *Αναμενόμενη Συμβολή: Προστασία φυσικού περιβάλλοντος.*

2^η Προτεραιότητα [Π2]: Προώθηση της κοινωνικο-οικονομικής ανάπτυξης μέσω της ενίσχυσης του πολιτισμού, του βιώσιμου τουρισμού και της κοινωνικής οικονομίας.

Οι κατηγορίες δράσεων της Προτεραιότητας 2 είναι:

Ενίσχυση του ρόλου του πολιτισμού και του βιώσιμου τουρισμού στην οικονομική ανάπτυξη, την κοινωνική ένταξη και την κοινωνική καινοτομία

- Δράσεις προώθησης ποικίλων και καινοτόμων μορφών εναλλακτικού τουρισμού (αγροτουρισμός, οικοτουρισμός, υποθαλάσσιος και ενάλιος τουρισμός, τουρισμός ευεξίας κ.α) και τουριστικής αξιοποίησης υπαρχουσών τοποθεσιών/υποδομών (παραδοσιακά ναυπηγία, παλαιές εγκαταλελειμμένες εγκαταστάσεις παραδοσιακών μεθόδων παραγωγής κ.α.) *Αναμενόμενη Συμβολή: Ενίσχυση αειφορίας στον τουρισμό, δημιουργία νέων ροών χρήματος και ανάδειξη γαλάζιας πολιτιστικής κληρονομιάς*
- Δράσεις εξασφάλισης προσβασιμότητας για όλες τις ομάδες πληθυσμού, ιδιαίτερα τις πλέον ευάλωτες (άτομα τρίτης ηλικίας και ΑμεΑ), στους χώρους και υποδομές τουριστικού και πολιτιστικού ενδιαφέροντος - *Αναμενόμενη Συμβολή: Εξασφάλιση ίσης μεταχείρισης, κοινωνικής ένταξης και προσαρμογή επιχειρήσεων στον αειφόρο τουρισμό.*
- Συνέργειες και συμπληρωματικές δράσεις για την αξιοποίηση καινοτόμων τεχνολογιών για την ανάδειξη περιοχών τουριστικού & περιβαλλοντικού ενδιαφέροντος και την περιήγηση σε αυτές (π.χ. περιοχές φυσικού κάλλους, μεσογειακές διαδρομές, παραδοσιακοί οικισμοί, γεωμνημεία, γεωπάρκα, ναυάγια, υποθαλάσσια αξιοθέατα, ενυδρεία, κλπ.) (π.χ μέσω μεθοδολογίας BIM - Building Information Modelling) - *Αναμενόμενη Συμβολή: Ενίσχυση του ρόλου του πολιτισμού στην οικονομική ανάπτυξη, αειφορία του τουρισμού.*
- Συνέργειες και συμπληρωματικές δράσεις για την αναβίωση, αναπαράσταση και διάδοση της άυλης πολιτιστικής κληρονομιάς και των πολιτιστικών τεκμηρίων (π.χ. λαϊκή παράδοση, ελληνική μυθολογία, πολιτιστικά γεγονότα, έθιμα, καλλιτεχνικές εκδηλώσεις, δρώμενα, δραστηριότητες κλπ), καθώς και του σύγχρονου πολιτισμού (παραστατικές/ εικαστικές τέχνες κλπ) - *Αναμενόμενη Συμβολή: Ενίσχυση του ρόλου του πολιτισμού στην οικονομική ανάπτυξη, αειφορία του τουρισμού.*

3^η Προτεραιότητα [Π3]: Μεγαλύτερη ασφάλεια και προστασία στην περιοχή παρέμβασης, μέσω της αποτελεσματικότερης ένταξης προσφύγων και μεταναστών.

Οι κατηγορίες δράσεων της Προτεραιότητας 3 είναι:

Προστασία και ένταξη μεταναστών (συμπεριλαμβανομένων προσφύγων)

- Σύστημα ολοκληρωμένης συνοριακής επιτήρησης του θαλάσσιου πεδίου της διασυνοριακής περιοχής, ενδυνάμωση πλωτών και εναέριων μέσων εποπτείας, ενίσχυση των πληροφοριακών συστημάτων ερευνών και επικοινωνιών– *Αναμενόμενη συμβολή: πιο άμεση και στοχευμένη επέμβαση των λιμενικών μέσων στην ύπαρξη μεταναστατευτικών ή προσφυγικών ροών*

ΕΝΟΤΗΤΑ Β:

Από την αξιολόγηση των επιπτώσεων του Προγράμματος Διασυνοριακής Συνεργασίας «Ελλάδα-Κύπρος 2021-2027», διαπιστώθηκε τα ακόλουθα:

1. Στα ζητήματα της πανίδας, της χλωρίδας και των υλικών περιουσιακών στοιχείων, δεν αναμένονται μεταβολές στρατηγικού επιπέδου από την υλοποίηση του Προγράμματος
2. Η κατάσταση ως προς
 - την περιβαλλοντική επιβάρυνση της ανθρώπινης υγείας,
 - τις συνθήκες διαβίωσης του πληθυσμού,
 - το έδαφος,
 - τα ύδατα,
 - τον αέρα
 - το τοπίο
 - τη βιοποικιλότητα
 - τους κλιματικούς παράγοντες και
 - την πολιτιστική κληρονομιά και
 - τις πολυτροπικές πιέσεις στο περιβάλλον

αναμένεται να βελτιωθεί κατά και μετά την υλοποίηση του προγράμματος, λόγω της σημαντικής μέριμνας και των ανάλογων στόχων και πόρων που έχουν προβλεφθεί στο Πρόγραμμα Διασυνοριακής Συνεργασίας «Ελλάδα-Κύπρος 2021-2027» για τα ζητήματα αυτά.

3. Σε καμία περιβαλλοντική παράμετρο δεν αναμένονται αρνητικές επιπτώσεις από την υλοποίηση του Προγράμματος Διασυνοριακής Συνεργασίας «Ελλάδα-Κύπρος 2021-2027», επομένως δεν απαιτείται να ληφθούν ενεργητικά μέτρα στο τρέχον, πρώιμο επίπεδο σχεδιασμού.

ΕΝΟΤΗΤΑ Γ:

Για την παρακολούθηση των επιπτώσεων του Προγράμματος Διασυνοριακής Συνεργασίας «Ελλάδα-Κύπρος 2021-2027» θα συντάσσεται Διετής Έκθεση και μια τελική έκθεση της παρακολούθησης, κατά τη λήξη της προγραμματικής περιόδου, σύμφωνα με το περιεχόμενο και τη δομή που θα οριστεί από τις αρμόδιες Εθνικές Αρχές. Η παρακολούθηση θα βασιστεί κύρια στη χρήση δεικτών που αναφέρονται στις κύριες περιβαλλοντικές μεταβολές που μπορεί να προκληθούν από το Πρόγραμμα. Η επιλογή του συστήματος δεικτών θα προσδιοριστεί από τις αρμόδιες αρχές σχεδιασμού του Προγράμματος σε συνεννόηση με τις αρμόδιες αρχές περιβάλλοντος.

2 ΓΕΝΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

2.1 ΣΥΜΒΑΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

Το παρόν Παραδοτέο: «1^η Έκθεση Στρατηγικής Μελέτης Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων (ΣΜΠΕ)» εκπονείται σύμφωνα με την από 12/10/2021 σύμβαση παροχής υπηρεσιών που έχει συνάψει η ΕΕΟ Group ΑΕ ως Ανάδοχος με την Ειδική Υπηρεσία Διαχείρισης Επιχειρησιακών Προγραμμάτων του Στόχου «ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΔΑΦΙΚΗ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ» με ΑΔΑΜ 21ΣΥΜΝ009363642 2021-10-14 για το έργο: «Σύμβουλος υποστήριξης για τη Στρατηγική Μελέτη Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων (Strategic Environmental Assessment) των Προγραμμάτων Συνεργασίας Interreg 2021-2027».

Η Στρατηγική Μελέτη Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων εκπονείται στο πλαίσιο της διαδικασίας Στρατηγικής Περιβαλλοντικής Εκτίμησης που προβλέπει το άρθρο 7 της Κοινής Υπουργικής Απόφασης με α. π. ΥΠΕΧΩΔΕ/ΕΥΠΕ/οικ.107017/28.8.2006 για την «εκτίμηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων ορισμένων σχεδίων και προγραμμάτων, σε συμμόρφωση με τις διατάξεις της Οδηγίας 2001/42/ΕΚ» (ΦΕΚ 1225Β/5.9.2006) (ΚΥΑ ΣΠΕ) και ο Ν. 102(Ι)-2005. Αφορά την εκ των προτέρων αξιολόγηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων από την υλοποίηση του υπό διαμόρφωση Προγράμματος Διασυνοριακής Συνεργασίας Ελλάδα - Κύπρος για την Προγραμματική Περίοδο 2021-2027.

ΣΥΜΒΑΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΕΡΓΟΥ	
Αρχή Σχεδιασμού (Αναθέτουσα Αρχή)	ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΩΝ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΣΤΟΧΟΥ «ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΔΑΦΙΚΗ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ» ΤΟΥ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ & ΕΠΕΝΔΥΣΕΩΝ, που εδρεύει στη Θεσσαλονίκη Διεύθυνση: Λεωφ. Γεωργικής Σχολής 65, 57001, Θεσσαλονίκη Τηλ.: +30 2310 469600 Fax: +30 2310 469602 Email: interreg@mou.gr
Ανάδοχος	ΕΕΟ GROUP Ανώνυμη Εταιρία Συμβούλων που εδρεύει στη διεύθυνση Μαυροκορδάτου 1 - 3, ΤΚ 10648 Αθήνα Τηλ: +30-210-9769560 Φαξ: +30-210-9705762 E-mail: info@eeogroup.gr
Η ΣΜΠΕ υποβάλλεται σε τρία κυρίως παραδοτέα και μία Έκθεση Αναφοράς, σε τέσσερα (4) ξεχωριστά παραδοτέα	<p>1° παραδοτέο: Προσχέδιο ΣΜΠΕ του Προγράμματος Συνεργασίας "Ελλάδα-Κύπρος 2021-2027", σύμφωνα με το κεφάλαιο 1.3.3 της διακήρυξης και το Παράρτημα ΙΙΙ της ΚΥΑ υπ' αρ. ΥΠΕΧΩΔΕ/ΕΥΠΕ/οικ.107017 (ΦΕΚ 1225/Β/5.9.2006), με ιδιαίτερη μνεία στην αποτύπωση της τρέχουσας κατάστασης του περιβάλλοντος και στην εκτίμηση των στόχων, των προτεραιοτήτων και της στρατηγικής των Προγραμμάτων σε σχέση με το περιβάλλον.</p> <p>2° παραδοτέο: 1^η Έκθεση Σ.Μ.Π.Ε., η οποία θα διαβιβασθεί για τελική έγκριση στην Αρμόδια Υπηρεσία, ήτοι στη Δ/νση Περιβαλλοντικής Αδειοδότησης του ΥΠΕΝ όπως προβλέπεται στην ΚΥΑ 107017 (ΦΕΚ 1225 ΤΕΥΧΟΣ Β' / 05.09.2006).</p> <p>3° παραδοτέο: Τελική Έκθεση της Στρατηγικής Μελέτης Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων. Πρόκειται για το κύριο παραδοτέο του έργου και θα ενσωματώνει οποιαδήποτε σχόλια των αντίστοιχων ομάδων/επιτροπών σχεδιασμού προγράμματος και των αντίστοιχων εθνικών διαβουλευσεων, καθώς και της Επιτροπής Παρακολούθησης και Παραλαβής του Έργου.</p> <p>4° παραδοτέο: Συνολική Έκθεση-Αναφορά: Οποσδήποτε μέχρι και την έγκριση κάθε Προγράμματος από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, ο Συνεργάτης οφείλει να παραδώσει Έκθεση-Αναφορά, στην οποία θα γίνεται περιγραφή των παρεχόμενων υπηρεσιών του Συνεργάτη και της Εταιρείας προς τον Πελάτη, σχετικών με την Σ.Μ.Π.Ε. κατά το χρονικό διάστημα που μεσολαβεί μεταξύ της υποβολής των Σ.Μ.Π.Ε., έως την τελική έγκριση των αντίστοιχων Προγραμμάτων Συνεργασίας από την ΕΕ.</p>

Συνοπτικά η μεθοδολογική προσέγγιση της ΣΜΠΕ θα περιλαμβάνει τα ακόλουθα βήματα:

- Βήμα 1: Διάρθρωση της μελέτης σύμφωνα με το πρότυπο του Παραρτήματος III της ΚΥΑ ΣΠΕ και του Τεύχους Πρόσκλησης Εκδήλωσης Ενδιαφέροντος για την ανάθεση του συγκεκριμένου έργου παροχής υπηρεσιών.
- Βήμα 2: Ανάλυση της σκοπιμότητας και των στόχων του Προγράμματος με βάση είτε κατάλληλους δείκτες είτε μεγέθη και εκτιμήσεις για τα προσδοκώμενα αποτελέσματά του.
- Βήμα 3: Εντοπισμός και ανάδειξη των στρατηγικών προτεραιοτήτων και ειδικών στόχων του Προγράμματος που εκτιμάται ότι θα συνοδεύονται από τις εντονότερες περιβαλλοντικές μεταβολές.
- Βήμα 4: Καταγραφή της υφιστάμενης κατάστασης του περιβάλλοντος με μεθόδους και ποσότητες που αρμόζουν στο στρατηγικό επίπεδο.
- Βήμα 5: Εντοπισμός και ανάδειξη εκείνων των περιβαλλοντικών τομέων και μέσων που εκτιμάται ότι θα δεχθούν τις εντονότερες πιέσεις από το Πρόγραμμα.
- Βήμα 6: Εκτίμηση της έντασης, της αναστρεψιμότητας και των άλλων χαρακτηριστικών των περιβαλλοντικών επιπτώσεων που προδιαγράφονται στο Παράρτημα III της ΚΥΑ ΣΠΕ, εστιάζοντας κυρίως στα μείζονα ζητήματα που αφορούν στις στρατηγικές προτεραιότητες και στους περιβαλλοντικούς τομείς που αναδείχθηκαν στα Βήματα 3 και 5 αντίστοιχα.
- Βήμα 7: Αξιολόγηση των επιπτώσεων, εντοπισμός αυτών που χρήζουν αντιμετώπισης και προτάσεις για τις κατευθύνσεις, προϋποθέσεις και δράσεις που πρέπει να ενσωματωθούν στο Πρόγραμμα, ώστε να προληφθούν, εξομαλυνθούν ή εξισορροπηθούν οι επιπτώσεις αυτές.
- Βήμα 8: Πρόταση μεθόδων, προγραμμάτων και διαδικασιών για την παρακολούθηση των επιπτώσεων από την υλοποίηση του προγράμματος και της αποτελεσματικότητας των μέτρων που ενσωματώθηκαν στο Πρόγραμμα για την αντιμετώπιση τους.

Η παρούσα αποτελεί το Παραδοτέο 2 «1^η Εκθεση ΣΜΠΕ του Προγράμματος Συνεργασίας «Ελλάδα-Κύπρος 2021-2027»».

Το παρόν παραδοτέο εκπονήθηκε από την ακόλουθη ομάδα επιστημόνων:

Υπεύθυνος Έργου «Σύμβουλος υποστήριξης για τη Στρατηγική Μελέτη Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων (Strategic Environmental Assessment) των Προγραμμάτων Συνεργασίας Interreg 2021-2027»:

κ. Φραντζής Ιωάννης, Αγρονόμος Τοπογράφος Μηχανικός ΕΜΠ, Μηχανικός Περιβάλλοντος MSc.

Ομάδα έργου για το Πρόγραμμα Συνεργασίας «Ελλάδα-Κύπρος 2021-2027»:

Υπεύθυνος Ομάδας:

κ. Ντοανίδης Λάζαρος, Μηχανικός Περιβάλλοντος, MSc.

Μέλη Ομάδας:

κα. Ελευθερίου Ιωάννα, Περιβαλλοντολόγος, MSc

κα. Σαϊντ Αμάνη - Χριστιάνα, Χημικός Μηχανικός, MSc, PhD

κ. Ξουρής Βαλάντης, Πολιτικός Μηχανικός Τ.Ε.

κ. Φραντζής Νικόλας, Διοίκηση Επιχειρήσεων, MBA.

Υπεύθυνος επικοινωνίας:

κ. Τσάκωνας Άγγελος.

Το παρόν παραδοτέο στοχεύει στην υψηλού επιπέδου προστασία του περιβάλλοντος, εκτιμώντας τις επιπτώσεις που ενδέχεται να έχουν ορισμένα σχέδια και προγράμματα και υιοθετώντας μέτρα αντιμετώπισης στο πρώιμο αυτό στάδιο λήψης αποφάσεων.

2.2 Ο ΘΕΣΜΟΣ ΤΗΣ ΕΚΤΙΜΗΣΗΣ ΤΩΝ ΕΠΙΠΤΩΣΕΩΝ ΣΤΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΑΠΟ ΟΡΙΣΜΕΝΑ ΣΧΕΔΙΑ ΚΑΙ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ

Ορισμένα σχέδια και προγράμματα, δηλαδή οργανωμένα σύνολα έργων, δραστηριοτήτων και παρεμβάσεων είναι δυνατόν να συνοδεύονται, τόσο κατά την υλοποίησή τους όσο και μετά την ολοκλήρωσή τους, από δυσμενείς μεταβολές στο περιβάλλον. Καθώς οι διεθνείς και οι ευρωπαϊκές κοινότητες επαύξησαν το ενδιαφέρον τους για ορθότερη περιβαλλοντική διαχείριση, αλλά και για ανάπτυξη με αειφορικά χαρακτηριστικά, διαπιστώθηκε ότι η εκτίμηση και ο περιορισμός των επιπτώσεων σε επίπεδο έργων και δραστηριοτήτων δεν ήταν πάντοτε δυνατόν να προστατεύσουν επιτυχώς το περιβάλλον. Η αποσπασματικότητα της εστίασης μόνο στο επίπεδο των έργων φαινόταν καθαρότερα σε ζητήματα αθροιστικών και συνεργιστικών επιπτώσεων, αλλά και στον μακροπρόθεσμο ορίζοντα της λειτουργίας των έργων, κατά τον οποίο εμφανίζονταν δυσμενείς για το περιβάλλον τάσεις που δεν ήταν δυνατόν να προβλεφθούν εκ των προτέρων. Οι διαπιστώσεις αυτές οδήγησαν στην αναζήτηση μιας μεθόδου που να προλαμβάνει εξαρχής τέτοιες δυσμενείς καταστάσεις, που τις περισσότερες φορές οφείλονται σε συγκεχυμένο προγραμματισμό ενός συνόλου έργων και όχι σε ελλιπή σχεδιασμό ή περιβαλλοντικές αβλεψίες των μεμονωμένων στοιχείων του συνόλου αυτού.

Η εκτίμηση των επιπτώσεων στις αρχικές φάσεις εκπόνησης του σχεδίου ή του προγράμματος αποτελεί την προσφορότερη τέτοια μέθοδο. Ο επιδιωκόμενος στόχος της είναι η ισότιμη και ορθολογική συνεκτίμηση των περιβαλλοντικών ζητημάτων αρκετά νωρίς στη διαδικασία σχεδιασμού, ώστε στις αποφάσεις για την τελική μορφή του σχεδίου ή του προγράμματος να έχει ενσωματωθεί η μέριμνα για την προστασία του περιβάλλοντος.

2.2.1 Το στρατηγικό επίπεδο προγραμματισμού

Για να καταστεί αποτελεσματική η εκτίμηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων από ορισμένα σχέδια και προγράμματα, θα πρέπει να πραγματοποιείται στο επίπεδο εκείνο που έπεται της διατύπωσης των κεντρικών κατευθύνσεων και στόχων και να προηγείται των επιπέδων εξειδίκευσης και εφαρμογής. Στο επίπεδο αυτό, λαμβάνονται οι περισσότερες αποφάσεις γενικής φύσεως, οι οποίες έχουν συνήθως δύο χαρακτηριστικά:

- αφορούν κυρίως σε θέματα στοχεύσεων, προσανατολισμού και οριστικοποίησης του πλαισίου για τα επόμενα στάδια υλοποίησης του προγράμματος, παρά σε συγκεκριμένα ζητήματα σχεδιασμού των επιμέρους έργων και δραστηριοτήτων που θα ενταχθούν στο πρόγραμμα,
- ενδεχόμενη ανατροπή ή μεταβολή των αποφάσεων αυτών στο μέλλον, συνοδεύεται από υψηλό έως δυσβάστακτο κόστος, συνήθως με την έννοια της ανατροπής ολόκληρων τμημάτων προγραμματισμού ή αυτή της παραίτησης από τη μεγάλη πλειοψηφία των στόχων του προγράμματος.

Ακριβώς αυτά τα δύο χαρακτηριστικά είναι εκείνα που δίνουν στις αποφάσεις το στρατηγικό τους χαρακτήρα, και, για τον λόγο αυτό, το επίπεδο λήψης τους αποκαλείται «στρατηγικό». Έτσι, η εκτίμηση περιβαλλοντικών επιπτώσεων που πραγματοποιείται σε αυτό το επίπεδο εκπόνησης του προγράμματος συνήθως ονομάζεται «Στρατηγική Περιβαλλοντική Εκτίμηση» (ΣΠΕ), παρότι στα επίσημα κείμενα θεσμοθέτησης των σχετικών διαδικασιών δεν έχει υιοθετηθεί παρόμοια ορολογία.

2.2.2 Ανάδυση της στρατηγικής περιβαλλοντικής εκτίμησης μέσα από την εξέλιξη του Ευρωπαϊκού περιβαλλοντικού κεκτημένου

Για την πληρέστερη κατανόηση των γενικών αρχών της ΣΠΕ, των αναγκών που η διαδικασία αυτή καλείται να καλύψει και των θεσμικών εργαλείων προς την κατεύθυνση αυτή, ενδιαφέρον παρουσιάζει η ανάδυση της ΣΠΕ μέσα από την εξέλιξη του Ευρωπαϊκού περιβαλλοντικού κεκτημένου. Τα σημαντικότερα σημεία αυτής της ανάδυσης παρουσιάζονται στις ενότητες που ακολουθούν.

2.2.2.1 Η αρχή της πρόληψης

Η αρχή της πρόληψης αντικατέστησε, στην πρώτη θέση των περιβαλλοντικών αρχών, την αρχή του ρυπαίνοντος. Το γεγονός αυτό οφείλεται σε μια σειρά λόγων, όπως είναι:

- η ευρεία συνειδητοποίηση πληθώρας περιβαλλοντικών προβλημάτων, πολλά εκ των οποίων έχουν αποκτήσει καθολικό χαρακτήρα και οι αρχικές τους αιτίες είναι διάσπαρτες, σύνθετες ή δύσκολο να εντοπισθούν, ώστε να τυγχάνει εφαρμογής η αρχή του ρυπαίνοντος,
- η σημαντική, πολλές φορές, μείωση της «φέρουσας ικανότητας» των διαφόρων οικοσυστημάτων,
- οι εκτεταμένες επιδράσεις που προκαλούν ιδιαίτερα τα μεγάλα έργα και τα προγράμματα στους παράγοντες και μεταβλητές του φυσικού και ανθρωπογενούς περιβάλλοντος και
- η υιοθέτηση σε διεθνές επίπεδο της αρχής της βιώσιμης ανάπτυξης.

Με την αρχή της πρόληψης, μετατοπίστηκε το βάρος της περιβαλλοντικής προστασίας από την αποκατάσταση, την καταστολή ή την αποτροπή, στην πρόληψη.

2.2.2.2 Η εκτίμηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων από έργα και δραστηριότητες

Μέσα στις πρώτες εφαρμογές της αρχής της πρόληψης περιλαμβάνεται η Εκτίμηση Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων από έργα και δραστηριότητες (ΕΠΕ), η οποία συνίσταται στην πρόβλεψη και την εκ των προτέρων αποφυγή των επιπτώσεων στο περιβάλλον από την υλοποίηση και λειτουργία μεμονωμένων έργων και δραστηριοτήτων. Ειδικότερα, τα αποτελέσματα της ΕΠΕ χρησιμοποιούνται ως εργαλείο για τη λήψη αποφάσεων αναφορικά με τη δυνατότητα αδειοδότησης των περισσότερων

έργων ή δραστηριοτήτων, αλλά και με τις προϋποθέσεις περιβαλλοντικής συμβατότητας που θα πρέπει να ικανοποιεί ο σχεδιασμός τους. Στο επίπεδο αυτό, η ΕΠΕ παρέχει λεπτομερή πληροφόρηση για τις επιπτώσεις· όμως, δεδομένης της εστίασής της σε μεμονωμένα έργα, δεν παρέχει τη δυνατότητα ολοκληρωμένης πρόληψης.

Η ΕΠΕ πραγματοποιείται για έργα που η πιθανότητα να προκαλέσουν σημαντικές επιπτώσεις στο περιβάλλον είναι υπαρκτή. Θεωρείται πλέον ενοποιημένο κομμάτι της διαδικασίας σχεδιασμού έργων, που ξεκινά με την αξιολόγηση εναλλακτικών λύσεων και καταλήγει σε συμμετοχή του κοινού και σε ενδεχόμενη αναθεώρηση του έργου. Η διαδικασία ΕΠΕ περιλαμβάνει μία ή περισσότερες επιστημονικές Μελέτες Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων, τις ενέργειες για τη δημοσιοποίηση και την αξιολόγησή τους και τέλος, την ένταξη των πορισμάτων της μελέτης, των διαβουλεύσεων και της αξιολόγησης στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων.

Σε επίπεδο ευρωπαϊκού περιβαλλοντικού δικαίου, η ΕΠΕ θεσμοθετήθηκε με την Οδηγία 85/337/ΕΟΚ του Συμβουλίου της 27^{ης} Ιουνίου 1985 για την εκτίμηση των επιπτώσεων ορισμένων σχεδίων δημοσίων και ιδιωτικών έργων στο περιβάλλον (ΟJ L 175/40/5.7.1985) και επικαιροποιήθηκε με την Οδηγία 97/11/ΕΚ του Συμβουλίου της 3^{ης} Μαρτίου 1997 (ΟJ L 073/5/14.3.1997).

Το περιβαλλοντικό δίκαιο της Ελλάδας εναρμονίστηκε με τις Οδηγίες αυτές μέσω:

- του ν. 1650/1986 «για την προστασία του περιβάλλοντος» (ΦΕΚ 160 Α'), όπως τροποποιήθηκε με τον ν. 3010/2002 (ΦΕΚ 91 Α') και
- με τις κατ' εξουσιοδότηση του νόμου αυτού κοινές υπουργικές αποφάσεις (ΚΥΑ):
 - με α.η.π. 15393/2332 «Κατάταξη δημόσιων και ιδιωτικών έργων και δραστηριοτήτων σε κατηγορίες σύμφωνα με το άρ. 3 του ν. 1650/1986 όπως αντικαταστάθηκε με το άρ. 1 του ν. 3010/2002» (ΦΕΚ 1022 Β') και
 - με α.η.π. 11014/703/Φ104 «Διαδικασία Προκαταρκτικής Περιβαλλοντικής Εκτίμησης και Αξιολόγησης και Έγκρισης Περιβαλλοντικών Όρων σύμφωνα με το άρ. 4 του ν. 1650/1986 όπως αντικαταστάθηκε με το άρ. 2 του ν. 3010/2002» (ΦΕΚ 332 Β').

Στην Κύπρο, ο περί της Εκτίμησης των Επιπτώσεων στο Περιβάλλον από Ορισμένα Έργα Νόμος του 2018 [Ν. 127(Ι)/2018] τέθηκε σε ισχύ στις 31 Ιουλίου 2018 και εναρμονίζει την οδηγία 2014/52/ΕΕ. Ο Νόμος διασφαλίζει ότι δημόσια ή ιδιωτικά έργα τα οποία ενδέχεται να έχουν σημαντικές επιπτώσεις στο περιβάλλον λόγω, μεταξύ άλλων, της φύσεως, του μεγέθους ή της θέσεώς τους, υπόκεινται σε υποχρέωση εκτίμησης των επιπτώσεων τους, πριν τη χορήγηση άδειας ή έγκρισης ή εξουσιοδότησης. Με την ισχύ του Νόμου, οι περί της Εκτίμησης των Επιπτώσεων στο Περιβάλλον από Ορισμένα Έργα Νόμου του 2005 έως 2014 καταργούνται.

2.2.2.3 Ανάγκη για ολοκληρωμένη πρόληψη

Η ΕΠΕ αναφέρεται κατ' εξοχήν στον τρόπο με τον οποίο ένα προτεινόμενο έργο πρέπει να πραγματοποιηθεί, ώστε να ελαχιστοποιηθούν οι δυσμενείς περιβαλλοντικές επιπτώσεις. Ερωτήματα όπως εάν, πού και ποιος τύπος ανάπτυξης πρέπει να επιλεγεί αποτελούν το αντικείμενο προηγούμενων διαδικασιών πολιτικής. Και συχνά, αυτές οι αποφάσεις εμφανίζονται με ελάχιστη ή καμία περιβαλλοντική ανάλυση.

Από την εισαγωγή της ΕΠΕ, ο κόσμος έχει αλλάξει κατά πολύ. Ο γενικός στόχος της βιώσιμης ανάπτυξης παρουσιάζεται ως η νέα πρόκληση και η περιβαλλοντική ποιότητα συχνά επιδεινώνεται, παρά τα θεσμικά και πρακτικά μέτρα σε επίπεδο έργων. Έτσι, τα τελευταία χρόνια, κατέστη εμφανές ότι η προσέγγιση από έργο σε έργο της ΕΠΕ δεν εξασφαλίζει επαρκώς την περιβαλλοντική ποιότητα και δεν αρκεί, είτε για να καλύψει έντονα περιβαλλοντικά προβλήματα που προκύπτουν ως αποτελέσματα προγραμματικών σχεδιασμών, είτε να αποτελέσει την προληπτική ασπίδα για μεγάλους χρονικούς ορίζοντες. Ειδικά στο ζήτημα της ανεπαρκούς κάλυψης των προγραμματικών σχεδιασμών, διαπιστώθηκε ότι η διαδικασία ΕΠΕ εφαρμόζοταν στα τελικά στάδια υλοποίησης και συχνά δεν υπήρχαν άλλες δυνατότητες πρόληψης των επικείμενων επιπτώσεων παρά μόνο η ανατροπή του προγράμματος· ενώ ήταν ήδη αργά. Μετά την επανάληψη τέτοιων καταστάσεων, έγινε φανερό ότι για την αποτελεσματική, μακροχρόνια και υψηλού επιπέδου προστασία του περιβάλλοντος, είναι αναγκαία η ενσωμάτωση των περιβαλλοντικών διαστάσεων σε αρχικά επίπεδα της λήψης αποφάσεων που διαμορφώνουν το πλαίσιο για τις μετέπειτα άδειες σχετικά με την εκτέλεση έργων, δηλαδή σε επίπεδο στρατηγικού σχεδιασμού και προγραμματισμού.

Έτσι, η εκτίμηση περιβαλλοντικών επιπτώσεων πολιτικών, σχεδίων και προγραμμάτων εμφανίστηκε γύρω στο 1995 σε διάφορες χώρες όπως ο Καναδάς και η Ολλανδία και διάφορους οργανισμούς, όπως η Διεθνής Τράπεζα, με την ονομασία Στρατηγική Περιβαλλοντική Εκτίμηση (ΣΠΕ).

2.2.2.4 Η Στρατηγική Περιβαλλοντική Εκτίμηση

Μετά από ένα σχετικά μεγάλο διάστημα προβληματισμού και ανάγνωσης των διεθνών εξελίξεων, η Ευρωπαϊκή Ένωση υιοθέτησε τη διαδικασία της ΣΠΕ, εφαρμόζοντας στην πράξη, διατυπωμένες σε επίπεδο πολιτικής, δεσμεύσεις για υψηλού επιπέδου προστασία του περιβάλλοντος.

Με την ώριμη πλέον μορφή της, η ΣΠΕ είναι μια δυναμική διαδικασία και στοχεύει στην εκπλήρωση του στόχου της βιώσιμης ανάπτυξης, διαμέσου της ενσωμάτωσης της περιβαλλοντικής διάστασης στο κατά το δυνατόν έγκαιρο στάδιο της διαδικασίας σχεδιασμού πολιτικών, σχεδίων και προγραμμάτων. Με τη λογική ότι, όταν οι αποφάσεις στηρίζονται σε περιβαλλοντικά θεμελιωμένες στρατηγικές, οι ενέργειες που ακολουθούν είναι εξίσου περιβαλλοντικά αποδεκτές, αυξάνεται η βεβαιότητα ότι η ανάπτυξη και η γενικότερη επέμβαση στο περιβάλλον δεν θα είναι επιβλαβής.

Η ΣΠΕ δεν αντικαθιστά την ΕΠΕ αλλά λειτουργεί συμπληρωματικά σε ένα προγενέστερο, ανώτερο επίπεδο σχεδιασμού και προγραμματισμού της περιβαλλοντικής διαχείρισης. Συντίθεται δηλαδή μια νέα μορφή πολιτικής, ένα ενδυναμωμένο και αποτελεσματικό σύστημα εκτίμησης των περιβαλλοντικών επιπτώσεων σε στρατηγικό επίπεδο, σε στενή πάντοτε σχέση με τη λειτουργική βιωσιμότητα, και όχι με πολιτικές χαμηλής αποτελεσματικότητας και υψηλού προστατευτισμού (π.χ. πράσινες πολιτικές και οικολογικές παρεμβάσεις, αντίστοιχα).

2.2.3 Η Οδηγία 2001/42/ΕΚ

Οι αρχικές δεσμεύσεις γύρω από το ζήτημα της ΣΠΕ περιλαμβάνονται στην «έκθεση Brundtland» και στην Agenda 21, ενώ συγκεκριμένες σχετικές αναφορές περιελήφθησαν στην αρχική Στρατηγική της Λισσαβόνας και διατηρήθηκαν κατά την αναθεώρησή της.

Η ενσωμάτωση στο ευρωπαϊκό περιβαλλοντικό κεκτημένο επήλθε με την Οδηγία 2001/42/ΕΚ «σχετικά με την εκτίμηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων ορισμένων σχεδίων και προγραμμάτων» του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 27^{ης} Ιουνίου 2001 (ΟJ L 197/30/21.7.2001).

Στο κείμενο της Οδηγίας δεν υιοθετείται ο όρος «Στρατηγική Περιβαλλοντική Εκτίμηση», παρά μόνο ο – εν πολλοίς ισοδύναμος – όρος της «εκτίμησης των επιπτώσεων στο περιβάλλον από σχέδια και προγράμματα».

Συνοπτικά, η Οδηγία 2001/42/ΕΚ («Οδηγία ΣΠΕ» εφεξής), θέτει ένα διπλό στόχο και ρυθμίζει τη διεξαγωγή της διαδικασίας ΣΠΕ σε τέσσερα επίπεδα. Ειδικότερα:

- Ο διπλός στόχος της Οδηγίας ΣΠΕ είναι:
 - η υψηλού επιπέδου προστασία του περιβάλλοντος και
 - η ενσωμάτωση περιβαλλοντικών θεωρήσεων στην προετοιμασία και υιοθέτηση σχεδίων και προγραμμάτων με σκοπό την προώθηση βιώσιμης ανάπτυξης.
- Τα τέσσερα επίπεδα της διαδικασίας ΣΠΕ που προβλέπονται στην Οδηγία είναι:
 - η διερεύνηση των περιβαλλοντικών ζητημάτων, μέσω μιας επιστημονικής μελέτης εκτίμησης των επιπτώσεων στο περιβάλλον από το προτεινόμενο σχέδιο ή πρόγραμμα,
 - η διαβούλευση με τους πολίτες και τα όμορα κράτη - μέλη,
 - η ενσωμάτωση των αποτελεσμάτων της περιβαλλοντικής διερεύνησης και διαβούλευσης στην προς έγκριση μορφή του σχεδίου ή προγράμματος,
 - η παρακολούθηση των μελλοντικών επιπτώσεων από την εφαρμογή του σχεδίου ή προγράμματος.

Το κείμενο της Οδηγίας ΣΠΕ παρέχει, κατά κοινή ομολογία, σημαντική ελευθερία στην ερμηνεία του, πολλή περισσότερη από την πλειοψηφία των Ευρωπαϊκών Οδηγιών και σαφώς μεγαλύτερη από αυτό της Οδηγίας ΕΠΕ. Βέβαια, το γεγονός αυτό δικαιολογείται από τα δεδομένα ότι:

- η ποικιλία των σχεδίων και προγραμμάτων που χρειάζεται να υποβληθούν σε ΣΠΕ χαρακτηρίζεται από μεγάλο εύρος και σημαντικές διαφοροποιήσεις μεταξύ των κρατών - μελών,
- όμοια μεγάλο εύρος έχει διαμορφωθεί και στην ποικιλία των μηχανισμών εκπόνησης σχεδίων και προγραμμάτων.

Η παροχή σημαντικού εύρους ελευθερίας για την ερμηνεία της Οδηγίας ΣΠΕ, δικαιολογείται επίσης από την εννοιολογική ευρύτητα των θεμάτων που ρυθμίζει. Για παράδειγμα, σε αντίθεση με τον όρο «έργο» που διακρίνεται από επαρκή σαφήνεια, οι όροι «σχέδιο» και «πρόγραμμα» δεν έχουν παγιωμένη εννοιολογική οριοθέτηση, με αποτέλεσμα τα θεωρούμενα ως «προγράμματα» σε ένα κράτος - μέλος να μοιάζουν με τις «πολιτικές» ενός άλλου. Πάντως, το συνηθέστερο – πρακτικά και βιβλιογραφικά – περιεχόμενο των όρων αυτών, σε αντιδιαστολή με τον όρο «πολιτική» είναι το εξής:

«Πολιτική: έμπνευση και καθοδήγηση για δράση.»

Σχέδιο: ένα σύνολο συντονισμένων και χρονοθετημένων στόχων για την υλοποίηση της πολιτικής.»

Πρόγραμμα: ένα οργανωμένο σύνολο έργων σε ένα συγκεκριμένο τομέα.»

Η Οδηγία ΣΠΕ δεν διευκρινίζει ρητά την έννοια των σχεδίων και προγραμμάτων αλλά καθορίζει δύο ιδιότητές τους που τα ξεχωρίζουν από παρεμφερή σύνολα στόχων και ομάδων έργων. Οι ιδιότητες αυτές, οι οποίες πρέπει να είναι παρούσες αθροιστικά, είναι:

- η οργανωμένη εκπόνηση και έγκριση, δηλαδή η ιδιότητα της εκπόνησης ή και έγκρισης από μια αρχή σε εθνικό, περιφερειακό ή τοπικό επίπεδο ή της εκπόνησης από μια αρχή και της έγκρισης μέσω νομοθετικής διαδικασίας,
- η εκ των προτέρων απαίτηση του σχεδιασμού, βάσει νομοθετικών, κανονιστικών ή διοικητικών διατάξεων.

Το σημείο της Οδηγίας ΣΠΕ με τη χαρακτηριστικά μεγαλύτερη ελευθερία ερμηνείας είναι το πεδίο εφαρμογής, δηλαδή ο καθορισμός του είδους και του μεγέθους των σχεδίων και προγραμμάτων που θα πρέπει να υποβληθούν σε ΣΠΕ. Σε αντίθεση με την Οδηγία ΕΠΕ, στην οποία προβλέπονταν αναλυτικά τα έργα και οι δραστηριότητες που απαιτούνται να υποβληθούν σε εκτίμηση περιβαλλοντικών επιπτώσεων, η Οδηγία ΣΠΕ ρυθμίζει το συγκεκριμένο θέμα, καθορίζοντας ορισμένα χαρακτηριστικά, τα οποία πρέπει να διακρίνουν ένα σχέδιο ή πρόγραμμα, ή τις τροποποιήσεις τους, για να εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής. Τα χαρακτηριστικά αυτά είναι:

- ο τομέας του σχεδίου ή προγράμματος, ο οποίος θα πρέπει να είναι ένας ή περισσότεροι από τους τομείς γεωργίας, δασοπονίας, αλιείας, ενέργειας, βιομηχανίας, μεταφορών, διαχείρισης υγρών αποβλήτων, διαχείρισης στερεών αποβλήτων, διαχείρισης υδάτινων πόρων, τηλεπικοινωνιών, τουρισμού, πολεοδομίας και χωροταξίας ή χρήσης γης,
- ο καθορισμός, από το σχέδιο ή πρόγραμμα, του πλαισίου για μελλοντικές άδειες έργων που απαιτούν ΕΠΕ,
- οι σημαντικές ενδεχόμενες συνέπειές τους σε περιοχές που προστατεύονται για το φυσικό τους περιβάλλον.

Πέραν των ιδιοτήτων αυτών, επαφίεται στα κράτη - μέλη η τελική απόφαση για τον καθορισμό συγκεκριμένων ειδών ή ομάδων σχεδίων και προγραμμάτων για τα οποία απαιτείται ΣΠΕ.

Σε αντιδιαστολή με την ελευθερία του ορισμού του πεδίου εφαρμογής, η Οδηγία ΣΠΕ είναι πολύ σαφής ως προς την τελική της επιδίωξη, την ενσωμάτωση των αποτελεσμάτων της περιβαλλοντικής εκτίμησης και διαβούλευσης στην προς έγκριση μορφή του σχεδίου ή προγράμματος.

2.2.4 Η Κοινή Υπουργική Απόφαση ΥΠΕΧΩΔΕ/ΕΥΠΕ/οικ.107017/28.8.2006

Το εθνικό περιβαλλοντικό δίκαιο της Ελλάδας εναρμονίστηκε με την Οδηγία ΣΠΕ μέσω της Κοινής Υπουργικής Απόφασης (ΚΥΑ) με α. π. ΥΠΕΧΩΔΕ/ΕΥΠΕ/οικ.107017/28.8.2006 για την «εκτίμηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων ορισμένων σχεδίων και προγραμμάτων, σε συμμόρφωση με τις διατάξεις της Οδηγίας 2001/42/ΕΚ» (ΦΕΚ 1225 Β' / 5.9.2006), η οποία για λόγους συντομίας αναφέρεται ως ΚΥΑ-ΣΠΕ εφεξής. Πρόκειται για μια πιστή μεταφορά της Οδηγίας ΣΠΕ στα μέτρα και τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της ελληνικής πραγματικότητας, στην οποία τηρείται τόσο ο διπλός στόχος όσο και τα τέσσερα επίπεδα της διαδικασίας. Τα νέα, ειδικότερα στοιχεία της ΚΥΑ-ΣΠΕ σε σχέση με την Οδηγία είναι:

- ο σαφέστερος καθορισμός του πεδίου εφαρμογής, στο οποίο εντάσσονται συγκεκριμένα είδη σχεδίων και προγραμμάτων, όπως Επιχειρησιακά Προγράμματα και άλλα σχέδια και

προγράμματα που συγχρηματοδοτούνται από την Ευρωπαϊκή Ένωση, Ειδικά ή Περιφερειακά Πλαίσια Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης καθώς και σημαντικός αριθμός άλλων συγκεκριμένων ειδών σχεδίων και προγραμμάτων,

- η θέσπιση της διαδικασίας περιβαλλοντικού προελέγχου, ώστε να διαπιστώνεται εάν για ένα σχέδιο ή πρόγραμμα απαιτείται όντως να τηρηθεί η διαδικασία ΣΠΕ,
- η ρύθμιση του τρόπου διαβούλευσης, τόσο στο εσωτερικό όσο και διασυνοριακά,
- ο καθορισμός των απαιτήσεων από την περιβαλλοντική μελέτη, για την οποία εισάγεται ο όρος «Στρατηγική Μελέτη Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων» (ΣΜΠΕ).

Ειδικότερα, στο άρθρο 6 της ΚΥΑ-ΣΠΕ ορίζονται μια σειρά χαρακτηριστικών που πρέπει να διαθέτει η ΣΜΠΕ:

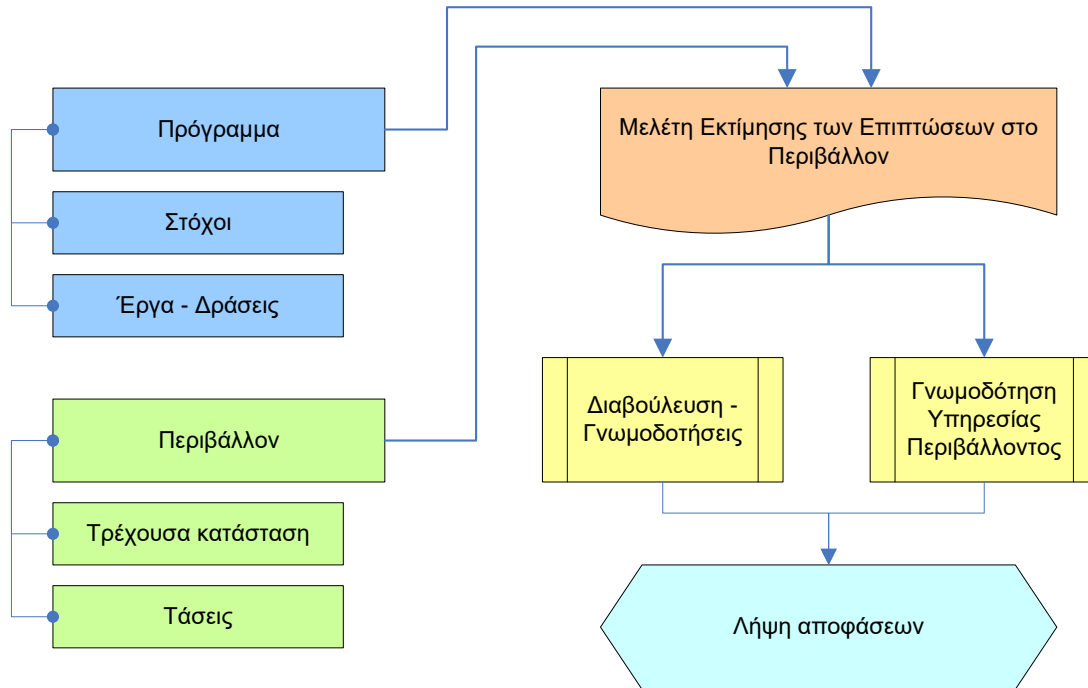
- Στη ΣΜΠΕ εντοπίζονται, περιγράφονται και αξιολογούνται οι ενδεχόμενες σημαντικές επιπτώσεις που θα έχει στο περιβάλλον η εφαρμογή του σχεδίου ή προγράμματος, καθώς και λογικές εναλλακτικές δυνατότητες, σε περιεκτική μορφή, λαμβανομένων υπόψη των στόχων και του γεωγραφικού πεδίου εφαρμογής του σχεδίου ή προγράμματος.
- Η ΣΜΠΕ περιλαμβάνει τις πληροφορίες που ευλόγως μπορεί να απαιτούνται για την εκτίμηση των ενδεχόμενων σημαντικών επιπτώσεων που θα έχει στο περιβάλλον η εφαρμογή του σχεδίου ή προγράμματος, λαμβάνοντας υπόψη τις υφιστάμενες γνώσεις και μεθόδους εκτίμησης, το περιεχόμενο και το επίπεδο λεπτομερειών του σχεδίου ή του προγράμματος, το στάδιο της διαδικασίας εκπόνησής του και τον βαθμό στον οποίο οι περιβαλλοντικές επιπτώσεις δύνανται να αξιολογηθούν καλύτερα σε διαφορετικά επίπεδα σχεδιασμού ώστε να αποφεύγεται η επανάληψη εκτίμησής τους.

Πέραν των παραπάνω χαρακτηριστικών, το περιεχόμενο της ΣΜΠΕ καθορίζεται στο Παράρτημα ΙΙΙ της ΚΥΑ-ΣΠΕ, οι προδιαγραφές του οποίου τηρούνται πλήρως στην παρούσα μελέτη.

2.2.5 Ο Νόμος 102(Ι)-2005

Το πλαίσιο εντός του οποίου διαδραματίζει τον ρόλο της η παρούσα μελέτη, είναι η διαδικασία εκτίμησης των επιπτώσεων στο περιβάλλον από σχέδια και προγράμματα, ή η Στρατηγική Περιβαλλοντική Εκτίμηση (ΣΠΕ), όπως έχει καθιερωθεί να αποκαλείται. Η ΣΠΕ έχει προσφάτως ενταχθεί στο ευρωπαϊκό περιβαλλοντικό κεκτημένο με την Οδηγία 2001/42/ΕΚ, ενώ το περιβαλλοντικό δίκαιο της Κυπριακής Δημοκρατίας έχει εναρμονισθεί με την Οδηγία αυτή δια του Ν. 102(Ι)-2005. Ο στόχος της διαδικασίας ΣΠΕ εστιάζεται στον εντοπισμό και την πρόληψη ή αντιμετώπιση ενδεχόμενων επιπτώσεων στο περιβάλλον στο πρωϊμότερο δυνατό στάδιο προγραμματισμού, αυτό της κατάρτισης των προγραμμάτων. Οι επιπτώσεις στο περιβάλλον δεν περιλαμβάνουν μόνο αυτές που προέρχονται από τα μεμονωμένα έργα και δραστηριότητες, αλλά και αυτές που ενδέχεται να προκύψουν από συσσωρευτικά ή συνεργιστικά αποτελέσματα ομάδων παρεμβάσεων, καθώς και τις διάχυτες τάσεις που ενδέχεται να αναδυθούν ως έμμεσα αποτελέσματα της εφαρμογής του προγράμματος.

Η διαδικασία ΣΠΕ, σύμφωνα με το Ν. 102(Ι)-2005, παρουσιάζεται στο ακόλουθο σχήμα.

Διάγραμμα 2-1: Η διαδοχή των σταδίων και η θέση της μελέτης στη διαδικασία ΣΠΕ της Κύπρου

Στην Κύπρο, ως «Στρατηγική Περιβαλλοντική Εκτίμηση» (ΣΠΕ) νοείται η διαδικασία περιβαλλοντικής αξιολόγησης Σχεδίου ή Προγράμματος, μέσω της Στρατηγικής Μελέτης Εκτίμησης Επιπτώσεων στο Περιβάλλον (ΣΜΕΕΠ), της διεξαγωγής διαβουλεύσεων με τους εμπλεκόμενους φορείς (αρμόδιες Αρχές, κοινωνικούς και οικονομικούς εταίρους και ενδιαφερόμενο κοινό), της συνεκτίμησης της ΣΜΕΕΠ και των αποτελεσμάτων των διαβουλεύσεων και, τέλος, της λήψης αποφάσεων και της ενημέρωσης σχετικά με την απόφαση.

Με βάση τα παραπάνω η ΣΠΕ μπορεί να χωριστεί σε δύο βασικά στάδια:

Πρώτο στάδιο: Το πρώτο στάδιο αποτελείται από την εκπόνηση της Στρατηγικής Μελέτης Εκτίμησης Επιπτώσεων στο Περιβάλλον, σύμφωνα με το Νόμο 102(Ι)/2005. Στην προκειμένη περίπτωση βασικός στόχος της ΣΜΕΕΠ είναι η εκτίμηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων από τα έργα, που προβλέπονται στο Πρόγραμμα Διασυνοριακής Συνεργασίας «Ελλάδα-Κύπρος 2021-2027», καθώς επίσης και των εναλλακτικών λύσεων που θα μπορούσαν να αναληφθούν, λαμβάνοντας υπόψη τους στόχους του Προγράμματος..

Δεύτερο στάδιο: Το δεύτερο στάδιο αφορά στη διαδικασία ολοκλήρωσης της ΣΠΕ. Αυτή περιλαμβάνει τη διαβούλευση με τους εμπλεκόμενους φορείς (αρμόδιες Αρχές, κοινωνικοί και οικονομικοί εταίροι, ενδιαφερόμενο κοινό) με βασικό κείμενο την ΣΜΕΕΠ, καθώς και την εισήγηση στο αρμόδιο όργανο (Τμήμα Περιβάλλοντος του Υπουργείου Γεωργίας, Φυσικών Πόρων και Περιβάλλοντος) για την αποδοχή και έγκριση των συμπερασμάτων, που προέκυψαν από τη διαδικασία ΣΠΕ.

3 ΣΚΟΠΙΜΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΣΤΟΧΟΙ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ

3.1 ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ & ΣΚΟΠΙΜΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ

Οι θέσεις των εμπλεκόμενων φορέων, όπως αυτές διατυπώθηκαν στις 3 φάσεις της διενεργηθείσας δημόσιας διαβούλευσης, καταδεικνύουν ως σημαντικότερες και πιο επιτακτικές στο πλαίσιο του νέου Προγράμματος Συνεργασίας, ανάγκες που αφορούν την προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή, την εξοικονόμηση ενέργειας και τη χρήση ΑΠΕ, την κυκλική οικονομία, την ανάδειξη της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς (οι δράσεις των οποίων διατρέχουν οριζόντια τους Στόχους Πολιτικής της νέας Προγραμματικής Περιόδου 2021-2027), καθώς και την υποστήριξη και ανάπτυξη του τουρισμού, τομέας ο οποίος έχει πληγεί ιδιαίτερα από τις συνέπειες της πανδημίας. Μεταξύ άλλων αναδείχθηκε και η ανάγκη βελτίωσης του αστικού περιβάλλοντος και της ενίσχυσης της προσβασιμότητας, δεδομένου και του νησιωτικού χαρακτήρα της περιοχής παρέμβασης.

Η ετερότητα που παρουσιάζουν οι ανάγκες που αναδείχθηκαν κατά τις 3 φάσεις της δημόσιας διαβούλευσης, ο διασυννοριακός τους χαρακτήρας, καθιστά την κάλυψή/ικανοποίησή τους μεγάλη πρόκληση για το νέο Πρόγραμμα και, ως εκ τούτου, κατά το στάδιο σχεδιασμού του Προγράμματος πρέπει να αποδοθεί η μέγιστη σημασία σε όλες τις υφέρπουσες μεταβλητές (χρηματοδοτικό-χρονικό-θεσμικό πλαίσιο) ούτως ώστε να αποσοβηθούν ενδεχόμενες παρεκκλίσεις κατά την υλοποίησή του. Η αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής, η ενεργειακή απόδοση και χρήση ΑΠΕ, ο τουρισμός, η φυσική και πολιτιστική κληρονομιά και η βιοποικιλότητα, ο θαλάσσιος χώρος και οι σχετικές προκλήσεις που τώρα διαμορφώνονται, η εντεινόμενη φτωχοποίηση και η άνοδος της ανεργίας, ιδιαίτερα των νέων (η έξαρση της Covid-19 πυροδότησε περαιτέρω αρνητικές εξελίξεις στους ήδη πληγέντες αυτούς τομείς), η διαχείριση των μεταναστευτικών ροών και η κοινωνική ένταξη προσφύγων και μεταναστών, με στόχο την ασφάλεια και προστασία της επιλέξιμης περιοχής συνιστούν τους κρισιμότερους άξονες στους οποίους επικεντρώθηκε ο δημόσιος διάλογος και τους οποίους ταυτόχρονα ανέδειξε και η ανάλυση της υφιστάμενης κατάστασης.

Με γνώμονα τις ανάγκες της διασυννοριακής περιοχής που υπογράμμισε ο δημόσιος διάλογος, καθώς και τις χαρτογραφημένες προκλήσεις που απορρέουν από αυτές και της ανάλυσης SWOT, η οποία πραγματοποιήθηκε, κατά τον σχεδιασμό του Προγράμματος, η αρμόδια Επιτροπή Προγραμματισμού επέλεξε τους Στόχους Πολιτικής ΣΠ2 (Μια πιο πράσινη Ευρώπη), ΣΠ4 (Μια πιο κοινωνική Ευρώπη) και τον Ειδικό Στόχο Interreg 2 (ISO 2) (Μεγαλύτερη Ασφάλεια και Προστασία στην Ευρώπη). Μετά την επιλογή αυτή, ακολουθώντας τη διαδρομή της Δημόσιας Διαβούλευσης η Στρατηγική του Προγράμματος αφορά στην οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη της διασυννοριακής περιοχής συνεργασίας μέσω της ενίσχυσης της προστασίας του φυσικού περιβάλλοντος, της προσαρμογής στην κλιματική αλλαγή και της προώθησης του πολιτισμού, του βιώσιμου τουρισμού και της κοινωνικής οικονομίας.

Πιο συγκεκριμένα, εξειδικεύτηκε στους Ειδικούς Στόχους, οι οποίοι αφορούν στα πεδία της ενέργειας, της κλιματικής αλλαγής, του φυσικού περιβάλλοντος, του τουρισμού και του πολιτισμού, της απασχόλησης και της μετανάστευσης. Στο ανωτέρω πλαίσιο, συγκροτήθηκαν οι παρακάτω προτεραιότητες, οι οποίοι θα αποτελέσουν το μίγμα της πολιτικής που θα εφαρμοστεί μέσω του Προγράμματος Συνεργασίας για την ανάπτυξη και την προστασία της περιοχής παρέμβασης:

- 1^η Προτεραιότητα [Π1]: Προστασία του φυσικού περιβάλλοντος, προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή με αποδοτική πράσινη ενέργεια, πρόληψη των κινδύνων και μείωση των εκπομπών αερίων θερμοκηπίου.
- 2^η Προτεραιότητα [Π2]: Προώθηση της κοινωνικο-οικονομικής ανάπτυξης μέσω της ενίσχυσης του πολιτισμού, του βιώσιμου τουρισμού και της κοινωνικής οικονομίας.
- 3^η Προτεραιότητα [Π3]: Μεγαλύτερη ασφάλεια και προστασία στην περιοχή παρέμβασης, μέσω της αποτελεσματικότερης ένταξης προσφύγων και μεταναστών.

3.2 ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΕΣ ΚΑΙ ΕΙΔΙΚΟΙ ΣΤΟΙΧΟΙ

Στον επόμενο πίνακα παρουσιάζονται συνοπτικά οι Προτεραιότητες και οι Ειδικόί Στόχοι του Προγράμματος.

Πίνακας 3-1: Πρόγραμμα ανά προτεραιότητα και ειδικό στόχο

Προτεραιότητα	Ειδικός Στόχος
Π1: Προστασία του φυσικού περιβάλλοντος, προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή με αποδοτική πράσινη ενέργεια και μείωση των εκπομπών αερίων θερμοκηπίου	i) Προώθηση ενεργειακής απόδοσης και μείωσης εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου
	iv) Προώθηση της προσαρμογής στην κλιματική αλλαγή και της πρόληψης του κινδύνου καταστροφών, και της ανθεκτικότητας, λαμβάνοντας υπόψη προσεγγίσεις που βασίζονται στο οικοσύστημα
	vii) Ενίσχυση της προστασίας και της διατήρησης της φύσης, της βιοποικιλότητας και των πράσινων υποδομών, μεταξύ άλλων σε αστικές περιοχές, και τη μείωση όλων των μορφών ρύπανσης
Π2: Προώθηση της κοινωνικο-οικονομικής ανάπτυξης μέσω της ενίσχυσης του πολιτισμού, του βιώσιμου τουρισμού και της κοινωνικής οικονομίας	(i) Ενίσχυση της αποτελεσματικότητας και της ικανότητας ένταξης των αγορών εργασίας και της πρόσβασης σε ποιοτικές θέσεις απασχόλησης μέσω της ανάπτυξης των κοινωνικών υποδομών και της προώθησης της κοινωνικής οικονομίας
	vi) Ενίσχυση του ρόλου του πολιτισμού και του βιώσιμου τουρισμού στην οικονομική ανάπτυξη, την κοινωνική ένταξη και την κοινωνική καινοτομία
Π3: Μεγαλύτερη ασφάλεια και προστασία στην περιοχή παρέμβασης, μέσω της αποτελεσματικότερης ένταξης προσφύγων και μεταναστών	iii) Προστασία και ένταξη μεταναστών (συμπεριλαμβανομένων προσφύγων)

3.3 ΔΙΕΘΝΕΙΣ Ή ΚΟΙΝΟΤΙΚΟΙ Ή ΕΘΝΙΚΟΙ ΣΤΟΧΟΙ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΠΟΥ ΘΑ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΛΗΦΘΟΥΝ ΥΠΟΨΗ

Η πολιτική της ΕΕ προστατεύει το περιβάλλον και επιδιώκει να ελαχιστοποιήσει τους κινδύνους για το κλίμα, την ανθρώπινη υγεία και τη βιοποικιλότητα. Στόχος της Ευρωπαϊκής Πράσινης Συμφωνίας είναι να γίνει η Ευρώπη η πρώτη παγκοσμίως ήπειρος με ουδέτερο ισοζύγιο διοξειδίου του άνθρακα, εν μέρει με την ανάπτυξη καθαρότερων πηγών ενέργειας και πράσινων τεχνολογιών.

3.3.1 Ευρωπαϊκή Πράσινη Συμφωνία

Η κλιματική αλλαγή και η υποβάθμιση του περιβάλλοντος απειλούν την ίδια την ύπαρξη της Ευρώπης και του κόσμου. Για να αντιμετωπιστούν αυτές οι προκλήσεις, η Ευρωπαϊκή Πράσινη Συμφωνία θα

μετατρέψει την ΕΕ σε μια σύγχρονη, αποδοτική ως προς τη χρήση των πόρων και ανταγωνιστική οικονομία, εξασφαλίζοντας τα εξής:

- μηδενικές καθαρές εκπομπές αερίων του θερμοκηπίου έως το 2050
- οικονομική ανάπτυξη αποσυνδεδεμένη από τη χρήση πόρων
- κανένας άνθρωπος και καμιά περιφέρεια δεν μένουν στο περιθώριο.

Η Ευρωπαϊκή Πράσινη Συμφωνία είναι επίσης η πόρτα εξόδου μας από την πανδημία COVID-19. Ένα τρίτο των επενδύσεων ύψους 1,8 τρισεκατομμυρίων ευρώ από το σχέδιο ανάκαμψης Next Generation EU καθώς και ο επταετής προϋπολογισμός της ΕΕ θα χρηματοδοτήσουν την Ευρωπαϊκή Πράσινη Συμφωνία.

Η Ευρωπαϊκή Πράσινη Συμφωνία είναι ένα σύνολο πολιτικών πρωτοβουλιών της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, που πρωταρχικό στόχο έχουν να καταστήσουν την Ευρώπη ουδέτερη για το κλίμα το 2050¹. Θα υποβληθεί επίσης σχέδιο αξιολόγησης επιπτώσεων για την αύξηση του στόχου μείωσης των εκπομπών αερίων θερμοκηπίου της ΕΕ για το 2030 σε τουλάχιστον 50% και προς 55% σε σύγκριση με τα επίπεδα του 1990². Αυτός ο ενδιαμέσος στόχος μείωσης εκπομπών το 2030 αντιπροσωπεύει μεσοσταθμική παγκόσμια μείωση, ενώ οι προηγμένες οικονομίες αναμένεται να συνεισφέρουν περισσότερο.

Το σχέδιο είναι η επανεξέταση κάθε υφιστάμενου νόμου σχετικά με τα πλεονεκτήματα του κλίματος και επίσης η εισαγωγή νέας νομοθεσίας για την κυκλική οικονομία, την ανακαίνιση κτιρίων, τη βιοποικιλότητα, τη γεωργία και την καινοτομία.

3.3.2 Κλιματική Αλλαγή

Στο Συμβούλιο Περιβάλλοντος της 6^{ης} Οκτωβρίου 2021, οι υπουργοί Περιβάλλοντος της ΕΕ ενέκριναν συμπεράσματα στα οποία καθορίζεται η θέση της ΕΕ ενόψει της συνόδου κορυφής των Ηνωμένων Εθνών για την κλιματική αλλαγή (COP26) στη Γλασκόβη του Ηνωμένου Βασιλείου. Τα συμπεράσματα τονίζουν την επιτακτική ανάγκη να επιταχυνθεί η παγκόσμια αντίδραση για την αντιμετώπιση της κλιματικής έκτακτης ανάγκης· υπογραμμίζουν δε την αναγκαιότητα μιας δίκαιης και ισότιμης κλιματικής μετάβασης σε ολόκληρο τον κόσμο.

Στα συμπεράσματα καλούνται όλα τα μέρη:

- να προτείνουν φιλόδοξους στόχους
- να αναγνωρίσουν την ανάγκη να εντείνουν τις προσπάθειες προσαρμογής συλλογικά.

Καλούνται επίσης οι υπόλοιπες ανεπτυγμένες χώρες να αυξήσουν τις συνεισφορές τους ώστε να κινητοποιήσουν από κοινού 100 δισ. δολάρια ΗΠΑ ετησίως έως το 2025.

Ο μετριασμός της κλιματικής αλλαγής περιλαμβάνει δράσεις για τον περιορισμό της υπερθέρμανσης του πλανήτη και των σχετικών επιπτώσεων της κλιματικής αλλαγής. Αυτό μπορεί να γίνει με τη

¹ Tamma, Paola· Schaart, Eline· Gurzu, Anca (11 Δεκεμβρίου 2019). «Europe's Green Deal plan unveiled». POLITICO. Ανακτήθηκε στις 29 Δεκεμβρίου 2019.

² Simon, Frédéric (11 Δεκεμβρίου 2019). «EU Commission unveils 'European Green Deal': The key points». www.euractiv.com (στα Αγγλικά). Ανακτήθηκε στις 29 Δεκεμβρίου 2019.

μείωση των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου (GHGs) μέσα από δραστηριότητες που μειώνουν τη συγκέντρωσή τους στην ατμόσφαιρα .

Οι δράσεις μπορούν να περιλαμβάνουν την αντικατάσταση του άνθρακα, του πετρελαίου και του φυσικού αερίου από καθαρές πηγές ενέργειας, κάτι το οποίο αποτελεί την πιο σημαντική πρόκληση. Επί του παρόντος, η καύση των ορυκτών καυσίμων αντιπροσωπεύει το 89% όλων των εκπομπών CO₂ και το 68% όλων των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου. Η αιολική ενέργεια και τα φωτοβολταϊκά (PV), λόγω των τεράστιων μειώσεων των τιμών, είναι όλο και περισσότερο ανταγωνιστικά σε σχέση με τις συμβατικές πηγές ενέργειας, αν και απαιτούν αποθήκευση ενέργειας και βελτιωμένα ηλεκτρικά δίκτυα. Μόλις αυτή η ενέργεια χαμηλών εκπομπών διατεθεί σε μαζική κλίμακα, οι μεταφορές και η θέρμανση μπορούν να στραφούν σε αυτές τις πηγές ενέργειας.

Άλλες δράσεις μπορούν να περιλαμβάνουν τις αλλαγές στη γεωργία, την αναδάσωση και τη προστασία των δασών, αλλά και τη βελτιωμένη διαχείριση των αποβλήτων. Το μεθάνιο που εκπέμπεται και το οποίο έχει υψηλό βραχυπρόθεσμο αντίκτυπο, μπορεί να μειωθεί μέσω της μείωσης του αριθμού των βοοειδών και γενικότερα της ελάττωσης της κατανάλωσης του κρέατος.

Προς το παρόν, οι πολιτικές και οικονομικές δραστηριότητες των κυβερνήσεων περιλαμβάνουν φόρους άνθρακα και άλλα μοντέλα τιμολόγησης εκπομπών, κατάργηση επιδοτήσεων ορυκτών καυσίμων, απλουστευμένους κανονισμούς για την ενσωμάτωση ενέργειας χαμηλών εκπομπών άνθρακα και ενθάρρυνση επενδύσεων σε εναλλακτικές μορφές ενέργειας με ταυτόχρονη αποεπένδυση από βιομηχανίες ορυκτών καυσίμων.

Σχεδόν όλες οι χώρες του κόσμου συμμετέχουν στη Σύμβαση Πλαίσιο των Ηνωμένων Εθνών για την Κλιματική Αλλαγή (UNFCCC). Ο απώτερος στόχος της UNFCCC είναι η σταθεροποίηση των ατμοσφαιρικών συγκεντρώσεων των αερίων του θερμοκηπίου σε επίπεδα που θα αποτρέψουν την επικίνδυνη ανθρώπινη επέμβαση στο κλιματικό σύστημα. Το 2010, τα συμμετέχοντα μέρη της UNFCCC συμφώνησαν ότι η μελλοντική υπερθέρμανση του πλανήτη θα πρέπει να περιοριστεί σε επίπεδα χαμηλότερα από 2 °C σε σχέση με τα προ-βιομηχανικά επίπεδα, κάτι το οποίο επιβεβαιώθηκε με τη Συμφωνία του Παρισιού το 2015.

Η Διακυβερνητική Επιτροπή για την Αλλαγή του Κλίματος (IPCC), στην Ειδική Έκθεση για την Υπερθέρμανση του Πλανήτη, τόνισε το πόσο σημαντικό είναι να μειωθεί η μέση θερμοκρασία του πλανήτη κατά 1,5 °C. Αυτό θα απαιτούσε εφαρμογή σε μαζική κλίμακα μέτρων μείωσης του διοξειδίου του άνθρακα (CDR), με γρήγορες και εκτεταμένες επεμβάσεις στους τομείς της ενέργειας, της γης, τις αστικές υποδομές, συμπεριλαμβανομένων των μεταφορών, των κτιρίων, και των βιομηχανιών.

Η προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή είναι η διαδικασία προσαρμογής στην τρέχουσα ή την αναμενόμενη κλιματική αλλαγή και τις επιπτώσεις της. Είναι ένας από τους τρόπους αντιμετώπισης της κλιματικής αλλαγής, παράλληλα με τον μετριασμό της κλιματικής αλλαγής. Για τους ανθρώπους, η προσαρμογή στοχεύει να μετριάσει ή να αποφύγει τη βλάβη και να εκμεταλλευτεί ευκαιρίες. Για τα φυσικά συστήματα, οι άνθρωποι μπορούν να παρέμβουν για να βοηθήσουν στη ρύθμιση. Χωρίς μετριασμό, η προσαρμογή από μόνη της δεν μπορεί να αποτρέψει τον κίνδυνο «σοβαρών, εκτεταμένων και μη αναστρέψιμων» επιπτώσεων. Η διαφορά της προσαρμογής από τον μετριασμό είναι ότι ο μετριασμός αφορά τις αιτίες της κλιματικής αλλαγής ενώ η προσαρμογή αφορά τις επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής.

Οι ενέργειες προσαρμογής μπορεί να είναι είτε σταδιακές (ενέργειες όπου ο κεντρικός στόχος είναι η διατήρηση της ουσίας και της ακεραιότητας ενός συστήματος) είτε μετασχηματιστικές (ενέργειες που αλλάζουν τα θεμελιώδη χαρακτηριστικά ενός συστήματος ως απόκριση στην κλιματική αλλαγή και τις επιπτώσεις του)³.

Η ανάγκη προσαρμογής ποικίλλει από τόπο σε τόπο, ανάλογα με την ευαισθησία και την ευπάθεια στις περιβαλλοντικές επιπτώσεις. Η προσαρμογή είναι ιδιαίτερα σημαντική στις αναπτυσσόμενες χώρες, δεδομένου ότι οι χώρες αυτές είναι πιο ευάλωτες στην κλιματική αλλαγή και φέρουν το βάρος των επιπτώσεων της υπερθέρμανσης του πλανήτη. Η προσαρμοστική ικανότητα του ανθρώπου κατανέμεται άνισα σε διάφορες περιοχές και πληθυσμούς και οι αναπτυσσόμενες χώρες έχουν γενικά μικρότερη ικανότητα προσαρμογής. Η προσαρμοστική ικανότητα συνδέεται στενά με την κοινωνική και οικονομική ανάπτυξη. Το οικονομικό κόστος της προσαρμογής στην κλιματική αλλαγή είναι πιθανό να κοστίζει δισεκατομμύρια δολάρια ετησίως για τις επόμενες δεκαετίες, αν και το ακριβές ποσό που απαιτείται είναι άγνωστο.

Η πρόκληση της προσαρμογής αυξάνεται με το μέγεθος και το ρυθμό της κλιματικής αλλαγής. Ακόμη και ο πιο αποτελεσματικός μετριασμός της κλιματικής αλλαγής μέσω της μείωσης των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου ή της ενισχυμένης απομάκρυνσης αυτών των αερίων από την ατμόσφαιρα (μέσω καταβόθρων άνθρακα) δεν θα εμπόδιζε περαιτέρω επιπτώσεις από την κλιματική αλλαγή, καθιστώντας αναπόφευκτη την ανάγκη προσαρμογής. Η Συμφωνία του Παρισιού απαιτεί από τις χώρες να διατηρήσουν την παγκόσμια αύξηση της θερμοκρασίας αυτόν τον αιώνα μικρότερη από 2 °C πάνω από τα προ-βιομηχανικά επίπεδα και να συνεχίσουν τις προσπάθειες για τον περιορισμό της αύξησης της θερμοκρασίας στους 1,5 °C. Ακόμα κι αν οι εκπομπές σταματήσουν σχετικά σύντομα, η υπερθέρμανση του πλανήτη και οι επιπτώσεις της θα διαρκέσουν πολλά χρόνια λόγω της αδράνειας του κλιματικού συστήματος, επομένως τόσο η ουδετερότητα άνθρακα όσο και η προσαρμογή είναι απαραίτητες.

Μέχρι το 2009, υπήρχαν τρία ταμεία στο πλαίσιο του χρηματοδοτικού μηχανισμού της Σύμβασης. Το Ταμείο Ειδικής Κλιματικής Αλλαγής (SCCF) και το Ταμείο Λιγότερο Αναπτυγμένων Χωρών (LDCF) που τα διοικεί το Παγκόσμιο Ταμείο Προστασίας του Περιβάλλοντος. Το Ταμείο Προσαρμογής δημιουργήθηκε ως αποτέλεσμα των διαπραγματεύσεων κατά τη διάρκεια των διασκέψεων COP15 και COP16 και διοικείται από τη Γραμματεία του. Αρχικά, όταν τέθηκε σε λειτουργία το Πρωτόκολλο του Κιότο, το Ταμείο Προσαρμογής χρηματοδοτήθηκε με εισφορά 2% από τον Μηχανισμό Καθαρής Ανάπτυξης (CDM).

Στη 15^η Διάσκεψη των Μερών της UNFCCC (COP15), που πραγματοποιήθηκε στην Κοπεγχάγη το 2009, επικυρώθηκε η Συμφωνία της Κοπεγχάγης που έχει στόχο την αποστολή 100 δισεκατομμυρίων δολαρίων ετησίως στις αναπτυσσόμενες χώρες για βοήθεια για τον μετριασμό και την προσαρμογή της κλιματικής αλλαγής μέχρι το 2020. Το Πράσινο Ταμείο για το Κλίμα δημιουργήθηκε το 2010 ως

³ Noble, I.R., S. Huq, Y.A. Anokhin, J. Carmin, D. Goudou, F.P. Lansigan, B. Osman-Elasha, and A. Villamizar 2014: Adaptation needs and options. In: Climate Change 2014: Impacts, Adaptation, and Vulnerability. Part A: Global and Sectoral Aspects. Contribution of Working Group II to the Fifth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change [Field, C.B., V.R. Barros, D.J. Dokken, K.J. Mach, M.D. Mastrandrea, T.E. Bilir, M. Chatterjee, K.L. Ebi, Y.O. Estrada, R.C. Genova, B. Girma, E.S. Kissel, A.N. Levy, S. MacCracken, P.R. Mastrandrea, and L.L. White (eds.)]. Cambridge University Press, Cambridge, United Kingdom and New York, NY, USA, pp. 833-868.

ένα από τα μέσα για την κινητοποίηση αυτής της χρηματοδότησης για το κλίμα. Μέχρι τον Ιούνιο του 2021, η υπόσχεση για 100 δισεκατομμύρια δολάρια ετησίως δεν είχε εκπληρωθεί πλήρως.

Στην Ελλάδα σε εθνικό επίπεδο, τον Δεκέμβριο του 2014, το Υπουργείο Περιβάλλοντος Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής (νυν Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας / ΥΠΕΝ), το Ίδρυμα Ιατροβιολογικών Ερευνών της Ακαδημίας Αθηνών και η Τράπεζα της Ελλάδος (ΤτΕ) υπέγραψαν μνημόνιο συνεργασίας που αφορούσε εκτός των άλλων και στη σύνθεση του κειμένου της Εθνικής Στρατηγικής για την Προσαρμογή στη Κλιματική Αλλαγή (ΕΣΠΚΑ). Έτσι, η Επιτροπή Μελέτης των Επιπτώσεων της Κλιματικής Αλλαγής της Τράπεζας της Ελλάδος (ΕΜΕΚΑ), με την στήριξη της ΤτΕ και την κατ' αρχήν συνεισφορά της Διεύθυνσης Κλιματικής Αλλαγής και Ποιότητας της Ατμόσφαιρας του ΥΠΕΝ, συνέταξαν σχέδιο ΕΣΠΚΑ, που τέθηκε σε δημόσια διαβούλευση (από 24/11/2015 έως 08/12/2015), τα αποτελέσματα της οποίας αξιολογήθηκαν από άτυπη ομάδα στην οποία μετείχαν μέλη της ΕΜΕΚΑ, της ΤτΕ καθώς και στελέχη της Δ/σης Κλιματικής Αλλαγής και Ποιότητας της Ατμόσφαιρας.

Ο πρωταρχικός σκοπός της ΕΣΠΚΑ είναι να συμβάλει στην ενίσχυση της ανθεκτικότητας της χώρας όσον αφορά τις επιπτώσεις από την κλιματική αλλαγή και στη δημιουργία των προϋποθέσεων ώστε οι αποφάσεις να λαμβάνονται με βάση τη σωστή πληροφόρηση και με μακροπρόθεσμη στόχευση, αντιμετωπίζοντας τους κινδύνους και αξιοποιώντας τις ευκαιρίες που πηγάζουν από την κλιματική αλλαγή. Η ΕΣΠΚΑ προβλέπει έναν αρχικό ορίζοντα πενταετίας για την ανάπτυξη ικανότητας προσαρμογής και για την ιεράρχηση και υλοποίηση ενός πρώτου συνόλου δράσεων. Η σημαντική αβεβαιότητα που συνδέεται με την κλιματική αλλαγή και τις επιπτώσεις της, η πληθώρα νέων πληροφοριών και εξελίξεων, κατά περίπτωση επικαιροποιούν τις απόψεις για τον κατάλληλο τρόπο προώθησης της προσαρμογής και επιβάλλουν συνεχή αξιολόγηση, εκμάθηση και εξειδικευμένη ανάλυση.

Στο πλαίσιο αυτό, η πρώτη ΕΣΠΚΑ είναι μια ευκαιρία να διαμορφωθεί μια στρατηγική προσέγγιση για την προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή, θέτοντας σε κίνηση μια συνεχή διαδικασία επανεξέτασης, επικαιροποίησης και επανευθυγράμμισης της στρατηγικής, με τις ακόλουθες προτεραιότητες:

- βελτίωση της διαδικασίας λήψης αποφάσεων μέσω της απόκτησης πληρέστερων πληροφοριών και επιστημονικών δεδομένων σχετικών με την προσαρμογή,
- προώθηση της ανάπτυξης και εφαρμογής περιφερειακών/τοπικών σχεδίων δράσης σε συμφωνία με την παρούσα στρατηγική,
- προώθηση δράσεων και πολιτικών προσαρμογής σε όλους τους τομείς με έμφαση στους πιο ευάλωτους,
- δημιουργία μηχανισμού παρακολούθησης και αξιολόγησης των δράσεων και πολιτικών προσαρμογής, και
- ενημέρωση και ευαισθητοποίηση της κοινωνίας.

Επισημαίνεται ότι η εν λόγω Εθνική Στρατηγική για την Προσαρμογή στην Κλιματική Αλλαγή είναι το πρώτο βήμα για μια συνεχή και ευέλικτη διαδικασία σχεδιασμού και υλοποίησης των απαραίτητων μέτρων προσαρμογής σε εθνικό, περιφερειακό και τοπικό επίπεδο.

Η ΕΣΠΚΑ θέτει τους γενικούς στόχους, τις κατευθυντήριες αρχές και τα μέσα υλοποίησης μιας σύγχρονης, αποτελεσματικής και αναπτυξιακής στρατηγικής προσαρμογής στο πλαίσιο που ορίζεται από την σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για την Κλιματική Αλλαγή, τη Στρατηγική της Ευρωπαϊκής

Ένωσης για την Προσαρμογή στην Κλιματική Αλλαγή, τις Ευρωπαϊκές Οδηγίες και τη διεθνή εμπειρία και φιλοδοξεί να αποτελέσει τον μοχλό κινητοποίησης των δυνατοτήτων της ελληνικής πολιτείας, οικονομίας και ευρύτερα της κοινωνίας για την αντιμετώπιση των επιπτώσεων της κλιματικής αλλαγής στα χρόνια που έρχονται.

Επόμενο βήμα είναι η εκπόνηση των Περιφερειακών Σχεδίων για την Προσαρμογή στην Κλιματική Αλλαγή (ΠεΣΠΚΑ), που με βάση τις κλιματικές συνθήκες και την τρωτότητα κάθε περιφέρειας θα καθορίσουν επακριβώς τους τομείς πολιτικής και τις γεωγραφικές ενότητες προτεραιότητας για λήψη μέτρων με ταυτόχρονη εξειδίκευση των μέτρων αυτών, καθώς επίσης τα οικονομικά μέσα για την υλοποίηση των μέτρων, τους φορείς υλοποίησης, τους εμπλεκόμενους φορείς κ.λπ.

Με τα άρθρα 42-45 του Ν. 4414/2016 (Α'149), θεσμοθετήθηκαν οι διαδικασίες εκπόνησης και έγκρισης της ΕΣΠΚΑ και των ΠεΣΠΚΑ, οι διαδικασίες αναθεώρησης/τροποποίησής τους και τα ελάχιστα περιεχόμενα αυτών. Επισημαίνεται ότι τα Περιφερειακά Σχέδια έχουν αρχίσει και εκπονούνται από τις Περιφέρειες. Επιπλέον εγκρίθηκε η 1^η ΕΣΠΚΑ και θεσμοθετήθηκε το Εθνικό Συμβούλιο για την Προσαρμογή στην Κλιματική Αλλαγή.

Το περιεχόμενο των Περιφερειακών Σχεδίων για την Προσαρμογή στην Κλιματική Αλλαγή εξειδικεύτηκε με την Υπουργική Απόφαση 11258/2017 (ΦΕΚ Β'873).

Το Εθνικό Συμβούλιο για την Προσαρμογή στην Κλιματική Αλλαγή συστάθηκε και συγκροτήθηκε με την Υπουργική Απόφαση 34768/2017 (ΦΕΚ Β' 3246).

Επιπλέον, αναφορικά με την ενέργεια, στις 15 Δεκεμβρίου 2011, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή ενέκρινε την Ανακοίνωση «Ενεργειακός χάρτης 2050». Δεδομένου ότι η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει θέσει ως στόχο τη μείωση των αερίων του θερμοκηπίου κατά 80-95% των επιπέδων του 1990 μέχρι το 2050, ο ενεργειακός αυτός χάρτης διερευνά τους τρόπους επίτευξης αυτού του στόχου, παράλληλα βέβαια με την εξασφάλιση ασφάλειας στην παροχή ενέργειας προς τους καταναλωτές και την ανταγωνιστικότητα σε αυτόν τον σημαντικό τομέα. Με βάση την ανακοίνωση αυτή, προωθείται μακροπρόθεσμο ευρωπαϊκό πλαίσιο σε συνεργασία με όλους τους ενδιαφερόμενους.

Κύριος άξονας αναφοράς της ευρωπαϊκής ενεργειακής πολιτικής είναι η σταθερή προσήλωση στην ανάγκη αύξησης της ενεργειακής απόδοσης. Η βελτίωση της ενεργειακής απόδοσης θα συμβάλει σημαντικά στην επίτευξη των στόχων που τίθενται σε εθνικό επίπεδο και αφορούν μέτρα και επενδύσεις ενεργειακής απόδοσης στον κτιριακό τομέα, τη βιομηχανία και τις μεταφορές. Για τον σκοπό αυτό έχουν θεσμοθετηθεί οι νόμοι:

- ν. 3855/2010 (ΦΕΚ 95 Α') «Μέτρα για τη βελτίωση της ενεργειακής απόδοσης κατά την τελική χρήση, ενεργειακές υπηρεσίες και άλλες διατάξεις» σύμφωνα με τον οποίο εναρμονίζεται η ελληνική νομοθεσία με την Οδηγία 2006/32/ΕΚ,
- ν. 4122/2013 (ΦΕΚ 42 Α') «Ενεργειακή Απόδοση Κτιρίων - Εναρμόνιση με την Οδηγία 2010/31/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου και λοιπές διατάξεις» σύμφωνα με τον οποίο εναρμονίζεται η ελληνική νομοθεσία με την Οδηγία 2010/31/ΕΕ η οποία αντικαθιστά την προγενέστερη Οδηγία 2002/91/ΕΚ. Για τον σκοπό αυτό έχουν εκδοθεί ο Κανονισμός Ενεργειακής Απόδοσης Κτιρίων - KENAK (ΦΕΚ 2367 Β' / 2017) και οι Τεχνικές Οδηγίες ΤΕΕ για την ενεργειακή απόδοση κτιρίων (ΦΕΚ 4003 Β' / 2017).

Στο Εθνικό Σχέδιο για την Ενέργεια και το Κλίμα - ΕΣΕΚ (ΦΕΚ 4893 Β' / 2019) παρουσιάζεται ένας αναλυτικός οδικός χάρτης για την επίτευξη συγκριμένων Ενεργειακών και Κλιματικών Στόχων έως το έτος 2030. Έχει ως στόχο να αποτελέσει το βασικό εργαλείο διαμόρφωσης της εθνικής πολιτικής για την Ενέργεια και το Κλίμα την επόμενη δεκαετία, λαμβάνοντας υπόψη τις συστάσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής αλλά και τους στόχους Βιώσιμης Ανάπτυξης του ΟΗΕ.

Το Εθνικό Σχέδιο για την Ενέργεια και το Κλίμα καθορίζει πιο φιλόδοξους εθνικούς στόχους για επίτευξη των επιδιώξεων της Ενεργειακής Ένωσης της Ευρωπαϊκής Ένωσης έως το έτος 2030, τόσο σε σχέση με το αρχικό σχέδιο ΕΣΕΚ, που είχε σταλεί για αξιολόγηση προς τις υπηρεσίες της ΕΕ, όσο και με κεντρικούς ευρωπαϊκούς στόχους που έχουν τεθεί στο πλαίσιο της Ενεργειακής Ένωσης. Πιο συγκεκριμένα:

- θέτει υψηλότερο στόχο μείωσης εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου, για να γίνει δυνατή η μετάβαση σε μια οικονομία κλιματικής ουδετερότητας έως το έτος 2050,
- αυξάνει τον στόχο για διείσδυση των ΑΠΕ στην ακαθάριστη τελική κατανάλωση ενέργειας,
- ενισχύει τη βελτίωση της ενεργειακής απόδοσης θέτοντας πιο φιλόδοξο στόχο εξοικονόμησης ενέργειας και
- δρομολογεί τη δέσμευση για την απολιγνιτοποίηση του τομέα της ηλεκτροπαραγωγής, οδηγώντας σε ριζικό μετασχηματισμό τον ενεργειακό τομέα.

Για την επίτευξη των στόχων του Εθνικού Σχεδίου για την Ενέργεια και το Κλίμα, ιδιαίτερη σημασία έχουν οι βασικές Προτεραιότητες Πολιτικής για κάθε διάσταση του Εθνικού Σχεδίου. Οι Προτεραιότητες Πολιτικής αποτελούν τους άξονες για τον σχεδιασμό και την εφαρμογή-υλοποίηση συγκεκριμένων μέτρων πολιτικής. Σε αρκετές περιπτώσεις, τα Μέτρα Πολιτικής αποτελούν συνδυασμό επιμέρους Μέτρων και Προτεραιοτήτων, τα οποία θα εξειδικευτούν σταδιακά την περίοδο 2021-2030 με την εφαρμογή του ΕΣΕΚ.

Το 2016 εγκρίθηκε από το Υ.Π.ΕΝ. η Εθνική Στρατηγική για την Προσαρμογή στη Κλιματική Αλλαγή που αφορά την αντιμετώπιση των επιπτώσεων της κλιματικής αλλαγής σε επίπεδο χώρας με συγκεκριμένες δράσεις προσαρμογής σε όλους τους τομείς καθώς και την αξιοποίηση της εμπειρίας της Τράπεζας της Ελλάδος και της διεπιστημονικής Επιτροπής Μελέτης Επιπτώσεων Κλιματικής Αλλαγής, σε θέματα όπως οι οικονομικές και λοιπές επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής. Βασικοί στόχοι της ΕΣΠΚΑ είναι:

- η συστηματοποίηση και βελτίωση της διαδικασίας λήψης (βραχυχρόνιων και μακροχρόνιων) αποφάσεων σχετικών με την προσαρμογή
- η σύνδεση της προσαρμογής με την προώθηση ενός βιώσιμου αναπτυξιακού προτύπου μέσα από περιφερειακά/ τοπικά σχέδια δράσης
- η προώθηση δράσεων και πολιτικών προσαρμογής σε όλους τους τομείς της ελληνικής οικονομίας με έμφαση στους πλέον ευάλωτους
- η δημιουργία μηχανισμού παρακολούθησης, αξιολόγησης και επικαιροποίησης των δράσεων και πολιτικών προσαρμογής

- η ενδυνάμωση της προσαρμοστικής ικανότητας της ελληνικής κοινωνίας μέσα από δράσεις ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης.

Στη Κύπρο, το Εθνικό Σχέδιο για την Ενέργεια και το Κλίμα της Κύπρου (ΕΣΕΚ) καταρτίστηκε για την εκπλήρωση της απαίτησης που προβλέπεται στο άρθρο 9 παράγραφος 1 του Κανονισμού (ΕΕ) 2018/1999 για τη Διακυβέρνηση της Ενεργειακής Ένωσης και της Δράσης για το Κλίμα, σύμφωνα με το οποίο κάθε Κράτος Μέλος πρέπει να προετοιμάσει και να υποβάλει στην Επιτροπή το Εθνικό Σχέδιο Ενέργειας και Κλίματος του.

Τον Οκτώβριο του 2014, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο ενέκρινε 4 στόχους στο πλαίσιο της πολιτικής για το κλίμα και την ενέργεια σε επίπεδο ΕΕ για το 2030:

- (α) δεσμευτικό στόχο της ΕΕ για μείωση των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου κατά 40% έως το 2030, σε σύγκριση με το 1990
- (β) στόχο για τουλάχιστον 32% κατανάλωση ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές
- (γ) βελτίωση της ενεργειακής απόδοσης κατά 32,5%
- (δ) ηλεκτρική διασυνδεσιμότητα τουλάχιστον 15%

Όσον αφορά την ενεργειακή ασφάλεια, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο ενέκρινε περαιτέρω μέτρα για τη μείωση της ενεργειακής εξάρτησης της ΕΕ και την αύξηση της ασφάλειας του εφοδιασμού της σε ηλεκτρική ενέργεια και φυσικό αέριο.

Επιπλέον, σύμφωνα με νομοθεσία της ΕΕ που εγκρίθηκε τον Μάιο του 2018, τα Κράτη Μέλη της ΕΕ πρέπει να διασφαλίσουν ότι οι εκπομπές αερίων θερμοκηπίου από τη χρήση γης, την αλλαγή χρήσης γης ή τη δασοπονία αντισταθμίζονται με τουλάχιστον ισοδύναμη απομάκρυνση CO₂ από την ατμόσφαιρα κατά την περίοδο 2021-2030. Ο Κανονισμός για τη συμπερίληψη των εκπομπών αερίων θερμοκηπίου και των απορροφήσεων από τη χρήση γης, την αλλαγή χρήσης γης και τη δασοπονία (LULUCF) στο πλαίσιο για την Ενέργεια και το Κλίμα του 2030 εγκρίθηκε από το Συμβούλιο στις 14 Μαΐου 2018, μετά την ψηφοφορία του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου στις 17 Απριλίου 2018. Ο Κανονισμός εφαρμόζει τη συμφωνία μεταξύ των ηγετών της ΕΕ του Οκτωβρίου του 2014, σύμφωνα με την οποία όλοι οι τομείς θα πρέπει να συμβάλουν στον στόχο της ΕΕ του 2030 για μείωση των εκπομπών, συμπεριλαμβανομένου και του τομέα της χρήσης γης. Επίσης είναι ευθυγραμμισμένος με τη Συμφωνία του Παρισιού, η οποία επισημαίνει τον κρίσιμο ρόλο του τομέα της χρήσης γης στην επίτευξη των μακροπρόθεσμων στόχων μας για τον μετριασμό του κλίματος.

Τα στρατηγικά έγγραφα που αφορούν την πολιτική για το κλίμα και την ενέργεια στην Κύπρο είναι τα ακόλουθα:

- (α) Εθνική στρατηγική και σχέδιο δράσης για την προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή που εγκρίθηκε τον Μάιο του 2017 από το Υπουργικό Συμβούλιο (απόφαση αριθ. 82.555)
- (β) Εθνικό Σχέδιο Δράσης για τη βελτίωση της ποιότητας του αέρα στην Κύπρο που εγκρίθηκε τον Μάιο του 2018
- (γ) Συμπεράσματα του Συμβουλίου της ΕΕ της 13/12/2019 σχετικά με την κλιματική ουδετερότητα έως το 2050

3.3.3 Βιοποικιλότητα

Η Επιτροπή εκπόνησε πρόταση σχετικά με τη στρατηγική της ΕΕ για τη βιοποικιλότητα με ορίζοντα το 2030, τον Μάιο του 2020. Στόχος της στρατηγικής είναι να θέσει τη βιοποικιλότητα της Ευρώπης σε πορεία ανάκαμψης έως το 2030, πράγμα που θα αποφέρει οφέλη για τους ανθρώπους, το κλίμα και τον πλανήτη.

Οι δράσεις που προτείνονται στο πλαίσιο της στρατηγικής περιλαμβάνουν την ενίσχυση των προστατευόμενων περιοχών στην Ευρώπη και την αποκατάσταση υποβαθμισμένων οικοσυστημάτων με επέκταση της βιολογικής γεωργίας, μείωση της χρήσης και της επικινδυνότητας των φυτοφαρμάκων και δεντροφύτευση.

Τον Οκτώβριο του 2020, το Συμβούλιο Περιβάλλοντος εξέδωσε συμπεράσματα σχετικά με τη βιοποικιλότητα, στα οποία προσυπέγραψε τους στόχους της στρατηγικής της ΕΕ για τη βιοποικιλότητα, με ορίζοντα το 2030. Τα κράτη μέλη αναγνώρισαν την ανάγκη να ενταθούν οι προσπάθειες με την καταπολέμηση των άμεσων και έμμεσων αιτιών της απώλειας της βιοποικιλότητας και της φύσης. Επανέλαβαν την έκκληση για πλήρη ενσωμάτωση των στόχων βιοποικιλότητας σε άλλους τομείς όπως η γεωργία, η αλιεία και η δασοκομία, καθώς και για συνεπή εφαρμογή των μέτρων της ΕΕ στους τομείς αυτούς.

Η στρατηγική για τη βιοποικιλότητα αποτελεί ουσιαστικό μέρος της στρατηγικής της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την άμβλυση/μετριασμό της κλιματικής αλλαγής. Από το 25% του ευρωπαϊκού προϋπολογισμού που θα διατεθεί για την καταπολέμηση της κλιματικής αλλαγής, μεγάλο μέρος αυτού θα αφιερωθεί στην αποκατάσταση της βιοποικιλότητας και των λύσεων που βασίζονται στη φύση.

Στην Ελλάδα, σε κάθε χίλια τετραγωνικά χιλιόμετρα αναλογούν 42 είδη χλωρίδας, ποικιλία που μπορεί να συγκριθεί μόνο με αυτόν της χλωρίδας του Ακρωτηρίου της Νότιας Αφρικής, μίας περιοχής μοναδικής από άποψη χλωριδικής ποικιλότητας. Η ελληνική χλωρίδα περιλαμβάνει περίπου 6.000 είδη φυτών, από τα οποία 1.005 είναι ενδημικά της Ελλάδας και από αυτά περίπου 894 είδη είναι σπάνια ή απειλούμενα. Αντίστοιχα, η Ελλάδα φιλοξενεί ιδιαίτερα πλούσια πανίδα σε επίπεδο ευρωπαϊκής ηπείρου, αναλογικά με την έκταση της, συνδυάζοντας είδη ευρωπαϊκής, ασιατικής και αφρικανικής προέλευσης. Τα γνωστά είδη σπονδυλόζων αριθμούν σε: 116 θηλαστικά, 422 πουλιά, 60 ερπετά, 20 αμφίβια, 126 ψάρια γλυκού νερού, 462 ψάρια θαλασσών (συνολικός αριθμός 1.206). Για την προστασία του ιδιαίτερου αυτού φυσικού πλούτου έχει αναπτυχθεί ένα δίκτυο περιοχών με διαφορετικό καθεστώς προστασίας όπως τα εθνικά πάρκα και εθνικού δρυμοί, τα αισθητικά δάση, τα διατηρητέα μνημεία της φύσης, τα καταφύγια άγριας ζωής, οι υγρότοποι διεθνούς σημασίας (Σύμβαση Ραμσάρ), οι ζώνες ειδικής προστασίας, τόποι κοινοτικής σημασίας, μνημεία παγκόσμιας κληρονομιάς κ.ά.

Ταυτόχρονα, αναπτύσσονται δράσεις όπως η ολοκλήρωση της Εθνικής Στρατηγικής και του Σχεδίου Δράσης για τη Βιοποικιλότητα, όπως και για τη δημιουργία του θεσμικού πλαισίου για τη διατήρηση της βιοποικιλότητας στην Ελλάδα. Σκοπός της Στρατηγικής για τη βιοποικιλότητα είναι η ανάσχεση της απώλειας βιοποικιλότητας και της υποβάθμισης των λειτουργιών των οικοσυστημάτων της Ελλάδας, μέχρι το 2026, η αποκατάστασή τους, όπου χρειάζεται και δύναται, η ανάδειξη της βιοποικιλότητας ως εθνικό κεφάλαιο, όπως και η εντατικοποίηση της συμβολής της Ελλάδας στην αποτροπή απώλειας βιοποικιλότητας παγκοσμίως.

Χρονική διάρκεια εφαρμογής της Στρατηγικής για τη Βιοποικιλότητα είναι η δεκαπενταετία.

Οι στόχοι της στρατηγικής αποσκοπούν στην προστασία και αποκατάσταση της βιοποικιλότητας, στην ενίσχυση της θετικής συμβολής στη γεωργία και τη δασοκομία με σκοπό τη μείωση της πίεσης προς τη βιοποικιλότητα καθώς και την αύξηση της συμβολής της ΕΕ στην παγκόσμια βιοποικιλότητα.

Η έγκριση της εθνικής στρατηγικής για τη βιοποικιλότητα για τα έτη 2014 - 2029 και του πενταετούς Σχεδίου Δράσης πραγματοποιήθηκε με την ΥΑ 40332/8-9-2014 (ΦΕΚ 2383 Β'). Η Στρατηγική απαρτίζεται από 13 Γενικούς Στόχους, οι οποίοι εξειδικεύονται περαιτέρω σε Ειδικούς Στόχους και εξειδικεύεται με το πρώτο πρόγραμμα Δράσης πενταετούς διάρκειας. Οι 13 Γενικοί Στόχοι (ΓΣ) είναι οι ακόλουθοι:

- ΓΣ 1: Αύξηση της διαθέσιμης γνώσης για την εκτίμηση της κατάστασης της βιοποικιλότητας
- ΓΣ 2: Διατήρηση του εθνικού φυσικού κεφαλαίου και αποκατάσταση των οικοσυστημάτων
- ΓΣ 3: Οργάνωση και λειτουργία εθνικού συστήματος προστατευόμενων περιοχών και ενίσχυση των ωφελειών από τη διαχείρισή τους
- ΓΣ 4: Διατήρηση των γενετικών πόρων της Ελλάδας – ρυθμίσεις πρόσβασης στους γενετικούς πόρους – δίκαιος και ισότιμος καταμερισμός των ωφελειών που θα προκύψουν από τη χρήση τους
- ΓΣ 5: Ενίσχυση της συνέργειας των κύριων τομεακών πολιτικών με τη διατήρηση της βιοποικιλότητας – θέσπιση κινήτρων
- ΓΣ 6: Διατήρηση της ποικιλότητας του τοπίου
- ΓΣ 7: Πρόληψη και μείωση των επιπτώσεων στη βιοποικιλότητα λόγω της κλιματικής αλλαγής
- ΓΣ 8: Προστασία της βιοποικιλότητας από τα χωροκατακτητικά ξενικά είδη (invasive alien species)
- ΓΣ 9: Ενίσχυση της διεθνούς και διακρατικής συνεργασίας για την προστασία της βιοποικιλότητας
- ΓΣ 10: Αναβάθμιση της ποιότητας και της αποτελεσματικότητας της δημόσιας διοίκησης σε σχέση με την προστασία της βιοποικιλότητας
- ΓΣ 11: Ενσωμάτωση της διατήρησης της βιοποικιλότητας στο αξιακό σύστημα της κοινωνίας
- ΓΣ 12: Συμμετοχή της κοινωνίας στη διατήρηση της βιοποικιλότητας
- ΓΣ 13: Αποτίμηση των οικοσυστημικών υπηρεσιών στην Ελλάδα και προβολή της αξίας της ελληνικής βιοποικιλότητας.

Ο ν. 3937/2011 για τη «Διατήρηση της Βιοποικιλότητας» στοχεύει στην επικαιροποίηση των κατευθύνσεων και του θεσμικού πλαισίου του ν. 1650/1986 (όπως ισχύει) για την προστασία του περιβάλλοντος. Η σημαντικότερη χωρική διάσταση του νόμου είναι η «θεσμική κατοχύρωση» των περιοχών Natura 2000, με την παρουσίαση του εθνικού καταλόγου περιοχών που έχουν ενταχθεί στο Κοινοτικό δίκτυο και τον καθορισμό ελάχιστων ρυθμίσεων για την προστασία και διαχείρισή τους. Ο εθνικός κατάλογος περιοχών του Δικτύου Natura 2000 αναθεωρήθηκε σύμφωνα με την ΚΥΑ 50743/11-12- 2017 (ΦΕΚ 4432 Β' / 2017). Σύμφωνα με τον ν. 4685/2020 (ΦΕΚ 92 Α') συστήνονται είκοσι τέσσερις (24) Μονάδες Διαχείρισης Προστατευόμενων Περιοχών (ΜΔΠΠ) που καλύπτουν το σύνολο των Προστατευόμενων Περιοχών.

Τα σημαντικότερα εργαλεία του Συστήματος Διακυβέρνησης Προστατευόμενων Περιοχών (ΠΠ), είναι τα εξής:

- η Εθνική Στρατηγική για τη Βιοποικιλότητα και το Πενταετές Σχέδιο Δράσης
- το Πλαίσιο Δράσεων Προτεραιότητας για το δίκτυο Natura 2000
- τα Προεδρικά Διατάγματα χαρακτηρισμού, οριοθέτησης και όρων προστασίας και χρήσεων γης των προστατευόμενων περιοχών
- τα εγκεκριμένα Σχέδια Διαχείρισης των προστατευόμενων περιοχών
- τα εγκεκριμένα Σχέδια Δράσης προστασίας ειδών και τύπων οικοτόπων.

Στην Κύπρο, το Υπουργικό Συμβούλιο ενέκρινε στις 3.6.2020 τη Στρατηγική και το Σχέδιο Δράσης για τη Βιοποικιλότητα στην Κύπρο, σηματοδοτώντας μια ολιστική προσέγγιση στην προστασία της φύσης. Η Στρατηγική για τη Βιοποικιλότητα στην Κύπρο αναπτύχθηκε στο πλαίσιο των υποχρεώσεων που απορρέουν από τη Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για τη Βιοποικιλότητα (Convention on Biological Diversity) καθώς και από την Ευρωπαϊκή Στρατηγική για τη Βιοποικιλότητα (EU Biodiversity Strategy) και γενικός στόχος της είναι η ανάσχεση της απώλειας βιοποικιλότητας και η διατήρηση και προστασία των οικοσυστημάτων της Κύπρου σε καλή κατάσταση. Η Στρατηγική για τη Βιοποικιλότητα θα λειτουργεί σε συνέργεια με την Εθνική Στρατηγική για την Προσαρμογή στην Κλιματική Αλλαγή αλλά και με το Εθνικό Σχέδιο Δράσης για την Ενέργεια και το Κλίμα 2021-2030 και με την επικείμενη υιοθέτηση της Εθνικής Στρατηγικής και του Σχεδίου Μέτρων για την Καταπολέμηση της Απερήμωσης.

3.3.4 Κυκλική οικονομία

Καθοριστικό ρόλο για την επίτευξη κλιματικής ουδετερότητας στην ΕΕ έως το 2050 διαδραματίζει η αποσύνδεση της οικονομικής ανάπτυξης από τη χρήση των πόρων και η μετάβαση προς κυκλικά συστήματα στην παραγωγή και την κατανάλωση.

Τον Μάρτιο του 2020, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή παρουσίασε ένα νέο σχέδιο δράσης για την κυκλική οικονομία, ενώ το Συμβούλιο εξέδωσε σχετικά συμπεράσματα τον Δεκέμβριο του 2020. Στα συμπεράσματα επισημαίνεται επίσης ο ρόλος της κυκλικής οικονομίας στη διασφάλιση της πράσινης ανάκαμψης από τη νόσο COVID-19.

Το σχέδιο δράσης προβλέπει περισσότερα από 30 σημεία δράσης που αφορούν τον σχεδιασμό βιώσιμων προϊόντων, την κυκλικότητα στις μεθόδους παραγωγής και την ενδυνάμωση των καταναλωτών και των αγοραστών του δημόσιου τομέα. Εξετάζει τομείς όπως είναι τα ηλεκτρονικά προϊόντα και οι ΤΠΕ, οι μπαταρίες, οι συσκευασίες, τα πλαστικά, τα κλωστοϋφαντουργικά προϊόντα, ο κατασκευαστικός τομέας, τα κτίρια και τα τρόφιμα.

Στην Ελλάδα, το Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας δημοσίευσε το Δεκέμβριο 2018 την Εθνική Στρατηγική για την Κυκλική Οικονομία με σκοπό την επιτάχυνση των δράσεων για την προώθηση της κυκλικής οικονομίας και την απελευθέρωση αναπτυξιακού δυναμικού. Η υιοθέτηση πολιτικών που θα προωθήσουν τη μετάβαση στην κυκλική οικονομία συμβάλει στη βιώσιμη ανάπτυξη, στην αύξηση της ανταγωνιστικότητας και της καινοτομίας και στη δημιουργία θέσεων εργασίας. Το επόμενο βήμα περιλαμβάνει την συγκεκριμενοποίηση της Εθνικής Στρατηγικής μέσω της έκδοσης του Οδικού Χάρτη που θα αφορά στο Επιχειρησιακό Σχέδιο Δράσης για την Κυκλική Οικονομία με τετραετή διάρκεια και συγκεκριμένες δράσεις, οι οποίες κατανέμονται σε 5 βασικούς Άξονες.

Ως βασικοί Άξονες ανάπτυξης δράσεων καταγράφονται οι εξής:

- Δράσεις για Βιώσιμη Παραγωγή και βιομηχανική πολιτική, π.χ. οικολογικός σχεδιασμός, οικολογική πιστοποίηση, βιομηχανική συμβίωση, φορολογικές απαλλαγές
- Δράσεις για βιώσιμη κατανάλωση, π.χ. προώθηση πράσινων δημόσιων συμβάσεων, υπηρεσίες επισκευής, επαναχρησιμοποίησης
- Δράσεις για λιγότερα απόβλητα με μεγαλύτερη αξία, π.χ. χρηματοδοτικά προγράμματα για πρόληψη, θεσμικό πλαίσιο για πρόληψη
- Οριζόντιες δράσεις, π.χ. εθνικό παρατηρητήριο, εθελοντικές συμφωνίες, συντονιστικό όργανο, δείκτες
- Δράσεις για συγκεκριμένες κατηγορίες προϊόντων, π.χ. πλαστικά προϊόντα μιας χρήσης.

Για τον καλύτερο σχεδιασμό των δράσεων έχουν συγκροτηθεί και λειτουργούν δύο Επιτροπές στο Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας:

- η Διυπουργική επιτροπή για την Κυκλική Οικονομία με σκοπό το συντονισμό των δράσεων σε εθνικό επίπεδο και
- το Εθνικό Συμβούλιο Κυκλικής Οικονομίας, το οποίο αποτελεί γνωμοδοτική Επιτροπή φορέων της Παραγωγής για τον καθορισμό στρατηγικών προτεραιοτήτων για την κυκλική οικονομία.

Σημαντική επίσης είναι η συμβολή από υποομάδες εμπειρογνομόνων που λειτουργούν υποστηρικτικά με εξειδικευμένο αντικείμενο και συγκεκριμένα:

- για το “Sustainable Financing” και
- για τη «Βιομάζα».

Οι πρώτες δράσεις προς αυτή την κατεύθυνση είναι:

- Έκδοση του Νόμου 4736/2020 για την εναρμόνιση της Οδηγίας 904/2019 για τη μείωση των επιπτώσεων από τη χρήση πλαστικών προϊόντων μιας χρήσης
- Προετοιμασία Σχεδίου Νόμου για τις «Πράσινες Δημόσιες Συμβάσεις» (ολοκληρώθηκε η διαδικασία διαβούλευσης)
- Απονομή Οικολογικού Σήματος για προϊόντα από διάφορες κατηγορίες (διευρύνονται και σε χρηματοοικονομικές υπηρεσίες)
- Έκδοση προδιαγραφών για ένταξη έργων που προωθούν την κυκλική οικονομία σε διάφορα χρηματοδοτικά προγράμματα ΕΣΠΑ κ.ά.

Με τον Νόμο 4819/2021 - Ολοκληρωμένο Πλαίσιο για τη Διαχείριση Αποβλήτων – Ανακύκλωση (ΦΕΚ 129/Α/23-7-2021), με τον οποίο ενσωματώθηκε στο εθνικό δίκαιο η Οδηγία 2008/98/ΕΚ, ρυθμίζεται συνολικά η διαχείριση των αποβλήτων, ώστε να προστατεύεται το περιβάλλον και η ανθρώπινη υγεία και να εξοικονομούνται οι φυσικοί πόροι, μέσω της επαναχρησιμοποίησης και της ανακύκλωσης, καθώς και της ανάκτησης υλικών ή/και ενέργειας από τα απόβλητα. Με τον νόμο αυτό θεσπίζονται ενιαίοι κανόνες διαχείρισης για όλα τα είδη αποβλήτων, με ενσωμάτωση ειδικών ρυθμίσεων για τα επικίνδυνα απόβλητα. Κύριος στόχος είναι η μετάβαση σε μια κοινωνία ανακύκλωσης, με υψηλό επίπεδο αποδοτικότητας των πόρων. Στο πλαίσιο αυτό, λαμβάνονται τα κατάλληλα μέτρα για να προωθηθεί η επαναχρησιμοποίηση προϊόντων και οι δραστηριότητες προετοιμασίας προς επαναχρησιμοποίηση, καθώς και η προώθηση της ανακύκλωσης υψηλής ποιότητας.

Το Εθνικό Σχέδιο Διαχείρισης Αποβλήτων (ΕΣΔΑ) αποτελεί τον στρατηγικό και πολιτικό σχεδιασμό της χώρας για τη διαχείριση των αποβλήτων της. Η σύνταξη Σχεδίων Διαχείρισης αποτελεί υποχρέωση των κρατών μελών της ΕΕ και απορρέει από το άρθρο 28 της Οδηγίας 2008/98/ΕΚ για τα απόβλητα.

Το ΕΣΔΑ αφορά περίοδο 10 ετών. Αξιολογείται κάθε 5 χρόνια και, εφόσον απαιτείται, αναθεωρείται σύμφωνα με τα προβλεπόμενα στον ν. 4685/2020 (ΦΕΚ 92 Α'). Η έγκριση του ΕΣΔΑ πραγματοποιήθηκε σύμφωνα με την Πράξη Υπουργικού Συμβουλίου 39/31-8-2020 (ΦΕΚ 185 Α'). Επίσης έχουν εκδοθεί:

- η ΚΥΑ οικ. 51373/4684/15-12-2015 (ΦΕΚ 270 6Β') «Κύρωση του Εθνικού Σχεδίου Διαχείρισης Αποβλήτων (ΕΣΔΑ) και του Εθνικού Στρατηγικού Σχεδίου Πρόληψης Δημιουργίας Αποβλήτων».
- η ΚΥΑ 8668/2007 (ΦΕΚ 287 Β') «Έγκριση Εθνικού Σχεδιασμού Διαχείρισης Επικίνδυνων Αποβλήτων».

Επιπλέον, η Κυκλική Οικονομία, σύμφωνα με τη σχετική Ευρωπαϊκή Στρατηγική, στηρίζεται στην ορθή αξιοποίηση των πόρων, στην ιδέα της ανακύκλωσης- επαναχρησιμοποίησης και στο μοντέλο της βιομηχανικής συμβίωσης. Επιδιώκει και ενθαρρύνει τη χρήση δευτερογενών υλικών και αποβλήτων ως παραγωγικών πόρων και χρήσιμων υλικών, προσδίδοντας μια αειφορική διάσταση στο παραγωγικό μοντέλο.

Αντίστοιχα, η κυπριακή πολιτική που ακολουθείται στη διαχείριση αποβλήτων βασίζεται κυρίως στην ιεράρχηση των αποβλήτων (πρόληψη, επαναχρησιμοποίηση, ανακύκλωση, ανάκτηση, τελική διάθεση) και στον ορθό περιβαλλοντικά χειρισμό τους. Απώτερος σκοπός είναι η προστασία του περιβάλλοντος και της ανθρώπινης υγείας. Αυτό επιτυγχάνεται μέσα από τη μείωση/εξάλειψη των αρνητικών επιπτώσεων της παραγωγής και της διαχείρισης των αποβλήτων, την προώθηση της επαναχρησιμοποίησης, ανακύκλωσης και ανάκτησης και γενικά της περιβαλλοντικά ορθής διαχείρισης ώστε να μειώνεται η απόρριψή τους σε χώρους ταφής και να περιορίζεται ο συνολικός αντίκτυπος στη χρήση των πόρων βελτιώνοντας την αποδοτικότητα και την αποτελεσματικότητα της χρήσης τους.

Η εφαρμογή της ορθολογικής περιβαλλοντικά διαχείρισης των παραγόμενων αποβλήτων στην Κύπρο επιτυγχάνεται μέσω της εφαρμογής του περί Αποβλήτων Νόμου του 2011 (Ν.185(Ι)/2011) και του περί Συσκευασιών και Αποβλήτων Συσκευασιών Νόμου του 2002 (Ν. 32(Ι)/2002) όπως και των τροποποιήσεών τους, καθώς και των Κανονισμών και Διαταγμάτων που εκδόθηκαν σύμφωνα με αυτούς. Η πιο πάνω νομοθεσία είναι απόρροια της ευρωπαϊκής πολιτικής και νομοθεσίας εναρμονισμένης και προσαρμοσμένης στο εθνικό δίκαιο της Κύπρου.

Σύμφωνα με το άρθρο 28 της Οδηγίας 2008/98/ΕΚ(αντίστοιχο άρθρο 35, Ν.185(Ι)/2011) για τα απόβλητα, τα κράτη μέλη καταρτίζουν ένα ή περισσότερα σχέδια διαχείρισης αποβλήτων, τα οποία καθορίζουν το πλαίσιο, τις κατευθύνσεις, τις δράσεις, τις διαδικασίες και τα μέτρα για την προστασία του περιβάλλοντος και της ανθρώπινης υγείας εμποδίζοντας ή μειώνοντας τις αρνητικές επιπτώσεις της παραγωγής και της διαχείρισης αποβλήτων, ακολουθώντας την ακόλουθη ιεράρχηση: α) πρόληψη, β) προετοιμασία για επαναχρησιμοποίηση, γ) ανακύκλωση, δ) άλλου είδους ανάκτηση, π.χ. ανάκτηση ενέργειας, και ε) διάθεση (ταφή).

Στα πιο πάνω πλαίσια το Τμήμα Περιβάλλοντος έχει εκπονήσει το 2012 το Σχέδιο Διαχείρισης Οικιακών και Παρομοίου τύπου Αποβλήτων το οποίο μετά από δημόσια διαβούλευση (2012) και νέες πολιτικές αποφάσεις διαφοροποιήθηκε στο Σχέδιο Διαχείρισης Δημοτικών Αποβλήτων 2015-2021. Παράλληλα ετοιμάστηκε συνοπτική περιγραφή του Σχεδίου Διαχείρισης Δημοτικών Αποβλήτων με τίτλο Στρατηγικής Διαχείρισης Δημοτικών Αποβλήτων για την περίοδο 2015 – 2021. Η Στρατηγική και

το Σχέδιο για τα δημοτικά απόβλητα διαμορφώθηκαν μετά από ευρεία διαβούλευση με όλα τα ενδιαφερόμενα μέρη καθώς και διαβούλευση με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Σημειώνεται ότι Σχέδια Διαχείρισης για τα υπόλοιπα ρεύματα αποβλήτων θα ακολουθήσουν προκειμένου να συμμορφωθεί πλήρως η Κυπριακή Δημοκρατία με το εν λόγω άρθρο.

Κύριοι άξονες στρατηγικής στους οποίους βασίζεται το συγκεκριμένο Σχέδιο αποτελούν η συμμόρφωση με τις υποχρεώσεις που απορρέουν από τις Ευρωπαϊκές Οδηγίες σχετικά με τη διαχείριση αποβλήτων που εμπίπτουν στο ρεύμα των δημοτικών αποβλήτων, η πλήρης αξιοποίηση των υφιστάμενων ιδιωτικών και κρατικών υποδομών διαχείρισης αποβλήτων, η τήρηση της ιεράρχησης διαχείρισης αποβλήτων, με έμφαση στη πρόληψη και χωριστή διαλογή αποβλήτων και η υιοθέτηση βέλτιστων πρακτικών με το χαμηλότερο δυνατό κόστος.

Μέσα στα πιο πάνω πλαίσια, έχουν τεθεί ποιοτικοί και ποσοτικοί στόχοι. Οι ποσοτικοί στόχοι είναι (α) 40% χωριστή συλλογή επί του συνόλου των δημοτικών στερεών αποβλήτων μέχρι το 2021, με απώτερο στόχο το 50% μέχρι το 2027 (από 20% το 2012), (β) 50% του ανακυκλώσιμου υλικού (χαρτί, πλαστικό, μέταλλο, γυαλί) στα δημοτικά απόβλητα να τυγχάνει προετοιμασίας για επαναχρησιμοποίηση μέχρι το 2020, (γ) 15% των οργανικών αποβλήτων δημοτικών να συλλέγεται χωριστά μέχρι το 2021, (δ) η ποσότητα βιοαποδομήσιμων αποβλήτων που προωθείται για ταφή, μετά από κάποια επεξεργασία, να μην υπερβαίνει τους 95.000 τόνους (σε σύγκριση με 459.940 που στάληκαν για ταφή το 2011, εκ των οποίων μόνο οι 57.000 τόνοι είχαν τύχει επεξεργασίας, στην ΟΕΔΑ Κόσις) και (ε) η επίτευξη των στόχων των Ευρωπαϊκών Οδηγιών για τα απόβλητα συσκευασίας, τα απόβλητα ηλεκτρικού και ηλεκτρονικού εξοπλισμού από τον οικιακό τομέα και άλλων πηγών προέλευσης που είναι παρομοίου τύπου με τα του οικιακού τομέα και τα απόβλητα ηλεκτρικών σιτηλών και συσσωρευτών (μπαταρίες) οικιακού τύπου.

Για την επίτευξη των στόχων και εκπλήρωση των υποχρεώσεων που απορρέουν από τις Ευρωπαϊκές Οδηγίες, προνοείται η ενεργή εμπλοκή της τοπικής αυτοδιοίκησης, η εισαγωγή σχεδίων και προγραμμάτων για προώθηση της χωριστής συλλογής, της μείωσης του όγκου και της ανακύκλωσης των δημοτικών αποβλήτων. Σε ό,τι αφορά στις υποδομές, προνοείται η πλήρης αξιοποίηση των ΟΕΔΑ Κόσις και Πεντακώμου, που βρίσκεται υπό κατασκευή, αξιοποίηση των ιδιωτικών υποδομών διαχείρισης αποβλήτων, η ολοκλήρωση του δικτύου των πράσινων σημείων, και η κατασκευή νέων χώρων υγειονομικής ταφής (ΧΥΤ) στις επαρχίες Λευκωσίας και Πάφου, όπου θα γίνεται και η απαιτούμενη από τη σχετική Οδηγία επεξεργασία και η κατασκευή, όπου χρειάζεται, διαμετακομιστικών σταθμών αποβλήτων. Το Σχέδιο έχει υιοθετηθεί το Νοέμβριο του 2015 από το Υπουργικό Συμβούλιο.

Τέλος σύμφωνα με το άρθρο 29 της Οδηγίας 2008/98/ΕΚ (αντίστοιχο άρθρο 36, Ν.185(Ι)/2011) για τα απόβλητα, τα κράτη μέλη (ΚΜ) εκπονούν, σύμφωνα με τα άρθρα 1 (Αντικείμενο και πεδίο εφαρμογής) και 4 (Ιεράρχηση των αποβλήτων) της Οδηγίας, προγράμματα πρόληψης της δημιουργίας αποβλήτων το αργότερο μέχρι τις 12 Δεκεμβρίου 2013. Στα εν λόγω προγράμματα επιλέγονται από τα ΚΜ ρεύματα αποβλήτων για τα οποία τίθενται στόχοι για την πρόληψη της δημιουργίας τους. Βασικός στόχος των προγραμμάτων αυτών είναι η λήψη μέτρων και δράσεων που αποσκοπούν στη ρήξη της σχέσης μεταξύ οικονομικής ανάπτυξης και περιβαλλοντικών επιπτώσεων που συνδέονται με την παραγωγή αποβλήτων. Για συμμόρφωση με τις πιο πάνω υποχρεώσεις, το Τμήμα Περιβάλλοντος του Υπουργείου Γεωργίας, Αγροτικής Ανάπτυξης και Περιβάλλοντος έχει ετοιμάσει ανεξάρτητο Πρόγραμμα Πρόληψης Δημιουργίας Αποβλήτων για την περίοδο 2015 – 2021,

το οποίο περιέχει όλα τα σημεία που απαιτεί το άρθρο 29 της Οδηγίας. Το Πρόγραμμα πρόληψης δημιουργίας αποβλήτων αποτελεί το πρώτο πρόγραμμα που καταρτίζεται, και έχει τεθεί σε ευρεία διαβούλευση δυο φορές, με όλα τα ενδιαφερόμενα μέρη καθώς και διαβούλευση με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Στο εν λόγω πρόγραμμα (α) καθορίζονται ποιοτικοί στόχοι οι οποίοι εστιάζονται στη αλλαγή καταναλωτικών συνηθειών που σχετίζονται με την παραγωγή αποβλήτων, στη μείωση παραγωγής σε συγκεκριμένα ρεύματα αποβλήτων, στη προώθηση της επαναχρησιμοποίησης, στη μείωση οργανικών αποβλήτων προς ταφή και στη μείωση της παραγωγής επικίνδυνων δημοτικών αποβλήτων, (β) καθορίζονται τα μέτρα πρόληψης δημιουργίας αποβλήτων για τα ρεύματα αποβλήτων των οργανικών, του χαρτιού/χαρτονιού, των πλαστικών (πλαστική μπουκάλα, πλαστική σακούλα, πλαστικά παιχνίδια), του ηλεκτρικού και ηλεκτρονικού εξοπλισμού, των επικίνδυνων δημοτικών, του ρουχισμού (ρούχα/ υφάσματα), των ογκωδών και των εκσκαφών, κατασκευών και κατεδαφίσεων και (γ) καθορίζονται οι τομείς στους οποίους απευθύνονται τα μέτρα και είναι κύριοι παραγωγοί των πιο πάνω αποβλήτων και οι οποίοι είναι τα νοικοκυριά, ο δημόσιος τομέας, ο γεωργικός τομέας, ο τουριστικός τομέας, ο οικοδομικός τομέας και ο ιδιωτικός/ επιχειρήσεις/οργανισμοί. Στο πρόγραμμα παρουσιάζονται επίσης τα εργαλεία ελέγχου και παρακολούθησης των μέτρων καθώς και ενδεικτικό χρονοδιάγραμμα για την υλοποίησή τους.

3.3.5 Ύδατα

Η Ευρωπαϊκή Ένωση, κατανοώντας τη σημασία της προστασίας και διατήρησης του υδάτινου περιβάλλοντος στην Κοινότητα, προχώρησε στη διαμόρφωση μιας Οδηγίας Πλαισίου που θα θεσπίζει τις βασικές αρχές μιας βιώσιμης πολιτικής των υδάτων στην Ευρωπαϊκή Ένωση.

Η Οδηγία 2000/60/ΕΚ για τη θέσπιση πλαισίου κοινοτικής δράσης στον τομέα της πολιτικής των υδάτων ή αλλιώς Οδηγία-Πλαίσιο για τα Νερά, μετά από μια μακρόχρονη περίοδο συζητήσεων και διαπραγματεύσεων μεταξύ των Κρατών Μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, τέθηκε σε ισχύ στις 22 Δεκεμβρίου 2000. Η Οδηγία 2000/60/ΕΚ συνδυάζει ποιοτικούς, οικολογικούς και ποσοτικούς στόχους για την προστασία υδάτινων οικοσυστημάτων και την καλή κατάσταση όλων των υδατικών πόρων και θέτει ως κεντρική ιδέα την ολοκληρωμένη διαχείριση τους στη γεωγραφική κλίμακα των Λεκανών Απορροής Ποταμών. Επιπλέον, επαναπροσδιορίζει την έννοια της Λεκάνης Απορροής, η οποία περιλαμβάνει τα εσωτερικά επιφανειακά (ποταμοί, λίμνες), τα υπόγεια ύδατα, τα μεταβατικά (δέλτα, εκβολές ποταμών) και τα παράκτια οικοσυστήματα.

Για κάθε περιοχή Λεκάνης Απορροής Ποταμού, καθορίζει μια σειρά από απαραίτητες ενέργειες που θα πρέπει να υλοποιηθούν εντός των καθορισμένων προθεσμιών, ώστε ο βασικός στόχος της Οδηγίας, που είναι η αποτροπή της περαιτέρω υποβάθμισης όλων των υδάτων και η επίτευξη “καλής κατάστασης”, να επιτευχθεί μέχρι το 2015. Η επίτευξη των περιβαλλοντικών στόχων της Οδηγίας στηρίζεται σε οικονομικές αρχές και εργαλεία καθώς και στην εφαρμογή ολοκληρωμένων προγραμμάτων μέτρων.

Παράλληλα, αντιμετωπίζονται συνολικά όλες οι χρήσεις και υπηρεσίες νερού, συνυπολογίζοντας την αξία του νερού για το περιβάλλον, την υγεία, την ανθρώπινη κατανάλωση και την κατανάλωση σε παραγωγικούς τομείς.

Η Οδηγία ενισχύει και διασφαλίζει τη συμμετοχή του κοινού με τη δημιουργία συστηματικών και ουσιαστικών διαδικασιών διαβούλευσης. Παράλληλα, προωθεί την αειφόρο και ολοκληρωμένη διαχείριση των διασυστοριακών λεκανών απορροής ποταμών. Στο ίδιο πλαίσιο, η Οδηγία 2000/60/ΕΚ δημιουργεί και εισάγει νέες προσεγγίσεις στην αντιμετώπιση κινδύνων από τις πλημμύρες και την ξηρασία.

Οι επιπτώσεις από την εφαρμογή της Οδηγίας στις δύο χώρες (Ελλάδα και Κύπρο) αναμένεται να είναι ιδιαίτερα θετικές. Η αποτελεσματική εφαρμογή της Οδηγίας θα δημιουργήσει τις απαραίτητες συνθήκες για τη στήριξη μιας πολιτικής που θα οδηγήσει στην ικανοποιητική και αποτελεσματική προστασία καθώς και στην ορθολογική διαχείριση και αξιοποίηση των πολύτιμων υδατικών μας πόρων.

Με την κατάρτιση των Σχεδίων Διαχείρισης των Λεκανών Απορροής Ποταμών των Υδατικών Διαμερισμάτων της χώρας, η Ελλάδα ολοκληρώνει την εφαρμογή των απαιτήσεων της Οδηγίας 2000/60/ΕΚ για τη θέσπιση πλαισίου κοινοτικής δράσης στον τομέα της πολιτικής των υδάτων (Οδηγία-Πλαίσιο για τα Νερά).

Στην Ελλάδα, η Οδηγία - Πλαίσιο για τα Νερά ενσωματώθηκε στην εθνική νομοθεσία με τον ν. 3199/2003 (ΦΕΚ 280 Α') «Προστασία και διαχείριση υδάτων - Εναρμόνιση με την Οδηγία 2000/60/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 23^{ης} Οκτωβρίου». Ακόμη, έχει εκδοθεί και το ΠΔ 51/2007 (ΦΕΚ 54 Α') «Καθορισμός μέτρων και διαδικασιών για την ολοκληρωμένη προστασία και διαχείριση των υδάτων σε συμμόρφωση με τις διατάξεις της Οδηγίας 2000/60/ΕΚ “για τη θέσπιση πλαισίου κοινοτικής δράσης στον τομέα της πολιτικής των υδάτων” του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 23^{ης} Οκτωβρίου 2000». Σύμφωνα με το ΠΔ 51/2007, «κάθε Υδατικό Διαμέρισμα (ΥΔ) εκπονεί Σχέδιο Διαχείρισης κάθε 6 χρόνια. Το Σχέδιο Διαχείρισης περιλαμβάνει Πρόγραμμα Μέτρων και Πρόγραμμα Παρακολούθησης».

Για την επεξεργασία των αστικών λυμάτων, εφαρμόζεται η Οδηγία 91/271/ΕΟΚ (τροποποιήθηκε με την Οδηγία 98/15/ΕΚ) που έχει ενσωματωθεί στο εθνικό δίκαιο με την ΚΥΑ 5673/400/1997 (ΦΕΚ 192 Β') «Μέτρα και Όροι για την επεξεργασία των Αστικών Λυμάτων».

Σύμφωνα με την Απόφαση της Εθνικής Επιτροπής Υδάτων «Καθορισμός των Λεκανών Απορροής Ποταμών της Χώρας και ορισμός των αρμόδιων Περιφερειών για τη διαχείριση και προστασία τους» (ΦΕΚ 1383 Β'/ 2010 και διόρθωση σφάλματος, ΦΕΚ 1572 Β'/ 2010), καθορίστηκαν 45 Λεκάνες Απορροής Ποταμών, οι οποίες υπάγονται σε 14 Περιοχές Λεκανών Απορροής Ποταμών (που αντιστοιχούν στον όρο Υδατικά Διαμερίσματα του άρ. 3 του ΠΔ 51/2007).

Το 2008, υπεγράφη το πρωτόκολλο για την ολοκληρωμένη διαχείριση των παράκτιων ζωνών της Μεσογείου (2009/89/CE L34 4.2.2009), στη σύμβαση για την προστασία του θαλάσσιου περιβάλλοντος και των παράκτιων περιοχών της Μεσογείου. Η ολοκληρωμένη διαχείριση των παράκτιων ζωνών αποτελεί συνιστώσα της ολοκληρωμένης θαλάσσιας πολιτικής της ΕΕ, την οποία ενέκρινε το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο στη Λισσαβόνα, στις 13 και 14 Δεκεμβρίου 2007.

Η εφαρμογή της Οδηγίας 2007/60/ΕΚ για τη διαχείριση του πλημμυρικού κινδύνου ενσωματώθηκε στο εθνικό δίκαιο το 2010 με την ΚΥΑ Η.Π 31822/1542/Ε103 (ΦΕΚ 1108 Β'/ 2010). Ο ρόλος και οι αρμοδιότητες όλων των εμπλεκόμενων Φορέων στη διαχείριση του κινδύνου των πλημμυρών περιγράφονται στη σχετική νομοθεσία, σύμφωνα με το υπ' αριθ. 7824/16-11-2011 έγγραφο της

Γενικής Γραμματείας Πολιτικής Προστασίας -Δ/νση Σχεδιασμού και Αντιμετώπισης Εκτάκτων Αναγκών του Υπουργείου Δημόσιας Τάξης και Προστασίας του Πολίτη.

Επιπλέον, η Θαλάσσια Στρατηγική για την προστασία και διαχείριση των θαλάσσιων υδάτων διατυπώνεται στον ν. 3983/2011 (ΦΕΚ 144 Α'), με τον οποίο ενσωματώθηκε στο εθνικό δίκαιο η Οδηγία 2008/56/ΕΚ.

Στην Κύπρο, για την καλύτερη προστασία των νερών, καθορίζονται προστατευόμενες περιοχές/υδάτινα σώματα (π.χ. πηγές και γεωτρήσεις πόσιμου νερού, περιοχές νερών κολύμβησης, περιοχές προστασίας υδάτινων οικοσυστημάτων ή υδρόβιων σπανίων ειδών). Καθορίζονται επίσης ευπρόσβλητες περιοχές στη νιτρορύπανση καθώς και ευαίσθητες περιοχές λόγω αστικών λυμάτων, με βάση τα επίπεδα αζώτου ή/και φωσφόρου στα υδάτινα σώματα (ευτροφισμός). Για τις περιοχές αυτές ισχύουν ειδικά Προγράμματα Δράσης και λαμβάνονται αυστηρότερα μέτρα προστασίας των νερών.

Στο πλαίσιο εφαρμογής του εναρμονιστικού Νόμου 57(Ι)/2008 για τη Διαχείριση της Ποιότητας των Νερών Κολύμβησης, το Τμήμα Περιβάλλοντος, σε συνεργασία με τις Υγειονομικές Υπηρεσίες και το Γενικό Χημείο του Κράτους, υλοποιούν την ευθύνη εφαρμογής της Ευρωπαϊκής Οδηγίας. Για το σκοπό αυτό, παρακολουθείται συστηματικά, η ποιότητα των νερών κολύμβησης σε 112 περιοχές νερών κολύμβησης της Κύπρου, κατά την κολυμβητική περίοδο (1^η Μαΐου μέχρι 31^η Οκτωβρίου) για δύο παραμέτρους εντερόκοκκων και *Escherichia coli*. Πριν από την έναρξη κάθε κολυμβητικής περιόδου, προσδιορίζονται όλες οι περιοχές των νερών κολύμβησης. Η ποιότητα των νερών κολύμβησης παρακολουθείται με μηνιαίες τουλάχιστον δειγματοληψίες κατά τη διάρκεια την κολυμβητικής περιόδου.

Πέραν της παρακολούθησης και διαχείρισης της ποιότητας τους, βασικές πρόνοιες του νόμου αφορούν τον καταρτισμό καταλόγου των περιοχών νερών κολύμβησης, ταξινόμηση τους σε 4 επίπεδα ποιότητας και καταρτισμό ταυτοτήτων για κάθε περιοχή. Ιδιαίτερη σημασία δίδεται επίσης, στην ενημέρωση και τη συμμετοχή του κοινού ιδίως κατά τον καταρτισμό του καταλόγου των περιοχών κολύμβησης. Η ενημέρωση του κοινού πραγματοποιείται μέσω ενημερωτικού υλικού που αναρτάται στην ιστοσελίδα του Τμήματος Περιβάλλοντος και με ανακοινωθέντα στον τύπο.

Η πολιτική για την προστασία των υδάτων σχετίζεται σε μεγάλο βαθμό με δύο άλλες βασικές κατευθύνσεις της περιβαλλοντικής πολιτικής, που είναι η διατήρηση της βιοποικιλότητας και η προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή.

3.3.6 Θαλάσσια Στρατηγική

Από τη φύση τους, οι θάλασσες και οι ωκεανοί αποτελούν διεθνείς περιοχές και ως εκ τούτου προϋποθέτουν διακρατικές συνεργασίες και προσεγγίσεις. Στην Ευρωπαϊκή Ένωση υπάρχουν θαλάσσιες περιοχές (Βόρεια Θάλασσα, Βαλτική, Μαύρη Θάλασσα, Μεσόγειος) με μεγάλη αξία, από την άποψη της ιχθυοπαραγωγής και του τουρισμού, που πρέπει να τύχουν προστασίας. Για τοβ σκοπό αυτό, διαμορφώθηκε η Οδηγία Πλαίσιο 2008/56/ΕΚ για τη Θαλάσσια Στρατηγική, η οποία στοχεύει στην προαγωγή της αειφόρου χρήσης των θαλασσών, στη διατήρηση των θαλάσσιων οικοσυστημάτων και στην προστασία των βασικών πόρων από τους οποίους εξαρτώνται οι κοινωνικές και οικονομικές δραστηριότητες που σχετίζονται με τη θάλασσα.

Προκειμένου να επιτευχθεί ο γενικός αυτός στόχος, η Οδηγία καλεί τα Κράτη Μέλη να λάβουν τα απαραίτητα μέτρα και να εφαρμόσουν τις απαραίτητες θαλάσσιες στρατηγικές, ώστε να επιτύχουν ή να διατηρήσουν την καλή περιβαλλοντική κατάσταση των θαλάσσιων υδάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης έως το 2020. Η Οδηγία καθορίζει τους κοινούς στόχους, ωστόσο η επιλογή των κατάλληλων διαχειριστικών μέτρων επαφίεται στα επί μέρους Κράτη-Μέλη, σε αναγνώριση της ποικιλίας καταστάσεων, προβλημάτων και αναγκών στις επί μέρους θαλάσσιες περιοχές. Τα Κράτη Μέλη που μοιράζονται μια θαλάσσια περιοχή καλούνται να αναπτύξουν από κοινού στρατηγικές με συντονισμό των δράσεων και σε συνεργασία με τρίτες χώρες της περιοχής. Όσο είναι δυνατόν, τα Κράτη Μέλη θα πρέπει να συνεργασθούν στα πλαίσια υφισταμένων περιφερειακών συνθηκών συνεργασίας, όπως π.χ. η Συνθήκη της Βαρκελώνης για τη Μεσόγειο.

Στην Ελλάδα, με τον Ν. 3983/2011 «Εθνική στρατηγική για την προστασία και διαχείριση του θαλάσσιου περιβάλλοντος – Εναρμόνιση με την οδηγία 2008/56/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 17^{ης} Ιουνίου 2008 και άλλες διατάξεις» ενσωματώθηκε στην εθνική νομοθεσία η Οδηγία 2008/56 των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων για τη θαλάσσια στρατηγική, η οποία αποτελεί τον περιβαλλοντικό πυλώνα της μελλοντικής πολιτικής της Ευρωπαϊκής Ένωσης στο θέμα αυτό. Στόχος είναι η διατήρηση και αποκατάσταση της καλής περιβαλλοντικής κατάστασης του θαλάσσιου περιβάλλοντος έως το έτος 2020. Για την επίτευξη του στόχου αυτού απαιτούνται συγκεκριμένες δέσμες δράσεων οι οποίες θα πρέπει να ολοκληρώνονται βάσει ενός δεσμευτικού χρονοδιαγράμματος.

Το επιχειρησιακό σκέλος για την εφαρμογή του νόμου ανατίθεται στη Διεύθυνση Προστασίας και Διαχείρισης Υδάτινου Περιβάλλοντος του ΥΠΕΝ. Για την υποστήριξη του έργου της Διεύθυνσης συστήνεται Γνωμοδοτική Επιτροπή Εμπειρογνομόνων, προκειμένου να διασφαλίζεται η τεκμηρίωση, η συναίνεση και η συμμετοχή στη διαδικασία λήψης αποφάσεων όλων των εμπλεκόμενων φορέων του δημόσιου τομέα, των παραγωγικών τάξεων, των οικείων ΟΤΑ, των περιβαλλοντικών οργανώσεων, του διευθύνοντος οργάνου της Περιφερειακής Σύμβασης για την Προστασία της Μεσογείου (Σύμβασης Βαρκελώνης) και των επιστημονικών φορέων.

Ανώτατο πολιτικό όργανο για την εφαρμογή του νόμου είναι η Εθνική Επιτροπή Θαλάσσιας Περιβαλλοντικής Στρατηγικής με κύριες αρμοδιότητες τη χάραξη της πολιτικής για τη διαχείριση και προστασία του θαλάσσιου περιβάλλοντος και τη διασφάλιση σε ανώτερο πολιτικό επίπεδο του αναγκαίου συντονισμού των εμπλεκόμενων δημόσιων φορέων.

Αντίστοιχα στη Κύπρο τον Ιούλιο του 2008 τέθηκε σε ισχύ η Οδηγία-Πλαίσιο για τη Θαλάσσια Στρατηγική (2008/56/ΕΚ) (ΟΠΘΣ), η οποία θεσπίζει ένα νομικό πλαίσιο για την προστασία και τη διαχείριση των ευρωπαϊκών θαλασσών και εξασφαλίζεται η μακροπρόθεσμη και βιώσιμη χρήση τους. Βασικός στόχος της Οδηγίας είναι η επίτευξη ή/και η διατήρηση της καλής περιβαλλοντικής κατάστασης μέχρι το 2020.

Επιπρόσθετα, τον Μάιο του 2017, η ΕΕ εξέδωσε την Απόφαση της Επιτροπής σχετικά με τη θέσπιση κριτηρίων και μεθοδολογικών προτύπων για την καλή περιβαλλοντική κατάσταση των θαλάσσιων υδάτων καθώς και προδιαγραφών και τυποποιημένων μεθόδων για την παρακολούθηση και την αξιολόγηση (2017/848/ΕΕ).

Η παρούσα απόφαση θεσπίζει:

- α) κριτήρια και μεθοδολογικά πρότυπα προς χρήση από τα κράτη μέλη κατά τον καθορισμό ενός συνόλου χαρακτηριστικών για την καλή περιβαλλοντική κατάσταση σύμφωνα με το άρθρο 9 παράγραφος 1 της οδηγίας 2008/56/ΕΚ, με βάση τα παραρτήματα I και III καθώς και συναρτήσει της αρχικής αξιολόγησης που πραγματοποιήθηκε σύμφωνα με το άρθρο 8 παράγραφος 1 της εν λόγω οδηγίας, για την αξιολόγηση του βαθμού επίτευξης καλής περιβαλλοντικής κατάστασης, σύμφωνα με το άρθρο 9 παράγραφος 3 της εν λόγω οδηγίας·
- β) προδιαγραφές και τυποποιημένες μεθόδους για την παρακολούθηση και την αξιολόγηση, προς χρήση από τα κράτη μέλη κατά τη θέσπιση συντονισμένων προγραμμάτων παρακολούθησης δυνάμει του άρθρου 11 της οδηγίας 2008/56/ΕΚ, σύμφωνα με το άρθρο 11 παράγραφος 4 της εν λόγω οδηγίας·
- γ) ένα χρονοδιάγραμμα για τον καθορισμό των οριακών τιμών, καταλόγων στοιχείων κριτηρίων και μεθοδολογικών προτύπων μέσω συνεργασίας σε επίπεδο Ένωσης, περιοχών ή υποπεριοχών·
- δ) την απαίτηση γνωστοποίησης για τα στοιχεία κριτηρίων, τις οριακές τιμές και τα μεθοδολογικά πρότυπα.

Σχετικά με την συνθήκη της Βαρκελώνης για την προστασία του θαλάσσιου περιβάλλοντος και των παράκτιων περιοχών της Μεσογείου, η Ευρωπαϊκή Ένωση και οι χώρες που περιβάλλουν την Μεσόγειο είναι συμπράττοντα μέρη της Σύμβασης αυτής, η οποία εφαρμόζεται μέσω του Μεσογειακού Προγράμματος Δράσης (Mediterranean Action Plan) και διαμορφώνει πολιτικές και στρατηγικές για την προστασία της βιοποικιλότητας και του θαλάσσιου και παράκτιου περιβάλλοντος. Σε αναγνώριση της σημασίας της κλιματικής αλλαγής για την περιοχή της Μεσογείου, το 2008 τα κράτη της Σύμβασης της Βαρκελώνης υπέγραψαν το Πρωτόκολλο για μια Ολοκληρωμένη Διαχείριση της Παράκτιας Ζώνης της Μεσογείου, θέτοντας ως προτεραιότητα την προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή. Η διακήρυξη του Marrakesh, που υιοθετήθηκε από τη Σύμβαση της Βαρκελώνης τον Νοέμβριο του 2009, επισημαίνει την ανάγκη για άμεση δράση προκειμένου να αντιμετωπισθούν οι σοβαρές επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής στα οικοσυστήματα και στους πόρους.

3.3.7 Βιώσιμη και έξυπνη κινητικότητα

Για την επίτευξη μιας κοινωνίας και μιας οικονομίας με μηδενικές καθαρές εκπομπές, απαιτείται ένας πιο βιώσιμος και έξυπνότερος τομέας κινητικότητας. Εκτιμάται ότι, για να καταστεί η ΕΕ κλιματικά ουδέτερη, οι εκπομπές που προέρχονται από τον τομέα των μεταφορών θα πρέπει να μειωθούν κατά 90 % έως το 2050.

Σύμφωνα με τους στόχους της Πράσινης Συμφωνίας, το Συμβούλιο ασχολήθηκε πρόσφατα με ορισμένες νομοθετικές και μη νομοθετικές πρωτοβουλίες:

- έναρξη του Ευρωπαϊκού Έτους Σιδηροδρόμων 2021
- αναθεώρηση των κανόνων για τα τέλη χρήσης του οδικού δικτύου για τα βαρέα επαγγελματικά οχήματα
- νέα χρηματοδότηση στο πλαίσιο του μηχανισμού «Συνδέοντας την Ευρώπη» για τη στήριξη της απαλλαγής των μεταφορών από τις ανθρακούχες εκπομπές.

Η μείωση των εκπομπών από τις μεθόδους μεταφοράς είναι άλλος ένας στόχος στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Πράσινης Συμφωνίας. Στην κατεύθυνση αυτή, προωθείται η εφαρμογή μιας ολοκληρωμένης στρατηγικής για την «Αειφόρο και έξυπνη κινητικότητα». Η στρατηγική αυτή θα αυξήσει την υιοθέτηση βιώσιμων και εναλλακτικών καυσίμων στις οδικές, θαλάσσιες και αεροπορικές μεταφορές και θα καθορίσει τα πρότυπα εκπομπών για οχήματα με κινητήρα καύσης. Στοχεύει επίσης στη διάθεση βιώσιμων εναλλακτικών λύσεων για τις επιχειρήσεις και το κοινό. Έξυπνα συστήματα διαχείρισης κυκλοφορίας και εφαρμογές πρόκειται να αναπτυχθούν ως λύση. Οι μέθοδοι παράδοσης φορτίου πρόκειται να αλλάξουν, με τις προτιμώμενες οδούς να είναι μέσω του εδάφους ή του νερού. Οι μεταβολές των δημόσιων μεταφορών στοχεύουν στη μείωση της κυκλοφοριακής συμφόρησης καθώς και της ρύπανσης. Οι εγκαταστάσεις θυρών φόρτισης για ηλεκτρικά οχήματα έχουν ως σκοπό να ενθαρρύνουν την αγορά οχημάτων χαμηλών εκπομπών. Το σχέδιο «Ενιαίος Ευρωπαϊκός Ουρανός» εστιάζει στη διαχείριση της εναέριας κυκλοφορίας προκειμένου να αυξηθεί η ασφάλεια, η αποτελεσματικότητα των πτήσεων και να καταστούν οι συνθήκες φιλικές προς το περιβάλλον.

3.3.8 Εξάλειψη της ρύπανσης

Το «Σχέδιο δράσης για τη μηδενική ρύπανση» σκοπεύει να μην επιφέρει ρύπανση από «όλες τις πηγές», καθαρίζοντας τον αέρα, το νερό και το έδαφος μέχρι το 2050⁴. Τα πρότυπα ποιότητας περιβάλλοντος πρέπει να πληρούνται πλήρως, επιβάλλοντας όλες τις βιομηχανικές δραστηριότητες να βρίσκονται σε περιβάλλον χωρίς τοξικά. Οι γεωργικές και αστικές βιομηχανίες πολιτικές διαχείρισης των υδάτων θα παραβλεφθούν ώστε να ταιριάζουν με την πολιτική «χωρίς ζημιά». Επιβλαβείς πόροι όπως μικροπλαστικά και χημικές ουσίες, όπως φαρμακευτικά προϊόντα, που απειλούν το περιβάλλον στοχεύουν να αντικατασταθούν προκειμένου να επιτευχθεί αυτός ο στόχος. Η στρατηγική «Farm to Fork» βοηθά στη μείωση της ρύπανσης από υπερβολικά θρεπτικά συστατικά και βιώσιμες μεθόδους παραγωγής και μεταφοράς⁵.

Για την αντιμετώπιση της βιομηχανικής επικινδυνότητας και των ατυχημάτων μεγάλης έκτασης, έχει καταρτιστεί ένα θεσμικό πλαίσιο σε ευρωπαϊκό επίπεδο και επίπεδο εθνικής νομοθεσίας με σκοπό την αναγνώριση των κινδύνων από τις «εγκαταστάσεις SEVESO», την καταστολή των συμβάντων/μεγάλων ατυχημάτων, την αποτελεσματική αντιμετώπιση των έκτακτων αναγκών και τη διαχείριση των συνεπειών στο φυσικό και ανθρωπογενές περιβάλλον. Προϋπόθεση για την επίτευξη του σκοπού αυτού είναι η συνέργεια και η συνεργασία των εμπλεκόμενων Φορέων σε όλα τα επίπεδα Διοίκησης.

Σε Ευρωπαϊκό επίπεδο, το Θεσμικό Πλαίσιο για την αντιμετώπιση της Βιομηχανικής Επικινδυνότητας αρχικά διαμορφώθηκε από την Οδηγία SEVESO I (82/501/ΕΟΚ). Η Οδηγία SEVESO I τροποποιήθηκε δύο φορές, με τις οδηγίες 87/216/ΕΟΚ και 88/610/ΕΟΚ και αντικαταστάθηκε από την Οδηγία SEVESO II (96/82/ΕΚ). Σήμερα βρίσκεται σε ισχύ η Οδηγία SEVESO III (2012/18/ΕΕ).

⁴ Schaible, C. (2020). EU Industrial Strategy for Achieving the 'Zero Pollution' Ambition Set with the EU Green Deal (Large Industrial Activities). Brussels: European Environmental Bureau.

⁵ «Eliminating pollution». European Commission. European Commission. 11 Δεκεμβρίου 2019. Ανακτήθηκε στις 5 Μαΐου 2020.

Στην Ελλάδα, η εθνική νομοθεσία ενσωμάτωσε τις Οδηγίες SEVESO I και II, με τις αντίστοιχες Υπουργικές Αποφάσεις 18187/272 (3/3/1988) και 5697/590 (16/3/2000), ενώ με την Υπουργική Απόφαση 12044/613 (19/3/2007) η οποία αντικατέστησε τις δύο προηγούμενες, ενσωματώθηκαν οι διατάξεις της Οδηγίας SEVESO II 96/82/ΕΚ, όπως τροποποιήθηκε από την 2003/105/ΕΚ. Η ισχύουσα Απόφαση είναι η 172058/17-2-2016 (ΦΕΚ 354 Β΄) για τον καθορισμό κανόνων, μέτρων και όρων για την αντιμετώπιση κινδύνων από ατυχήματα μεγάλης έκτασης σε εγκαταστάσεις ή μονάδες, λόγω της ύπαρξης επικίνδυνων ουσιών, σε συμμόρφωση με τις διατάξεις της Οδηγίας 2012/18/ΕΕ (SEVESO III).

Η Απόφαση αυτή αφορά εγκαταστάσεις που αποτελούν τον συνολικό χώρο που τελεί υπό τον έλεγχο του φορέα εκμετάλλευσης όπου υπάρχουν επικίνδυνες ουσίες σε μία ή περισσότερες μονάδες, συμπεριλαμβανομένων των κοινών ή συναφών υποδομών ή δραστηριοτήτων (άρθρο 3). Οι εγκαταστάσεις κατατάσσονται σε κατώτερης ή ανώτερης βαθμίδας.

Η ανάλυση κινδύνου εξειδικεύεται στα Ειδικά (ή εξωτερικά) Σχέδια Αντιμετώπισης Τεχνολογικών Ατυχημάτων Μεγάλης Έκτασης (ΣΑΤΑΜΕ) που καταρτίζονται από τις Περιφέρειες για τον χώρο εκτός των εγκαταστάσεων SEVESO ανώτερης βαθμίδας, στα οποία λαμβάνονται υπόψη οι Μελέτες Ασφαλείας, συμπεριλαμβανομένων των εσωτερικών σχεδίων έκτακτης ανάγκης, καθώς και οι κοινοποιήσεις και οι εκθέσεις Πολιτικής Πρόληψης Μεγάλων Ατυχημάτων των εγκαταστάσεων ανώτερης βαθμίδας.

Η ανθρώπινη υγεία προστατεύεται μέσω των εθνικών πολιτικών και σχετίζεται με τους στόχους της περιβαλλοντικής πολιτικής για την κλιματική αλλαγή, τη μείωση της ατμοσφαιρικής ρύπανσης, του θορύβου και τη διαχείριση των στερεών αποβλήτων και των υδάτινων πόρων. Στις βασικές αρχές που διέπουν τις πολιτικές της Εθνικής Στρατηγικής δημόσιας υγείας στον ν. 4675/2020 (ΦΕΚ 54 Α΄), όπως αυτές υλοποιούνται από την Πολιτεία μέσω των αρμόδιων φορέων της, λαμβάνεται υπόψη η περιβαλλοντική διάσταση και ειδικότερα:

- η αποτύπωση των συμπεριφορικών, κοινωνικών και περιβαλλοντικών παραγόντων κινδύνου για την υγεία
- η παρέμβαση και αποτελεσματική διαχείριση των κινδύνων για την υγεία των πολιτών, καθώς και των κινδύνων που προκύπτουν από την κλιματική αλλαγή και τη μετακίνηση μεγάλων τμημάτων πληθυσμού.

Στην Ελλάδα, στο πλαίσιο της Εθνικής Στρατηγικής Δημόσιας Υγείας, εκπονείται πενταετής Εθνικό Σχέδιο Δράσης για τη Δημόσια Υγεία, το οποίο καθορίζει τις επιμέρους δράσεις και τα προγράμματα για την προαγωγή της υγείας των πολιτών και είναι δεσμευτικό για τις δημόσιες αρχές και τις υπηρεσίες υγείας.

Σχετικά με τις εκπομπές θορύβου, έχει εκδοθεί η ΚΥΑ 13586/724 (ΦΕΚ 384 Β΄/ 2006) «Καθορισμός μέτρων, όρων και μεθόδων για την αξιολόγηση και τη διαχείριση του θορύβου στο περιβάλλον, σε συμμόρφωση με τις διατάξεις της Οδηγίας 2002/49/ΕΚ “σχετικά με την αξιολόγηση και τη διαχείριση του περιβαλλοντικού θορύβου” του Συμβουλίου της 25.6.2002». Με την απόφαση αυτή αποσκοπείται ο καθορισμός των αναγκαίων μέτρων, όρων και διαδικασιών ώστε να προλαμβάνονται και να περιορίζονται οι δυσμενείς επιπτώσεις, από την έκθεση στον περιβαλλοντικό θόρυβο.

Επίσης, έχει εκδοθεί και η ΚΥΑ 37393/2028 (ΦΕΚ 1418 Β'/ 2003) «Μέτρα και όροι για τις εκπομπές θορύβου στο περιβάλλον από εξοπλισμό προς χρήση σε εξωτερικούς χώρους», όπως τροποποιήθηκε από την ΚΥΑ ΗΠ 9272/471/2007 (ΦΕΚ 286 Β'/ 2007).

Στην Κύπρο, ο Τομέας Ελέγχου της Ρύπανσης, έχει την ευθύνη για την προστασία, τον έλεγχο και την πρόληψη της ρύπανσης των νερών και του εδάφους από τη λειτουργία βιομηχανικών και κτηνοτροφικών εγκαταστάσεων καθώς και από οποιαδήποτε άλλη ανθρώπινη δραστηριότητα, η οποία μπορεί ή τείνει να ρυπάνει τα νερά και το έδαφος. Οι περί Ελέγχου της Ρύπανσης των Νερών Νόμοι του 2002 έως 2013 (Ν. 106(I)/2002, συμπεριλαμβανομένων όλων των τροποποιήσεων) αποτελούν το βασικό νομοθετικό εργαλείο, με βάση το οποίο ρυθμίζονται όλα τα θέματα ελέγχου της ρύπανσης των νερών και του εδάφους.

Η προστασία των νερών και του εδάφους, επιτυγχάνεται μέσω συστήματος αδειοδότησης και επιθεώρησης. Σύμφωνα με τους πιο πάνω Νόμους, χορηγούνται από τον Υπουργό Γεωργίας, αγροτικής Ανάπτυξης και Περιβάλλοντος, κατόπιν σχετικής εξέτασης, άδειες Απόρριψης Αποβλήτων στις διάφορες εγκαταστάσεις. Στις άδειες καθορίζονται, ανάλογα με τον τύπο και τη δραστηριότητα της κάθε εγκατάστασης όροι για την ορθή διαχείριση των υγρών και στερεών αποβλήτων, καθώς και πιθανής ελεγχόμενης διάθεσης στους στο περιβάλλον. Όλες οι άδειες επιθεωρούνται σύμφωνα με σχετικό σχέδιο Επιθεωρήσεων με σκοπό τον έλεγχο της τήρησης των όρων. Εκεί που διαπιστώνονται παραβιάσεις, λαμβάνονται τα ενδεικνυόμενα μέτρα. Τα μέτρα περιλαμβάνουν επιστολές συμμόρφωσης, Ειδοποιήσεις Εξώδικης Ρύθμισης αδικήματος ή Εκθέσεις στο Γενικό εισαγγελέα για λήψη ποινικών μέτρων.

Ορισμένες κατηγορίες εγκαταστάσεων (ηλεκτροπαραγωγοί σταθμοί, τσιμεντοποιεία, μεγάλες χοιροτροφικές και πτηνοτροφικές μονάδες), οι οποίες δυνητικά λόγω των δραστηριοτήτων τους θεωρούνται οι πιο ρυπογόνες εμπίπτουν στις πρόνοιες των περί Βιομηχανικών Εκπομπών (Ολοκληρωμένη Πρόληψη και έλεγχος της Ρύπανσης) Νόμων του 2013 και 2016 (Ν. 184(I)/2013 και Ν. 131(I)/2016). Σκοπός των πιο πάνω Νόμων είναι η ολοκληρωμένη πρόληψη και ο έλεγχος της ρύπανσης με την αποφυγή και, όταν αυτό δεν είναι δυνατό, τη μείωση των εκπομπών καθώς και με την πρόληψη της παραγωγής αποβλήτων, ώστε να επιτευχθεί υψηλό επίπεδο προστασίας του περιβάλλοντος στο σύνολο του. Κυριότερο εργαλείο αποτελεί η εφαρμογή των Βέλτιστων διαθέσιμων τεχνικών (ΒΔΤ).

3.3.9 Ποιότητα της ατμόσφαιρας

Η Οδηγία (ΕΕ) 2016/2284 (NECD) του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 14^{ης} Δεκεμβρίου 2016, σχετικά με τη μείωση των εθνικών εκπομπών ορισμένων ατμοσφαιρικών ρύπων, προβλέπει την υποχρέωση της χώρας να καταρτίσει, θεσπίσει και εφαρμόσει Εθνικό Πρόγραμμα Ελέγχου Ατμοσφαιρικής Ρύπανσης (ΕΠΕΑΡ).

Στην Ελλάδα, το ΕΠΕΑΡ περιέχει εθνικές πολιτικές και μέτρα βασισμένα κυρίως στο θεσμοθετημένο Εθνικό Σχέδιο για την Ενέργεια και το Κλίμα (ΕΣΕΚ), ώστε να υπάρξει συμμόρφωση με τις εθνικές δεσμεύσεις μείωσης των εκπομπών για τα έτη από το 2020 έως το 2029 και από το 2030 και μετά, για τους ρύπους διοξείδιο του θείου (SO₂), οξείδια του αζώτου (NO_x), πτητικές οργανικές ενώσεις εκτός του μεθανίου (NMVOC), αμμωνία (NH₃) και αιωρούμενα σωματίδια ΑΣ_{2,5}.

Το ΕΠΕΑΡ τέθηκε για τρεις εβδομάδες σε δημόσια διαβούλευση στο δικτυακό τόπο διαβουλευσεων www.opengon.gr και με βάση την παρ. 3, του άρθρου 7, της Κ.Υ.Α. υπ' αριθ. ΥΠΕΝ/ΔΝΕΠ/67467/3577 (ΦΕΚ 4740/Β/23.10.2018) η οποία ενσωμάτωσε την παραπάνω Οδηγία στο εθνικό δίκαιο, η έκθεση των σχολίων διαβούλευσης αναρτάται στην ιστοσελίδα του ΥΠΕΝ.

Στην Ελλάδα ισχύουν νομοθετημένα όρια και στόχοι για τους ρύπους διοξείδιο του θείου, αιωρούμενα σωματίδια (ΑΣ₁₀ και ΑΣ_{2,5}), διοξείδιο του αζώτου, όζον, μονοξείδιο του άνθρακα, βενζόλιο, μόλυβδος, αρσενικό, κάδμιο, νικέλιο και βενζο(α)πυρένιο, σύμφωνα με τα όρια ποιότητας ατμόσφαιρας που έχουν καθιερωθεί στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Τα όρια αυτά αναφέρονται τόσο στην προστασία της ανθρώπινης υγείας όσο και των οικοσυστημάτων.

Η νομοθεσία που αφορά στην ποιότητα της ατμόσφαιρας είναι η εξής:

- Οδηγία 2008/50/ΕΚ για την ποιότητα του ατμοσφαιρικού αέρα και καθαρότερο αέρα για την Ευρώπη (ΚΥΑ ΗΠ 14122/549/Ε103, ΦΕΚ 488Β/30.3.11).
- Οδηγία 2004/107/ΕΚ σχετικά με το αρσενικό, το κάδμιο, τον υδράργυρο, το νικέλιο και τους πολυκυκλικούς υδρογονάνθρακες στον ατμοσφαιρικό αέρα (ΚΥΑ ΗΠ 22306/1075/Ε103, ΦΕΚ 920Β/8.6.07).
- Οδηγία 2015/1480/ΕΚ για την τροποποίηση ορισμένων παραρτημάτων των οδηγιών του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου 2004/107/ΕΚ και 2008/50/ΕΚ, οι οποίες ορίζουν τους κανόνες σχετικά με τις μεθόδους αναφοράς, την επικύρωση των δεδομένων και την τοποθεσία των σημείων δειγματοληψίας για την εκτίμηση της ποιότητας του ατμοσφαιρικού αέρα (ΚΥΑ 174505/607, ΦΕΚ 1311Β/13.4.17).
- ΚΥΑ 70601 (ΦΕΚ 3272Β/23.12.13), Βραχυπρόθεσμα σχέδια δράσης για την αντιμετώπιση ατμοσφαιρικής ρύπανσης από αιωρούμενα σωματίδια.
- Κ.Υ.Α 11824 (ΦΕΚ 369Β/24.5.93), Έκτακτα μέτρα για την αντιμετώπιση της ατμοσφαιρικής ρύπανσης στην περιοχή της πρωτεύουσας, όπως ισχύει κατόπιν τροποποίησής της με την ΚΥΑ ΗΠ 14122/549/Ε103, ΦΕΚ 488Β/30.3.11.

Επιπλέον, για την αντιμετώπιση της ατμοσφαιρικής ρύπανσης, το 1996 η ΕΕ εξέδωσε την Οδηγία Πλαίσιο για την ποιότητα της ατμόσφαιρας (96/62) και στη συνέχεια Οδηγίες που θεσπίζουν τις οριακές τιμές για τις συγκεντρώσεις των ρύπων στην ατμόσφαιρα (1999/30, 2000/69). Η αναθεώρηση των ορίων για το όζον για το 2010 έγινε με βάση την Οδηγία 2002/3. Επίσης, το 2001 εκδόθηκε Οδηγία για τα Εθνικά Ανώτατα Όρια Εκπομπών (2001/81). Στην Ελλάδα, οι στόχοι της Εθνικής Στρατηγικής για την αντιμετώπιση της ατμοσφαιρικής ρύπανσης αναφέρονται κυρίως στην τήρηση των ορίων που θέτουν οι Οδηγίες για την ποιότητα της ατμόσφαιρας στο αστικό περιβάλλον, καθώς και στην επίτευξη των στόχων της Οδηγίας 2001/81.

Στην Κύπρο, η πολιτική του Τμήματος Περιβάλλοντος στον Τομέα του Ελέγχου της Ατμοσφαιρικής Ρύπανσης έχει ως κύριο στόχο την πρόληψη, τη μείωση και τον έλεγχο της ατμοσφαιρικής ρύπανσης που προέρχεται από βιομηχανικές εγκαταστάσεις, ώστε να εξασφαλίζεται η καλύτερη δυνατή προστασία της υγείας και της ευημερίας των πολιτών και η προστασία του περιβάλλοντος της Δημοκρατίας. Η επίτευξη του στόχου αυτού επιδιώκεται μέσω της αποτελεσματικής εφαρμογής της εξειδικευμένης νομοθεσίας για έλεγχο της ατμοσφαιρικής ρύπανσης, με βάση την οποία έχει εγκαθιδρυθεί ένα ολοκληρωμένο σύστημα πρόληψης και ελέγχου που συμπεριλαμβάνει την αδειοδότηση των βιομηχανικών εγκαταστάσεων και τη συστηματική παρακολούθηση της λειτουργίας τους με επί τόπου επιθεωρήσεις και μετρήσεις αερίων εκπομπών. Η νομοθεσία που

αφορά στον έλεγχο της ατμοσφαιρικής ρύπανσης περιλαμβάνει τους περί Ελέγχου της Ρύπανσης της Ατμόσφαιρας Νόμους του 2002 έως 2021 και τους περί Βιομηχανικών Εκπομπών (Ολοκληρωμένη Πρόληψη και Έλεγχος της Ρύπανσης) Νόμους του 2013 έως 2021. Επιπλέον, το Τμήμα Περιβάλλοντος στο πλαίσιο των αρμοδιοτήτων του αναφορικά με τον έλεγχο της ατμοσφαιρικής ρύπανσης, εφαρμόζει τον Ευρωπαϊκό Κανονισμό 166/2006/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου και θεσπίζει ένα Ευρωπαϊκό Μητρώο Έκλυσης και Μεταφοράς Ρύπων (European Pollutant Release and Transfer Register, E-PRTR) υπό μορφή μιας, προσβάσιμης στο κοινό, βάσης δεδομένων.

3.3.10 Πολιτιστική κληρονομιά - Τοπίο

Η προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς, συμπεριλαμβανομένης της αρχιτεκτονικής και αρχαιολογικής κληρονομιάς και των ιστορικών τόπων, διέπεται από τον ν. 3028/2002 (ΦΕΚ Α' 153) «Για την προστασία των Αρχαιοτήτων και εν γένει της Πολιτιστικής Κληρονομιάς». Το θεσμικό πλαίσιο προστασίας είναι επαρκές και υλοποιείται μέσω της κήρυξης ζωνών προστασίας σε όλες τις αναγνωρισμένες περιοχές ιστορικού και αρχαιολογικού ενδιαφέροντος, αλλά και με τη θεσμοθέτηση μέτρων και όρων κατά την αποκάλυψη νέων αρχαιολογικών ευρημάτων.

Η Ευρωπαϊκή Σύμβαση του Τοπίου (υπεγράφη στη Φλωρεντία, στις 20 Οκτωβρίου 2000) αντιμετωπίζει το τοπίο με ιδιαίτερη ευρύτητα. Έτσι, η έννοια του τοπίου επεκτείνεται πέρα από το «φυσικό» ή το «όμορφο» και περιλαμβάνει τόσο τις αστικές περιοχές όσο και την ύπαιθρο ενώ αναφέρεται εξίσου στις «υποβαθμισμένες» περιοχές, στις περιοχές «υψηλής ποιότητας» που ήδη αναγνωρίζονται ως εξαιρετικού κάλλους αλλά και στη μεγάλη πλειονότητα των «καθημερινών» περιοχών. Επιπλέον, ο ορισμός της Σύμβασης υπερβαίνει την οπτική εμπειρία που συναρτάται με μια περιοχή, ώστε να περιλάβει το σύνολο των παραγόντων που γίνονται αντιληπτοί με ενιαίο τρόπο από τον άνθρωπο μέσω του συνόλου των αισθήσεων, της μνήμης, της ιστορίας κ.λπ. Παράλληλα, η Σύμβαση αναγνωρίζει την αξία του τοπίου ως σημαντικού πόρου περιβαλλοντικού και αναπτυξιακού χαρακτήρα και αποδίδει μεγάλη σημασία στον ρόλο της δημόσιας διαβούλευσης για τη λήψη των αποφάσεων σχετικά με την προστασία, τη διαχείριση και το σχεδιασμό του.

Στην Ελλάδα, η Ευρωπαϊκή Σύμβαση του Τοπίου κυρώθηκε με τον ν. 3827/2010 «Κύρωση της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για το Τοπίο» (ΦΕΚ Α' 30).

Η Κύπρος έχει επικυρώσει με σχετικό Νόμο την Ευρωπαϊκή Σύμβαση για το Τοπίο, που τέθηκε σε ισχύ την 1η Οκτωβρίου 2006 για την προώθηση της προστασίας, διαχείρισης και σχεδιασμού του τοπίου. Το Τμήμα Πολεοδομίας και Οικήσεως εκπροσωπεί την Κύπρο στη Σύμβαση αυτή και συμμετέχει στις σχετικές συναντήσεις και επιμορφωτικά εργαστήρια από το 2004. Παράλληλα, προωθεί την εφαρμογή της Σύμβασης σε συνεργασία με άλλα κυβερνητικά τμήματα και υπηρεσίες, τοπικούς φορείς και οργανωμένα σύνολα, για την εισαγωγή των αρχών της προστασίας, διαχείρισης και σχεδιασμού του τοπίου σε διάφορους τομείς πολιτικής, ιδιαίτερα στην πολιτική χωροταξίας και χρήσης γης, με την οποία το Συμβούλιο της Ευρώπης έχει συνδέσει το θέμα.

3.4 ΤΡΟΠΟΣ ΜΕ ΤΟΝ ΟΠΟΙΟ ΕΛΗΦΘΗΣΑΝ ΥΠΟΨΗ ΟΙ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΟΙ ΣΤΟΧΟΙ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΠΡΟΕΤΟΙΜΑΣΙΑ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ

Κατά την προετοιμασία του προγράμματος, ελήφθησαν υπόψη οι περιβαλλοντικοί στόχοι, όπως ορίζονται στο άρθρο 17 («Σημαντική επιβάρυνση για τους περιβαλλοντικούς στόχους») του κανονισμού για την ταξινόμηση, ως προς τη μη πρόκληση σημαντικής βλάβης.

Ειδικότερα το Πρόγραμμα αξιολογήθηκε ως προς τη μη πρόκληση σημαντικής βλάβης για τους περιβαλλοντικούς στόχους που την απαιτούν:

- *Μετριασμός της κλιματικής αλλαγής:* Αναμένεται να οδηγήσει το Πρόγραμμα σε σημαντικές εκπομπές αερίων του θερμοκηπίου;
- *Προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή:* Αναμένεται να οδηγήσει το Πρόγραμμα σε αυξημένο αρνητικό αντίκτυπο των πραγματικών και των αναμενόμενων κλιματικών συνθηκών στο ίδιο το μέτρο ή σε ανθρώπους, φυσικούς πόρους ή περιουσιακά στοιχεία;
- *Βιώσιμη χρήση και προστασία των υδάτινων και των θαλάσσιων πόρων:* το Πρόγραμμα αναμένεται να είναι επιβαρυντικό:
 - i) για την καλή κατάσταση ή για το καλό οικολογικό δυναμικό των υδατικών συστημάτων, συμπεριλαμβανομένων των επιφανειακών και των υπόγειων υδάτων, ή
 - ii) για την καλή περιβαλλοντική κατάσταση των θαλάσσιων υδάτων;
- *Μετάβαση σε κυκλική οικονομία, συμπεριλαμβανομένης της πρόληψης δημιουργίας αποβλήτων και της ανακύκλωσης:* το Πρόγραμμα αναμένεται:
 - i) να οδηγήσει σε σημαντική αύξηση της παραγωγής, της αποτέφρωσης ή της διάθεσης αποβλήτων, με εξαίρεση την αποτέφρωση μη ανακυκλώσιμων επικίνδυνων αποβλήτων ή
 - ii) να οδηγήσει σε σημαντικές ανεπάρκειες ως προς την άμεση ή έμμεση χρήση οποιουδήποτε φυσικού πόρου σε οποιοδήποτε στάδιο του κύκλου ζωής του, οι οποίες δεν ελαχιστοποιούνται με επαρκή μέτρα ή
 - iii) να προκαλέσει σημαντική και μακροπρόθεσμη βλάβη στο περιβάλλον ως προς την κυκλική οικονομία;
- *Πρόληψη και έλεγχος της ρύπανσης:* αναμένεται να οδηγήσει το Πρόγραμμα σε σημαντική αύξηση των εκπομπών ρύπων στην ατμόσφαιρα, στα ύδατα ή στο έδαφος;
- *Προστασία και αποκατάσταση της βιοποικιλότητας και των οικοσυστημάτων:* το Πρόγραμμα αναμένεται να είναι:
 - i) σε σημαντικό βαθμό επιβαρυντικό για την καλή κατάσταση και την ανθεκτικότητα των οικοσυστημάτων, ή
 - ii) επιβαρυντικό για την κατάσταση διατήρησης οικοτόπων και ειδών, συμπεριλαμβανομένων όσων είναι ενωσιακού ενδιαφέροντος;

Στον πίνακα που ακολουθεί παρουσιάζεται εποπτικά η τεκμηρίωση μη πρόσκλησης βλάβης στο περιβάλλον του Προγράμματος.

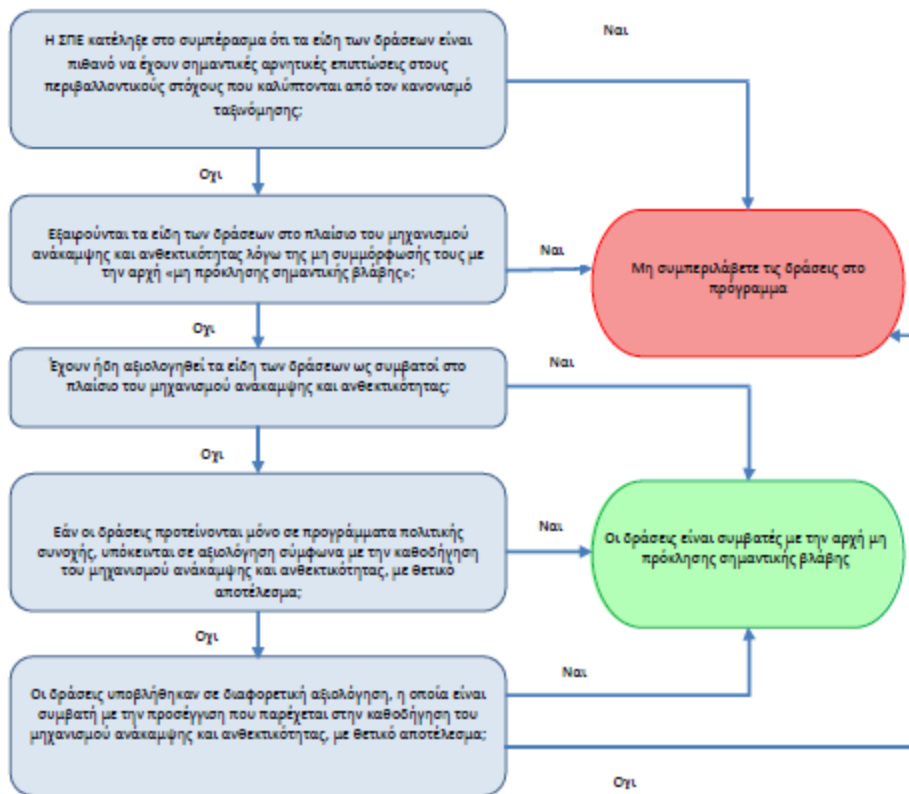
Πίνακας 3-2: Περιβαλλοντική Αξιολόγηση Προγράμματος

ΕΡΩΤΗΜΑΤΑ	ΑΠΑΝΤΗΣΗ	ΤΕΚΜΗΡΙΩΣΗ ΤΗΣ ΜΗ ΠΡΟΚΛΗΣΗΣ ΒΛΑΒΗΣ ΣΤΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ
<p>· Μετριασμός της κλιματικής αλλαγής:</p>	<p>Αναμένεται να οδηγήσει το Πρόγραμμα σε σημαντικές εκπομπές αερίων του θερμοκηπίου;</p>	<p>Ο τομέας της ενέργειας συνιστά βασικό άξονα πολιτικής για την ενέργεια και το κλίμα έως το 2030 και για τις δύο χώρες. Το κτιριακό απόθεμα της Κύπρου αλλά και της Ελλάδας, είναι κατασκευασμένο με μηδενικό ή πολύ χαμηλό επίπεδο θερμικής προστασίας, με αποτέλεσμα να αποτελεί πηγή χαμηλής ενεργειακής απόδοσης. Η Εθνική Στρατηγική για την ενέργεια και το κλίμα και των δύο κρατών περιλαμβάνει στόχους για τη μείωση των εκπομπών αερίου του θερμοκηπίου, καθώς και την εξοικονόμηση ενέργειας και τη βελτίωση της ενεργειακής απόδοσης. Δράσεις συνεργασίας για την εφαρμογή πρωτοποριακών μεθόδων ενεργειακής αναβάθμισης κτηρίων (π.χ. κτηρίων πολιτιστικής κληρονομιάς), μέσω ανταλλαγής εμπειριών και γνώσεων, θα συμβάλλουν στη βελτίωση της ενεργειακής απόδοσης των επιλέξιμων κτηρίων. Και οι δύο χώρες έχουν υψηλή εξάρτηση από ορυκτά καύσιμα, με αποτέλεσμα τις υψηλές εκπομπές αερίων του θερμοκηπίου, ενώ δεν έχουν αξιοποιήσει πλήρως τις δυνατότητες των Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας (ΑΠΕ) και ιδίως τις πηγές αιολικής και ηλιακής ενέργειας η Ελλάδα και ηλιακής η Κύπρος. Η διασυνοριακή περιοχή διαθέτει πληθώρα φυσικών πόρων, το δε δυναμικό της σε ανανεώσιμες πηγές ενέργειας (αιολική, ηλιακή, κυματική) είναι πολύ υψηλό, εντούτοις παραμένει σε μεγάλο βαθμό ανεκμετάλλευτο. Δράσεις αξιοποίησης νέων τεχνολογιών και ΑΠΕ στον πρωτογενή τομέα καθώς και προώθησης ήπιων καλλιεργητικών πρακτικών θα συμβάλλουν στην ικανοποίηση στόχων για τη μείωση των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου.</p>
<p>· Προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή:</p>	<p>Αναμένεται να οδηγήσει το Πρόγραμμα σε αυξημένο αρνητικό αντίκτυπο των πραγματικών και των αναμενόμενων κλιματικών συνθηκών στο ίδιο το μέτρο ή σε ανθρώπους, φυσικούς πόρους ή περιουσιακά στοιχεία;</p>	<p>Ο νησιωτικός χαρακτήρας και η θέση της περιοχής στην ευαίσθητη λεκάνη της Μεσογείου την καθιστούν ευάλωτη και έκθετη σε φυσικές καταστροφές με μειωμένη ικανότητα αντίδρασης. Οι αναμενόμενες μεταβολές που πιθανόν να επέλθουν στα οικοσυστήματα λόγω της κλιματικής αλλαγής, ίσως να είναι αρνητικές και μη αναστρέψιμες. Στο πλαίσιο αυτό και μέσω της συνεργασίας, μέτρα πρόληψης και ετοιμότητας, εκστρατείες ευαισθητοποίησης: για τη διαχείριση του κινδύνου καταστροφών, την προστασία από τις πλημμύρες, την ανάπτυξη συστημάτων έγκαιρης προειδοποίησης των μονάδων πολιτικής προστασίας, αποτελούν σημαντικές προκλήσεις για την περιοχή. Επίσης, δεδομένου και του σημαντικού αριθμού περιοχών Natura 2000, απαιτείται η προτεραιοποίηση της αποτελεσματικής διαχείρισης και προστασίας των περιοχών αυτών, σε συνέχεια και της στήριξης της Ένωσης στο πλαίσιο του τρέχοντος διασυνοριακού Προγράμματος. Στην 6η Προγραμματική Περίοδο οι κοινές προκλήσεις / ανάγκες της περιοχής παρέμβασης για την προσαρμογή και αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής, θα ικανοποιηθούν μέσω δράσεων του Στόχου Πολιτικής 2 και συγκεκριμένα μέσω του Ειδικού Στόχου iv) «Πρωώθηση της προσαρμογής στην κλιματική αλλαγή και της πρόληψης του κινδύνου καταστροφών και της ανθεκτικότητας, λαμβάνοντας υπόψη προσεγγίσεις που βασίζονται στο οικοσύστημα».</p>
<p>· Βιώσιμη χρήση και προστασία των υδάτινων και των θαλάσσιων πόρων:</p>	<p>το Πρόγραμμα αναμένεται να είναι επιβαρυντικό:</p>	<p>Αναφορικά με τη διαχείριση του νερού, πολλοί δήμοι της ελληνικής περιοχής, εξακολουθούν να μη διαθέτουν σύστημα διαχείρισης των λυμάτων και/ή αξιόπιστης παροχής πόσιμου νερού. Η</p>

ΕΡΩΤΗΜΑΤΑ	ΑΠΑΝΤΗΣΗ	ΤΕΚΜΗΡΙΩΣΗ ΤΗΣ ΜΗ ΠΡΟΚΛΗΣΗΣ ΒΛΑΒΗΣ ΣΤΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ
i) για την καλή κατάσταση ή για το καλό οικολογικό δυναμικό των υδατικών συστημάτων, συμπεριλαμβανομένων των επιφανειακών και των υπόγειων υδάτων, ή	OXI	Κύπρος χαρακτηρίζεται από υπεράντληση υπόγειων υδάτων και λειψυδρία, ενώ σημαντική ποσότητα λυμάτων εξακολουθούν να απορρίπτονται χωρίς συλλογή ή επεξεργασία. Στο πλαίσιο της Γαλάζιας Οικονομίας, τις τελευταίες δεκαετίες ξεκίνησαν και πλέον εντείνονται οι προσπάθειες για αυτονομία της ύδρευσης των άνυδρων νησιών, μέσω της αφαλάτωσης του θαλάσσιου νερού και ο περιορισμός της εξάρτησής τους από τις ενεργοβόρες μετακινήσεις των υδροφόρων πλοίων. Πολύ σημαντικές κρίνονται οι επενδύσεις & παρεμβάσεις, για την προώθηση της βιοποικιλότητας και τις πράσινες υποδομές, συμπεριλαμβανομένων της προστασίας, αξιοποίησης και ανάδειξης των προστατευόμενων περιοχών. Επιπλέον, μέσω του Προγράμματος δύναται να υποστηριχθούν δράσεις συνεργασίας για τον περιορισμό της ρύπανσης στον αέρα, το νερό και το χώμα, της ηχορύπανσης και της φωτορύπανσης.
ii) για την καλή περιβαλλοντική κατάσταση των θαλάσσιων υδάτων;	OXI	
το Πρόγραμμα αναμένεται:		Όσον αφορά στην κυκλική οικονομία και οι δύο χώρες υστερούν στον τομέα της ανακύκλωσης/ανάκτησης και της επαναχρησιμοποίησης, ενώ βασίζονται σε μεγάλο βαθμό στην υγειονομική ταφή των στερεών αποβλήτων. Πρόκληση για τις δυο χώρες της περιοχής παρέμβασης παραμένει και η βιώσιμη διαχείριση των φυσικών πόρων και των απορριμμάτων στο πλαίσιο της μετάβασης σε ένα υπόδειγμα κυκλικής οικονομίας. Ενόψει των στόχων ανακύκλωσης που εγκρίθηκαν πρόσφατα για τα αστικά απόβλητα για μετά το 2020 (55% έως το 2025, 60% έως το 2030 και 65% έως το 2035), η Ελλάδα θα πρέπει να καταβάλει περισσότερη προσπάθεια για τον περιορισμό της υγειονομικής ταφής και την εδραίωση της ανακύκλωσης, εφόσον εξακολουθεί να καταγράφει 80%, έναντι 24% κατά μέσο όρο στην ΕΕ και πολύ χαμηλά ποσοστά στις προτιμητέες μεθόδους ανακύκλωσης, κομποστοποίησης, ενεργειακής ανάκτησης και καύσης. Η χώρα βρίσκεται στη 3η χαμηλότερη θέση στην ΕΕ ως προς την ανακύκλωση υλικών, με μόνο 19% να ανακυκλώνεται (μέσος όρος ΕΕ 46%). Η Κύπρος, επίσης, καταγράφει υψηλά ποσοστά διαχείρισης αποβλήτων με εδαφική διάθεση (82%) και αντιστοίχως χαμηλή ανακύκλωση (16%), στη 2η χειρότερη θέση της ΕΕ.
i) να οδηγήσει σε σημαντική αύξηση της παραγωγής, της αποτέφρωσης ή της διάθεσης αποβλήτων, με εξαίρεση την αποτέφρωση μη ανακυκλώσιμων επικίνδυνων αποβλήτων ή	OXI	
ii) να οδηγήσει σε σημαντικές ανεπάρκειες ως προς την άμεση ή έμμεση χρήση οποιουδήποτε φυσικού πόρου σε οποιοδήποτε στάδιο του κύκλου ζωής του, οι οποίες δεν ελαχιστοποιούνται με επαρκή μέτρα ή	OXI	Μεγαλύτερες ποσότητες απορριμμάτων παράγονται στις πιο αστικοποιημένες και πυκνοκατοικημένες περιοχές. Παρόμοιες τάσεις εντοπίζονται σε όλη την ευρωπαϊκή επικράτεια. Είναι χαρακτηριστικό το μικρό μερίδιο παραγωγής αποβλήτων των νησιωτικών περιοχών, παρά τις σημαντικές εισροές τουριστών, που συνήθως αυξάνουν την παραγωγή αποβλήτων σε σχέση με τους μόνιμους κατοίκους. Αυτό εξηγείται από την απουσία βιομηχανιών υψηλής έντασης πόρων στα νησιά σε σύγκριση με την ηπειρωτική χώρα, ιδίως σε αραιοκατοικημένα νησιά. Είναι σαφές ότι στη διασυνοριακή περιοχή, χρειάζεται να προσδιοριστούν επενδυτικές ανάγκες προτεραιότητας, μέσω του Στόχου Πολιτικής 2για την ορθολογική διαχείριση των αποβλήτων, για τη βιώσιμη διαχείριση των υδάτων με σκοπό την επίτευξη συμμόρφωσης με τους Ευρωπαϊκούς στόχους. Η απαίτηση για την προστασία του περιβάλλοντος και ιδιαίτερα των πόρων του, οι οποίοι αποτελούν βασικούς παράγοντες για τη διαβίωση και την ανάπτυξη, εξακολουθεί να αποτελεί μια μεγάλη πρόκληση για την επιλέξιμη περιοχή. Η συνεργασία για την προώθηση μέτρων προς τη διευκόλυνση της μετάβασης σε μια κυκλική οικονομία, θα συμβάλλει μεταξύ άλλων στη βελτίωση της περιβαλλοντικής αειφορίας των νησιών της περιοχής.
iii) να προκαλέσει σημαντική και μακροπρόθεσμη βλάβη στο περιβάλλον ως προς την κυκλική οικονομία;	OXI	
Αναμένεται να οδηγήσει το Πρόγραμμα σε σημαντική αύξηση των εκπομπών ρύπων στην ατμόσφαιρα, στα ύδατα ή στο έδαφος;	OXI	Η προστασία των δασών, πέρα από τη θωράκιση της πλούσιας βιοποικιλότητας μπορεί να οδηγήσει σε μεγαλύτερη αποθήκευση και δέσμευση του διοξειδίου του άνθρακα. Το κλίμα που επικρατεί στις Περιφέρειες Κρήτης, Ν. Αιγαίου και Κύπρου είναι κατάλληλο για την υλοποίηση δράσεων που θα συμβάλλουν στην ανασυγκρότηση τοπικών περιοχών του διασυνοριακού

	ΕΡΩΤΗΜΑΤΑ	ΑΠΑΝΤΗΣΗ	ΤΕΚΜΗΡΙΩΣΗ ΤΗΣ ΜΗ ΠΡΟΚΛΗΣΗΣ ΒΛΑΒΗΣ ΣΤΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ
			<p>τμήματος, όπως π.χ η καλλιέργεια φυτών με χαμηλό ενεργειακό αποτύπωμα. Επιπλέον, δράσεις συνεργασίας για τον περιορισμό της ρύπανσης στον αέρα, το νερό και το χώμα, της ηχορύπανσης και της φωτορύπανσης, προβλέπεται να ικανοποιήσουν κοινές ανάγκες της περιοχής, ιδιαίτερα στο αστικό περιβάλλον. Ο στόχος αποτελεί ομπρέλα για όλες τις Δράσεις που αφορούν το Περιβάλλον.</p>
<p><i>Προστασία και αποκατάσταση της βιοποικιλότητας και των οικοσυστημάτων:</i></p>	<p>το Πρόγραμμα αναμένεται να είναι:</p>		<p>Η προστασία του φυσικού περιβάλλοντος και της βιοποικιλότητας, λαμβάνοντας υπόψη και τη θαλάσσια διάσταση της περιοχής, αποτελούν βασικές προτεραιότητες της Εθνικής Στρατηγικής και των δύο χωρών, ενώ είναι άμεσα ευθυγραμμισμένη με την περιβαλλοντική πολιτική της Ε.Ε.</p>
	<p>i) σε σημαντικό βαθμό επιβαρυντικό για την καλή κατάσταση και την ανθεκτικότητα των οικοσυστημάτων, ή</p>	<p>ΟΧΙ</p>	<p>Δράσεις για την αποκατάσταση φυσικών περιοχών και την επαναφορά συνιστωσών βιοποικιλότητας, η οποία βρίσκεται υπό απειλή, θα συμβάλλουν στη μείωση τόσο της εδαφικής διάβρωσης όσο και του αποτυπώματος άνθρακα. Ο αυξανόμενος ρυθμός απώλειας ειδών κατά τον 20ο και 21ο αιώνα καθώς και η υποβάθμιση των οικοσυστημάτων επιβάλλουν τη λήψη μέτρων και δράσεων για την αντιμετώπιση των αιτιών που οδηγούν σε απώλεια βιοποικιλότητας, (τόσο η Κύπρος, όσο και η Κρήτη και οι Κυκλάδες είναι ευάλωτες στις βιολογικές εισβολές ξενικών ειδών).</p>
	<p>ii) επιβαρυντικό για την κατάσταση διατήρησης οικοτόπων και ειδών, συμπεριλαμβανομένων όσων είναι ενωσιακού ενδιαφέροντος;</p>	<p>ΟΧΙ</p>	<p>Δράσεις συνεργασίας και διαμόρφωσης ή ανταλλαγής καλών πρακτικών θα πρέπει να υλοποιηθούν σε θέματα προστασίας και διατήρησης του θαλάσσιου περιβάλλοντος και της βιοποικιλότητας. Ιδιαίτερο βάρος δύναται να δοθεί στην ενίσχυση της ευαισθητοποίησης και συμμετοχής της κοινωνίας στα εν λόγω ζητήματα, μέσω της εφαρμογής σχεδίων ενημέρωσης, και ευαισθητοποίησης του κοινού για τη διάδοση καλών πρακτικών, προστασίας της βιοποικιλότητας.</p>

Επιπλέον, για να διασφαλιστεί η συμβατότητα του προγράμματος με την αρχή «μη πρόκλησης σημαντικής βλάβης» διεξήχθη η εξέταση των ακόλουθων ερωτημάτων για κάθε ειδικό στόχο του Προγράμματος:

Διάγραμμα 3-1: Δενδρόγραμμα ελέγχου συμβατότητας με αρχή μη πρόκλησης βλάβης

Πηγή: EUROPEAN COMMISSION, Commission explanatory note «APPLICATION OF THE “DO NO SIGNIFICANT HARM” PRINCIPLE UNDER COHESION POLICY», 27/09/2021

Στο πλαίσιο αξιολόγησης, συνεκτιμήθηκε κατά πόσο οι επενδύσεις και οι μεταρρυθμίσεις που προβλέπονται από τους στόχους του Προγράμματος Διασυνοριακής Συνεργασίας Ελλάδα- Κύπρος για την Προγραμματική Περίοδο 2021-2027:

- συμβάλλουν στην αποτελεσματική αντιμετώπιση των προκλήσεων που προσδιορίζονται στις σχετικές ειδικές συστάσεις της διασυνοριακής περιοχής
- περιέχουν μέτρα που συμβάλλουν αποτελεσματικά στην πράσινη και στην ψηφιακή μετάβαση και
- συμβάλλουν στην ενίσχυση του αναπτυξιακού δυναμικού, της δημιουργίας θέσεων εργασίας και της οικονομικής και κοινωνικής ανθεκτικότητας της διασυνοριακής περιοχής.

Διαπιστώθηκε ότι η συμμόρφωση με την αρχή της μη πρόκλησης σημαντικής βλάβης έχει ενσωματωθεί στον σχεδιασμό των δράσεων, μεταξύ άλλων και σε επίπεδο οροσήμων και στόχων. Επομένως, το Πρόγραμμα Διασυνοριακής Συνεργασίας «Ελλάδα – Κύπρος 2021-2027» και οι επενδύσεις που προτείνονται για χρηματοδότηση συμβάλλουν σημαντικά στην επίτευξη των έξι (6) βασικών περιβαλλοντικών στόχων της Ε.Ε.

3.5 ΣΥΣΧΕΤΙΣΗ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΜΕ ΆΛΛΑ ΣΧΕΔΙΑ ΚΑΙ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ

3.5.1 Ευρωπαϊκή Εδαφική Συνεργασία (ETC)

Η Ευρωπαϊκή Εδαφική Συνεργασία (ETC), γνωστή και ως Interreg, είναι ένας από τους δύο στόχους της πολιτικής συνοχής της ΕΕ και παρέχει ένα πλαίσιο για την εφαρμογή κοινών δράσεων και ανταλλαγών πολιτικής μεταξύ εθνικών, περιφερειακών και τοπικών παραγόντων από διάφορα κράτη μέλη.

Πρωταρχικός στόχος της Ευρωπαϊκής Εδαφικής Συνεργασίας (ETC) είναι η προώθηση μιας αρμονικής, οικονομικής, κοινωνικής και εδαφικής ανάπτυξης της Ένωσης στο σύνολό της.

Το Interreg είναι δομημένο γύρω από τρία σκέλη συνεργασίας:

- Διασυνοριακή (Interreg A)
- Διακρατική (Interreg B)
- Διαπεριφερειακή (Interreg C).

Άλλα προγράμματα εδαφικής συνεργασίας:

- ESPON: European Spatial Planning Observatory Network
- URBACT
- Balkan-Mediterranean

3.5.2 ESPON: Ευρωπαϊκό Δίκτυο Παρατηρητηρίου Χωροταξικού Σχεδιασμού (European Spatial Planning Observatory Network)

Το Πρόγραμμα ESPON 2020 στοχεύει στην προώθηση και την προώθηση μιας ευρωπαϊκής εδαφικής διάστασης στην ανάπτυξη και τη συνεργασία παρέχοντας στοιχεία, μεταφορά γνώσης και εκμάθηση πολιτικών στις δημόσιες αρχές και άλλους φορείς πολιτικής σε όλα τα επίπεδα.

Το ESPON 2020 θα συνεχίσει την εδραίωση ενός Ευρωπαϊκού Δικτύου Εδαφικών Παρατηρητηρίων και θα αυξήσει την παροχή και τη χρήση πολιτικής πανευρωπαϊκών, συγκρίσιμων, συστηματικών και αξιόπιστων εδαφικών στοιχείων.

Στόχος του Προγράμματος Συνεργασίας ESPON 2020 είναι η υποστήριξη της ενίσχυσης της αποτελεσματικότητας της συνοχής της ΕΕ

Άξονες Προτεραιότητας ESPON 2020:

Προκειμένου να εκπληρωθεί η στρατηγική, η αποστολή και οι στόχοι που σχετίζονται με το Πρόγραμμα ESPON 2020, δύο Άξονες Προτεραιότητας θα διέπουν την υλοποίηση του προγράμματος είναι οι εξής:

- Άξονας προτεραιότητας 1: Εδαφική απόδειξη, μεταφορά, παρατήρηση, εργαλεία και προσέγγιση
- Άξονας Προτεραιότητας 2: Τεχνική Βοήθεια (TA).

Η οργάνωση της υλοποίησης του προγράμματος σε δύο Άξονες Προτεραιότητας συνδέεται στενά με τη σύσταση ενός Ενιαίου Δικαιούχου, του ΕΟΕΣ ESPON, για την υλοποίηση του Άξονα Προτεραιότητας 1 του Προγράμματος ESPON 2020.

Ο Άξονας Προτεραιότητας 1 καλύπτει έναν ενιαίο θεματικό στόχο του κανονισμού ETC και θα αποδώσει σε σχέση με την Επενδυτική Προτεραιότητα: Θεσμική ικανότητα και αποτελεσματική δημόσια διοίκηση.

Οι πέντε συγκεκριμένοι στόχοι που θα καθοδηγήσουν την εφαρμογή του Προγράμματος ESPON 2020 είναι:

- Ειδικός Στόχος 1: Βελτιωμένη παραγωγή εδαφικών στοιχείων μέσω εφαρμοσμένης έρευνας και αναλύσεων.
- Ειδικός Στόχος 2: Αναβαθμισμένη μεταφορά γνώσης και χρήση αναλυτικής υποστήριξης χρηστών.
- Ειδικός στόχος 3: Βελτιωμένη εδαφική παρατήρηση και εργαλεία για εδαφικές αναλύσεις.
- Ειδικός στόχος 4: Ευρύτερη προσέγγιση και αξιοποίηση εδαφικών στοιχείων.
- Ειδικός στόχος 5: Λεπτότερες, πιο αποτελεσματικές και αποδοτικές διατάξεις εφαρμογής και πιο αποτελεσματική βοήθεια προγράμματος.

3.5.3 URBACT - Πρόγραμμα δικτύου για την αστική ανάπτυξη

Για περισσότερα από 15 χρόνια, το πρόγραμμα URBACT είναι το πρόγραμμα Ευρωπαϊκής Εδαφικής Συνεργασίας με στόχο την προώθηση της βιώσιμης ολοκληρωμένης αστικής ανάπτυξης σε πόλεις σε όλη την Ευρώπη. Είναι ένα μέσο της Πολιτικής Συνοχής, το οποίο συγχρηματοδοτείται από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης, τα 28 κράτη μέλη, τη Νορβηγία και την Ελβετία.

Η αποστολή του URBACT είναι να δώσει τη δυνατότητα στις πόλεις να συνεργαστούν και να αναπτύξουν ολοκληρωμένες λύσεις σε κοινές αστικές προκλήσεις, μέσω δικτύωσης, διδασχής από τις εμπειρίες του άλλου, αντλώντας διδάγματα και εντοπίζοντας καλές πρακτικές για τη βελτίωση των αστικών πολιτικών.

Μετά την επιτυχία των προγραμμάτων URBACT I και II, το URBACT III (2014-2020) αναπτύχθηκε για να συνεχίσει να προωθεί την αειφόρο ολοκληρωμένη αστική ανάπτυξη και να συμβάλλει στην υλοποίηση της στρατηγικής Ευρώπη 2020(ο σύνδεσμος είναι εξωτερικός).

Το πρόγραμμα URBACT III οργανώνεται γύρω από τέσσερις κύριους στόχους:

- Ικανότητα υλοποίησης πολιτικών: βελτίωση της ικανότητας των πόλεων να διαχειρίζονται βιώσιμες αστικές πολιτικές και πρακτικές με ολοκληρωμένο και συμμετοχικό τρόπο.
- Σχεδιασμός Πολιτικής: βελτίωση του σχεδιασμού βιώσιμων αστικών πολιτικών και πρακτικών στις πόλεις.
- Εφαρμογή Πολιτικής: βελτίωση της εφαρμογής ολοκληρωμένων και βιώσιμων αστικών στρατηγικών και δράσεων στις πόλεις.
- Οικοδόμηση και ανταλλαγή γνώσεων: να εξασφαλιστεί ότι οι επαγγελματίες και οι υπεύθυνοι λήψης αποφάσεων σε όλα τα επίπεδα έχουν πρόσβαση στη γνώση και μοιράζονται τεχνογνωσία για όλες τις πτυχές της βιώσιμης αστικής ανάπτυξης, προκειμένου να βελτιωθούν οι πολιτικές αστικής ανάπτυξης.

Για την επίτευξη αυτών των στόχων, το URBACT III αναπτύσσει 3 τύπους παρεμβάσεων:

- διακρατικές ανταλλαγές,
- ανάπτυξη ικανοτήτων,
- κεφαλαιοποίηση και διάδοση.

3.5.4 Balkan-Mediterranean -Πρόγραμμα «Βαλκάνια-Μεσόγειος»

Οικονομικές πληροφορίες: Συνολικός προϋπολογισμός Προγράμματος: 45.336.251 €

Συνολική συνεισφορά της ΕΕ: 38.223.553 €

Περιφέρειες: Βουλγαρία

Κύπρος

Ελλάδα

Κύριοι στόχοι: Το Πρόγραμμα «Βαλκάνια-Μεσόγειος» είναι ένα πρόγραμμα διακρατικής συνεργασίας, που απορρέει τόσο από τη διάσπαση του προηγούμενου προγράμματος «Νοτιοανατολική Ευρώπη» (2007-2013) όσο και από την ισχυρή βούληση των βαλκανικών-μεσογειακών χωρών να προωθήσουν τη συνεργασία στην περιοχή. Θα αντιμετωπίσει τις ακόλουθες βασικές προκλήσεις: αύξηση της εδαφικής ανταγωνιστικότητας και προστασία του περιβάλλοντος.

Προτεραιότητες χρηματοδότησης: Το πρόγραμμα θα επικεντρωθεί σε δύο βασικές προτεραιότητες:

- «Επιχειρηματικότητα και Καινοτομία» για την προώθηση της επιχειρηματικότητας και τη στόχευση της ικανότητας καινοτομίας των ΜΜΕ.
- «Περιβάλλον» με επίκεντρο την αποτελεσματική διαχείριση του φυσικού οικοσυστήματος και των πόρων στον τομέα των αποβλήτων, του εδάφους και του νερού.

Συμβολή Προγράμματος:

- Βελτίωση της επιχειρηματικής απόδοσης των ΜΜΕ
- Στρατηγικός αναπροσανατολισμός των επιχειρηματικών πολιτικών που ευνοούν την επιχειρηματική, κοινωνική και ψηφιακή καινοτομία
- Αύξηση της ελκυστικότητας της περιοχής για καινοτόμους και επιχειρήσεις
- Δημιουργία αποτελεσματικών δεσμών μεταξύ επιχειρήσεων και επαγγελματικής κατάρτισης
- Ανταλλαγή και μεταφορά γνώσης μεταξύ περιοχών και χωρών στην περιοχή της Βαλκανικής Μεσογείου
- Μειωμένα φαινόμενα «διαρροής εγκεφάλων».
- Βιώσιμη χρήση της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς σε ολόκληρη τη διακρατική επικράτεια Βαλκανίων-Μεσογείων
- Μείωση της υποβάθμισης των οικοσυστημάτων και προστασία/διατήρηση του φυσικού κεφαλαίου
- Αυξημένες ευκαιρίες βιώσιμης απασχόλησης μέσω ολοκληρωμένης διαχείρισης και παρακολούθησης καθορισμένων περιοχών
- Συμβολή στην εφαρμογή του δικτύου Natura 2000 και της αντίστοιχης νομοθεσίας.

3.5.5 Άλλα Έργα Interreg

- *WATenERgy CYCLE: Urban water-energy cycle: from its source to its end-users and back to the environment:*

Έργο: «Urban water-energy cycle: from its source to its end-users and back to the environment – WATenERgyCYCLE», το οποίο χρηματοδοτείται από το Διακρατικό Πρόγραμμα Συνεργασίας Interreg Balkan-Mediterranean 2014-2020.

Αντικείμενο: Αύξηση της ανταποδοτικής χρήσης νερού, μέσω της ανάπτυξης και εφαρμογής κατάλληλων πολιτικών τιμολόγησης του νερού βάση της προσέγγισης πλήρους ανάκτησης του κόστους πόρου, όπως ορίζεται στην Οδηγία Πλαίσιο 2000/60 / ΕΕ.

Δράσεις:

- Ανάλυση της υφιστάμενης κατάστασης για την ανάκτηση του πλήρους κόστους αστικού νερού, της αποδοτικότητας της χρήσης νερού/ενέργειας και την αξιολόγησης των επιπτώσεων της κλιματικής αλλαγής σε εθνικό επίπεδο.
 - Ανάπτυξη και εφαρμογή κοινής μεθοδολογίας ανάκτησης πλήρους κόστους νερού.
 - Υδατική και ενεργειακή αξιολόγηση εκ των προτέρων και εκ των υστέρων στις περιοχές μελέτης.
 - Ανάπτυξη προτάσεων πολιτικής για την τιμολογιακή πολιτικής στο πλαίσιο της ανάκτησης του πλήρους κόστους του νερού, για την αύξηση της αποδοτικότητας χρήσης του πόσιμου νερού, για την ανάκτηση ενέργειας σε δίκτυα ύδρευσης και ανάπτυξη Layman report και Σχεδίου δράσης στρατηγικής και βιωσιμότητας.
- *Plastic Busters MPAs: Plastic Busters: preserving biodiversity from plastics in Mediterranean Marine Protected Areas.*

Έργο: «Plastic Busters MPAs – Plastic Busters: preserving biodiversity from plastics in Mediterranean Marine Protected Areas», το οποίο χρηματοδοτείται από το Διακρατικό Πρόγραμμα Συνεργασίας Interreg-Mediterranean 2014-2020.

Αντικείμενο: Η διατήρηση της βιοποικιλότητας και των φυσικών οικοσυστημάτων στις πελαγικές και παράκτιες Προστατευόμενες Περιοχές (Marine Protected Areas), μέσω του προσδιορισμού και της εφαρμογής μιας εναρμονισμένης προσέγγισης κατά των “Θαλάσσιων Απορριμμάτων” (Marine Litter-ML-). Το έργο περιλαμβάνει δράσεις που αφορούν ολόκληρο τον κύκλο διαχείρισης των «Θαλάσσιων Απορριμμάτων», από την παρακολούθηση και την εκτίμηση έως την πρόληψη και το μετριασμό των επιπτώσεων, καθώς και την ενίσχυση της δικτύωσης μεταξύ των Θαλάσσιων Προστατευόμενων Περιοχών στις χώρες των Εταίρων του έργου.

Δράσεις:

- Κατάρτιση ενός Σχεδίου εναρμονισμένης και συντονισμένης Δράσης για την αντιμετώπιση των «Θαλάσσιων Απορριμμάτων» σε προστατευόμενα θαλάσσια πάρκα της Μεσογείου (MPAs),
- Πιλοτική εφαρμογή της διεπιστημονικής προσέγγισης που αναπτύχθηκε στο πλαίσιο της πρωτοβουλίας Plastic Busters υπό την ηγεσία του UNISI SDSN-MED για τον εντοπισμό, τον προσδιορισμό των πηγών και την εκτίμηση των επιπτώσεων από τα Θαλάσσια Απορρίμματα στα προστατευόμενα θαλάσσια πάρκα (MPAs) των περιοχών μελέτης.

- Προώθηση ανάληψης θεσμικών πρωτοβουλιών βασιζόμενων στα αποτελέσματα του προγράμματος σε τοπικό, εθνικό και περιφερειακό επίπεδο για την επίτευξη της καλής περιβαλλοντικής κατάστασης των θαλάσσιων υδάτων με έμφαση στις προστατευόμενες περιοχές. Κεφαλαιοποίηση των αποτελεσμάτων του έργου προς διευκόλυνση των υπευθύνων χάραξης μέτρων πολιτικής και λήψης αποφάσεων σε Μεσογειακό, Εθνικό και τοπικό επίπεδο, την αποτελεσματική αντιμετώπιση του ζητήματος των απορριμμάτων των θαλασσών, υποστηρίζοντας την εφαρμογή των βασικών νομοθεσιών και πολιτικών της ΕΕ.

○ *AQUARES: Water reuse policies advancement for resource efficient European regions.*

Έργο: «Water reuse policies advancement for resource efficient European regions», το οποίο χρηματοδοτείται από το Πρόγραμμα Interreg-Europe.

Αντικείμενο: Η προτεραιότητα που καλύπτει το έργο AQUARES είναι η προώθηση και υποστήριξη της επαναχρησιμοποίησης του νερού στα πλαίσια του Άξονα προτεραιότητας 4 του προγράμματος “ Interreg Europe “ – Περιβάλλον και αποτελεσματική χρήση των πόρων – και του συγκεκριμένου στόχου 4.2 που επιδιώκει τη βελτίωση της εφαρμογής των περιφερειακών αναπτυξιακών πολιτικών και προγραμμάτων, συγκεκριμένα έργων του Προγράμματος Επένδυση για την Ανάπτυξη και την Εργασία, και Προγραμμάτων ETC, που στοχεύουν στην αποτελεσματικότερη χρήση των πόρων, στην ενίσχυση της πράσινης ανάπτυξης και στην προώθηση της οικοκαινοτομίας και της διαχείρισης περιβαλλοντικών επιδόσεων.

Δράσεις: Σύμφωνα με τις κατευθύνσεις του προγράμματος Interreg Europe, το AQUARES θα προωθήσει την ανταλλαγή βέλτιστων πολιτικών μεταξύ των εταίρων της κοινοπραξίας του προκειμένου να επιτύχει την βελτίωση της εφαρμογής περιφερειακών, κρατικών και τοπικών πολιτικών και προγραμμάτων, να προωθήσει την αποτελεσματική χρήση και διαχείριση του νερού και να υποστηρίξει την αειφόρο ανάπτυξη. Το AQUARES θα αποτελέσει μέρος της προσπάθειας της ΕΓΥ να εντοπίσει και να ενσωματώσει, μέσω Ευρωπαϊκής συνεργασίας, βέλτιστες τεχνικές και διαδικασίες επαναχρησιμοποίησης νερού, καθώς και να ορίζει / τροποποιεί τα κατάλληλα κριτήρια ποιότητας του νερού, ούτως ώστε να βελτιώσει την εφαρμογή και τον έλεγχο του υφιστάμενου θεσμικού πλαισίου για την επαναχρησιμοποίηση (ΚΥΑ 145116/2011 όπως ισχύει).

Οργάνωση και διεξαγωγή ερευνητικών δραστηριοτήτων για τον εντοπισμό και την αξιολόγηση καινοτόμων τεχνολογιών, επιχειρηματικών υποδειγμάτων, επενδυτικών ευκαιριών και πολιτικών για την επαναχρησιμοποίηση του νερού.

Ανταλλαγή εμπειριών και βέλτιστων πρακτικών μέσω συναντήσεων με ομάδες ενδιαφέροντος, διαπεριφερειακών θεματικών σεμιναρίων /εργαστηρίων και επισκέψεων μελέτης, ως διοργανωτής ή συμμετέχων.

Ανάπτυξη εργαλείων και σχεδίων δράσης για την προώθηση της επαναχρησιμοποίησης του νερού.

○ *Πρόγραμμα Συνεργασίας (ΠΣ) Interreg V-A «Ελλάδα – Κύπρος 2014-2020»*

Εργο: Το έργο ΑΙΓΙΣ αποσκοπεί στην ενίσχυση της επάρκειας και της διοικητικής ικανότητας των αρμόδιων αρχών πολιτικής προστασίας των συμμετεχουσών περιοχών της Ελλάδας και της Κύπρου για την αντιμετώπιση φυσικών και ανθρωπογενών καταστροφών και κρίσεων, μέσα από την πιλοτική σχεδίαση και ανάπτυξη ενός διασυνοριακού ολοκληρωμένου καινοτόμου ευφυούς συστήματος διαχείρισης πόρων, λήψης αποφάσεων και εκπαίδευσης.

Στόχος: Το Πρόγραμμα Συνεργασίας έχει στόχο:

- την αύξηση της ανταγωνιστικότητας της επιλέξιμης περιοχής με την στήριξη της επιχειρηματικότητας και τη χρήση των τεχνολογιών της πληροφορίας και των επικοινωνιών.
- την κάλυψη πεδίων όπως ενέργειας, κλιματικής αλλαγής και μεταφορών, μέσω της προώθησης μιας οικονομίας με χαμηλά επίπεδα εκπομπών άνθρακα
- την πρόληψη καταστροφών, την προώθηση της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς και των τεχνολογιών για την προστασία φυσικών πόρων.
- Χρηματοδοτικές προτεραιότητες

Προτεραιότητες: Το πρόγραμμα επικεντρώνεται στις ακόλουθες τρεις προτεραιότητες:

- Ενίσχυση ανταγωνιστικότητας και επιχειρηματικότητας στη διασυνοριακή περιοχή.
- Αποδοτική χρήση ενέργειας και βιώσιμες μεταφορές.
- Διατήρηση και προστασία του περιβάλλοντος και πρόληψη κινδύνων.

○ *Stratenergy- Στρατηγική Διασυνοριακή Συνεργασία & Κεφαλαιοποίηση Κοινής Προσέγγισης για την Εξοικονόμηση Ενέργειας στα Δημόσια Κτίρια*

Περιγραφή: Η στρατηγική Πράξη «STRATENERGY» αποτελεί μια συνέχεια του στρατηγικού έργου «Βιώσιμη Ενεργειακή Ανάπτυξη σε Περιφερειακό, Διαπεριφερειακό και Διασυνοριακό Επίπεδο-ENERGEIN» (το οποίο χρηματοδοτήθηκε από το Πρόγραμμα Διασυνοριακής Συνεργασίας Ελλάδα – Κύπρου 2007-2013) σε ότι αφορά την εδραίωση της εποικοδομητικής συνεργασίας μεταξύ των πλέον αρμόδιων εθνικών δομών Ελλάδας Κύπρου για τα συναφή θέματα με ορίζοντα το 2030 συμβάλλοντας στην προτυποποίηση του «πλαισίου σχεδιασμού εξοικονόμησης σε δημόσια κτίρια».

Αντικείμενο: Η Πράξη STRATENERGY υποστηρίζει συγκεκριμένες και βιώσιμες λύσεις, συγκεκριμένα: (α) προωθεί και ενθαρρύνει την υλοποίηση επιδεικτικών ώριμων έργων σε δημόσια κτίρια λαμβάνοντας υπόψη όλες τις παραμέτρους, (β) οριστικοποιεί το κοινό πλαίσιο στρατηγικού και επιχειρησιακού σχεδιασμού με ορίζοντα το 2030 κάθε δημοσίου φορέα που βάζει τις βάσεις για την επίτευξη της εξοικονόμησης ενέργειας στην πράξη.

Ιδιαίτερα Χαρακτηριστικά: Η Πράξη τηρεί ένα ενιαίο χαρακτήρα, προσδοκώντας την επεκτασιμότητα των αποτελεσμάτων σε κάθε γεωγραφικό σημείο της επιλέξιμης περιοχής. Επεκτείνει τις σύγχρονες πρακτικές, αφού προτυποποιεί το στρατηγικό / επιχειρησιακό σχεδιασμό εξοικονόμησης ενέργειας σε δημόσια κτίρια και το εξειδικεύει έως το 2030, ώστε να καλύπτονται όλες οι τυπολογίες / χρήσεις / περιπτώσεις των κτιρίων για να εφαρμοστεί από κάθε Φορέα του Δημοσίου και του ευρύτερου Δημοσίου.

3.5.6 Σχέση του Προγράμματός με άλλα Προγράμματα - Χρηματοδοτικά Έργα

3.5.6.1 Γαλάζια Οικονομία (Blue Economy)

Η Γαλάζια Οικονομία ως αναδυόμενος οικονομικός τομέας και για τις δύο χώρες (Ελλάδα - Κύπρος), κατέχει ιδιαίτερη σημασία για το διασυνοριακό πρόγραμμα.

Τα γεωγραφικά και αναπτυξιακά χαρακτηριστικά των δύο χωρών καθιστούν την περιοχή παρέμβασης προνομιακό πεδίο εφαρμογής της Πολιτικής της ΕΕ για την περαιτέρω ανάπτυξη της Γαλάζιας Οικονομίας, υπό την προϋπόθεση να είναι πλήρως ευθυγραμμισμένη με τις απαιτήσεις της αειφόρου ανάπτυξης. Δραστηριότητες της Γαλάζιας Οικονομίας θα μπορούσαν να προωθηθούν μέσω του διασυνοριακού προγράμματος σε συνεργασία με τα κύρια προγράμματα (mainstream), καθώς και το Interreg Euro MED 2021-2027, για την ενίσχυση της επιχειρηματικότητας.

Βάσει της προηγούμενης εμπειρίας, όσον αφορά τη Γαλάζια Οικονομία, η στόχευση του Προγράμματος μετατοπίζεται από τον σχεδιασμό ενός χωροταξικού και ρυθμιστικού πλαισίου, στην ανάπτυξη συγκεκριμένων δράσεων – σύμφωνων με το χωροταξικό πλαίσιο – που θα παρέχουν λύσεις σε συγκεκριμένους τομείς της Γαλάζιας Οικονομίας. Για παράδειγμα, μπορεί να αντιμετωπιστεί η μεγάλη ανεπάρκεια αλιευμάτων (τόσο από την αλιεία όσο και από τις ιχθυοκαλλιέργειες) που γίνεται ακόμη πιο κρίσιμη όσο αναπτύσσεται ο παράκτιος τουρισμός, να λυθούν προβλήματα συγκρούσεων μεταξύ χρήσεων γης (όπως η εκμετάλλευση υδρογονανθράκων και ο παράκτιος τουρισμός, ή οι θαλάσσιες ΑΠΕ και ο παράκτιος τουρισμός) κ.α.

3.5.6.2 Στόχος «Επενδύσεις στην απασχόληση»

Κατά την εφαρμογή του Προγράμματος Συνεργασίας μεταξύ Ελλάδας και Κύπρου, θα ενθαρρυνθεί η συμπληρωματικότητα, με τα προγράμματα που υλοποιούνται στο πλαίσιο του στόχου «Επενδύσεις στην απασχόληση και την ανάπτυξη», μέσω της συνεργασίας με τους εταίρους σε τοπικό, περιφερειακό και εθνικό επίπεδο. Οι στρατηγικές επιλογές του νέου Προγράμματος θα βασίζονται στις Εθνικές Στρατηγικές των δύο χωρών, επιδιώκοντας συνέργειες και συμπληρωματικότητα τόσο με τα Τομεακά όσο και με τα Περιφερειακά Προγράμματα.

3.5.6.3 LIFE

Συνέργειες και συμπληρωματικές δράσεις πρόκειται να διασφαλιστούν και μέσω του Ευρωπαϊκού Χρηματοδοτικού Προγράμματος LIFE για το περιβάλλον και για το κλίμα, στο πλαίσιο του Στόχου Πολιτικής 2. Ο συντονισμός των παρεμβάσεων θα πραγματοποιηθεί από τις εκάστοτε αρμόδιες υπηρεσίες των Προγραμμάτων (ΔΑ, Επιτελική Δομή ΥΠΕΝ, Τμήμα Περιβάλλοντος Κύπρου).

3.5.6.4 MED και άλλα προγράμματα εδαφικής συνεργασίας στη Μεσόγειο

Το πρόγραμμα Interreg VI-A Ελλάδα-Κύπρος 2021-2027, σε συνδυασμό και με άλλα προγράμματα θα μπορούσε να επικεντρωθεί σε τομείς όπου θα προσφέρει σημαντική προστιθέμενη αξία, όπως για παράδειγμα στον θαλάσσιο τομέα (ασφάλεια στη θάλασσα, παράκτια προστασία κ.α.), στη διασύνδεση της επιχειρηματικότητας με τον πρωτογενή τομέα, για την προώθηση προϊόντων, ειδών υγιεινής διατροφής, προϊόντων με πιστοποίηση ή δυνατότητα πιστοποίησης με ονομασία προέλευσης (ΠΟΠ) και προστατευόμενη γεωγραφική ένδειξη (ΠΓΕ), στην ενέργεια και το περιβάλλον, στον τομέα της διαχείρισης αποβλήτων και τον αντίκτυπό τους στη θάλασσα (ανταλλαγή δεδομένων, καλές πρακτικές, εκστρατείες ευαισθητοποίησης), στον τουρισμό και την προώθηση των προϊόντων

του πρωτογενούς τομέα παραγωγής και των δράσεων προβολής της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς (οικοτουρισμός κ.α.).

Το άνοιγμα προς την υπόλοιπη Ένωση μπορεί να αντισταθμίσει τα μειονεκτήματα της νησιωτικότητας και της απόστασης: Η συνεργασία με τα άλλα προγράμματα της Μεσογείου (Interreg Euro Med, Interreg Next Med) σε κοινά ή παράλληλα έργα μπορεί να μετριάσει την απομόνωση των περιοχών στα θαλάσσια σύνορα μεταξύ Ελλάδας και Κύπρου.

Στο πλαίσιο της Δημόσιας Διαβούλευσης, αλλά και του συντονισμού μεταξύ των νέων Προγραμμάτων Interreg, οι θεματικές που προσφέρονται για συνέργειες του EuroMed με το «Ελλάδα-Κύπρος 2021-2027», περιλαμβάνονται κυρίως στο ΣΠ2 και αφορούν την Προαγωγή της προσαρμογής στην κλιματική αλλαγή, της πρόληψης των κινδύνων, της βιωσιμότητας, λαμβάνοντας υπόψη το οικοσύστημα, την Προώθηση της μετάβασης σε μια κυκλική και αποδοτική ως προς τους πόρους οικονομία και την Ενίσχυση της προστασίας και της διατήρησης του φυσικού περιβάλλοντος, της βιοποικιλότητας, των πράσινων υποδομών στο αστικό περιβάλλον και μείωση της ρύπανσης. Επίσης συνέργειες μπορούν να υπάρξουν στους τομείς της διαχείρισης υδάτων και φυσικών πόρων, της υδατοκαλλιέργειας και της αλιείας, του αειφόρου τουρισμού καθώς και σε άλλους τομείς της Γαλάζιας Ανάπτυξης.

4 ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ

4.1 ΠΕΡΙΟΧΗ ΑΝΑΦΟΡΑΣ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ

Η περιοχή διασυνοριακής συνεργασίας του προγράμματος **INTERREG VI-A ΕΛΛΑΔΑ-ΚΥΠΡΟΣ 2021-2027** περιλαμβάνει τρεις περιφέρειες NUTS II για την **Ελλάδα (Περιφέρειες Κρήτης, Βορείου Αιγαίου και Νοτίου Αιγαίου)**, ενώ για την **Κύπρο** επιλέξιμη περιοχή αποτελεί το σύνολο της χώρας (NUTS I).

Η περιοχή εφαρμογής του νέου Προγράμματος Διασυνοριακής Συνεργασίας «Ελλάδα-Κύπρος 2021-2027», αποτελεί την πλέον νοτιοανατολική εδαφική ενότητα λειτουργώντας ως πύλη εισόδου – εξόδου της Ε.Ε. Συνορεύει με οκτώ (8) χώρες, μία εκ των οποίων είναι υποψήφια για ένταξη (Τουρκία) και οι υπόλοιπες επτά (7) χώρες αποτελούν γείτονες της ΕΕ (Συρία, Λίβανος, Ισραήλ, Παλαιστίνη, Ιορδανία, Αίγυπτος και Λιβύη) και λαμβάνουν οικονομική βοήθεια, από το Μέσο Γειτνίασης, Ανάπτυξης & Διεθνούς Συνεργασίας (Neighbourhood, Development and International Cooperation Instrument (NDICI)). Το γεγονός αυτό την καθιστά ως τη μοναδική διασυνοριακή περιοχή της ΕΕ που συνορεύει με δύο ηπείρους (Αφρική και Ασία).

Εικόνα 4-1: Η περιοχή εφαρμογής του προγράμματος για την περίοδο 2021-2027

Η γεωπολιτική της θέση, είναι εξαιρετικής σημασίας για την ΕΕ, καθώς βρίσκεται στο σταυροδρόμι σημαντικότεων εμπορικών οδών, που διέρχονται της διώρυγας του Σουέζ, των στενών του Ευξείνου Πόντου και των στενών του Γιβραλτάρ, συνδέοντας την Ευρώπη με τη Μαύρη Θάλασσα, τη Μέση Ανατολή και τη Βόρεια Αφρική. Εξάλλου τα ενεργειακά προφίλ των κρατών της περιοχής και οι προοπτικές που διανοίγουν τα νέα κοιτάσματα για την Ελλάδα και την Κύπρο, έχουν μεγάλη σημασία για τη στρατηγική της ενεργειακής ασφάλειας της ΕΕ.

Η περιοχή παρέμβασης είναι κατ' εξοχήν νησιωτική διασυνοριακή περιοχή της ΕΕ, με τα εκτενέστερα θαλάσσια σύνορα, καθώς περιλαμβάνει το σύνολο της Κυπριακής ΑΟΖ και μεγάλο μέρος της Ελληνικής ΑΟΖ (Κυπριακή ΑΟΖ= 98,707 τετρ.χλμ, Ελληνική ΑΟΖ (σύνολο)= 505.572 τετρ.χλμ.).

Ειδικότερα:

- Η **Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου** βρίσκεται στο βορειοανατολικό τμήμα του Αιγαίου Πελάγους. Χαρακτηριστικό της Περιφέρειας είναι η μεγάλη απόσταση όλων των νησιών της από την Ηπειρωτική Χώρα, αποτελώντας μαζί με τα Δωδεκάνησα της Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου τα σύνορα της Ευρώπης, σε άμεση γειτνίαση εξ ανατολών με την Τουρκία, ενώ παράλληλα οι αποστάσεις μεταξύ των νησιών της είναι επίσης μεγάλες. Η περιοχή χωρίζεται σε 5 περιφερειακές ενότητες, στις οποίες υπάγονται οι 11 δήμοι της. Το έδαφος των περισσότερων νησιών είναι ορεινό και ημιορεινό, με τις ορεινές εκτάσεις να καλύπτουν περίπου το 33% της συνολικής έκτασης της Περιφέρειας. Το Βόρειο Αιγαίο χαρακτηρίζεται από νησιά μεσαίου μεγέθους, με γεωργικές, εμπορικές και σε ορισμένες περιπτώσεις, βιομηχανικές δραστηριότητες (Λέσβος και Χίος) και ισχυρή θαλάσσια παράδοση. Άλλες χαρακτηριστικές δραστηριότητες αποτελούν ο τουρισμός και η κτηνοτροφία.
- Η **Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου** βρίσκεται στο κέντρο του Αιγαίου Πελάγους, αποτελείται μόνο από νησιωτικές περιοχές και έχει θαλάσσια σύνορα με την Τουρκία. Γειτνιάζει με το Βόρειο Αιγαίο, την Κρήτη, την Αττική και την Κεντρική Ελλάδα και ανήκει στην Αποκεντρωμένη Διοίκηση των Νήσων Αιγαίου. Η περιοχή περιλαμβάνει 13 περιφερειακές ενότητες, στις οποίες υπάγονται οι 34 δήμοι της. Στο μεγαλύτερο ποσοστό τα νησιά του Νοτίου Αιγαίου είναι μικρά και δεν έχουν ζώνες με μεγάλες υψομετρικές διαφορές. Το έδαφος των Κυκλάδων είναι κυρίως ορεινό, χωρίς πεδινές εκτάσεις αλλά μόνο μικρές κοιλάδες και κάμπους. Είναι άγονα νησιά με περιορισμένη καλλιεργήσιμη γη. Το έδαφος των Δωδεκανήσων είναι άγονο και πετρώδες. Το 42% της συνολικής έκτασης είναι πεδινό, το 26% ημιορεινό και το 32% ορεινό. Οι κύριες δραστηριότητες των κατοίκων των νησιών του Νοτίου Αιγαίου είναι ο τουρισμός, η κτηνοτροφία και η αλιεία.
- Η **Περιφέρεια Κρήτης** βρίσκεται στο νότιο τμήμα της Ελλάδας, είναι μια νησιωτική περιοχή, ανήκει στην Αποκεντρωμένη Διοίκηση της Κρήτης και περιλαμβάνει 4 περιοχές NUTS III. Γειτνιάζει με το Νότιο Αιγαίο και την Πελοπόννησο. Η γεωμορφολογία του νησιού είναι έντονη με το 41% του εδάφους του να είναι ορεινοί όγκοι, το 33% πεδιάδες και το 26% ημιορεινοί όγκοι. Οι τρεις κύριες οροσειρές, είναι η Ίδη (Ψηλορείτης, 2.456 μ.), τα Λευκά Όρη (2.454 μ.) και η Δίκτη (Λασιθιώτικα Όρη, 2.148 μ.) που το διασχίζουν κατά σειρά από τη δύση ως την ανατολή. Επιπλέον ορεινοί όγκοι είναι αυτοί της Θρυπτής (1.476 μ) στα ανατολικά και τα Αστερούσια Όρη (1.231 μ.) στα νότια. Στα βόρεια της Περιφερειακής Ενότητας Ρεθύμνου υψώνονται τα Ταλαία όρη (1.088 μ.) καθώς και το αυτόνομο όρος Κέντρος (1.777 μ.). Η γεωργία, η κτηνοτροφία, ο τουρισμός, οι υπηρεσίες και η κατασκευή είναι οι κύριες οικονομικές δραστηριότητες της Κρήτης. Επίσης, διαθέτει σημαντικά κέντρα δραστηριοτήτων έρευνας και τεχνολογικής ανάπτυξης (R & D).
- Η **Κύπρος** βρίσκεται ανατολικά της Ελλάδας (Καστελλόριζο), νότια της Τουρκίας (μόλις 64 χιλιόμετρα / 40 ναυτικά μίλια), δυτικά της Συρίας και βόρεια της Αιγύπτου. Είναι το τρίτο μεγαλύτερο σε έκταση νησί της Μεσογείου μετά τη Σικελία και τη Σαρδηνία. Στα νοτιοδυτικά του νησιού δεσπόζει η οροσειρά Τροόδους με έκταση περίπου 3,200km², στα βόρεια η οροσειρά του Πενταδάκτυλου ενώ ανάμεσά τους εκτείνεται η πεδιάδα της Μεσαορίας την οποία διασχίζουν δυο ποταμοί, ο Πεδιαίος κι ο Γιαλιάς. Η Κύπρος είναι ένα νησιωτικό κράτος με κατοίκους οι οποίοι ασχολούνται με τη γεωργία, το εμπόριο, τον τουρισμό και άλλες δραστηριότητες παροχής υπηρεσιών (π.χ. τραπεζικές εργασίες), ενώ διαθέτει και έναν ανεπτυγμένο κατασκευαστικό τομέα.

4.2 ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ

Στον επόμενο πίνακα παρουσιάζονται συνοπτικά οι Προτεραιότητες, οι Ειδικοί Στόχοι του Προγράμματος, με τις αντίστοιχες δράσεις τους και την αιτιολόγηση επιλογής τους.

Πίνακας 4-1: Αρχιτεκτονική Προγράμματος ανά Προτεραιότητα, Ειδικό Στόχο και Δράση

Προτεραιότητα	Ειδικός Στόχος	Δράση	Αιτιολόγηση επιλογής
Π1: Προστασία του φυσικού περιβάλλοντος, προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή με αποδοτική πράσινη ενέργεια και μείωση των εκπομπών αερίων θερμοκηπίου	ii) Προώθηση ενεργειακής απόδοσης και μείωσης εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου	<ul style="list-style-type: none"> Καινοτόμες δράσεις για την προώθηση ενεργειακής αναβάθμισης και αποδοτικότερης χρήσης ενέργειας των κτηρίων (ειδικά των ενεργοβόρων) — πιλοτικές εφαρμογές αποδοτικής διαχείρισης της ενέργειας, λόγω χρήσης εξειδικευμένου εξοπλισμού (π.χ. παραγωγή οξυγόνου σε νοσηλευτικά ιδρύματα κ.α.). Αναμενόμενη Συμβολή: Μείωση εκπεμπόμενων ρύπων διοξειδίου του άνθρακα, προώθηση της ενεργειακής αποδοτικότητας & αυτονομίας Πιλοτικές δράσεις ενίσχυσης ενεργειακών κοινοτήτων - Αναμενόμενη Συμβολή: Μείωση εκπεμπόμενων ρύπων διοξειδίου του άνθρακα, προώθηση των ιδεών βιωσιμότητας και αειφορίας Πιλοτικές δράσεις για την αξιοποίηση νέων τεχνολογιών και ΑΠΕ στον πρωτογενή τομέα και τη μεταποίηση γεωργικών προϊόντων, προώθηση ήπιων καλλιεργητικών πρακτικών (μείωση λιπασμάτων, φαρμάκων κλπ) - Αναμενόμενη Συμβολή: Μείωση της εξάρτησης από ορυκτά καύσιμα και μείωση εκπομπών κυρίως μεθανίου και αμμωνίας 	<p>Ο τομέας της ενέργειας συνιστά βασικό άξονα πολιτικής για την ενέργεια και το κλίμα έως το 2030 και για τις δύο χώρες. Το κτιριακό απόθεμα της Κύπρου αλλά και της Ελλάδας, είναι κατασκευασμένο με μηδενικό ή πολύ χαμηλό επίπεδο θερμικής προστασίας, με αποτέλεσμα να αποτελεί πηγή χαμηλής ενεργειακής απόδοσης. Η Εθνική Στρατηγική για την ενέργεια και το κλίμα και των δύο κρατών περιλαμβάνει στόχους για τη μείωση των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου, καθώς και την εξοικονόμηση ενέργειας και τη βελτίωση της ενεργειακής απόδοσης. Δράσεις συνεργασίας για την εφαρμογή πρωτοποριακών μεθόδων ενεργειακής αναβάθμισης κτηρίων (π.χ κτηρίων πολιτιστικής κληρονομιάς), μέσω ανταλλαγής εμπειριών και γνώσεων, θα συμβάλλουν στη βελτίωση της ενεργειακής απόδοσης των επιλέξιμων κτηρίων. Και οι δύο χώρες έχουν υψηλή εξάρτηση από ορυκτά καύσιμα, με αποτέλεσμα τις υψηλές εκπομπές αερίων του θερμοκηπίου, ενώ δεν έχουν αξιοποιήσει πλήρως τις δυνατότητες των Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας (ΑΠΕ) και ιδίως τις πηγές αιολικής και ηλιακής ενέργειας η Ελλάδα και ηλιακής η Κύπρος.</p> <p>Η διασυνοριακή περιοχή διαθέτει πληθώρα φυσικών πόρων, το δε δυναμικό της σε ανανεώσιμες πηγές ενέργειας (αιολική, ηλιακή, κυματική) είναι πολύ υψηλό, εντούτοις παραμένει σε μεγάλο βαθμό ανεκμετάλλευτο., Δράσεις αξιοποίησης νέων τεχνολογιών και ΑΠΕ στον πρωτογενή τομέα καθώς και προώθηση ήπιων καλλιεργητικών πρακτικών θα συμβάλλουν στην ικανοποίηση στόχων για τη μείωση των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου.</p>
	iv) Προώθηση της προσαρμογής στην κλιματική αλλαγή και της πρόληψης του κινδύνου καταστροφών, και της ανθεκτικότητας, λαμβάνοντας υπόψη προσεγγίσεις που βασίζονται στο οικοσύστημα	<ul style="list-style-type: none"> Ανάπτυξη λύσεων που βασίζονται στη φύση (nature-based solutions) για την προστασία των οικοσυστημάτων (Δασικών, Γεωργικών, Υδροτοπικών, Παράκτιων και Θαλάσσιων) από κινδύνους λόγω της κλιματικής αλλαγής - Αναμενόμενη Συμβολή: Μετριασμός και προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή, αυξημένη ανθεκτικότητα σε φυσικές καταστροφές Δράσεις πρόληψης κινδύνων και προστασίας από καταστροφές (πχ πλημμύρες, πυρκαγιές, ερημοποίηση, διάβρωση ακτών) - Αναμενόμενη Συμβολή: Αύξηση του συντονισμού και της συνεργασίας των ενδιαφερομένων 	<p>Η νησιωτικότητα της περιοχής παρέμβασης, καθώς και η θέση της στη λεκάνη της Μεσογείου την καθιστούν εκτεθειμένη και κατ' επέκταση, ευεπίφορη σε φυσικές καταστροφές. Η έκταση δε των εξωνεών απειλών (ακραία καιρικά φαινόμενα, δασικές πυρκαγιές, πλημμύρες, ανομβρία), είναι αντιστρόφως ανάλογη της ικανότητας αντίδρασης της περιοχής.</p> <p>Λόγω των κλυδωνισμών που υφίστανται τα οικοσυστήματα, καθώς και του μη αναστρέψιμου, πιθανόν, χαρακτήρα αυτών, καθίσταται αναγκαίο να αναπτυχθούν συνεργασίες, με σκοπό την υλοποίηση μέτρων πρόληψης-ετοιμότητας και εκστρατειών ευαισθητοποίησης του κοινωνικού συνόλου αναφορικά με τη διαχείριση του κινδύνου</p>

		<p>μερών για την από κοινού διαχείριση και πρόληψη των καταστροφών (φυσικών και ανθρωπογενών)</p>	<p>καταστροφών, την προστασία από τις πλημμύρες, την ανάπτυξη συστημάτων έγκαιρης προειδοποίησης των μονάδων πολιτικής προστασίας. Δεδομένου και του σημαντικού αριθμού περιοχών Natura 2000, καθώς και άλλων θεσμοθετημένων περιοχών προστασίας μεγάλη πρόκληση συνιστά η αποτελεσματική προστασία του φυσικού πλούτου της περιοχής καθώς και η αποκατάσταση φυσικών περιοχών με έμφαση στην αύξηση της φυτοκάλυψης με ιθαγενή είδη και την επαναφορά συνιστωσών βιοποικιλότητας που βρίσκεται υπό απειλή ή έχει εξαφανισθεί τοπικά.</p> <p>Η ευαισθητοποίηση, η επιμόρφωση και η εκπαίδευση της κοινωνίας μέσω της ανάδειξης των στόχων της προστασίας και της διατήρησης του φυσικού τοπίου και των παραδοσιακών πρακτικών, θα συμβάλει στην πρόληψη των συνεπειών της κλιματικής αλλαγής και την περιβαλλοντική βιωσιμότητα.</p>
<p>vii) Ενίσχυση της προστασίας και της διατήρησης της φύσης, της βιοποικιλότητας και των πράσινων υποδομών, μεταξύ άλλων σε αστικές περιοχές, και τη μείωση όλων των μορφών ρύπανσης</p>		<ul style="list-style-type: none"> • Μέτρα και δράσεις προστασίας του φυσικού περιβάλλοντος και της βιοποικιλότητας από ξενικά χωροκατακτητικά είδη - Αναμενόμενη Συμβολή: Προστασία φυσικού περιβάλλοντος, πρόληψη κινδύνων φυσικών καταστροφών • Δράσεις συλλογής και παροχής δεδομένων του θαλάσσιου χώρου μέσω πλατφόρμας WEBGIS για παροχή δεδομένων σε ένα ευρύ φάσμα ομάδων χρηστών, ενημέρωση των πολιτών και βελτίωση της προσβασιμότητάς τους σε πληροφορία και γνώση – Αναμενόμενη Συμβολή: προστασία και αειφόρος χρήση του θαλάσσιου περιβάλλοντος & οικοσυστήματος • Δράσεις προστασίας, αποκατάστασης και ανάδειξης ειδών, οικοτόπων και προστατευόμενων περιοχών / αστικού πρασίνου - Αναμενόμενη Συμβολή: Προστασία φυσικού περιβάλλοντος, διατήρηση βιοποικιλότητας • Δράσεις για την απομείωση εισροών από άλλες παραγωγικές διαδικασίες, στο περιβάλλον και τη βιοποικιλότητα- Αναμενόμενη Συμβολή: Προστασία φυσικού περιβάλλοντος 	<p>Η προστασία του φυσικού περιβάλλοντος και της βιοποικιλότητας, λαμβάνοντας υπόψη και τη θαλάσσια διάσταση της περιοχής, αποτελούν βασικές προτεραιότητες της Εθνικής Στρατηγικής και των δύο χωρών, ενώ είναι άμεσα ευθυγραμμισμένη με την περιβαλλοντική πολιτική της Ε.Ε. Δράσεις για την αποκατάσταση φυσικών περιοχών και την επαναφορά συνιστωσών βιοποικιλότητας, η οποία βρίσκεται υπό απειλή, θα συμβάλλουν στη μείωση τόσο της εδαφικής διάβρωσης όσο και του αποτυπώματος άνθρακα. Ο αυξανόμενος ρυθμός απώλειας ειδών κατά τον 20ο και 21ο αιώνα καθώς και η υποβάθμιση των οικοσυστημάτων επιβάλλουν τη λήψη μέτρων και δράσεων για την αντιμετώπιση των αιτιών που οδηγούν σε απώλεια βιοποικιλότητας, (τόσο η Κύπρος, όσο και η Κρήτη και οι Κυκλάδες είναι ευάλωτες στις βιολογικές εισβολές ξενικών ειδών). Δράσεις συνεργασίας και διαμόρφωσης ή ανταλλαγής καλών πρακτικών θα πρέπει να υλοποιηθούν σε θέματα προστασίας και διατήρησης του θαλάσσιου περιβάλλοντος και της βιοποικιλότητας. Ιδιαίτερο βάρος δύναται να δοθεί στην ενίσχυση της ευαισθητοποίησης και συμμετοχής της κοινωνίας στα εν λόγω ζητήματα, μέσω της εφαρμογής σχεδίων ενημέρωσης, και ευαισθητοποίησης του κοινού για τη διάδοση καλών πρακτικών, προστασίας της βιοποικιλότητας. Επίσης, η προστασία των δασών, πέρα από τη θωράκιση της πλούσιας βιοποικιλότητας μπορεί να οδηγήσει σε μεγαλύτερη αποθήκευση και δέσμευση του διοξειδίου του άνθρακα. Το κλίμα που επικρατεί στις Περιφέρειες Κρήτης, Ν. Αιγαίου και Κύπρου είναι κατάλληλο για την υλοποίηση δράσεων που θα συμβάλλουν στην ανασυγκρότηση τοπικών περιοχών του διασυνοριακού τμήματος, όπως π.χ η καλλιέργεια φυτών με χαμηλό ενεργειακό αποτύπωμα. Επιπλέον, δράσεις συνεργασίας για τον περιορισμό της ρύπανσης στον αέρα, το νερό και το χώμα, της ηχορύπανσης και της</p>

<p>Π2: Προώθηση της κοινωνικο-οικονομικής ανάπτυξης μέσω της ενίσχυσης του πολιτισμού, του βιώσιμου τουρισμού και της κοινωνικής οικονομίας</p>	<p>vi) Ενίσχυση του ρόλου του πολιτισμού και του βιώσιμου τουρισμού στην οικονομική ανάπτυξη, την κοινωνική ένταξη και την κοινωνική καινοτομία</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Δράσεις προώθησης ποικίλων και καινοτόμων μορφών εναλλακτικού τουρισμού (αγροτουρισμός, οικότουρισμός, υποθαλάσσιος και ενάλιος τουρισμός, τουρισμός ευεξίας κ.α) και τουριστικής αξιοποίησης υπαρχουσών τοποθεσιών/υποδομών (παραδοσιακά ναυπηγία, παλαιές εγκαταλελειμμένες εγκαταστάσεις παραδοσιακών μεθόδων παραγωγής κ.α.) Αναμενόμενη Συμβολή: Ενίσχυση αειφορίας στον τουρισμό, δημιουργία νέων ροών χρήματος και ανάδειξη γαλάζιας πολιτιστικής κληρονομιάς • Δράσεις εξασφάλισης προσβασιμότητας για όλες τις ομάδες πληθυσμού, ιδιαίτερα τις πλέον ευάλωτες (άτομα τρίτης ηλικίας και ΑμεΑ), στους χώρους και υποδομές τουριστικού και πολιτιστικού ενδιαφέροντος - Αναμενόμενη Συμβολή: Εξασφάλιση ίσης μεταχείρισης, κοινωνικής ένταξης και προσαρμογή επιχειρήσεων στον αειφόρο τουρισμό. • Συνέργειες και συμπληρωματικές δράσεις για την αξιοποίηση καινοτόμων τεχνολογιών για την ανάδειξη περιοχών τουριστικού & περιβαλλοντικού ενδιαφέροντος και την περιήγηση σε αυτές (π.χ. περιοχές φυσικού κάλλους, μεσογειακές διαδρομές, παραδοσιακοί οικισμοί, γεωμνημεία, γεωπάρκα, ναυάγια, υποθαλάσσια αξιοθέατα, ενυδρεία, κλπ.) (π.χ μέσω μεθοδολογίας BIM - Building Information Modelling) - Αναμενόμενη Συμβολή: Ενίσχυση του ρόλου του πολιτισμού στην οικονομική ανάπτυξη, αειφορία του τουρισμού. • Συνέργειες και συμπληρωματικές δράσεις για την αναβίωση, αναπαράσταση και διάδοση της άυλης πολιτιστικής κληρονομιάς και των πολιτιστικών τεκμηρίων (π.χ. λαϊκή παράδοση, ελληνική μυθολογία, πολιτιστικά γεγονότα, έθιμα, καλλιτεχνικές εκδηλώσεις, δρώμενα, δραστηριότητες κλπ), καθώς και του σύγχρονου πολιτισμού (παραστατικές/εικαστικές τέχνες κλπ) - Αναμενόμενη Συμβολή: Ενίσχυση του ρόλου του πολιτισμού στην οικονομική ανάπτυξη, αειφορία του τουρισμού. 	<p>φωτορύπανσης, προβλέπεται να ικανοποιήσουν κοινές ανάγκες της περιοχής, ιδιαίτερα στο αστικό περιβάλλον. Ο στόχος αποτελεί ομπρέλα για όλες τις Δράσεις που αφορούν το Περιβάλλον.</p> <p>Το βιώσιμο μοντέλο τουρισμού σέβεται το φυσικό και πολιτιστικό περιβάλλον και διασφαλίζει την κοινωνικοοικονομική ανάπτυξη και την ανταγωνιστικότητα των προορισμών και των επιχειρήσεων μέσω μίας ολοκληρωμένης και ολιστικής προσέγγισης. Δεδομένου ότι εν μέσω της υγειονομικής κρίσης η απασχόληση στον τουρισμό, όπως και σε πολλούς κλάδους, έχει δεχτεί σημαντικό πλήγμα, έργα σύνδεσης ενός από τους πλέον παραγωγικούς κλάδους της οικονομίας με την πλούσια πολιτιστική κληρονομιά της περιοχής (δημιουργία τουριστικών δραστηριοτήτων προστιθέμενης αξίας και αποποίηση του συμβατικού τουριστικού μοντέλου), αποτελούν κρίσιμη παρέμβαση για τη βιωσιμότητά του. Μέσω του Προγράμματος δύναται να αναπτυχθούν δράσεις για τη βελτίωση των υποδομών, παρεμβάσεις για την προώθηση του τουριστικού προϊόντος, καθώς και την προστασία, ανάδειξη και προβολή του πολιτιστικού πλούτου των δύο χωρών, δίνοντας ιδιαίτερη προσοχή στη συνεργατική διάσταση, που αυτές δύνανται να έχουν. Εναλλακτικές μορφές τουρισμού (οικότουρισμός, αγροτουρισμός, συνεδριακός, θρησκευτικός, καταδυτικός, τρίτης ηλικίας, αθλητικός, εκτός περιόδων αιχμής κλπ) μπορούν να αναδείξουν την υπάρχουσα συμπληρωματικότητα μεταξύ Κύπρου και Ελληνικών Νήσων, καθώς τα εναλλακτικά τουριστικά προϊόντα απευθύνονται σε εξειδικευμένα - αλλά και μικρότερα - τμήματα της αγοράς και έχουν μικρότερη εποχικότητα, ενώ μια στρατηγική ανάπτυξη τους μπορεί να οδηγήσει σε επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου, με όλα τα συνεπαγόμενα αποτελέσματα.</p>
--	--	--	--

<p>Π3: Μεγαλύτερη ασφάλεια και προστασία στην περιοχή παρέμβασης, μέσω της αποτελεσματικότερης ένταξης προσφύγων και μεταναστών</p>	<p>iii) Προστασία και ένταξη μεταναστών (συμπεριλαμβανομένων προσφύγων)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Σύστημα ολοκληρωμένης συνοριακής επιτήρησης του θαλάσσιου πεδίου της διασυνοριακής περιοχής, ενδυνάμωση πλωτών και εναέριων μέσων εποπτείας, ενίσχυση των πληροφοριακών συστημάτων ερευνών και επικοινωνιών– Αναμενόμενη συμβολή: πιο άμεση και στοχευμένη επέμβαση των λιμενικών μέσων στην ύπαρξη μεταναστατευτικών ή προσφυγικών ροών 	<p>Η επιλέξιμη περιοχή αντιμετωπίζει μεγάλες ροές μεταναστών, (ιδίως από την όξυνση των προσφυγικών ροών του 2015), θέμα το οποίο χρήζει συνεχούς αναβάθμισης των παρεχόμενων υπηρεσιών, ενώ η συνεργασία και η κοινή αντιμετώπιση θεμάτων στα σύνορα της Ευρώπης αποτελεί προϋπόθεση της ασφαλούς και ποιοτικής ζωής των πολιτών της ΕΕ. Η ορθολογική διαχείριση των συνόρων, καθώς και εν συνόλω, της κινητικότητας και της μετανάστευσης, συμπεριλαμβανομένης της προστασίας και της κοινωνικής ένταξης μεταναστών και προσφύγων, συνιστούν επιβεβλημένη ανάγκη για την περιοχή και σημαντική πρόκληση που καλείται να αντιμετωπίσει το Πρόγραμμα. Δράσεις συνεργασίας σε τοπικό και διασυνοριακό επίπεδο , θα έχουν διττό σκοπό: αφενός μεν θα αμβλύνουν σημαντικά το μείζον πρόβλημα της περιθωριοποίησης των εν λόγω ομάδων και αφετέρου δε, θα συνεισφέρουν σημαντικά στην ανάπτυξη και προστασία της ευρύτερης περιοχής.</p>
--	---	--	--

4.3 ΠΡΟΥΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ

Στον πίνακα που ακολουθεί παρουσιάζονται συνολικά τα χρηματοδοτικά κονδύλια ανά ταμείο και η εθνική συγχρηματοδότηση.

Πίνακας 4-2: Προϋπολογισμός του Προγράμματος

Αριθ. στόχου πολιτικής	Προτεραιότητα	Ταμείο (κατά περίπτωση)	Συνεισφορά της ΕΕ	Εθνική συνεισφορά	Σύνολο	Ποσοστό συγχρηματοδότησης
ΣΠ 2	Προτεραιότητα 1 (60%)	ΕΤΠΑ	27.594.728	6.898.682	34.493.410	80%
ΣΠ4	Προτεραιότητα 2 (35%)	ΕΤΠΑ	16.096.925	4.024.232	20.121.157	80%
Ειδικός Στόχος Interreg 2 (ISO 2)	Προτεραιότητα 3 (5%)	ΕΤΠΑ	2.299.561	574.890	2.874.451	80%
	Σύνολο	ΕΤΠΑ	45.991.214	11.497.804	57.489.018	80%

4.4 ΑΝΑΛΥΤΙΚΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΤΩΝ ΕΡΓΩΝ ΚΑΙ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΩΝ ΠΟΥ ΕΝΔΕΧΟΜΕΝΩΣ ΝΑ ΠΡΟΚΥΨΟΥΝ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΟΥ

Στον επόμενο πίνακα παρουσιάζονται τα έργα και οι δραστηριότητες που ενδεχομένως να προκύψουν από την εφαρμογή του Προγράμματος.

Πίνακας 4-3: Ενδεικτικά έργα και δραστηριότητες που ενδεχομένως να προκύψουν από την εφαρμογή του Προγράμματος

Προτεραιότητα	Ειδικός Στόχος	Ενδεικτικές δράσεις	Δείκτες εκρών	Δείκτες Αποτελεσμάτων	Πεδία Παρέμβασης
Π1: Προστασία του φυσικού περιβάλλοντος, προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή με αποδοτική πράσινη ενέργεια και μείωση των εκπομπών αερίων θερμοκηπίου	ii) Προώθηση ενεργειακής απόδοσης και μείωσης εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου	<ul style="list-style-type: none"> Καινοτόμες δράσεις για την προώθηση ενεργειακής αναβάθμισης και αποδοτικότερης χρήσης ενέργειας των κτηρίων (ειδικά των ενεργοβόρων) — πιλοτικές εφαρμογές αποδοτικής διαχείρισης της ενέργειας, λόγω χρήσης εξειδικευμένου εξοπλισμού (π.χ. παραγωγή οξυγόνου σε νοσηλευτικά ιδρύματα κ.α.). Αναμενόμενη Συμβολή: Μείωση εκπεμπόμενων ρύπων διοξειδίου του άνθρακα, προώθηση της ενεργειακής αποδοτικότητας & αυτονομίας Πιλοτικές δράσεις ενίσχυσης ενεργειακών κοινοτήτων - Αναμενόμενη Συμβολή: Μείωση εκπεμπόμενων ρύπων διοξειδίου του άνθρακα, προώθηση των ιδεών βιωσιμότητας και αειφορίας Πιλοτικές δράσεις για την αξιοποίηση νέων τεχνολογιών και ΑΠΕ στον πρωτογενή τομέα και τη μεταποίηση γεωργικών προϊόντων, προώθηση ήπιων καλλιεργητικών πρακτικών (μείωση λιπασμάτων, φαρμάκων κλπ) - Αναμενόμενη Συμβολή: Μείωση της εξάρτησης από ορυκτά καύσιμα και μείωση εκπομπών κυρίως μεθανίου και αμμωνίας 	RCO 84 - Πιλοτικές δράσεις που αναπτύσσονται από κοινού και υλοποιούνται σε έργα	RCR 104 - Λύσεις που υιοθετούνται ή αναβαθμίζονται από οργανισμούς	044- Ανακαίνιση για ενεργειακή απόδοση ή μέτρα ενεργειακής απόδοσης σε δημόσια υποδομή, επιδεικτικά έργα και υποστηρικτικά μέτρα 046 Στήριξη οντοτήτων ειδικευμένων στην παροχή υπηρεσιών που συμβάλλουν στην οικονομία χαμηλών εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα και στην ανθεκτικότητα στην κλιματική αλλαγή, συμπεριλαμβανομένων μέτρων ευαισθητοποίησης
	iv) Προώθηση της προσαρμογής στην κλιματική αλλαγή και της πρόληψης του κινδύνου καταστροφών, και της ανθεκτικότητας, λαμβάνοντας υπόψη προσεγγίσεις που βασίζονται στο οικοσύστημα	<ul style="list-style-type: none"> Ανάπτυξη λύσεων που βασίζονται στη φύση (nature-based solutions) για την προστασία των οικοσυστημάτων (Δασικών, Γεωργικών, Υδροτοπικών, Παράκτιων και Θαλάσσιων) από κινδύνους λόγω της κλιματικής αλλαγής - Αναμενόμενη Συμβολή: Μετριασμός και προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή, αυξημένη ανθεκτικότητα σε φυσικές καταστροφές Δράσεις πρόληψης κινδύνων και προστασίας από καταστροφές (πχ πλημμύρες, πυρκαγιές, ερημοποίηση, διάβρωση ακτών) - Αναμενόμενη Συμβολή: Αύξηση του συντονισμού και της συνεργασίας των ενδιαφερομένων μερών για την από κοινού διαχείριση και πρόληψη των καταστροφών (φυσικών και ανθρωπογενών) 	RCO 116 - Λύσεις που αναπτύσσονται από κοινού	RCR 104 - Λύσεις που υιοθετούνται ή αναβαθμίζονται από οργανισμούς	058 -Προσαρμογή στα μέτρα για την αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής και πρόληψη και διαχείριση των κινδύνων που συνδέονται με το κλίμα: πλημμύρες και κατολισθήσεις (συμπεριλαμβανομένων των δραστηριοτήτων ευαισθητοποίησης, της πολιτικής προστασίας και των συστημάτων διαχείρισης καταστροφών, των υποδομών και των προσεγγίσεων με βάση το οικοσύστημα) 059 -Προσαρμογή στα μέτρα για την αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής και πρόληψη και διαχείριση των κινδύνων που συνδέονται με το κλίμα: πυρκαγιές (συμπεριλαμβανομένων των δραστηριοτήτων ευαισθητοποίησης, της πολιτικής προστασίας και των συστημάτων διαχείρισης καταστροφών, των υποδομών και των προσεγγίσεων με βάση το οικοσύστημα) 060 -Προσαρμογή στα μέτρα για την αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής και

Προτεραιότητα	Ειδικός Στόχος	Ενδεικτικές δράσεις	Δείκτες εκροών	Δείκτες Αποτελεσμάτων	Πεδία Παρέμβασης
					<p>πρόληψη και διαχείριση των κινδύνων που συνδέονται με το κλίμα: άλλοι κίνδυνοι, π.χ. καταιγίδες και ξηρασία (συμπεριλαμβανομένων των δραστηριοτήτων ευαισθητοποίησης, της πολιτικής προστασίας και των συστημάτων διαχείρισης καταστροφών, των υποδομών και των προσεγγίσεων με βάση το οικοσύστημα)</p> <p>064-Διαχείριση υδάτων και διατήρηση υδάτινων πόρων (συμπεριλαμβάνονται η διαχείριση λεκάνης απορροής ποταμού, ειδικά μέτρα για την προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή, επανάχρηση, μείωση των διαρροών)</p>
	<p>vii) Ενίσχυση της προστασίας και της διατήρησης της φύσης, της βιοποικιλότητας και των πράσινων υποδομών, μεταξύ άλλων σε αστικές περιοχές, και τη μείωση όλων των μορφών ρύπανσης</p>	<ul style="list-style-type: none"> Μέτρα και δράσεις προστασίας του φυσικού περιβάλλοντος και της βιοποικιλότητας από ξενικά χωροκατακτητικά είδη - Αναμενόμενη Συμβολή: Προστασία φυσικού περιβάλλοντος, πρόληψη κινδύνων φυσικών καταστροφών Δράσεις συλλογής και παροχής δεδομένων του θαλάσσιου χώρου μέσω πλατφόρμας WEBGIS για παροχή δεδομένων σε ένα ευρύ φάσμα ομάδων χρηστών, ενημέρωση των πολιτών και βελτίωση της προσβασιμότητάς τους σε πληροφορία και γνώση – Αναμενόμενη Συμβολή: προστασία και αειφόρος χρήση του θαλάσσιου περιβάλλοντος & οικοσυστήματος Δράσεις προστασίας, αποκατάστασης και ανάδειξης ειδών, οικοτόπων και προστατευόμενων περιοχών / αστικού πρασίνου - Αναμενόμενη Συμβολή: Προστασία φυσικού περιβάλλοντος , διατήρηση βιοποικιλότητας Δράσεις για την απομείωση εισροών από άλλες παραγωγικές διαδικασίες, στο περιβάλλον και τη βιοποικιλότητα- Αναμενόμενη Συμβολή: Προστασία φυσικού περιβάλλοντος. 	<p>RCO 87 - Οργανισμοί που συνεργάζονται σε διασυνοριακό επίπεδο</p>	<p>RCR 104 - Λύσεις που υιοθετούνται ή αναβαθμίζονται από οργανισμούς</p>	<p>079-Προστασία της φύσης και της βιοποικιλότητας, φυσική κληρονομιά και φυσικοί πόροι, πράσινες και γαλάζιες υποδομές</p>
ΣΥΝΟΛΟ Π1 (60%)					

<p>Π2: Προώθηση της κοινωνικο-οικονομικής ανάπτυξης μέσω της ενίσχυσης του πολιτισμού, του βιώσιμου τουρισμού και της κοινωνικής οικονομίας</p>	<p>vi) Ενίσχυση του ρόλου του πολιτισμού και του βιώσιμου τουρισμού στην οικονομική ανάπτυξη, την κοινωνική ένταξη και την κοινωνική καινοτομία</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Δράσεις προώθησης ποικίλων και καινοτόμων μορφών εναλλακτικού τουρισμού (αγροτουρισμός, οικότουρισμός, υποθαλάσσιος και ενάλιος τουρισμός, τουρισμός ευεξίας κ.α.) και τουριστικής αξιοποίησης υπαρχουσών τοποθεσιών/υποδομών (παραδοσιακά ναυπηγία, παλαιές εγκαταλελειμμένες εγκαταστάσεις παραδοσιακών μεθόδων παραγωγής κ.α.) Αναμενόμενη Συμβολή: Ενίσχυση αειφορίας στον τουρισμό, δημιουργία νέων ροών χρήματος και ανάδειξη γαλάζιας πολιτιστικής κληρονομιάς • Δράσεις εξασφάλισης προσβασιμότητας για όλες τις ομάδες πληθυσμού, ιδιαίτερα τις πλέον ευάλωτες (άτομα τρίτης ηλικίας και ΑμεΑ), στους χώρους και υποδομές τουριστικού και πολιτιστικού ενδιαφέροντος - Αναμενόμενη Συμβολή: Εξασφάλιση ίσης μεταχείρισης, κοινωνικής ένταξης και προσαρμογή επιχειρήσεων στον αειφόρο τουρισμό. • Συνέργειες και συμπληρωματικές δράσεις για την αξιοποίηση καινοτόμων τεχνολογιών για την ανάδειξη περιοχών τουριστικού & περιβαλλοντικού ενδιαφέροντος και την περιήγηση σε αυτές (π.χ. περιοχές φυσικού κάλλους, μεσογειακές διαδρομές, παραδοσιακοί οικισμοί, γεωμνημεία, γεωπάρκα, ναύαγια, υποθαλάσσια αξιοθέατα, ενυδρεία, κλπ.) (π.χ μέσω μεθοδολογίας BIM - Building Information Modelling) - Αναμενόμενη Συμβολή: Ενίσχυση του ρόλου του πολιτισμού στην οικονομική ανάπτυξη, αειφορία του τουρισμού. • Συνέργειες και συμπληρωματικές δράσεις για την αναβίωση, αναπαράσταση και διάδοση της άυλης πολιτιστικής κληρονομιάς και των πολιτιστικών τεκμηρίων (π.χ. λαϊκή παράδοση, ελληνική μυθολογία, πολιτιστικά γεγονότα, έθιμα, καλλιτεχνικές εκδηλώσεις, δρώμενα, δραστηριότητες κλπ), καθώς και του σύγχρονου πολιτισμού (παραστατικές/ εικαστικές τέχνες κλπ) - Αναμενόμενη Συμβολή: Ενίσχυση του ρόλου του πολιτισμού στην οικονομική ανάπτυξη, αειφορία του τουρισμού. 	<p>RCO 77 - Αριθμός πολιτιστικών και τουριστικών χώρων που υποστηρίζονται</p>	<p>RCR 77 - Επισκέπτες πολιτιστικών και τουριστικών χώρων που υποστηρίζονται</p>	<p>158 - Μέτρα για την αναβάθμιση της ισότιμης και έγκαιρης πρόσβασης σε ποιοτικές, βιώσιμες και προσιτές υπηρεσίες</p> <p>166 - Προστασία, ανάπτυξη και προβολή της πολιτιστικής κληρονομιάς και των πολιτιστικών υπηρεσιών</p> <p>167 - Προστασία, ανάπτυξη και προβολή της φυσικής κληρονομιάς και του οικότουρισμού εκτός από τις περιοχές Natura 2000</p>
--	--	--	---	--	---

Προτεραιότητα	Ειδικός Στόχος	Ενδεικτικές δράσεις	Δείκτες εκροών	Δείκτες Αποτελεσμάτων	Πεδία Παρέμβασης
ΣΥΝΟΛΟ Π2 (35%)					
Π3: Μεγαλύτερη ασφάλεια και προστασία στην περιοχή παρέμβασης, μέσω της αποτελεσματικότερης ένταξης προσφύγων και μεταναστών	iii) Προστασία και ένταξη μεταναστών (συμπεριλαμβανομένων προσφύγων)	<ul style="list-style-type: none"> Σύστημα ολοκληρωμένης συνοριακής επιτήρησης του θαλάσσιου πεδίου της διασυνοριακής περιοχής, ενδυνάμωση πλωτών και εναέριων μέσων εποπτείας, ενίσχυση των πληροφοριακών συστημάτων ερευνών και επικοινωνιών– Αναμενόμενη συμβολή: πιο άμεση και στοχευμένη επέμβαση των λιμενικών μέσων στην ύπαρξη μεταναστατευτικών ή προσφυγικών ροών 	RCO 87 - Οργανισμοί που συνεργάζονται σε διασυνοριακό επίπεδο	RCR 84 - Οργανισμοί που συνεργάζονται σε διασυνοριακό επίπεδο μετά την ολοκλήρωση του έργου	174 - Interreg: Διαχείριση της διέλευσης των συνόρων και διαχείριση της κινητικότητας και της μετανάστευσης
ΣΥΝΟΛΟ Π3 (5%)					
ΣΥΝΟΛΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ					

5 ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΕΣ

5.1 ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗ ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΩΝ ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΩΝ

Στο πλαίσιο της παρούσας μελέτης, αξιολογούνται συγκριτικά οι εναλλακτικές δυνατότητες διαμόρφωσης του Προγράμματος Διασυνοριακής Συνεργασίας «Ελλάδα - Κύπρος 2021-2027». Ειδικότερα, εξετάζονται οι εξής δυνατότητες:

Μηδενική Λύση (do nothing scenario) (ΕΔ-1): με βάση το σενάριο αυτό, παραμένουν οι ισχύουσες σήμερα πρόνοιες, χωρίς την υιοθέτηση εφαρμογής ενός Προγράμματος.

Εναλλακτική Δυνατότητα 2 (ΕΔ-2): η εν λόγω λύση αφορά στην υλοποίηση του Προγράμματος, όπως αυτό περιγράφεται αναλυτικά στο Κεφάλαιο 4 της παρούσας μελέτης.

Στο κεφάλαιο αυτό παρουσιάζονται συνοπτικά οι πληροφορίες που σχετίζονται με:

- τα διαδοχικά επίπεδα συγκρότησης και αξιολόγησης εναλλακτικών δυνατοτήτων,
- το εύρος των κριτηρίων αξιολόγησης των εναλλακτικών δυνατοτήτων, εντός του οποίου, πέραν των περιβαλλοντικών, περιλαμβάνονται κριτήρια για την αποτελεσματικότητα και τη συνάφεια με τις εθνικές και κοινοτικές πολιτικές.

5.2 ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΗ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΩΝ ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΩΝ

Από επιχειρησιακής πλευράς, το Πρόγραμμα Interreg στη μέχρι τώρα διαμόρφωσή του (αποτελεί την ΕΔ-2), διέρχεται από τους ακόλουθους ειδικούς στόχους, με προσανατολισμό επίτευξης περιβαλλοντικών στόχων:

Επιλεγμένος στόχος πολιτικής ή επιλεγμένος ειδικός στόχος

- *Πρώθηση ενεργειακής απόδοσης και μείωσης εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου:* Ο τομέας της ενέργειας συνιστά βασικό άξονα πολιτικής για την ενέργεια και το κλίμα έως το 2030 και για τις δύο χώρες. Το κτιριακό απόθεμα της Κύπρου αλλά και της Ελλάδας είναι κατασκευασμένο με μηδενικό ή πολύ χαμηλό επίπεδο θερμικής προστασίας, με αποτέλεσμα να αποτελεί πηγή χαμηλής ενεργειακής απόδοσης. Η Εθνική Στρατηγική για την ενέργεια και το κλίμα και των δύο κρατών περιλαμβάνει στόχους για τη μείωση των εκπομπών αερίου του θερμοκηπίου καθώς και την εξοικονόμηση ενέργειας και τη βελτίωση της ενεργειακής απόδοσης. Δράσεις συνεργασίας για την εφαρμογή πρωτοποριακών μεθόδων ενεργειακής αναβάθμισης κτιρίων (π.χ. κτιρίων πολιτιστικής κληρονομιάς), μέσω ανταλλαγής εμπειριών και γνώσεων, θα συμβάλουν στη βελτίωση της ενεργειακής απόδοσης των επιλέξιμων κτιρίων. Και οι δύο χώρες έχουν υψηλή εξάρτηση από ορυκτά καύσιμα, με αποτέλεσμα τις υψηλές εκπομπές αερίων του θερμοκηπίου, ενώ δεν έχουν αξιοποιήσει πλήρως τις δυνατότητες των Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας (ΑΠΕ) και ιδίως τις πηγές αιολικής και ηλιακής ενέργειας η Ελλάδα και ηλιακής ενέργειας η Κύπρος. Η διασυνοριακή περιοχή διαθέτει πληθώρα φυσικών πόρων, το δε δυναμικό της σε ΑΠΕ (αιολική, ηλιακή, κυματική) είναι πολύ υψηλό, εντούτοις παραμένει σε μεγάλο βαθμό ανεκμετάλλευτο. Δράσεις αξιοποίησης νέων τεχνολογιών και ΑΠΕ στον πρωτογενή τομέα καθώς και προώθησης ήπιων καλλιεργητικών πρακτικών θα συμβάλουν στην ικανοποίηση στόχων για τη μείωση των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου.

- Πρώιμη προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή και της πρόληψης του κινδύνου καταστροφών, και της ανθεκτικότητας, λαμβάνοντας υπόψη προσεγγίσεις που βασίζονται στο οικοσύστημα:* Η νησιωτικότητα της περιοχής παρέμβασης καθώς και η θέση της στη λεκάνη της Μεσογείου την καθιστούν εκτεθειμένη και κατ' επέκταση, ευεπίφορη σε φυσικές καταστροφές. Η έκταση δε των εξωγενών απειλών (ακραία καιρικά φαινόμενα, δασικές πυρκαγιές, πλημμύρες, ανομβρία) είναι αντιστρόφως ανάλογη της ικανότητας αντίδρασης της περιοχής. Λόγω των κλυδωνισμών που υφίστανται τα οικοσυστήματα, καθώς και του μη αναστρέψιμου, πιθανόν, χαρακτήρα αυτών, καθίσταται αναγκαίο να αναπτυχθούν συνεργασίες, με σκοπό την υλοποίηση μέτρων πρόληψης-ετοιμότητας και εκστρατειών ευαισθητοποίησης του κοινωνικού συνόλου αναφορικά με τη διαχείριση του κινδύνου καταστροφών, την προστασία από τις πλημμύρες, την ανάπτυξη συστημάτων έγκαιρης προειδοποίησης των μονάδων πολιτικής προστασίας. Δεδομένου και του σημαντικού αριθμού περιοχών Natura 2000 καθώς και άλλων θεσμοθετημένων περιοχών προστασίας, μεγάλη πρόκληση συνιστά η αποτελεσματική προστασία του φυσικού πλούτου της περιοχής καθώς και η αποκατάσταση φυσικών περιοχών με έμφαση στην αύξηση της φυτοκάλυψης με ιθαγενή είδη και την επαναφορά συνιστωσών βιοποικιλότητας που βρίσκεται υπό απειλή ή έχει εξαφανισθεί τοπικά. Η ευαισθητοποίηση, η επιμόρφωση και η εκπαίδευση της κοινωνίας, μέσω της ανάδειξης των στόχων της προστασίας και της διατήρησης του φυσικού τοπίου και των παραδοσιακών πρακτικών, θα συμβάλει στην πρόληψη των συνεπειών της κλιματικής αλλαγής και την περιβαλλοντική βιωσιμότητα.
- Ενίσχυση της προστασίας και της διατήρησης της φύσης, της βιοποικιλότητας και των πράσινων υποδομών, μεταξύ άλλων σε αστικές περιοχές, και τη μείωση όλων των μορφών ρύπανσης:* Η προστασία του φυσικού περιβάλλοντος και της βιοποικιλότητας, λαμβάνοντας υπόψη και τη θαλάσσια διάσταση της περιοχής, αποτελούν βασικές προτεραιότητες της Εθνικής Στρατηγικής και των δύο χωρών, ενώ είναι άμεσα ευθυγραμμισμένη με την περιβαλλοντική πολιτική της Ε.Ε. Δράσεις για την αποκατάσταση φυσικών περιοχών και την επαναφορά συνιστωσών βιοποικιλότητας, η οποία βρίσκεται υπό απειλή, θα συμβάλουν στη μείωση τόσο της εδαφικής διάβρωσης όσο και του αποτυπώματος άνθρακα. Ο αυξανόμενος ρυθμός απώλειας ειδών κατά τον 20° και 21° αιώνα καθώς και η υποβάθμιση των οικοσυστημάτων επιβάλλουν τη λήψη μέτρων και δράσεων για την αντιμετώπιση των αιτιών που οδηγούν σε απώλεια βιοποικιλότητας (τόσο η Κύπρος, όσο και η Κρήτη είναι ευάλωτες στις βιολογικές εισβολές ξενικών ειδών). Δράσεις συνεργασίας και διαμόρφωσης ή ανταλλαγής καλών πρακτικών θα πρέπει να υλοποιηθούν σε θέματα προστασίας και διατήρησης του θαλάσσιου περιβάλλοντος και της βιοποικιλότητας. Ιδιαίτερο βάρος δύναται να δοθεί στην ενίσχυση της ευαισθητοποίησης και συμμετοχής της κοινωνίας στα εν λόγω ζητήματα, μέσω της εφαρμογής σχεδίων ενημέρωσης, και ευαισθητοποίησης του κοινού για τη διάδοση καλών πρακτικών προστασίας της βιοποικιλότητας. Επίσης, η προστασία των δασών, πέρα από τη θωράκιση της πλούσιας βιοποικιλότητας μπορεί να οδηγήσει σε μεγαλύτερη αποθήκευση και δέσμευση του διοξειδίου του άνθρακα. Το κλίμα που επικρατεί στις Περιφέρειες Κρήτης, Ν. Αιγαίου και Κύπρου είναι κατάλληλο για την υλοποίηση δράσεων που θα συμβάλουν στην ανασυγκρότηση τοπικών περιοχών του διασυνοριακού τμήματος, όπως π.χ. η καλλιέργεια φυτών με χαμηλό ενεργειακό αποτύπωμα. Επιπλέον, δράσεις συνεργασίας για τον περιορισμό της ρύπανσης στον αέρα, το νερό και το χώμα, της ηχορύπανσης και της φωτορύπανσης, προβλέπεται να ικανοποιήσουν κοινές ανάγκες της περιοχής, ιδιαίτερα στο αστικό περιβάλλον. Ο στόχος αποτελεί ομπρέλα για όλες τις δράσεις που αφορούν το περιβάλλον.

5.3 ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΜΗΔΕΝΙΚΗΣ ΛΥΣΗΣ

Σύμφωνα με το σενάριο της μηδενικής λύσης, παραμένουν οι ισχύουσες σήμερα πρόνοιες, που αφορούν άμεσα ή έμμεσα στην προστασία και διαχείριση της διασυνοριακής περιοχής, χωρίς την υιοθέτηση εφαρμογής ενός Προγράμματος.

Αξιολογώντας αφενός τη σημερινή εικόνα του περιβάλλοντος στη διασυνοριακή περιοχή, τόσο σε ό,τι αφορά την κατάσταση των περιβαλλοντικών μέσων όσο και τις ασκούμενες πιέσεις και αφετέρου τον προγραμματισμό της ανάπτυξης, συνάγονται τα ακόλουθα συμπεράσματα:

Η κατάσταση στην πλειοψηφία των περιβαλλοντικών συνιστωσών της διασυνοριακής περιοχής είναι ενθαρρυντική. Η φέρουσα ικανότητα δεν έχει εξαντληθεί και οι κύριοι φυσικοί παράγοντες διαμόρφωσης του περιβάλλοντος συντελούν στη διατήρηση της χλωρίδας, της πανίδας, της βιοποικιλότητας, των νερών και άλλων σημαντικών περιβαλλοντικών μέσων σε ικανοποιητικό επίπεδο. Η τάση αυτή δεν φαίνεται να διακυβεύεται στο ορατό μέλλον.

1. Πέραν των ευνοϊκών φυσικών συνθηκών, σημαντικό – ίσως το μεγαλύτερο – μέρος της ενθαρρυντικής κατάστασης του περιβάλλοντος οφείλεται στα ενεργητικά μέτρα προστασίας του, τα περισσότερα εκ των οποίων υλοποιήθηκαν στο πλαίσιο προηγούμενων προγραμματικών περιόδων. Παράλληλα, οι εξελίξεις του περιβαλλοντικού δικαίου μαζί με την ενίσχυση της περιβαλλοντικής ευαισθητοποίησης έχουν συμβάλει στην ανακατεύθυνση των παραγωγικών και αναπτυξιακών δραστηριοτήτων προς περιβαλλοντικά συμβατότερες κατευθύνσεις.
2. Παρά την ενθαρρυντική γενική εικόνα του περιβάλλοντος, ορισμένοι τομείς υστερούν, με χαρακτηριστικότερους αυτούς:
 - της απομείωσης εισροών από άλλες παραγωγικές διαδικασίες, στο περιβάλλον και τη βιοποικιλότητα,
 - της προστασίας των υδατικών αποδεκτών και
 - της εξοικονόμησης ενέργειας.

Οι υστερήσεις στους παραπάνω τομείς σχετίζονται με την ανεπάρκεια των πόρων που διατέθηκαν για την υλοποίηση έργων και την έλλειψη ευαισθητοποίησης προς τις σχετικές περιβαλλοντικές κατευθύνσεις μέχρι σήμερα.

3. Πέραν των παραπάνω, ένα άλλο μέρος των προβλημάτων που εντοπίζονται προέρχεται περισσότερο από θεσμικές αδυναμίες σε σύνθετα θέματα. Ειδικότερα, εντοπίζονται υστερήσεις στον έλεγχο της επέκτασης των – έστω και ήπιων – ανθρωπογενών επεμβάσεων σε «άβατες» φυσικές εκτάσεις και στη συγκράτηση των τάσεων υπερεκμετάλλευσης ορισμένων φυσικών πόρων.

Παράλληλα, από τη λεπτομερή ανάλυση του σημερινού περιβάλλοντος, διαπιστώνονται και τοπικού χαρακτήρα πιέσεις, οι οποίες σε ορισμένες περιπτώσεις είναι αρκετά έντονες, με χαρακτηριστικότερο παράδειγμα τον τραυματισμό του τοπίου και της βλάστησης. Η εθνική και ευρωπαϊκή τάση διαρκούς περιβαλλοντικής βελτίωσης, η οποία μεταξύ άλλων αποτυπώνεται και σε διαρκώς λεπτομερέστερες και αυστηρότερες νομικές ρυθμίσεις, αναμένεται να εκτονώσει σε κάποιο βαθμό τις πιέσεις αυτές.

Η οργάνωση της χωρικής ανάπτυξης χαρακτηρίζεται από αυξημένο βαθμό περιβαλλοντικής συνειδητοποίησης και δεν αναμένεται να δημιουργήσει σοβαρές νέες πιέσεις στο ορατό μέλλον.

Από τα ανωτέρω συμπεραίνουμε ότι η μη εφαρμογή του προτεινόμενου Προγράμματος θα οδηγήσει σε συνθήκες μη αειφορικής ανάπτυξης της διασυνοριακής περιοχής, με συνακόλουθες επιπτώσεις τόσο στο φυσικό περιβάλλον (προστατευόμενες περιοχές, τοπίο κ.λπ.) όσο και στο ανθρωπογενές και οικονομικό περιβάλλον.

5.4 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Στο πλαίσιο της ΣΜΠΕ, αξιολογήθηκαν συγκριτικά οι εναλλακτικές δυνατότητες διαμόρφωσης του Προγράμματος Διασυνοριακής Συνεργασίας «Ελλάδα - Κύπρος 2021-2027». Ειδικότερα εξετάστηκαν οι εξής δυνατότητες:

Μηδενική Λύση (do nothing scenario) (ΕΔ-1): με βάση το σενάριο αυτό, παραμένουν οι ισχύουσες σήμερα πρόνοιες, χωρίς την υιοθέτηση εφαρμογής ενός Προγράμματος.

Εναλλακτική Δυνατότητα 2 (ΕΔ-1): η εν λόγω λύση αφορά στην υλοποίηση του Προγράμματος, όπως αυτό περιγράφεται αναλυτικά στο Κεφάλαιο 4 της παρούσας μελέτης.

Προτιμητέα αποδείχθηκε η Εναλλακτική Δυνατότητα 2, καθώς από επιχειρησιακής πλευράς, η αξιοποίηση των πόρων του Προγράμματος της διασυνοριακής περιοχής αναμένεται να αναθερμάνει σε σημαντικό βαθμό την τοπική οικονομία, καταλήγοντας τελικά σε ουσιαστικές βελτιώσεις των δεικτών ευημερίας των πολιτών. Η παραίτηση από τους πόρους αυτούς μεταφράζεται στην πράξη, πέραν της αναπτυξιακής υστέρησης, σε καθήλωση της ευημερίας στα σημερινά επίπεδα και παραίτηση από τις ευκαιρίες βελτίωσής της.

Επιπλέον, διαπιστώθηκε ότι, από περιβαλλοντικής πλευράς, η ΕΔ-2 είναι προτιμητέα, επειδή αναμένεται να συμβάλει:

- στην προστασία του φυσικού περιβάλλοντος, στην προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή με αποδοτική πράσινη ενέργεια και στη μείωση των εκπομπών αερίων θερμοκηπίου.
- στην προώθηση της κοινωνικο-οικονομικής ανάπτυξης, μέσω της ενίσχυσης του πολιτισμού, του βιώσιμου τουρισμού και της κοινωνικής οικονομίας.
- στη μεγαλύτερη ασφάλεια και προστασία στην περιοχή παρέμβασης, μέσω της αποτελεσματικότερης ένταξης προσφύγων και μεταναστών.

Με την αξιολόγηση της μηδενικής λύσης, διαπιστώθηκε ότι, από περιβαλλοντικής πλευράς, είναι απευκταία, επειδή:

- ο συνολικός αντίκτυπος της θα είναι η αναπτυξιακή υστέρηση, η οποία, λόγω της σύγχρονης σύνδεσης ανάπτυξης - περιβάλλοντος, θα συνοδεύεται από τάσεις περιβαλλοντικής υποβάθμισης, ενώ
- ειδικότερα στον τομέα των δαπανών που κατευθύνονται προς επένδυση σε περιβαλλοντικές υποδομές, η απώλεια των σχετικών κονδυλίων οδηγεί στην αποτυχία εξισορρόπησης των περιβαλλοντικών πιέσεων και μάλιστα, χωρίς σοβαρή πιθανότητα υποκατάστασης από άλλες επενδύσεις των δύο κρατών.

6 ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΤΗΣ ΥΦΙΣΤΑΜΕΝΗΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ ΤΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ

6.1 ΒΙΟΠΟΙΚΙΛΟΤΗΤΑ

Η παραμεθόρια περιοχή Ελλάδας και Κύπρου περιλαμβάνει μεγάλο αριθμό τοποθεσιών Natura 2000, αρκετές τοποθεσίες «Ramsar» (διεθνώς σημαντικός υγρότοπος) και άλλες εθνικά καθορισμένες περιοχές προστασίας.

Οι Στρατηγικές για τη Βιοποικιλότητα των δύο χωρών, περιλαμβάνουν 13 Στρατηγικούς Στόχους και λειτουργούν σε συνέργεια με τις Εθνικές Στρατηγικές για την Προσαρμογή στην Κλιματική Αλλαγή αλλά και με το Εθνικά Σχέδια Δράσης για την Ενέργεια και το Κλίμα.

- Όσον αφορά στον Ελλαδικό χώρο της επιλέξιμης περιοχής, έχουν χαρακτηριστεί συνολικά 72 ΖΕΠ (Ζώνες Ειδικής Προστασίας), 66 ΕΖΔ (Ειδικές Ζώνες Διατήρησης) και 4 ΕΖΔ – ΖΕΠ, με συνολική έκταση 1.014.700 εκτάρια. Στο ΦΕΚ 4432/Β'/2017 περιλαμβάνεται η αναθεώρηση του εθνικού καταλόγου περιοχών του Ευρωπαϊκού Οικολογικού Δικτύου Natura 2000. Όσον αφορά το φυσικό περιβάλλον, σύμφωνα με το άρθρο 8 της οδηγίας 92/43/ΕΟΚ του Συμβουλίου για τη διατήρηση των φυσικών οικοτόπων, καθώς και της άγριας πανίδας και χλωρίδας («οδηγία για τους οικοτόπους») στην Ελλάδα, καταρτίστηκε το ΠΛΑΙΣΙΟ ΔΡΑΣΕΩΝ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ ΓΙΑ ΤΟ ΔΙΚΤΥΟ NATURA 2000 για την περίοδο του πολυετούς δημοσιονομικού πλαισίου 2021–2027. Στο συγκεκριμένο πλαίσιο έχουν καταγραφεί συγκεκριμένα μέτρα - ανά προτεραιότητα - τα οποία δύναται να χρηματοδοτηθούν από Προγράμματα Interreg (π.χ.: Σεμινάρια κατάρτισης σχετικά με τη διαχείριση των περιοχών Natura 2000, το νομοθετικό πλαίσιο και τις χρηματοδοτήσεις, Δημιουργία ενημερωτικού υλικού και διοργάνωση εκδηλώσεων για την ενημέρωση και ευαισθητοποίηση των εμπλεκόμενων φορέων και των παραγωγικών ομάδων (π.χ. ημερίδες, dialogue events, e-learning, webinars).
- Αναφορικά με την Κύπρο, έως τώρα, έχουν χαρακτηριστεί συνολικά 40 Τόποι Κοινοτικής Σημασίας (ΤΚΣ) και 30 Ζώνες Ειδικής Προστασίας (ΖΕΠ), με τη συνολική έκταση των, ενταγμένων στο δίκτυο Natura 2000, χερσαίων περιοχών να ανέρχεται σε 162.937 εκτάρια, ενώ των θαλάσσιων σε 20.933 εκτάρια.

Όσον αφορά την ενίσχυση της προστασίας και της διατήρησης του φυσικού περιβάλλοντος και ειδικότερα την προστασία των δασών, η Ελλάδα έχει καταρτίσει την Εθνική Στρατηγική για τα Δάση (ΕΣΔ), μέσω της οποίας υιοθετείται στη χώρα πρότυπο της μεσογειακής δασοπονίας με το εξής όραμα: «Εξασφάλιση της αειφορίας και αύξηση της συνεισφοράς των δασικών οικοσυστημάτων στην οικονομία της χώρας μέσω της πολυλειτουργικότητας, της προσαρμοστικότητας και της ενίσχυσης του κοινωνικοοικονομικού τους ρόλου, υπό το πρίσμα της κλιματικής αλλαγής».

- Στο ελληνικό τμήμα της περιοχής παρέμβασης, δάση συναντώνται στην Περιφέρεια Κρήτης, με χαρακτηριστικό παράδειγμα τον Εθνικό Δρυμό των Λευκών Ορέων.
- Τα δάση και οι δασώδεις εκτάσεις, καταλαμβάνοντας το 42% της ολικής έκτασης της Κύπρου, αποτελούν ένα σημαντικό ανανεώσιμο φυσικό πόρο, ενώ ταυτόχρονα αποτελούν και τη σπονδυλική στήλη της κυπριακής φύσης και γενικά του τοπίου.

Στο πλαίσιο αυτό, η Κυπριακή πολιτική έχει καταρτίσει σχετική Δήλωσης Δασικής Πολιτικής (28 στόχοι), σκοπός της οποίας είναι ο καθορισμός του οράματος και των σκοπών και στόχων σχετικά με τη διατήρηση, προστασία και αειφόρο διαχείριση των δασών.

Όσον αφορά στη βιοποικιλότητα, η εκτίμηση του επιπέδου εισβολής χωροκατακτητικών ειδών - ξένων φυτών είναι υψηλή (μεγαλύτερη από 5%) σε διάφορες τοποθεσίες σε όλη την περιοχή,

συμπεριλαμβανομένων τμημάτων της Κρήτης. Η Κύπρος ως νησί με πλούσια βιοποικιλότητα είναι ιδιαίτερα ευάλωτη σε βιολογικές εισβολές. Συνολικά, έχουν καταγραφεί 43 εισβλητικά/χωροκατακτητικά είδη χλωρίδας (Hand et al. 2019).

6.2 ΧΛΩΡΙΔΑ

Η Ελλάδα είναι ένα από τα σημαντικότερα κέντρα ενδημισμού της Ευρώπης και της Μεσογείου με 1.278 ενδημικά είδη (22,2% του συνολικού αριθμού ειδών) και 452 ενδημικά υποείδη, που αντιπροσωπεύουν 1.461 taxa (22,1% του συνολικού αριθμού taxa). Πολλά ενδημικά είδη έχουν πολύ περιορισμένη εξάπλωση (π.χ. σε μία μόνο νησίδα ή μια πηγή) και συνεπώς είναι πολύ ευαίσθητα σε διαταραχές, εξαιτίας του υψηλού ενδημισμού της και επειδή είναι από τα τελευταία καταφύγια πολλών απειλούμενων για την ευρωπαϊκή και τη μεσογειακή χλωρίδα. Όσον αφορά τα είδη φυτών που προστατεύονται από την ευρωπαϊκή νομοθεσία, η Ελλάδα κατέγραψε το 2007 58 είδη Κοινοτικού Ενδιαφέροντος, δηλαδή είδη που αναφέρονται στα παραρτήματα της Οδηγίας 92/43/ΕΟΚ. Από τα είδη αυτά, σύμφωνα με τα αποτελέσματα της 2^{ης} εθνικής έκθεσης εφαρμογής της Οδηγίας 92/43/ΕΟΚ για την περίοδο 2000-2006, σε ικανοποιητική κατάσταση βρίσκονται τα 5, σε ανεπαρκή κατάσταση τα 19 και σε κακή κατάσταση τα 2, ενώ για άλλα 32 είδη η κατάσταση διατήρησης είναι άγνωστη. Με την ένταξη νέων Κρατών - Μελών στην Ευρωπαϊκή Ένωση, ο κατάλογος των ειδών φυτών κοινοτικού ενδιαφέροντος επικαιροποιήθηκε και σήμερα απαρτίζεται από 63 είδη.

Το Κόκκινο Βιβλίο της Χλωρίδας της Κύπρου (ΚΒΧΚ) (Τσιντίδης και συν., 2007), περιλαμβάνει 328 taxa της Κυπριακής χλωρίδας. Από αυτά 326 είναι Αγγειόσπερμα και μόνο 2 ανήκουν στα κωνοφόρα (Γυμνόσπερμα). Η κατάσταση διατήρησης των 328 taxa έχει αξιολογηθεί με τα κριτήρια της IUCN και έτσι χαρακτηρίστηκαν 23 ως Τοπικά Εξαφανισθέντα (RE), 46 ως Κρισίμως Κινδυνεύοντα (CR), 64 ως Κινδυνεύοντα (EN), 128 ως Εύτρωτα (VU), 45 ως Ανεπαρκώς Γνωστά (DD), 15 ως Εγγύς Απειλούμενα (NT) και 7 ως Ελάχιστα Ανησυχητικά (LC). Από τα 328 taxa του Κόκκινου Βιβλίου, τα 45 είναι ενδημικά (44 Αγγειόσπερμα και 1 Γυμνόσπερμα) και χαρακτηρίστηκαν 5 ως Κρισίμως Κινδυνεύοντα (CR), 8 ως Κινδυνεύοντα (EN) και 32 ως Εύτρωτα (VU). Σύμφωνα με τους Bilz, Kell, Maxted και Lansdown (2011), και την αξιολόγηση της κατάστασης διατήρησης μερικών taxa της Ευρώπης, τα 45 ενδημικά taxa που περιλαμβάνονται στο ΚΒΧΚ πλέον, 10 ως Κρισίμως Κινδυνεύοντα (CR), 5 ως Κινδυνεύοντα (EN), 24 ως Εύτρωτα (VU), 1 ως Εγγύς Απειλούμενο (NT) και 4 ως Ανεπαρκώς Γνωστά (DD).

6.3 ΠΑΝΙΔΑ

Κύριο χαρακτηριστικό του πανιδικού πλούτου της Ελλάδας αποτελεί ο υψηλός ενδημισμός και η γεωγραφική διαφοροποίηση των περισσότερων ζωικών ομάδων. Οι σημαντικότερες περιοχές ενδημισμού στην περιοχή μελέτης είναι η Κρήτη για όλα σχεδόν τα taxa και οι Κυκλάδες. Ωστόσο υπάρχουν πολλές ελλείψεις σε στοιχεία και δεδομένα για την πανίδα.

Όσον αφορά τα είδη ζώων της Ελλάδας που προστατεύονται από την ευρωπαϊκή νομοθεσία, δηλαδή τα «είδη κοινοτικού ενδιαφέροντος» στην Ελλάδα απαντούν 231 είδη της Οδηγίας 92/43/ΕΟΚ καθώς και 286 είδη πουλιών που εμπίπτουν στις κατηγορίες του άρθρου 4 της Οδηγίας 79/409/ΕΟΚ (147 είδη του Παραρτήματος I της Οδηγίας 79/409/ΕΟΚ και 139 μεταναστευτικά είδη). Ειδικά για τα πουλιά, στην Ελλάδα εμφανίζονται 37 είδη παγκοσμίως απειλούμενα. Όσον αφορά την ιχθυοπανίδα, στο πρώτο Κόκκινο Βιβλίο των Απειλούμενων Σπονδυλοζώων της Ελλάδος (Καρανδεινός & Λεγάκις 1992) από το σύνολο της ιχθυοπανίδας περιλαμβάνονται μόνο 21 είδη ψαριών των γλυκών νερών, ενώ δεν

αξιολογούνται καθόλου και δεν περιλαμβάνονται τα ψάρια της θάλασσας. Στη επόμενη έκδοση τόσο οι Χονδριχθύες όσο και οι Ακτινοπτερύγιοι που περιλήφθηκαν στον κατάλογο των απειλούμενων ζώων της Ελλάδος αποτελούν είδη τα οποία αναφέρονται στις διάφορες διεθνείς συμβάσεις για την προστασία της Μεσογείου (π.χ. Βαρκελώνης και Βέρνης), σε οδηγίες του Συμβουλίου της Ευρώπης και σε κανονισμούς της ΕΕ. Συνολικά αξιολογήθηκαν 15 είδη ψαριών των ελληνικών θαλασσών (2 Ακτινοπτερύγιοι και 13 Χονδριχθύες), που αποτελούν μόλις το 3,2% του συνόλου των ψαριών των ελληνικών θαλασσών.

Η πανίδα της Κύπρου παρουσιάζει εξαιρετικό ενδιαφέρον μιας και διαθέτει πολλά ενδημικά στοιχεία καθώς και είδη με πολύ εντοπισμένη εξάπλωση. Η απομόνωση του νησιού και η ποικιλία των βιοτόπων του έχουν οδηγήσει στη διαφοροποίηση πολλών ειδών. Παράλληλα, η γεωγραφική θέση της Κύπρου στο ανατολικό άκρο της Μεσογείου και σχετικά κοντά στην Ανατολία, την Εγγύς Ανατολή αλλά και τη βόρεια Αφρική, έχει συνεισφέρει σημαντικά στον πανιδικό πλούτο της. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζουν επίσης οι συγγένειες των ειδών της Κύπρου με εκείνα των γειτονικών περιοχών, καθώς η Κύπρος ουδέποτε ενώθηκε με ηπειρωτικές μάζες οπότε όλα τα είδη ή οι πρόγονοί τους έφθασαν εκεί μέσω διασποράς.

Παραταύτα, οι γνώσεις μας για την πανίδα της Κύπρου είναι σχετικά περιορισμένες και εστιάζονται κυρίως στα σπονδυλόζωα καθώς και σε ελάχιστες ομάδες ασπονδύλων, όπως οι πεταλούδες. Επιπλέον, ακόμα και για είδη που γνωρίζουμε καλά την εξάπλωσή τους, δεν έχουμε επαρκή δεδομένα σχετικά με τα πληθυσμιακά τους μεγέθη, τη βιολογία τους και τις απειλές που ενδεχομένως αντιμετωπίζουν, με λίγες μόνο εξαιρέσεις.

6.4 ΕΔΑΦΟΣ

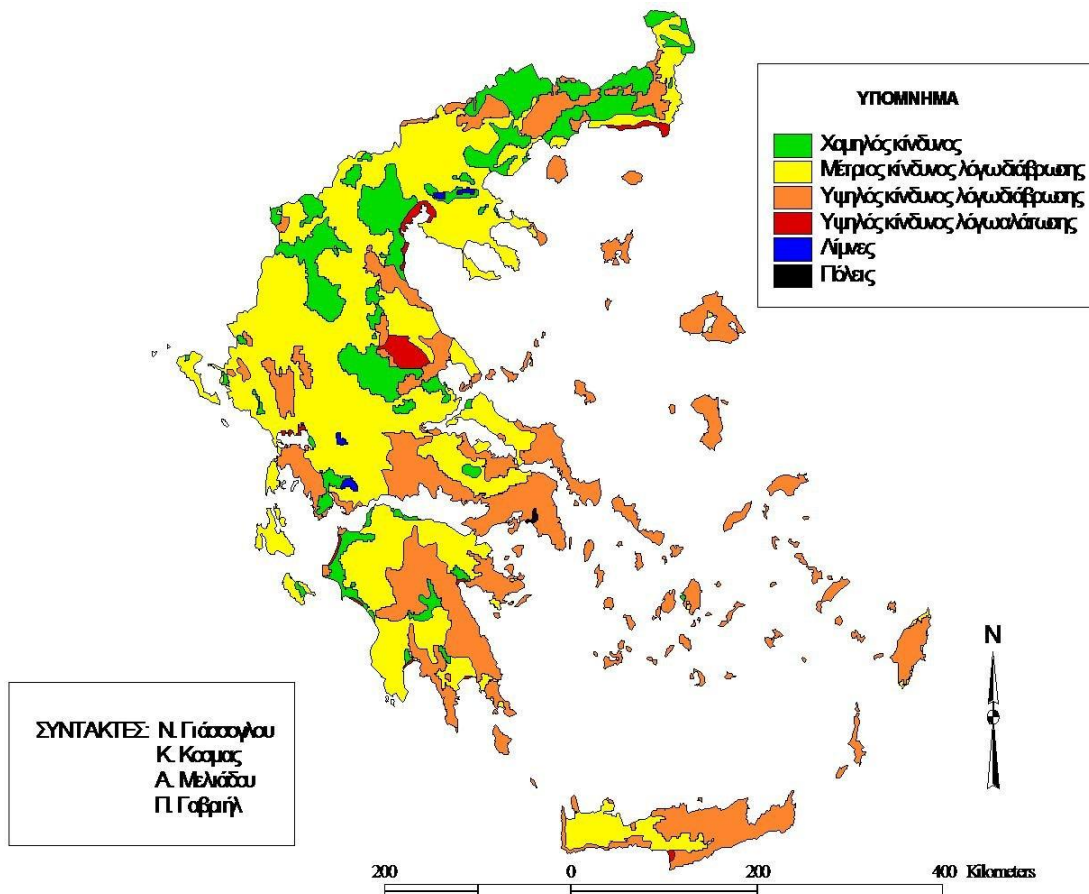
Το έδαφος είναι ένα οικοσύστημα επειδή αποτελεί τη μόνιμη κατοικία πολλών, μικροσκοπικών κυρίως, οργανισμών σε ένα αβιοτικό περιβάλλον. Το οικολογικό σύστημα του εδάφους είναι αυτορρυθμιζόμενο μέσω της ανακύκλωσης των θρεπτικών στοιχείων αλλά δεν είναι ενεργειακά αυτοδύναμο διότι εξαρτάται από τη φωτοσυνθετική ικανότητα των φυτών.

Το έδαφος θεωρείται ότι είναι το αποτέλεσμα της επίδρασης του κλίματος και των ζώντων οργανισμών (φυτών και ζώων) πάνω στο μητρικό πέτρωμα ή υλικό (Jenny H., 1941).

Η διασυνοριακή περιοχή επηρεάζεται ολοένα και περισσότερο από την ερημοποίηση. Ο κίνδυνος ερημοποίησης είναι σοβαρότερος στη νοτιοανατολική Ελλάδα και στην Κύπρο. Σύμφωνα με μελέτες, οι περιοχές αυτές πλήττονται συχνά από διάβρωση του εδάφους, αλάτωση, απώλεια οργανικού άνθρακα στο έδαφος, απώλεια βιοποικιλότητας του εδάφους και κατολισθήσεις⁶. Η μακρά περίοδος υψηλών θερμοκρασιών και χαμηλών βροχοπτώσεων στην Ευρώπη το καλοκαίρι του 2018 έφερε και πάλι στο προσκήνιο την επείγουσα σημασία του προβλήματος αυτού.

Αναφορικά με την κατάσταση εδαφών στον Ελλαδικό χώρο από σχετικές μελέτες, το 35% του ελλαδικού χώρου βρίσκεται σε υψηλό κίνδυνο ερημοποίησης ή έχει ήδη ερημοποιηθεί, ενώ το 49% θεωρείται ότι βρίσκεται σε μέτριο κίνδυνο ερημοποίησης.

⁶ Montanarella, L., Toth, G., JRC, «Desertification in Europe», 2008.

Εικόνα 6-1: Χάρτης δυνητικού κινδύνου ερημοποίησης της Ελλάδας (Εθνική Επιτροπή κατά της Ερημοποίησης)

Το Σχέδιο Δράσης για την καταπολέμηση της ερημοποίησης ορίζει ότι η εφαρμογή των μέτρων για την αντιμετώπιση της ερημοποίησης θα ξεκινήσει αρχικά σε πιλοτικές περιοχές, όπου θα εξαχθούν συμπεράσματα ως προς την καταλληλότητα και αποτελεσματικότητα των προτεινόμενων μέτρων. Σύμφωνα με το Σχέδιο αυτό οι περιοχές που θα ενταχθούν, καταρχήν, σε πιλοτικό πρόγραμμα εφαρμογής, ως περιοχές υψηλού κινδύνου στην διασυννοριακή περιοχή είναι:

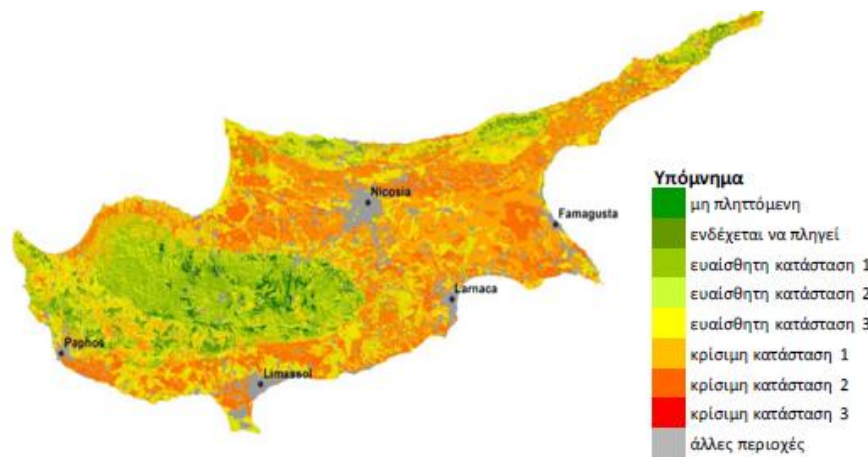
- Η περιοχή της Κρήτης ανατολικά της γραμμής Ηρακλείου – Τυμβακίου, η οποία λόγω των δυσμενών βιοκλιματικών, φυσιογραφικών, υδρολογικών και εδαφικών συνθηκών και της εισροής μεγάλου αριθμού τουριστών, αντιμετωπίζει κίνδυνο επιταχυνόμενης ερημοποίησης.
- Η Δυτική Λέσβος, όπου υπάρχουν αρκετά δεδομένα και έχουν διεξαχθεί εντατικές έρευνες για την ερημοποίηση. Στην περιοχή αυτή θα αντιμετωπισθούν η υπερβόσκηση και η κακοδιαχείριση των βοσκοτόπων.
- Τα νησιά του Κεντρικού Αιγαίου που χαρακτηρίζονται από ξηρότητα κλίματος, έντονες διαβρώσεις, έντονες τουριστικές πιέσεις και εγκατάλειψη γεωργικών γαιών.

Παράλληλα, το ΥΠΑΑΤ υλοποιεί δράσεις και μέτρα που σχετίζονται άμεσα και έμμεσα με την αντιμετώπιση της ερημοποίησης και αφορούν στους τομείς της γεωργίας, της κτηνοτροφίας και των υδάτινων πόρων.

Η κυριότερη διεργασία ερημοποίησης είναι η διάβρωση των εδαφών, η οποία αποτελεί τον μεγαλύτερο κίνδυνο υποβάθμισης των λοφωδών περιοχών. Η διάβρωση επιφέρει δραστική μείωση του βάθους του

εδάφους και συνεπώς του διαθέσιμου ύδατος για την ανάπτυξη των φυτών, της γονιμότητας και της παραγωγικότητας των εδαφών καθώς και της βλάστησης. Επιπλέον, στην Ελλάδα το 26,5%¹ της συνολικής επιφάνειας, δηλαδή έκταση 35,0 εκ. στρ., παρουσιάζει επιφανειακή φυλλοειδή διάβρωση, αυλακοειδή επιφανειακή διάβρωση και χαραδρώδη διάβρωση. Σύμφωνα με διάφορες εκτιμήσεις, οι ετήσιες απώλειες είναι της τάξης των 150-300 εκ. τόνων γόνιμου εδάφους, με το οποίο χάνονται 1,5 εκ. τόνοι χούμου, 150,0 χιλ. τόνοι ολικού αζώτου, 300,0 χιλ. τόνοι ολικού φωσφόρου και περίπου 540,0 χιλ. τόνοι ολικού καλίου. Επίσης άλλες σημαντικές διεργασίες ερημοποίησης είναι η αλάτωση και αλκαλίωση των εδαφών που παρατηρούνται ιδιαίτερα στις πεδινές παράκτιες περιοχές με τη συνοδεία υπερεκμετάλλευσης και υποβάθμισης των υπογείων υδάτων.

Η ευαισθησία στην ερημοποίηση στην Κύπρο αξιολογήθηκε βάσει του ορισμού των ευαίσθητων από περιβαλλοντική άποψη ζωνών του μοντέλου MEDALUS⁷. Το συμπέρασμα της εν λόγω αξιολόγησης ήταν ότι η αναμενόμενη μείωση των βροχοπτώσεων και αύξηση της θερμοκρασίας του αέρα, σε συνδυασμό με την αύξηση του δείκτη ξηρότητας, θα έχει ως αποτέλεσμα αύξηση της ευαισθησίας του συνόλου του νησιού της Κύπρου στην ερημοποίηση.

Εικόνα 6-2: Χάρτης ευαισθησίας στην ερημοποίηση στην Κύπρο

Πηγή: Υπουργείο Γεωργίας, Αγροτικής Ανάπτυξης και Περιβάλλοντος, μελέτη για την εθνική εκτίμηση κινδύνων σε σχέση με την κλιματική αλλαγή «Climate Change Risk Assessment, Land Desertification», 2016, σ. 24.

6.5 ΥΔΑΤΑ

Όπως σημειώνεται στην Επικαιροποίηση Έκθεσης Κατάστασης Περιβάλλοντος 2019, γενικά η ποιότητα των επιφανειακών υδάτων στην Ελλάδα παραμένει καλή με τα λιμναία και τα μεταβατικά ύδατα να είναι συγκριτικά σε δυσμενέστερη κατάσταση, ενώ τα υπόγεια υδατικά συστήματα βρίσκονται, στη συντριπτική τους πλειοψηφία, σε καλή ποιοτική και ποσοτική κατάσταση. Η ποιοτική υποβάθμιση των υπόγειων υδάτων οφείλεται, κατά κύριο λόγο, αφενός στη νιτρορύπανση ως αποτέλεσμα εντατικής καλλιέργειας και αλόγιστης χρήσης λιπασμάτων και φυτοφαρμάκων, αφετέρου στην υφαλμύριση (υπέρβαση σε ιόντα χλωρίου) ως αποτέλεσμα υπερεκμετάλλευσης και υπεράντλησης των παράκτιων υπόγειων υδροφορέων (μέσω και πληθώρας παράνομων γεωτρήσεων). Η ποιότητα των υδάτων κολύμβησης ήταν και παραμένει εξαιρετική, όπως επίσης και η ποιότητα και διαθεσιμότητα του πόσιμου νερού.

⁷ Το μοντέλο MEDALUS (Mediterranean Desertification and Land Use) δοκιμάστηκε πολλακίς στις χώρες της λεκάνης της Μεσογείου και χρησιμοποιείται ευρέως ως εργαλείο για τον εντοπισμό των περιοχών που απειλούνται περισσότερο από την υποβάθμιση της γης.

Οι διασυννοριακές περιοχές εμφανίζουν τις μικρότερες ανάγκες σε νερό ύδρευσης και γεωργίας σε σχέση με το υπόλοιπο ελλαδικό χώρο. Ωστόσο, σημειώνονται τα ακόλουθα για τα σχετικά Υ.Δ.:

- Υ.Δ. Κρήτης:** Το Υδατικό Διαμέρισμα Κρήτης περιλαμβάνει τρεις (3) Λεκάνες Απορροής: Ρεμάτων Βορείου Τμήματος Χανίων - Ρεθύμνου - Ηρακλείου (GR39), Ρεμάτων Νοτίου Τμήματος Χανίων - Ρεθύμνου - Ηρακλείου (GR40), Ρεμάτων Ανατολικής Κρήτης (GR41). Το υδρογραφικό δίκτυο είναι πυκνό στο δυτικό τμήμα του νησιού, ενώ στο ανατολικό δεν είναι ιδιαίτερα αναπτυγμένο. Το απότομο ανάγλυφο και η συχνή εναλλαγή διαπερατών και αδιαπέρατων γεωλογικών σχηματισμών, σε συνδυασμό με το μικρό εύρος του νησιού, έχει ευνοήσει τον σχηματισμό χειμάρρων και την εμφάνιση πηγών και όχι τον σχηματισμό μεγάλων ποταμών. Η χωρική ανομοιογένεια της διαθεσιμότητας, αλλά κυρίως της δυνατότητας αξιοποίησης του νερού είναι ένας παράγοντας που οξύνει τα προβλήματα κάλυψης της ζήτησης. Η Δυτική Κρήτη εμφανίζει κατά μέσο ετήσιο όρο 11,9% μεγαλύτερη προσφορά νερού απ' ό,τι η Ανατολική, αλλά οι υδατικοί της πόροι είναι, για γεωλογικούς κυρίως λόγους, αξιοποιήσιμοι σε πολύ μεγαλύτερο βαθμό. Ωστόσο, προβλήματα διαθεσιμότητας νερού εμφανίζονται κατά τόπους και στη Δυτική Κρήτη. Όσον αφορά τα υπόγεια υδατικά συστήματα, η Κρήτη διακρίθηκε σε 87 υπόγεια υδατικά συστήματα που διακρίνονται σε 44 καρστικά, 34 πορώδη και 8 ρωγμώδη. Στο Υδατικό Διαμέρισμα Κρήτης, η περιοχή της Μεσσαράς εντάσσεται στις περιοχές που έχουν χαρακτηριστεί ως ευπρόσβλητες στη νιτρορύπανση. Ένα ακόμη ιδιαίτερο χαρακτηριστικό του ΥΔ της Κρήτης είναι οι υφάλμυρες καρστικές πηγές που εμφανίζονται στο Βόρειο τμήμα του νησιού. Πρόκειται κατά κανόνα για μεγάλοι δυναμικού πηγές, η αξιοποίηση των οποίων είναι περιορισμένη λόγω των υψηλών συγκεντρώσεων ιόντων χλωρίου. Στις Περιφερειακές Ενότητες Χανίων και Ρεθύμνου καθώς και στο μεγαλύτερο τμήμα της νότιας Κρήτης, οι ζώνες θαλάσσιας διείσδυσης είναι περιορισμένες σε έκταση και παρουσιάζουν τοπικό χαρακτήρα. Στις περισσότερες περιπτώσεις, η υποβάθμιση των ποιοτικών χαρακτηριστικών των υδροφορέων στις περιοχές αυτές προκλήθηκε από έντονη εκμετάλλευση των υδατικών αποθεμάτων. Εντονότερο είναι το πρόβλημα στο βόρειο τμήμα του νησιού και κυρίως στους νομούς Ηρακλείου και Λασιθίου. Η ζώνη υφαλμύρισης εκτιμάται ότι εισέρχεται προς την ενδοχώρα σε ζώνες της τάξης των 2-3 km. Ιδιαίτερα επιβαρυνμένη είναι η περιοχή του Όρμου του Μιραμπέλλου, όπου η θαλάσσια διείσδυση κατά θέσεις αγγίζει τα 7 km. Σύμφωνα με τη αξιολόγηση της χημικής κατάστασης των υπόγειων υδατικών συστημάτων της Κρήτης, από τα 87 υπόγεια υδατικά συστήματα, τα 78 εμφανίζουν «καλή» ποσοτική κατάσταση και τα 9 «κακή ποιοτική» κατάσταση.
- Υ.Δ. Νήσων Αιγαίου:** Το Υδατικό Διαμέρισμα Νήσων Αιγαίου περιλαμβάνει τρεις (3) Λεκάνες Απορροής: Ανατολικού Αιγαίου (GR36), Κυκλάδων (GR37) και Δωδεκανήσων (GR38). Εξαιτίας της μικρής έκτασης των νησιών, δεν αναπτύσσονται αξιόλογες υδρολογικές λεκάνες σε αυτά. Η αποστράγγιση των νερών της βροχής πραγματοποιείται μέσω μικρών παράκτιων ρεμάτων, πολλές φορές σε ακτινωτή διάταξη. Εξαιρέση αποτελούν τα νησιά Λέσβος, Ρόδος και Χίος, που ξεπερνούν σε έκταση τα 500 km². Επίσης, τα μικρά ύψη βροχής που δέχονται πολλά από τα νησιά (Κυκλάδες, Δωδεκάνησα), σε συνδυασμό με τη γεωλογική διαμόρφωσή τους, δεν επιτρέπουν την ανάπτυξη πυκνού υδρογραφικού δικτύου. Τα νησιά του Αιγαίου παρουσιάζουν πρόβλημα λειψυδρίας εδώ και τρεις δεκαετίες, το οποίο εμφανίζεται κυρίως στα μικρότερα νησιά και επεκτείνεται και στα μεγαλύτερα. Κύρια προτεραιότητα στη χρήση των υδατικών πόρων για τα νησιά του Αιγαίου αποτελεί η κάλυψη των υδρευτικών αναγκών τόσο του μόνιμου όσο και του εποχιακού πληθυσμού. Σε δεύτερη προτεραιότητα έρχεται το νερό για την άρδευση και την κάλυψη των κτηνοτροφικών αναγκών, αφού στα περισσότερα νησιά (συνήθως τα μικρά) ο

πρωτογενής τομέας δεν αποτελεί τον κύριο παράγοντα της οικονομίας τους και στη συνέχεια, το νερό για βιομηχανική χρήση η οποία ούτως ή άλλως είναι μικρή στα νησιά. Μεγαλύτερα νησιά (π.χ. Λέσβος, Χίος, Ρόδος) τα οποία έχουν τους εδαφικούς πόρους για ανάπτυξη εντατικής καλλιέργειας απαιτούν σημαντικές ποσότητες νερού, οι οποίες συναγωνίζονται με αυτές για την κάλυψη των υδρευτικών αναγκών. Σύμφωνα με την αξιολόγηση της ποιοτικής κατάστασης των υπόγειων υδατικών συστημάτων, το 63% εμφανίζουν «καλή» ποιοτική κατάσταση και το 37% εμφανίζουν «κακή» ποιοτική κατάσταση. Το κοινό γνώρισμα αυτών των Υπόγειων Υδατικών Συστημάτων που βρίσκονται σε κακή ποιοτική κατάσταση είναι η υπερεκμετάλλευση, την οποία υφίστανται, λόγω υπεράντλησης των υδρογεωτρήσεων, κατά τους θερινούς κυρίως μήνες, με αποτέλεσμα τη θαλάσσια διείσδυση και επομένως την υφαλμύριση των υδροφορέων, καθώς και η εντατική καλλιέργεια των πεδινών παράκτιων περιοχών, με αποτέλεσμα τη νιτρορύπανσή τους.

Υδρογραφικά, το νησί της Κύπρου είναι υποδιαιρεμένο σε εννέα (9) υδρολογικές περιοχές, που αποτελούνται από 70 κύριες λεκάνες απορροής και 387 υπολεκάνες απορροής. Η περιοχή υπό τον έλεγχο της Κυβέρνησης περιλαμβάνει 47 κύριες λεκάνες απορροής.

Οι περισσότεροι ποταμοί πηγάζουν από την περιοχή του Τροόδους. Ως αποτέλεσμα του ξηρού Μεσογειακού κλίματος, υπάρχουν μόνο 5 φυσικές λίμνες οι οποίες είναι υφάλμυρες ή αλμυρές.

Τα άλλα συστήματα υδάτων έχουν δημιουργηθεί από τον άνθρωπο ως αποτέλεσμα της κατασκευής φραγμάτων σε ποτάμια ή της δημιουργίας αποθηκευτικών δεξαμενών. Όλες οι λίμνες στην Κύπρο μπορούν να χαρακτηρισθούν ως δυναμικά συστήματα. Συνολικά, στην Κύπρο έχουν αναγνωριστεί 216 ποτάμια υδάτινα σώματα, εκ των οποίων τα 49 έχουν χαρακτηριστεί ως ιδιαίτερα τροποποιημένα. Εξ αυτών, 68, δηλαδή ποσοστό 32%, υπήχθησαν στην κατηγορία καλή οικολογική κατάσταση, 76, δηλαδή ποσοστό 35%, στη μέτρια, 16, δηλαδή ποσοστό 7%, στην ελλιπή, 3, δηλαδή ποσοστό 2%, στην κακή και 56, δηλαδή ποσοστό 25%, δεν ταξινομήθηκε. Επισημαίνεται ότι στην κατηγορία των μη ταξινομημένων αντιστοιχεί το 16% του συνολικού μήκους των ποτάμιων σωμάτων της Κύπρου, ενώ στην κατηγορία της καλής κατάστασης το 33%, όπως προκύπτει από την Τεχνική Έκθεση για Αξιολόγηση των Αποτελεσμάτων των Προγραμμάτων Παρακολούθησης για τα Επιφανειακά Ύδατα στα Πλαίσια του Άρθρου 8 της Οδηγίας 2000/60/ΕΚ. Όλοι οι υδροφορείς της Κύπρου (66) έχουν ομαδοποιηθεί σε 20 συστήματα υπόγειων υδάτων, με βάση τη λιθολογία, τα υδραυλικά χαρακτηριστικά, τις πιέσεις και τη σπουδαιότητα του κάθε υδροφορέα. Δέκα συστήματα υπόγειων υδάτων έχουν άμεση σύνδεση με τη θάλασσα. Το σύστημα υπόγειων υδάτων της Λεμεσού εκρέει στη θάλασσα και η εκροή φτάνει τα 350 m³/h, ενώ τα άλλα υδατικά συστήματα έχουν εκροή χαμηλότερη από 150 m³/h. Τα περισσότερα συστήματα υπόγειων υδάτων είναι φρεάτια με κάποια τμήματα ημιπερατά ή υπό πίεση. Μόνο οι γύψοι Μαρώνι είναι εντελώς υπό πίεση. Το οικοσύστημα των βάλτων Φασούρι (κοντά στη αλμυρή λίμνη Ακρωτήρι) είναι το μοναδικό οικοσύστημα στην Κύπρο που εξαρτάται άμεσα από τα υπόγεια ύδατα και συγκεκριμένα από το υδατικό σύστημα του Ακρωτηρίου.

Εικόνα 6-3: Γεωγραφική κατανομή των εννέα υδρολογικών περιοχών της Κυπριακής Δημοκρατίας

Η Κύπρος χαρακτηρίζεται γενικά από έλλειψη πόρων γλυκού νερού περιορίζοντας τις δυνατότητες γεωργικής εκμετάλλευσης των εδαφών, αλλά και τη γενική παραγωγικότητα του χερσαίου οικοσυστήματος. Παρόλο που, τα τελευταία 40 χρόνια, προτεραιότητα του κράτους ήταν η ανάπτυξη των υδάτινων πόρων και η προώθηση μέτρων εξοικονόμησης, η περιορισμένη διαθεσιμότητα νερού παραμένει γεγονός. Τα αυξημένα φαινόμενα σοβαρής ανομβρίας - ως αποτέλεσμα των κλιματικών αλλαγών - καθώς και η μεγάλη αύξηση των υδατικών αναγκών επιδεινώνουν την κατάσταση.

Η διαθεσιμότητα νερού στις πεδινές και παράκτιες περιοχές έχει αυξηθεί σημαντικά από τα κυβερνητικά υδατικά έργα και έχει μειωθεί ο ανταγωνισμός για νερό μεταξύ ύδρευσης και άρδευσης. Ωστόσο, η ζήτηση νερού άρδευσης, ειδικά σε περιόδους ξηρασίας, δεν ικανοποιείται πάντα. Η ποιότητα των υπογείων υδάτων θεωρείται ιδιαίτερα σημαντική, καθώς η πλειοψηφία των υπόγειων υδάτινων σωμάτων βρίσκονται σε κακή ποσοτική κατάσταση και η αποκατάστασή τους δεν αποτελεί εύκολη διαδικασία. Η ξηρασίες είναι επίσης σημαντικές για τον τομέα, δεδομένης της συχνότητάς τους, ενώ τα υφιστάμενα μέτρα δεν θεωρούνται ικανοποιητικά.

Όπως προαναφέρθηκε, τα επιφανειακά υδάτινα σώματα στην Κύπρο είναι κυρίως οι ταμειυτήρες, στους οποίους η παροχή κατά τους θερινούς μήνες είναι ελάχιστη. Ως αποτέλεσμα, δεν επιτυγχάνεται ικανοποιητική αραίωση της συγκέντρωσης των ρύπων και σε συνδυασμό με τα υψηλά επίπεδα εξάτμισης, η ποιότητα των υδάτων απειλείται με υποβάθμιση. Εν τούτοις, πρέπει να σημειωθεί ότι μια τάση επιδείνωσης της ποιότητας των υδάτων παρατηρείται κυρίως στους υπόγειους υδροφορείς της Κύπρου, λόγω της απότομης αστικοποίησης τα τελευταία χρόνια και της διάθεσης των υγρών αστικών αποβλήτων σε σηπτικούς βόθρους, της εντατικής καλλιέργειας και χρήσης λιπασμάτων και της υπεράντλησης των υπογείων υδάτων με αποτέλεσμα την υφαλμύρωση των παράκτιων υδροφορέων.

Όσον αφορά την ποιότητα των υδάτων, η κύρια απειλή προκαλείται από τη ρύπανση από εντατικές γεωργικές καλλιέργειες. Τα στοιχεία για την ποιότητα των υδάτων αναδεικνύουν την αναγκαιότητα λήψης μέτρων, αφού παρατηρείται περίσσεια αζώτου (115,8 kgN/ha/y, EE-27: 50,8) και φωσφόρου (20.3 kgP/ha/y, EE- 27: 1,8) στο 17,4% των δειγμάτων των υπογείων υδάτων τα οποία και κατατάσσονται στην κατηγορία χαμηλής ποιότητας (13,3% EE-27). Οι πρόσφατες θεσμικές ρυθμίσεις (ορισμός ενιαίας αρχής υδάτων αλλά και η πλήρης εφαρμογή της Οδηγίας για τα νερά) σε συνδυασμό με τις προβλέψεις της

ΚΑΠ αλλά και την εφαρμογή των αγροπεριβαλλοντικών μέτρων, αναμένεται να μειώσουν τις αρνητικές επιπτώσεις στην ποιότητα των υδάτων.

6.6 ΑΕΡΑΣ

Στην ενότητα αυτή παρουσιάζονται ορισμένοι αέριοι ρύποι που είτε είναι σημαντικοί για την ανθρώπινη υγεία, είτε για την κατάσταση του περιβάλλοντος, είτε και για τα δύο. Όσον αφορά τους σημαντικότερους μετρούμενους αέριους ρύπους που παράγονται σε ετήσια βάση στις δύο χώρες, παρατηρείται διαχρονικά μια σημαντική βελτίωση - ανάλογη ή και μεγαλύτερη από τον μ.ο. της ΕΕ - στα επίπεδα του μολύβδου (που σχετίζεται σε μεγάλο βαθμό με τη σύσταση της βενζίνης) και στα επίπεδα των οξειδίων του θείου (που σχετίζεται συνήθως με την καύση ορυκτών υλών κατά την παραγωγή ενέργειας).

Μικρότερη πρόοδος φαίνεται να έχει σημειωθεί όσον αφορά τα αιωρούμενα στερεά σωματίδια που είναι δυσκολότερο να συσχετιστούν με κάποια συγκεκριμένη πηγή, καθώς σε αυτά μπορεί να συμβάλλουν: η παραγωγή ενέργειας, οι μεταφορές (κυρίως οδικές), η γεωργική δραστηριότητα, κάποιες βιομηχανικές διεργασίες, ή ακόμη και φυσικές διαδικασίες όπως η μεταφορά σκόνης από τις υποσαχάριες περιοχές.

Επιπλέον, ανάμεικτα είναι τα αποτελέσματα όσον αφορά δύο από τους κύριους παράγοντες οξίνισης εδαφών (acidification): τα οξείδια του αζώτου και η αμμωνία.

Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της μελέτης με τίτλο «*Επικαιροποίηση της πρώτης Αξιολόγησης της πορείας εφαρμογής και της Επικοινωνίας και Αξιολόγηση Επιπτώσεων του Προγράμματος Συνεργασίας «INTERREG V-A ΕΛΛΑΔΑ - ΚΥΠΡΟΣ 2014-2020» του Στόχου Ευρωπαϊκή Εδαφική Συνεργασία», PLANET S.A , Μάιος 2021*», κατά τον υπολογισμό του Δείκτη Αποτελέσματος R0304: «*Βελτίωση του μέσου ετήσιου επιπέδου αερίων ρύπων σε αστικές περιοχές άνω των 120.000 κατοίκων (Ηράκλειο/Λευκωσία)*» προέκυψαν τα ακόλουθα συμπεράσματα:

Τιμή Βάσης= 0,532 (έτος αναφοράς 2014)

Τιμή Στόχος= 0,426 (τίθεται στρατηγικός στόχος μείωσης 20% σε σχέση με την τιμή βάσης (2023))

Ο δείκτης υπολογίζεται ως ο μέσος όρος των επιμέρους δεικτών για το Διοξείδιο του αζώτου (NO₂), το Διοξείδιο του θείου (SO₂), τα Σωματίδια ΑΣ₁₀ (PM₁₀) και το Όζον (O₃). Από τις επιμέρους μετρήσεις (ημερήσιες για PM₁₀ και ωριαίες για τους λοιπούς ρύπους), υπολογίζεται η ετήσια μέση τιμή για κάθε ρύπο και κανονικοποιείται (normalized) ως προς τις οριακές επιτρεπτές τιμές που έχουν καθοριστεί από την ΕΕ. Επομένως, για κάθε ρύπο η κανονικοποιημένη τιμή κυμαίνεται:

- μεταξύ μηδέν και 1 όταν δεν παρατηρούνται υπερβάσεις της οριακής τιμής,
- >1 όταν υπερβαίνει την οριακή τιμή.

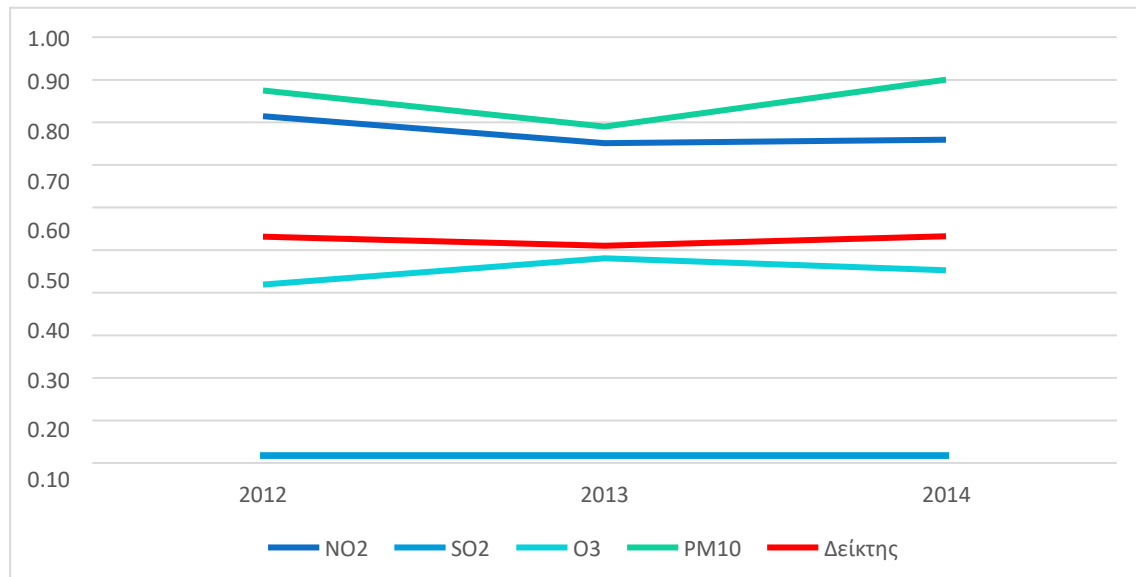
Πίνακας 6-1: Οριακές τιμές αέριων ρύπων

Ρύπος	Περίοδος	Κατευθυντήριες γραμμές ΠΟΥ μg/m ³	Οριακές τιμές οδηγίας ΠΑΑ της ΕΕ μg/m ³	Αριθ. φορών ετησίως επιτρεπόμενης υπέρβασης των προτύπων της ΕΕ
NO ₂	1 έτος	40	40	-
	1 ώρα	200	200	18
O ₃	8 ώρες	100	120	25
	1 έτος	20	40	-

Ρύπος	Περίοδος	Κατευθυντήριες γραμμές ΠΟΥ $\mu\text{g}/\text{m}^3$	Οριακές τιμές οδηγίας ΠΑΑ της ΕΕ $\mu\text{g}/\text{m}^3$	Αριθ. φορών ετησίως επιτρεπόμενης υπέρβασης των προτύπων της ΕΕ
ΑΣ10	24 ώρες	50	50	35
SO₂	24 ώρες	20	125	3
	1 ώρα	-	350	24
	10 λεπτά	500	-	-

Η τελική τιμή του δείκτη υπολογίζεται ως ο μέσος όρος των κανονικοποιημένων τιμών των 4 ετήσιων μέσων τιμών ρύπων.

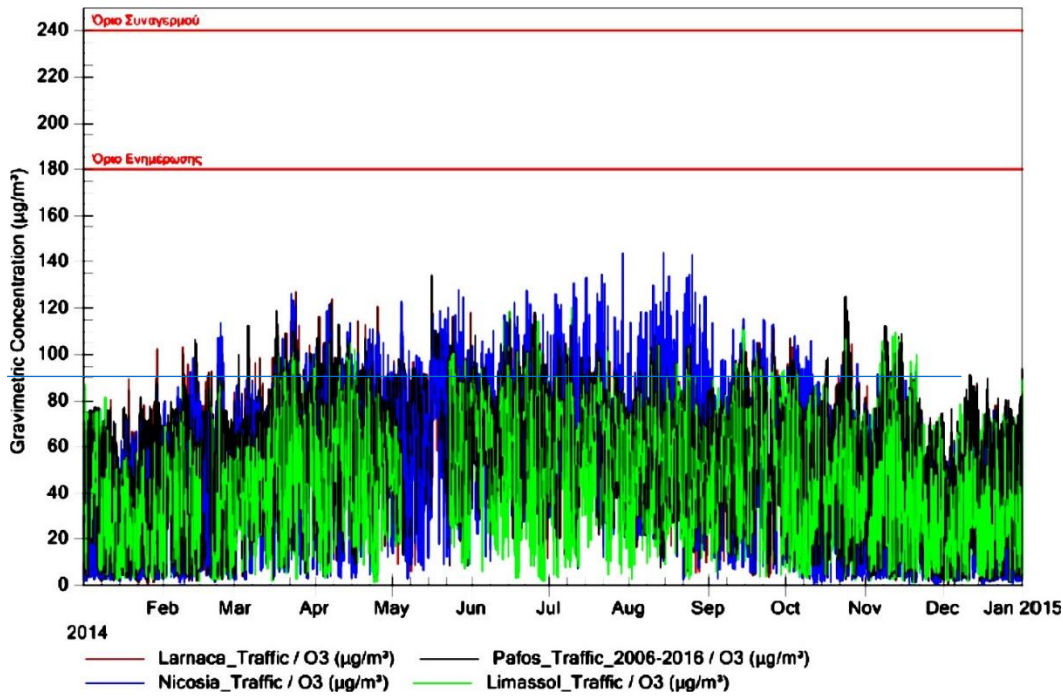
Παρατηρούμε ότι οι τιμές είναι εν γένει μικρότερες της μονάδας, γεγονός που δηλώνει πως κατά μέσο όρο τηρούνται οι οριακές τιμές, αλλά παρουσιάζουν σημαντική διακύμανση από έτος σε έτος – κυρίως όσο αφορά το όζον και τα αιωρούμενα στερεά, γεγονός που δηλώνει ότι δεν υπάρχει μία σταθερή τάση (ανοδική ή καθοδική).

Διάγραμμα 6-1: Τιμές βάσης του δείκτη αποτελέσματος R0304 για τα έτη 2012, 2013 και 2014

Παρατηρήσεις όσον αφορά την ωριαία/ημερήσια διακύμανση:

1. Για το όζον, υπερβάσεις της μέσης τιμής κυλιόμενου οκταώρου άνω των $120 \mu\text{g}/\text{m}^3$ παρατηρήθηκαν το 2014, κυρίως κατά τις βραδινές ώρες 20:00 – 23:30 (μέγιστο 3 – 4 κυλιόμενες ώρες), όπως φαίνεται από το παρακάτω γράφημα.

Πηγή: Ετήσια Τεχνική Έκθεση Ποιότητας του Αέρα 2014, Υπουργείο Εργασίας, Πρόνοιας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων Κύπρου

2. Για το διοξείδιο του θείου, οι μετρήσεις - τόσο οι ωριαίες όσο και οι 24-ωρες –ήταν, για το 2014 σημαντικά χαμηλότερες της οριακής τιμής (δίδονται αναλυτικά δεδομένα για το 2014).

Σταθµός	Ωριαίες μετρήσεις SO ₂ (µg/m ³)			Ημερήσιες μετρήσεις SO ₂ (µg/m ³)		
	Ελάχιστη	Μέγιστη	Μέση	Ελάχιστη	Μέγιστη	Μέση
Κυκλοφοριακός Λευκωσίας	0,03	21,1	2,3	0,4	10,3	2,3

Πηγή: Βαρόμετρο Κατάστασης Αστικού Περιβάλλοντος (έρευνα)

Η τιμή επίτευξης για το έτος 2019 δίδεται στον παρακάτω πίνακα.

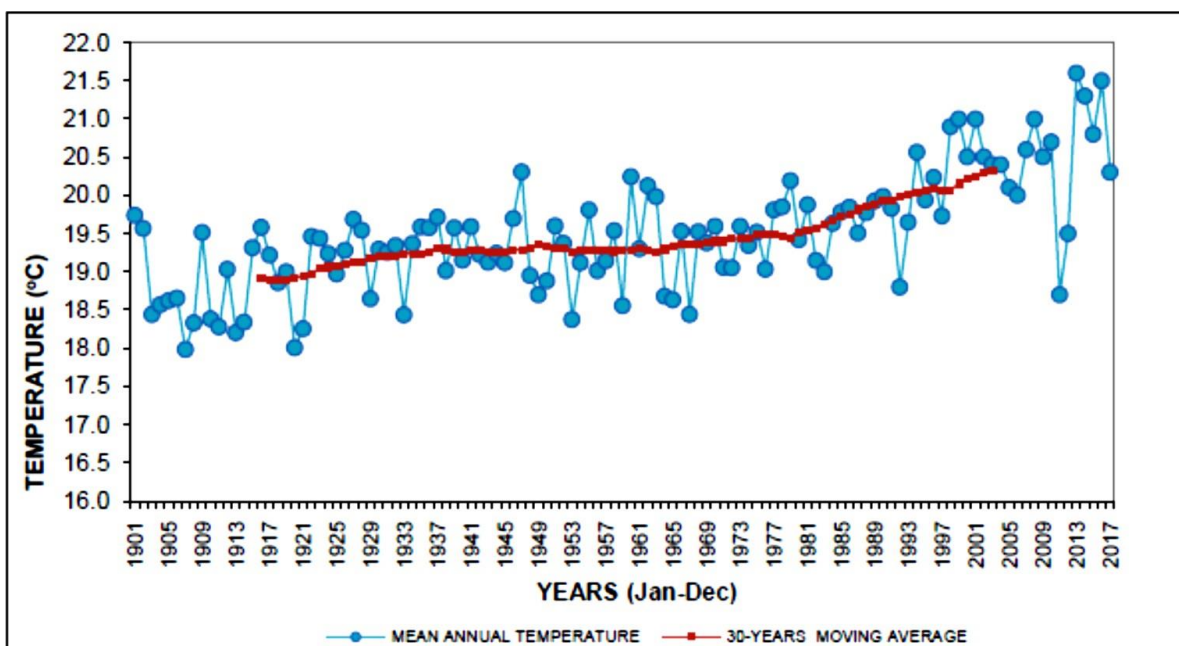
Πίνακας 6-2: Τιμή επίτευξης δείκτη αποτελέσματος R0304 για το έτος 2019

Ρύπος	Μέση ετήσια τιμή 2019		Οριακή τιμή	Διάστημα αναφοράς
	Απόλυτη	Σχετική		
NO ₂	29,85	0,75	40 µg/m ³	1 έτος
SO ₂	3,76	0,03	125 µg/m ³	24 ώρες
O ₃	57,09	0,48	120 µg/m ³	Μέγιστος ημερήσιος μέσος όρος 8 ωρών
PM ₁₀	41,34	0,83	50 µg/m ³	1 χρόνος
Δείκτης		0,520		

Επομένως, παρά την πρόοδο που έχει τελεσθεί στις δύο χώρες όσον αφορά τις ετήσιες εκπομπές κάποιων αέριων ρύπων (μόλυβδος, οξείδια θείου, αιωρούμενα στερεά), κάποιοι ρύποι παραμένουν πρόκληση.

6.7 ΚΛΙΜΑΤΙΚΟΙ ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ

Στην Κύπρο⁸, παρά τις ετήσιες διακυμάνσεις, από το 1980 και μετά παρατηρείται σταθερή και σημαντική άνοδος της μέσης ετήσιας θερμοκρασίας (της τάξης του 1 έως 1,5 βαθμού). Αντίστοιχα, στην Ελλάδα η άνοδος της μέσης θερμοκρασίας ήταν της τάξης του 1 βαθμού. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα να μειώνει τις ανάγκες για θέρμανση το χειμώνα (οι οποίες όμως ποτέ δεν ήταν και τόσο σημαντικές), αλλά παράλληλα αυξάνει σημαντικά τις ανάγκες για κλιματισμό το καλοκαίρι.

Διάγραμμα 1. Παρατηρούμενες αλλαγές στην ετήσια μέση θερμοκρασία αέρα (°C) από το 1892 έως το 2017 στη Λευκωσία

Σε σχέση με την κλιματική αλλαγή, ήδη διαφαίνονται κάποιες σημαντικές επιπτώσεις στο περιβάλλον της διασυνοριακής περιοχής.

- Σύμφωνα με τα δεδομένα του European Drought Observatory, μεταξύ 1950 και 2015 έχει καταγραφεί αυξημένη συχνότητα φαινομένων μετεωρολογικής ξηρασίας στη διασυνοριακή περιοχή και ιδιαίτερα στην Κρήτη και την Κύπρο. Η συχνότητα αυτή αναμένεται να αυξηθεί σημαντικά μέσα στην επόμενη εικοσαετία επηρεάζοντας εν τέλει όλη τη διασυνοριακή ζώνη τους θερινούς μήνες, ενώ Κρήτη και Κύπρος θα επηρεαστούν ακόμη και τον χειμώνα.
- Η αύξηση της συχνότητας μετεωρολογικών ξηρασιών έχει ήδη σοβαρές επιπτώσεις στην επάρκεια νερού ύδρευσης (κυρίως στην Κύπρο όπου οι ταμειυτήρες δεν συλλέγουν πλέον

⁸ 1^η ετήσια έκθεση προς το Υπουργικό Συμβούλιο σχετικά με την υλοποίηση των μέτρων Προσαρμογής της Στρατηγικής και του Σχεδίου Δράσης Προσαρμογής στην Κλιματική Αλλαγή, 2018

αρκετό νερό και για τον λόγο αυτό έχουν τεθεί σε λειτουργία συστήματα αφαλάτωσης) και στην υγρασία του εδάφους που με τη σειρά της επηρεάζει την παραγωγικότητα της γης. Οι τελευταίες εντοπίζονται κυρίως στην Κύπρο και σε κάποια νησιά του Αιγαίου όπως η Ρόδος και η Χίος.

- Οι μεταβολές στην παραγωγικότητα της γης που καταγράφηκαν μέσα στην περίοδο 2000-2016 δείχνουν ανησυχητικά σημάδια ερημοποίησης (κόκκινα σημεία) στην Κύπρο και σε μικρότερο βαθμό στην Κρήτη, στη Ρόδο και στη Λήμνο.
- Ταυτόχρονα, η αύξηση της μέσης θερμοκρασίας εδάφους (σε σχέση με τις προ βιομηχανικής επανάστασης θερμοκρασίες) αποδεικνύεται εντονότερη στην Ευρώπη απ' ότι στον πλανήτη, επηρεάζοντας το επίπεδο θερμικής άνεσης των κατοίκων σε σημαντικό βαθμό και τις ανάγκες για κλιματισμό τη θερινή περίοδο. Στη διασυνοριακή περιοχή - κυρίως σε Κύπρο και Κρήτη - την περίοδο 2002-2012 καταγράφηκαν πάνω από 50 ημέρες ετησίως (μ.ο.) καύσωνα.
- Τέλος, λόγω της αύξησης της μέσης θερμοκρασίας και της αύξησης της συχνότητας και έντασης των περιόδων ξηρασίας, ο κίνδυνος δασικών πυρκαγιών αναμένεται να αυξηθεί, ιδιαίτερα στην Κύπρο.

Οι εκπομπές διοξειδίου του άνθρακα - βασικό συστατικό των αερίων του θερμοκηπίου - είναι ο βασικός παράγων της παγκόσμιας κλιματικής αλλαγής. Μετά από μια σχετική ανάσχεση μεταξύ 1960 και 2000, οι εκπομπές σε παγκόσμιο επίπεδο παρουσιάζουν και πάλι έντονα αυξητικές τάσεις. Σε ευρωπαϊκό επίπεδο, η συμβολή της Ελλάδας και Κύπρου παραμένει μικρή, αλλά σταδιακά αυξανόμενη.

Παράλληλα, η κατά κεφαλή παραγωγή CO₂ στις δύο χώρες φαίνεται να ακολουθεί τις ευρωπαϊκές τάσεις και καταγράφει πτωτική μεταβολή από το 2017 και μετά, χωρίς όμως να έχει σημειώσει ακόμη σημαντική μείωση. Και οι δύο χώρες περιλαμβάνονται στις χώρες-μέλη με χαμηλή κατά κεφαλή παραγωγή CO₂ (Βουλγαρία, Κροατία, Δανία, Γαλλία, Ουγγαρία, Ιταλία, Λετονία, Μάλτα, Πορτογαλία, Ρουμανία, Σλοβακία, Ισπανία, Σουηδία).

Η διασυνοριακή περιοχή επηρεάζεται σημαντικά από την κλιματική αλλαγή, οι δε επιπτώσεις θα συνεχίσουν να επιδεινώνονται και στο μέλλον ελλείψει αποτελεσματικής παγκόσμιας δράσης για τον περιορισμό του ανθρακικού αποτυπώματος. Οι κύριες επιπτώσεις περιλαμβάνουν: αυξανόμενη συχνότητα και ένταση φαινομένων ξηρασίας και λειψυδρίας, μείωση της υγρασίας και της παραγωγικότητας της γης, αύξηση της θερμοκρασίας και των φαινομένων καύσωνα, αύξηση του κινδύνου δασικών πυρκαγιών.

Παρά το γεγονός ότι η διασυνοριακή ζώνη δεν συμβάλλει σημαντικά στο ανθρακικό αποτύπωμα της Ευρώπης, εν τούτοις η παραγωγή και κατανάλωση ενέργειας – ως ένας από τους κύριους ρυπαντές – παραμένει σημαντικό πεδίο περιβαλλοντικής πολιτικής. Σχεδόν η μισή για την Κύπρο και πάνω από τη μισή για την Ελλάδα κατανάλωση ενέργειας από νοικοκυριά αφορά στην ψύξη και θέρμανση κτιρίων, διατηρώντας την κτιριακή ενεργειακή απόδοση στο επίκεντρο της ενεργειακής πολιτικής.

Επομένως, η κλιματική αλλαγή αποτελεί μία σημαντική πρόκληση για το σύνολο των Κρατών Μελών της ΕΕ. Οι χώρες της νότιας και κεντρικής Ευρώπης πλήττονται όλο και πιο συχνά από κύματα καύσωνα, δασικές πυρκαγιές και ξηρασίες.

Η Ελλάδα βρίσκεται αντιμέτωπη με πολλαπλούς φυσικούς και περιβαλλοντικούς κινδύνους, ιδίως πλημμύρες και δασικές πυρκαγιές. Υπό το πρίσμα αυτό, η Εθνική Στρατηγική για την Προσαρμογή στην Κλιματική Αλλαγή περιλαμβάνει τις κατευθυντήριες οδηγίες για τη δημιουργία ενός μεθοδολογικού πλαισίου παρακολούθησης της εξέλιξης του φαινομένου με έμφαση σε συγκεκριμένους κλάδους οικονομικής δραστηριότητας (γεωργία και κτηνοτροφία, τουρισμός, μεταφορές, εξορυκτική βιομηχανία,

ασφαλιστικός τομέας και άλλους), ενώ παράλληλα στρέφεται προς μια νέα πραγματικότητα, όπου είναι απαραίτητη η ιεράρχηση και η αξιολόγηση μέτρων προσαρμογής και νέων επενδύσεων με στόχο την πρόληψη.

Οι δασικές πυρκαγιές, η εγκατάλειψη της γεωργικής γης, η διάβρωση, η ερημοποίηση και η απώλεια βιοποικιλότητας είναι ορισμένες από τις συνέπειες της κλιματικής αλλαγής στην Κύπρο, οι οποίες επηρεάζουν όχι μόνο την αγροτική οικονομία αλλά και τον τουρισμό, θέτοντας έτσι σε κίνδυνο την οικονομική ανάπτυξη. Η Εθνική Στρατηγική της Κύπρου για την προσαρμογή στην Κλιματική Αλλαγή, εμπεριέχει την εκτίμηση των επιπτώσεων της κλιματικής αλλαγής, της ικανότητας προσαρμογής και της ευπάθειας της Κύπρου στους Τομείς: Υδάτινοι Πόροι, Εδάφη, Παράκτιες ζώνες, Βιοποικιλότητα, Δάση, Γεωργία, Αλιεία & Υδατοκαλλιέργειες, Τουρισμός, Ενέργεια, Υποδομές και Δημόσια Υγεία.

Από τα ανωτέρω, συμπεραίνουμε ότι νησιωτικός χαρακτήρας και η θέση της περιοχής στην ευαίσθητη λεκάνη της Μεσογείου την καθιστούν ευάλωτη και έκθετη σε φυσικές καταστροφές με μειωμένη ικανότητα αντίδρασης. Οι αναμενόμενες μεταβολές που πιθανόν να επέλθουν στα οικοσυστήματα λόγω της κλιματικής αλλαγής, ίσως να είναι αρνητικές και μη αναστρέψιμες. Στο πλαίσιο αυτό και μέσω της συνεργασίας, μέτρα πρόληψης και ετοιμότητας, εκστρατείες ευαισθητοποίησης για τη διαχείριση του κινδύνου καταστροφών, την προστασία από τις πλημμύρες και την ανάπτυξη συστημάτων έγκαιρης προειδοποίησης των μονάδων πολιτικής προστασίας αποτελούν σημαντικές προκλήσεις για την περιοχή. Επίσης, δεδομένου και του σημαντικού αριθμού περιοχών Natura 2000, απαιτείται η προτεραιοποίηση της αποτελεσματικής διαχείρισης και προστασίας των περιοχών αυτών, σε συνέχεια και της στήριξης της Ένωσης στο πλαίσιο του τρέχοντος διασυνοριακού Προγράμματος.

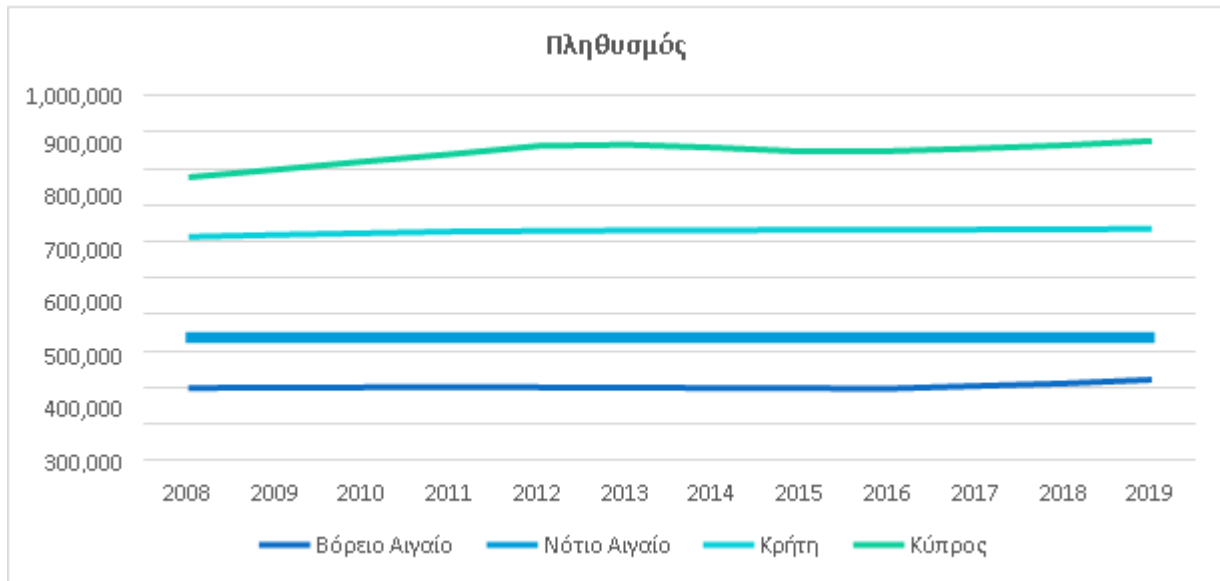
6.8 ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ

6.8.1 Δημογραφικά στοιχεία

Συνολικά, περίπου 2 εκατομμύρια κάτοικοι ζουν στη διασυνοριακή περιοχή εκ των οποίων 1.200.000 στην Ελλάδα και 800.000 στην Κύπρο. Σε μια περίοδο 10 ετών, ο πληθυσμός αυξήθηκε και στις δυο πλευρές των συνόρων κατά μέσο όρο 7% (στην Κύπρο σημειώθηκε εντονότερη αυξητική τάση, με 13%). Η δυναμική πληθυσμιακής ανάπτυξης στα Δωδεκάνησα και τις Κυκλάδες αυξήθηκε μεταξύ 2001 και 2011, καθώς και στις βόρειες και πιο αστικοποιημένες περιοχές της Κρήτης. Αντίθετα, αυτή η δυναμική υποχώρησε στα νησιά του νοτίου Αιγαίου.

Η μέση ηλικία πληθυσμού (41,5 έτη) είναι χαμηλότερη από τον μέσο όρο της ΕΕ (43,8 έτη). Η μεγαλύτερη μέση ηλικία είναι στο Λασίθι της Κρήτης (45,3 έτη). Όλες οι άλλες περιοχές είναι κάτω από τον μέσο όρο της Ευρωπαϊκής Ένωσης και η χαμηλότερη μέση ηλικία είναι στη Κύπρο (37,6 έτη).

Παράλληλα, καταγράφεται και εξωτερική μετανάστευση (κυρίως λόγω της οικονομικής κρίσης). Η καθαρή μετανάστευση, η διαφορά δηλαδή μεταξύ εισερχόμενου κι εξερχόμενου πληθυσμού μιας χώρας από/προς τρίτες χώρες, είναι ένα μέγεθος που παρουσιάζει σημαντική διακύμανση στον ευρωπαϊκό χώρο, αλλά και μέσα στα έτη. Η Ελλάδα και η Κύπρος ανήκουν στις ευρωπαϊκές χώρες στις οποίες το συνολικό ισοζύγιο έχει υπάρξει και αρνητικό, αν και παραμένει θετικό από το 2016 κι έπειτα σε όλη την περιοχή μελέτης, σε αμφότερες τις χώρες, κυρίως λόγω των προσφυγικών εισροών. Στην περιοχή παρέμβασης, το υψηλότερο επίπεδο καθαρής μετανάστευσης για το 2019, εμφανίζεται στην Περιφέρεια Β. Αιγαίου με ποσοστό 39,5%, ακολουθεί η Κύπρος με 10%, η Περιφέρεια Ν. Αιγαίου με 8,8% και η Κρήτη με 2,7%.

Διάγραμμα 6-2: Πληθυσμός ανά Περιφέρεια (1^η Ιανουαρίου), 2008-2019

Ο μεγάλος αριθμός αιτούντων άσυλο στη Λέσβο θέτει ακόμη μέχρι και σήμερα μεγάλες προκλήσεις. Η απότομη αύξηση της ζήτησης για τρόφιμα και στέγαση επηρεάζει σημαντικά την κοινότητα των νησιών και αποτελεί κοινή πρόκληση για πολλά άλλα νησιά.

Στο απόγειο της Ευρωπαϊκής «προσφυγικής κρίσης» (2015), η Κύπρος δεν σημείωσε σημαντική αύξηση των αιτήσεων ασύλου. Ωστόσο, τα τελευταία 3 χρόνια σημειώθηκαν οι μεγαλύτερες ροές που έχουν ποτέ καταγραφεί και σταδιακά, ο αριθμός των αιτήσεων ασύλου άρχισε να αυξάνεται σημαντικά και μάλιστα φαίνεται να διπλασιάζεται κάθε χρόνο. Δεδομένου ότι μικρός αριθμός προσφύγων έφτασαν δια θαλάσσης, υπολογίζεται ότι περίπου το 60% όλων των αιτούντων το 2019 έφτασαν στην Κυπριακή Δημοκρατία μέσω της πράσινης γραμμής από το βόρειο τμήμα του νησιού που βρίσκεται υπό κατοχή.

Η όξυνση της εισροής προσφύγων και υπηκόων τρίτων χωρών, παρά τις δυσκολίες διαχείρισης που εγείρει, πρόκειται επίσης μακροπρόθεσμα να ανανεώσει τη δημογραφία του γηγενούς πληθυσμού, ανατρέποντας την μειωτική της τάση και την προοδευτική γήρανση. Αποτελεί μέγιστη πρόκληση, για τις περιοχές του Βορείου Αιγαίου ιδίως, αλλά και την Ελλάδα και την Κύπρο συνολικά, η εξασφάλιση συνθηκών αξιοπρεπούς διαβίωσης για το ανθρώπινο αυτό δυναμικό, κατά τη διαδικασία νόμιμης εγκατάστασης ή μετεγκατάστασής του, προσφέροντας παράλληλα δυνατότητες και προοπτική ενσωμάτωσης στις τοπικές κοινωνίες.

6.8.2 Οικονομικά στοιχεία

6.8.2.1 Οικονομικό προφίλ της διασυνοριακής περιοχής

Τόσο η Ελλάδα όσο και η Κύπρος έχουν πληγεί σοβαρά από τη χρηματοπιστωτική κρίση και αμφότερες υποστηρίχθηκαν από τον ESM. Οι δύο χώρες υιοθέτησαν φιλόδοξες μεταρρυθμίσεις σε ένα ευρύ φάσμα τομέων πολιτικής, προκειμένου να αντιμετωπίσουν τις διαρθρωτικές τους αδυναμίες. Η Κύπρος εξήλθε από το πρόγραμμα στις 31 Μαρτίου 2016 και η Ελλάδα στις 21 Αυγούστου 2018. Κατά την περίοδο της κρίσης, τα Ευρωπαϊκά Διαρθρωτικά κι Επενδυτικά Ταμεία (ΕΔΕΤ) έπαιξαν καθοριστικό ρόλο στη διατήρηση των επενδύσεων, των θέσεων εργασίας και της συνοχής.

Κατά την περίοδο 2007-2016, η Κύπρος και οι τρεις ελληνικές περιοχές είχαν εξαιρετικά υψηλά επίπεδα ύφεσης, ενώ το κατά κεφαλήν ΑΕΠ μειώθηκε περισσότερο από 20% σε όλες τις περιοχές. Η υψηλότερη σχετική ύφεση σημειώθηκε στο Νότιο Αιγαίο στο -30%, ακολουθούμενη από την Κρήτη στο -24%, το Βόρειο Αιγαίο στο -23%, την Κύπρο στο -21%. Η κυπριακή οικονομία κατάφερε να επιστρέψει το 2015 σε θετικούς ρυθμούς ανάπτυξης. Από το 2016 μέχρι το 2018, η Κύπρος σημείωσε τις υψηλότερες επιδόσεις στον ρυθμό ανάπτυξης του ΑΕΠ στην ΕΕ, ο οποίος το 2019 έφτασε στο 3,1% (Στατιστική Υπηρεσία, Εθνικοί Λογαριασμοί, Ιούνιος 2020). Την περίοδο 2015-2017, η Κρήτη σημείωσε μια ταχεία αύξηση του ΑΕΠ της, ενώ το Βόρειο και Νότιο Αιγαίο σημείωσαν μικρή μείωση.

Από την άποψη της περιφερειακής πολιτικής, η μείωση του ΑΕΠ οδήγησε στην «υποβάθμιση» των υπό εξέταση περιοχών. Κατά την περίοδο 2014-2020 η Κύπρος ήταν μια «πιο ανεπτυγμένη» περιφέρεια της ΕΕ, ενώ για το 2021-2027 έχει εκπέσει στην κατηγορία «σε μετάβαση». Το δε Νότιο Αιγαίο από «πιο ανεπτυγμένη» περιφέρεια το 2014-2020, στη νέα περίοδο θα είναι «σε μετάβαση». Οι περιοχές της Κρήτης και του Βορείου Αιγαίου, οι οποίες ήταν «σε μετάβαση», κατά την περίοδο 2021-2027 θα ανήκουν στις «λιγότερο ανεπτυγμένες» περιφέρειες.

Όσον αφορά την ιδιωτική κατανάλωση, αυτή εξακολουθεί να αποτελεί πολύ σημαντικό μερίδιο του ΑΕΠ, σημαντικά μεγαλύτερο από τον μέσο όρο της Ευρωζώνης. Το 2018, το 31,8% των νοικοκυριών στην Ελλάδα αντιμετώπιζαν κίνδυνο φτώχειας και κοινωνικού αποκλεισμού, από 36,0% το 2014 και 28,1% το 2008. Ειδικότερα, υψηλό ήταν το ποσοστό ατόμων που βρίσκονταν σε κίνδυνο φτώχειας και κοινωνικού αποκλεισμού (AROP: At Risk Of Poverty or Social Exclusion) στην Κρήτη (31,6%) και το Νότιο Αιγαίο (34,5%). Υψηλότερος του μέσου όρου της χώρας ήταν ο κίνδυνος κοινωνικού αποκλεισμού στο Βόρειο Αιγαίο (35,5%). Στο Βόρειο Αιγαίο παρατηρείται επίσης αυξημένη ανεργία (17,6%) σε σύγκριση με τον μέσο όρο της χώρας (17,3%). Αντίστοιχα, το ποσοστό ατόμων που βρίσκονταν σε κίνδυνο φτώχειας και κοινωνικού αποκλεισμού στην Κύπρο, το 2019 μειώθηκε στο 22,3% σε σύγκριση με 21,4% του μέσου όρου της ΕΕ (Eurostat, 2020).

Όσον αφορά στην Ελλάδα, στην περιοχή παρέμβασης, το κατά κεφαλήν ΑΕΠ στο Νότιο Αιγαίο είναι 6.388,31 εκατ. €, στην Κρήτη 9.293,01 εκατ. € και στο Βόρειο Αιγαίο 2.531,61 εκατ. €, ενώ στην Κύπρο 22.286,88 εκατ. € (Eurostat, 2019). Ωστόσο, πρέπει να σημειωθεί ότι υπάρχουν ανισότητες τόσο μεταξύ όσο και στο εσωτερικό των περιφερειών: μερικά νησιά, ωφελούνται από τον τουρισμό (π.χ. η Ρόδος, μερικά νησιά των Κυκλάδων), ενώ άλλα αγωνίζονται με το πρόβλημα της απόστασης και της ανεπαρκούς διασύνδεσης.

Η οικονομία της Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου χαρακτηρίζεται από τη σχετικά μικρή παρουσία του πρωτογενούς τομέα, τόσο ως προς το ΑΕΠ (2,6% του περιφερειακού ΑΕΠ) όσο και για την απασχόληση (7,5% της περιφερειακής απασχόλησης), και την αντίστοιχη χαμηλή σχετική παραγωγικότητα. Η παρουσία του δευτερογενούς τομέα είναι σχετικά ασθενής όσον αφορά το ΑΕΠ (11,1% του περιφερειακού ΑΕΠ) αλλά και από την άποψη της απασχόλησης (14,5% της περιφερειακής απασχόλησης), με χαμηλό επίπεδο σχετικής παραγωγικότητας. Ο τριτογενής τομέας, ωστόσο, που συνδέεται με τον τουρισμό, είναι εξαιρετικά ισχυρός τόσο όσον αφορά στο ΑΕΠ (86,3% του περιφερειακού ΑΕΠ) όσο και την απασχόληση (78,0% της περιφερειακής απασχόλησης), με ικανοποιητικό επίπεδο σχετικής παραγωγικότητας.

Το Νότιο Αιγαίο παράγει το 3,4% του Εθνικού ΑΕΠ, ως η 9^η μεγαλύτερη περιφερειακή οικονομία στην Ελλάδα.

Η παραγωγική δομή της περιοχής του Βορείου Αιγαίου, συνίσταται σε ανεπτυγμένο τριτογενή τομέα, ο οποίος έχει μερίδιο ΑΕΠ ίσο με 83,7%, υψηλότερο από τον εθνικό μέσο όρο (106%), καθώς και από τον

ευρωπαϊκό μέσο όρο (113%). Ο τριτογενής τομέας έχει επίσης υψηλότερη σχετική παραγωγικότητα σε σύγκριση με τον εθνικό και τον ευρωπαϊκό μέσο όρο. Ο πρωτογενής τομέας έχει μερίδιο ΑΕΠ 5,4% και απασχόληση 13,1% που είναι πολύ πάνω από τον εθνικό και ευρωπαϊκό μέσο όρο και μια σχετική παραγωγικότητα χαμηλή σε σύγκριση με τους δύο άλλους τομείς (0,4), αλλά μεγαλύτερη από εκείνη του εθνικού (108%) και ευρωπαϊκού (126%) επιπέδου. Ο δευτερογενής τομέας στην περιοχή είναι περιορισμένος όσον αφορά το μερίδιο του ΑΕΠ (10,9%) και της απασχόλησης (11,6%), ποσοστό που είναι πολύ χαμηλότερο από τον εθνικό και ευρωπαϊκό μέσο όρο. Η σχετική παραγωγικότητά του επίσης είναι χαμηλότερη από τον εθνικό (72%) και τον ευρωπαϊκό (82%) μέσο όρο.

Το Βόρειο Αιγαίο παράγει το 1,4% του εθνικού ΑΕΠ ως η μικρότερη περιφερειακή οικονομία στην Ελλάδα.

Όσον αφορά την Κρήτη, η παραγωγική δομή της περιοχής περιλαμβάνει έναν σημαντικό πρωτογενή τομέα με υψηλότερη του εθνικού μέσου όρου συνεισφορά στο ΑΕΠ (περίπου 1,6 φορές περισσότερο από τον εθνικό μέσο όρο και περισσότερο από 4,5 φορές περισσότερο από τον ευρωπαϊκό μέσο όρο). Εκτός αυτού, η σχετική παραγωγικότητα του πρωτογενούς τομέα στην Κρήτη είναι υψηλότερη σε σύγκριση με εκείνη της βιομηχανίας και των υπηρεσιών, αλλά επίσης είναι υψηλότερη από την αντίστοιχη της χώρας και του μέσου όρου της ΕΕ (115% και 135% αντίστοιχα). Η περιοχή έχει σημαντική γεωργική παραγωγή, καθώς και κτηνοτροφική και αλιευτική παραγωγή και ο πρωτογενής τομέας υποστηρίζει έναν εδραιωμένο αγροδιατροφικό τομέα με ισχυρές συνδέσεις με τις τοπικές βιομηχανίες και τον τουρισμό. Η περιοχή δεν έχει έναν αξιοσημείωτο δευτερογενή τομέα όσον αφορά το μερίδιο του ΑΕΠ (9^{ος} στη χώρα) και η σχετική παραγωγικότητά του είναι κάτω από τον εθνικό μέσο όρο. Η δραστηριότητα στον δευτερογενή τομέα περιλαμβάνει τομείς όπως τρόφιμα, κατασκευασμένα μεταλλικά προϊόντα, μηχανήματα κι εξοπλισμό και κατασκευές. Η ανάπτυξη του δευτερογενούς τομέα αντικατοπτρίζει την ικανότητα της Κρήτης να έχει τοπική παραγωγή που να καλύπτει τις τοπικές ανάγκες λόγω του νησιωτικού χαρακτήρα της Περιφέρειας. Όσον αφορά τον τριτογενή τομέα, αυτός είναι ο μεγαλύτερος τομέας στην περιοχή, παρουσιάζοντας υψηλότερη σχετική παραγωγικότητα από τη χώρα και την ΕΕ. Βασίζεται σε σημαντικές τουριστικές ροές, καθώς η Κρήτη είναι ένας από τους πιο διάσημους τουριστικούς προορισμούς σε ολόκληρη τη Μεσόγειο.

Η Κρήτη παράγει το 5% του Εθνικού ΑΕΠ ως η 4^η μεγαλύτερη περιφερειακή οικονομία στην Ελλάδα.

Τα διαθέσιμα, στην παρούσα φάση, στοιχεία για την κατανομή του κυπριακού ΑΕΠ σε τρέχουσες τιμές αγοράς κατά τομέα είναι 83,6% για τον τριτογενή τομέα, 14,1% για τον δευτερογενή και 2,3% για τον πρωτογενή (Κυπριακή Στατιστική Υπηρεσία, 2019).

Στην παρούσα φάση οι οικονομίες των δύο χωρών έχουν πληγεί επιπλέον από την πανδημία του Covid-19, ενώ κάθε χώρα έχει καταρτίσει στρατηγικές για τη μείωση του οικονομικού κόστους λόγω των αλληπάλληλων περιοριστικών μέτρων (lockdown), τα οποία λαμβάνονται από τις κυβερνήσεις για τον περιορισμό της. Πέρα από την υγεία και τον άνθρωπο, η κρίση λόγω της πανδημίας, έχει επιδεινώσει την ανεργία και τη βιωσιμότητα των δημόσιων οικονομικών. Όλοι οι οικονομικοί τομείς επηρεάζονται από την παγκόσμια εφοδιαστική αλυσίδα. Η ζήτηση για εισαγόμενα αγαθά και υπηρεσίες είναι ασθενέστερη, έχει επέλθει μείωση του διεθνούς τουρισμού και μείωση των επαγγελματικών ταξιδιών. Ο ΟΟΣΑ εκτιμά ότι για κάθε μήνα αυστηρού περιορισμού, θα υπάρξει απώλεια 2% στο ετήσιο ΑΕΠ (ΟΟΣΑ, 2020).

Το 2020, η διακοπή της παγκόσμιας οικονομικής δραστηριότητας που προκλήθηκε από την πανδημία του Covid-19, σε συνδυασμό με την απότομη αύξηση της αβεβαιότητας, προβλέπεται να ανατρέψει την αρχικά αναμενόμενη επιτάχυνση της οικονομικής ανάκαμψης της Ελλάδας. Ο συνολικός οικονομικός

αντίκτυπος εξακολουθεί να μην μπορεί να εκτιμηθεί με ακρίβεια και θα καθοριστεί από τη διάρκεια της κρίσης, αλλά και την επίδραση των μέτρων περιορισμού της.

Ομοίως για την Κύπρο, οι ευνοϊκές οικονομικές συνθήκες και οι θετικές εκτιμήσεις για περαιτέρω ανάπτυξη και ενδυνάμωση της οικονομίας, διακόπηκαν απρόσμενα λόγω της πανδημίας. Η πανδημία δημιούργησε ένα μεγάλο σοκ στην οικονομία με σοβαρές κοινωνικοοικονομικές συνέπειες. Το οικονομικό κλίμα και οι προσδοκίες της αγοράς υπηρεσιών βρίσκονται σε ένα ιστορικό ναδίρ, με την εξαίρεση μιας μικρής βελτίωσης που σημειώθηκε τον Ιούνιο 2020. Από τα διαθέσιμα στατιστικά στοιχεία, την περίοδο Ιανουάριος – Σεπτέμβριος του 2020 παρουσιάστηκε συρρίκνωση της οικονομία κατά 5,1% σε σχέση με την αντίστοιχη περίοδο του 2019, ενώ για το 2° τρίμηνο (περίοδος γενικού απαγορευτικού), η συρρίκνωση του ΑΕΠ έφτασε στο 12,3% (Στατιστική Υπηρεσία Κυπριακής Δημοκρατίας, Εθνικοί λογαριασμοί, Τριμηνιαία στοιχεία, Νοε. 2020).

6.8.2.2 Απασχόληση

Στην αγοράς εργασίας, όσον αφορά τη γενική εικόνα για τα ποσοστά απασχόλησης, την απασχόληση των νέων, τα νοικοκυριά με πολύ χαμηλό επίπεδο εργασίας, αλλά και ως προς την ανεργία, τη μακροχρόνια ανεργία και τους δείκτες μισθών, η διασυννοριακή περιοχή βρίσκεται κάτω από τους μέσους όρους της ΕΕ, με την Κύπρο να αποδίδει καλύτερα από την Ελλάδα. Κατά τη διάρκεια της κρίσης, η απασχόληση στην Ελλάδα μειώθηκε απότομα κατά 19%.

Σύμφωνα με στοιχεία της ΕΛΣΤΑΤ για το 2020, στην περιοχή παρέμβασης, το υψηλότερο ποσοστό ανεργίας παρουσιάζεται στην Κρήτη (17,3%), το οποίο είναι δραματικά υψηλότερο από τον μέσο όρο της ΕΕ (6,9%), καθώς και ένα από τα υψηλότερα στη χώρα. Η ανεργία στην Κρήτη κατά μέσο όρο αυξήθηκε κατά 7,5% κατά την τελευταία δεκαετία, ενώ ο δείκτης απασχόλησης μειώθηκε κατά 1,1%.

Ακολουθεί το Νότιο Αιγαίο με ποσοστό ανεργίας 16,8%, ποσοστό επίσης πολύ υψηλότερο από τον μέσο όρο της ΕΕ (6,9%). Η ανεργία κατά μέσο όρο αυξήθηκε κατά 7,4% κατά την τελευταία δεκαετία, ενώ ο δείκτης απασχόλησης μειώθηκε κατά 0,6%. Καθώς αποτελεί την πλέον τουριστικά ανεπτυγμένη Περιφέρεια της χώρας, λόγω της εποχικότητας της απασχόλησης, εμφανίζει και αυξημένη ανεργία τους χειμερινούς μήνες. Η εποχικότητα επίσης έχει ως συνέπεια την υψηλή αναλογία της προσωρινής απασχόλησης, που είναι διπλάσια από την αντίστοιχη στο σύνολο της χώρας. Η προσωρινή απασχόληση είναι έκδηλη στον γυναικείο απασχολούμενο πληθυσμό.

Το Βόρειο Αιγαίο αντιμετωπίζει εξίσου υψηλό ποσοστό ανεργίας (16,5%), επίσης αξιοσημείωτα υψηλότερο από τον αντίστοιχο μέσο όρο της ΕΕ. Η ανεργία κατά μέσο όρο αυξήθηκε κατά 17% κατά την τελευταία δεκαετία, παρά το γεγονός ότι ο δείκτης απασχόλησης αυξήθηκε ελαφρά κατά 0,02%. Η Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου χαρακτηρίζεται επίσης από υψηλή εποχικότητα των οικονομικών δραστηριοτήτων, την στροφή στον τριτογενή τομέα (κυρίως στον τουρισμό) και το χαμηλό επίπεδο επιχειρηματικότητας, ενώ η εισροή προσφύγων μένει να διερευνηθεί ως προς τις επιπτώσεις της στην απασχόληση.

Το ποσοστό στην Κύπρο είναι 7,6%, σημαντικά χαμηλότερο από τις ελληνικές περιοχές, παρόλο που εξακολουθεί να είναι πάνω από τον μέσο όρο της ΕΕ (μέσος όρος ΕΕ: 6,9%). Επισημαίνεται ότι κατά την περίοδο 2014-17, όλες οι περιφέρειες της θαλάσσιας παραμεθόριας περιοχής σημείωσαν μείωση στα ποσοστά ανεργίας. Τα μεγαλύτερα ποσοστά μείωσης ήταν στην Κρήτη στο -10,6% κατά τη διάρκεια της περιόδου, ακολουθούμενη από την Κύπρο στο -7,7% και το Νότιο Αιγαίο στο -3,2%.

Το ποσοστό ανεργίας των νέων 15-24 ετών στην Κύπρο ήταν 16,6% το 2019 και πλησίασε περισσότερο το μέσο όρο της ΕΕ (15,1%). Εξίσου υψηλό παραμένει το ποσοστό των νέων που δεν εργάζονται, ούτε

βρίσκονται σε εκπαίδευση ή κατάρτιση (NEETs), το οποίο το 2019 (Eurostat) ήταν 13,7% για την ηλικιακή ομάδα 15-24 σε σχέση με 10,1% στην ΕΕ, ενώ το αντίστοιχο ποσοστό για την ηλικιακή ομάδα 15-29 ήταν 14,1% σε σχέση με 12,5% στην ΕΕ. Όσον αφορά στην Ελλάδα, τα ποσοστά είναι ιδιαίτερα αυξημένα κυρίως στο Βόρειο και το Νότιο Αιγαίο (17,5% και 14,4%, αντίστοιχα), ενώ ελαφρώς μικρότερο και κοντά στον μέσο όρο της χώρας είναι στην Κρήτη (12,7%) (Eurostat, 2020). Επιπλέον, πολύ υψηλό είναι και το ποσοστό των νέων (ηλικίας 15-24) εκτός εκπαίδευσης, απασχόλησης ή κατάρτισης. Συγκεκριμένα, το αντίστοιχο ποσοστό για το Βόρειο Αιγαίο ανέρχεται σε 27,1%, για το Νότιο Αιγαίο σε 22,0%, ενώ για την Κρήτη είναι αρκετά μικρότερο και πλησίον του μέσου όρου της ΕΕ-27, 12,2%. Συνοπτικά, στην Ελλάδα υπάρχει υψηλή ανεργία, μεταξύ άλλων ανεργία των νέων και μακροχρόνια ανεργία, μεγάλος αριθμός ατόμων που βρίσκονται εκτός εκπαίδευσης, απασχόλησης ή κατάρτισης και χαμηλό ποσοστό απασχόλησης των γυναικών.

6.8.2.3 Γαλάζια Οικονομία

Αυξητικές τάσεις παρουσιάζει και στις δύο χώρες ο παράκτιος τουρισμός και η εκμετάλλευση ζωντανών θαλάσσιων πόρων (αλιεία, υδατοκαλλιέργειες), αλλά σε όλες τις άλλες δραστηριότητες οι τάσεις διαφέρουν δραστικά:

- Οι θαλάσσιες μεταφορές και οι λιμενικές δραστηριότητες παρουσιάζουν άνοδο στην Ελλάδα και πτώση στην Κύπρο, ενώ
- Η ναυπηγοεπισκευαστική δραστηριότητα παρουσιάζει πτώση στην Ελλάδα και άνοδο στην Κύπρο.

Στο σύνολό της, η γαλάζια οικονομία μπορεί να αντιπροσωπεύει ένα μικρό μερίδιο της συνολικής οικονομίας Ελλάδας και Κύπρου, τόσο σε όρους απασχόλησης (14% και 10% αντίστοιχα) όσο και σε όρους ΑΠΑ (5% και 6% αντίστοιχα), αλλά, συγκριτικά με άλλες θαλάσσιες ζώνες – πολύ μεγαλύτερες σε έκταση και με περισσότερες Ευρωπαϊκές χώρες – η γαλάζια οικονομία στην Ανατολική Μεσόγειο – δηλαδή σε Ελλάδα και Κύπρο – αντιπροσωπεύει ένα σημαντικό μέγεθος (περίπου το 1/3 από ολόκληρη τη Μεσόγειο).

Επομένως, λαμβάνοντας υπόψη τα ανωτέρω, η γαλάζια οικονομία παραμένει ένας σημαντικός πόλος ανάπτυξης για τη διασυνοριακή περιοχή, κυρίως λόγω της μεγάλης και συνεχιζόμενης ανάπτυξης του παράκτιου τουρισμού ο οποίος συμπαρασύρει και την αλιεία και υδατοκαλλιέργεια. Η προοπτική, μάλιστα, της εκμετάλλευσης υδρογονανθράκων έχει τη δυναμική να αυξήσει περαιτέρω το μερίδιο της γαλάζιας οικονομίας τόσο στην απασχόληση όσο και στην ακαθάριστη προστιθέμενη αξία.

6.8.3 Κοινωνικά στοιχεία

Στην Κύπρο, τα στατιστικά φτώχειας και κοινωνικού αποκλεισμού έχουν διατηρηθεί σε σχετικά σταθερά και ελεγχόμενα επίπεδα την περίοδο 2008-2019, στις Ελληνικές όμως Περιφέρειες έχουν χειροτερέψει σημαντικά μετά το 2011 ως αποτέλεσμα της οικονομικής κρίσης και της δημοσιονομικής προσαρμογής.

Τα στατιστικά δεδομένα της Eurostat για το ποσοστό των ατόμων σε κίνδυνο φτώχειας ή κοινωνικού αποκλεισμού δείχνουν ότι ο κίνδυνος αυξάνεται σημαντικά στις αγροτικές περιοχές σε σχέση με τις αστικές και ημι-αστικές περιοχές, τόσο σε επίπεδο ΕΕ 27, όσο και σε εθνικό επίπεδο στην Ελλάδα. Αντίθετα, στην Κύπρο συχνά οι ημιαστικές περιοχές παρουσιάζουν υψηλότερα ποσοστά κινδύνου από τις αγροτικές περιοχές. Επίσης, ενδιαφέρον είναι ότι στις αγροτικές περιοχές στην Ελλάδα υπάρχει οξύτερο πρόβλημα υλικής στέρησης και στις αστικές/ημι-αστικές οξύτερο πρόβλημα χαμηλής έντασης

εργασίας. Στην Κύπρο αντιθέτως, τόσο οι αγροτικές όσο και οι ημι- αστικές περιοχές παρουσιάζουν όξυνση άλλοτε στην υλική στέρηση και άλλοτε στη χαμηλή ένταση εργασίας.

Επιπλέον, στο σύνολο των κοινωνικών δικαιωμάτων διαπερνά και η απαίτηση τα άτομα με αναπηρία (ΑμεΑ) να μπορούν να απολαύσουν τα δικαιώματά τους σε ισότιμη βάση με τους άλλους πολίτες, όπως εξασφαλίζει η Διεθνής Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα των ΑμεΑ (UNCPRD), την οποία η Ευρωπαϊκή Ένωση κύρωσε στις 23 Δεκεμβρίου 2010. Στην Ελλάδα, ολοκληρώθηκε το Εθνικό Σχέδιο Δράσης για τα Δικαιώματα των ΑμεΑ, με ευθύνη του Υπουργού Επικρατείας ως Συντονιστικού Μηχανισμού βάσει του άρθρου 69 του ν. 4488/2017. Στην Κύπρο, τον Απρίλιο του 2021 καταρτίστηκε προσχέδιο του 3^{ου} Εθνικού Σχεδίου Δράσης για την Αναπηρία 2021-2023, το οποίο θα αποτελέσει το βασικό εργαλείο επίτευξης των στρατηγικών επιδιώξεων και στόχων που τέθηκαν με την Πρώτη Εθνική Στρατηγική για την Αναπηρία 2018-2028 (απόφαση Υπουργικού Συμβουλίου στις 19.12.2017). Εστιάζοντας στην δικαιωματική προσέγγιση, τονίζεται ότι όλες οι πολιτικές που αφορούν στις παραπάνω ενότητες οφείλουν να σχεδιάζονται λαμβάνοντας σε θεμελιακή βάση υπ' όψη τους, τα δικαιώματα των ατόμων αυτών.

6.8.4 Τεχνικές Υποδομές

6.8.4.1 Μεταφορικές υποδομές

Η περιοχή διαθέτει 26 αεροδρόμια (3 στην Κρήτη, 16 κυρίως μικρά αεροδρόμια στο ΝΑ, 5 στο ΒΑ και 2 διεθνή στην Κύπρο).

Η Κρήτη διαθέτει 5 κύρια λιμάνια, που εξασφαλίζουν τη θαλάσσια σύνδεση με την υπόλοιπη ηπειρωτική και νησιωτική Ελλάδα και την Κύπρο. Το Νότιο Αιγαίο διαθέτει 32 μικρά και μεγάλα λιμάνια, το Βόρειο Αιγαίο 5 κύρια λιμάνια και η Κύπρος επίσης 5 κύρια λιμάνια.

Συνολικά, στην περιοχή παρέμβασης, οι μόνοι τρόποι διασύνδεσης μεταξύ των περιοχών εξ αιτίας της νησιωτικότητας, είναι αεροπορικός ή δια θαλάσσης (που διακόπτεται όταν δεν το επιτρέπει ο καιρός ή άλλοι παράγοντες). Δεν υπάρχουν θαλάσσιες συνδέσεις και απευθείας πτήσεις μεταξύ της Κύπρου και των άλλων νησιών της περιοχής παρέμβασης. Η συνδεσιμότητα εξασφαλίζεται μέσω της ελληνικής ηπειρωτικής χώρας (Αθήνα ή Λαύριο). Για ορισμένα νησιά, συμπεριλαμβανομένης της Κύπρου και της Κρήτης, η οδική ασφάλεια είναι επίσης ένα σοβαρό πρόβλημα.

6.8.4.2 Υποδομές Περιβάλλοντος

Σε ότι αφορά την επεξεργασία των υγρών αποβλήτων, διαπιστώνουμε ότι πλέον δεν υπάρχει μεγάλη διαφορά ανάμεσα στις δύο χώρες:

- Στις Ελληνικές Περιφέρειες, η εγκατεστημένη δυναμικότητα επεξεργασίας αστικών λυμάτων αντιστοιχεί στο 119% του μόνιμου πληθυσμού μεσοσταθμικά και στο 82% εάν συνυπολογίσουμε και τον εποχικό πληθυσμό αιχμής⁹, αλλά παρουσιάζει μεγάλη διακύμανση από Περιφέρεια σε Περιφέρεια (Βόρειο Αιγαίο: 70%/52%, Νότιο Αιγαίο: 163%/100%, Κρήτη: 111%/81%)
- Στην Κύπρο, η εγκατεστημένη δυναμικότητα επεξεργασίας αστικών λυμάτων φτάνει πλέον το 141% του μόνιμου πληθυσμού και το 86% εάν συνυπολογίσουμε και τον εποχικό πληθυσμό αιχμής.

⁹ PLANET S.A, επικαιροποίηση της πρώτης Αξιολόγησης της πορείας εφαρμογής και της Επικοινωνίας και Αξιολόγηση Επιπτώσεων του Προγράμματος Συνεργασίας «INTERREG V-A ΕΛ- ΛΑΔΑ- ΚΥΠΡΟΣ 2014-2020» του Στόχου Ευρωπαϊκή Εδαφική Συνεργασία”, Μάιος 2021

Επομένως, σε ολόκληρη τη διασυνοριακή περιοχή – με εξαίρεση το Βόρειο Αιγαίο – υπάρχει εγκατεστημένη δυναμικότητα ικανή να αντιμετωπίσει ακόμη και τις τουριστικές ροές.

Σύμφωνα με τα πλέον πρόσφατα δεδομένα στον ιστότοπο της Ευρωπαϊκής Αρχής Περιβάλλοντος (European Environment Agency), από τις 49 ΕΕΛ στην Ελληνική διασυνοριακή περιοχή, μόνο 4 δεν ικανοποιούν τις προδιαγραφές της Οδηγίας για τα νερά (2 στη Σάμο, 1 στη Ρόδο και 1 στην Κρήτη) ενώ το 100% των ΣΕΛ στην Κύπρο ικανοποιούν τις προδιαγραφές της Οδηγίας.

Σε σχέση με τα παραγόμενα λύματα σε οικισμούς άνω των 2000 κατοίκων, στην Κύπρο το 82,5% συλλέγεται σε Σταθμούς Επεξεργασίας Λυμάτων, το 2,5% σε ατομικά και αποδεκτά συστήματα, και το 15% δεν συλλέγεται καθόλου. Για την ελληνική διασυνοριακή περιοχή δεν υπάρχουν δεδομένα, αλλά σε σύνολο χώρας, το 90,5% συλλέγεται σε ΕΕΛ, το 9% σε ατομικά και αποδεκτά συστήματα, και το 0,5% δεν συλλέγεται καθόλου.

Στον τομέα των απορριμμάτων/κυκλικής οικονομίας, και η Κύπρος και η Ελλάδα έχουν από τις χειρότερες επιδόσεις στην Ευρωπαϊκή Ένωση όσον αφορά: α) την κατά κεφαλή παραγωγή οικιακών απορριμμάτων (με 642 και 524 kg/άτομο, αντίστοιχα, το 2019), και β) όσον αφορά το κλάσμα που οδηγείται σε ταφή (με 70% και 78% αντίστοιχα το 2018).

Σε Περιφερειακό επίπεδο στην Ελλάδα, οι 3 Περιφέρειες της διασυνοριακής περιοχής φαίνεται να έχουν χειρότερες επιδόσεις από τις εθνικές. Για το 2017 που υπάρχουν Περιφερειακά δεδομένα, η κατά κεφαλή παραγωγή ΑΣΑ είναι 598 kg/άτομο (ενώ σε εθνικό επίπεδο 504 kg/άτομο) και το ποσοστό που οδηγείται σε ταφή είναι 84% (ενώ σε εθνικό επίπεδο 80%). Συγκριτικά, η Κύπρος έχει χειρότερες επιδόσεις ως προς την παραγωγή ΑΣΑ (629 kg/άτομο) αλλά καλύτερες ως προς τη διάθεση με το 79% να οδηγείται σε ταφή.

Όσον αφορά το μείγμα των απορριμμάτων, την τελευταία δεκαετία στην Ευρωπαϊκή Ένωση συνεχώς αυξάνεται το ποσοστό των υλικών συσκευασίας, ενώ σε Ελλάδα και Κύπρο σχεδόν παραμένει σταθερό, με την Κύπρο να καταγράφει μικρή μείωση. Ταυτόχρονα, και οι δύο χώρες καταγράφουν πρόοδο στην ανακύκλωση υλικών συσκευασίας, σε σημείο που να έχουν φτάσει το μέσο όρο της ΕΕ 27 το 2017 και να φαίνεται ότι πλέον τον ξεπερνούν. Επομένως, οι χαμηλές επιδόσεις των δύο χωρών ως προς την εκτροπή από ταφή, οφείλεται στην έλλειψη βιώσιμων τρόπων επεξεργασίας των οργανικών απορριμμάτων, τα οποία φαίνεται ότι αποτελούν περίπου τα 4/5 του συνόλου των οικιακών απορριμμάτων.

Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της μελέτης με τίτλο «Επικαιροποίηση της πρώτης Αξιολόγησης της πορείας εφαρμογής και της Επικοινωνίας και Αξιολόγηση Επιπτώσεων του Προγράμματος Συνεργασίας «INTERREG V-A ΕΛ- ΛΑΔΑ- ΚΥΠΡΟΣ 2014-2020» του Στόχου Ευρωπαϊκή Εδαφική Συνεργασία», PLANET S.A , Μάϊος 2021», κατά τον υπολογισμό του Δείκτη Αποτελέσματος R0309: «Ποσοστό των οικιακών αποβλήτων που εκτρέπονται από την ταφή» προέκυψαν τα ακόλουθα συμπεράσματα:

Ορισμός: Ο δείκτης μετράει το ποσοστό των παραγόμενων και συλλεγόμενων αστικών στερεών απορριμμάτων που δεν καταλήγουν σε ΧΥΤΑ λόγω επανάχρησης, ανακύκλωσης, κομποστοποίησης κ.λπ.

Αποτέλεσμα: Εκτρέπεται το 20,31%

Πίνακας 6-3: Κατάσταση διαχείρισης αποβλήτων διασυνοριακής περιοχής, (2017)

Τόνοι ΑΣΑ	ΒΟΡΕΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΚΡΗΤΗ	ΚΥΠΡΟΣ	Διασυνοριακή Περιοχή	Σύνολο Ελλάδας	% Διασυν. περιοχής
Παραγόμενα Αστικά Απόβλητα	94.000	219.000	390.000	537.390	1.240.390	5.415.700	100%
Διάθεση σε ΧΥΤΑ	83.000	185.064	321.000	423.160	1.012.224	4.414.248	81,6%
Αποτέφρωση	0	0	0		0	0	0,0%
Ανακύκλωση	10.000	32.786	67.000	130.120	239.906	956.709	19,3%
Ανάκτηση ενέργειας	661	1.150	2.000	1.680	5.491	45.146	0,4%

Πίνακας 6-4: Ρυθμός αύξησης των παραγόμενων ΑΣΑ στην Ελλάδα (2017-2019)

Ελλάδα	2015	2016	2017	2018	2019	Συντελεστής Αύξησης 2017-2019
Παραγόμενα Αστικά Απόβλητα (τόνοι)	5.277.209	5.367.072	5.415.620	5.523.809	5.613.179	1,036

Πίνακας 6-5: Παραγόμενων ΑΣΑ στην διασυνοριακή περιοχή (2019)

Τόνοι ΑΣΑ	ΒΟΡΕΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	ΚΡΗΤΗ	ΚΥΠΡΟΣ	Διασυνοριακή Περιοχή	% Διασυν. περιοχής
Παραγόμενα Αστικά Απόβλητα (εκτίμηση για τις Ελλ. Περιφέρειες)	97.429	226.989	404.227	566.190	1.294.835	100%
Διάθεση σε ΧΥΤΑ	106.349	174.694	371.373	379.390	1.031.806	79,69%

Επομένως, από τα ανωτέρω συμπεραίνουμε ότι σημαντική βελτίωση καταγράφεται στη διασυνοριακή περιοχή στον τομέα επεξεργασίας λυμάτων, αλλά η κατάσταση δεν είναι καθόλου ευχάριστη στην κυκλική οικονομία. Εκτός από τον σημαντικό κατά κεφαλή όγκο παραγόμενων απορριμμάτων, οι δύο χώρες επίσης παρουσιάζουν πολύ χαμηλές επιδόσεις στο ποσοστό των απορριμμάτων που εκτρέπονται από την ταφή, κυρίως λόγω έλλειψης τρόπων βιώσιμης επεξεργασίας των οργανικών απορριμμάτων.

6.8.4.3 Ενέργεια

Τόσο η Ελλάδα όσο και η Κύπρος έχουν υψηλή εξάρτηση από ορυκτά καύσιμα, με αποτέλεσμα τις υψηλές εκπομπές αερίων του θερμοκηπίου, ενώ δεν έχουν αξιοποιήσει πλήρως τις δυνατότητες των Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας (ΑΠΕ) και ιδίως τις πηγές αιολικής και ηλιακής ενέργειας για την Ελλάδα και ηλιακής για την Κύπρο.

Οι δεσμεύσεις που έχουν τεθεί στην Ευρωπαϊκή Πράσινη Συμφωνία αντανακλώνται στα Εθνικά Σχέδια για την Ενέργεια και το Κλίμα (ΕΣΕΚ) των δύο χωρών, για την περαιτέρω μείωση των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου, την αύξηση του μεριδίου των ΑΠΕ στην κατανάλωση ενέργειας και τη βελτίωση της ενεργειακής απόδοσης.

Ο συνδυασμός ΑΠΕ που καλύπτει την ακαθάριστη εσωτερική κατανάλωση ενέργειας διαφέρει μεταξύ των δύο κρατών μελών. Τα βιοκαύσιμα και τα ανανεώσιμα απόβλητα είναι η μεγαλύτερη πηγή στην Ελλάδα, ενώ στην Κύπρο η μεγαλύτερη ανανεώσιμη πηγή είναι η ηλιακή ενέργεια. Όσον αφορά όμως τα βιοκαύσιμα στη Ελλάδα, αυτά έχουν μικρή αξιοποίηση στην περιοχή ανάλυσης, καθότι το δυναμικό ενέργειας της βιομάζας είναι μόνο 0,01 GWh/km² στα νησιά του Βόρειου και Νοτίου Αιγαίου. Το χαμηλό ενεργειακό δυναμικό σε αυτές τις περιοχές οφείλεται, μεταξύ άλλων, στα χαμηλότερα επίπεδα γεωργικής παραγωγής καθώς και στις μεγαλύτερες εκτάσεις προστατευόμενων περιοχών. Η γεωργική παραγωγή μιας περιοχής καθορίζει το δυναμικό της βιοενέργειας. Η υδροηλεκτρική ενέργεια αποτελεί το 12% των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας στην Ελλάδα και το 0% στην Κύπρο. Η αιολική ενέργεια είναι το 16% των συνολικών ανανεώσιμων πηγών ενέργειας στην Ελλάδα και το 11% στην Κύπρο και η ηλιακή ενέργεια είναι το 21% των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας στην Ελλάδα και το 51% στην Κύπρο. Η γεωθερμική ενέργεια είναι αμελητέα ή μηδενική και στα δύο κράτη μέλη. Η ενέργεια θερμότητας περιβάλλοντος (αντλία θερμότητας) είναι 10% των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας στην Ελλάδα και 0% στην Κύπρο.

Αναφορικά με το κτιριακό απόθεμα, και στις δύο χώρες είναι κατασκευασμένο με μηδενικό ή πολύ χαμηλό επίπεδο θερμικής προστασίας, με αποτέλεσμα να αποτελεί πηγή χαμηλής ενεργειακής απόδοσης.

Ο τομέας της εξοικονόμησης ενέργειας αποτελεί βασικό άξονα πολιτικής για την ενέργεια και το κλίμα μέχρι το 2030. Με τη νέα δέσμη μέτρων «Καθαρή ενέργεια για όλους», γίνεται αναθεώρηση σειράς Ευρωπαϊκών Οδηγιών που σχετίζονται με την ενεργειακή απόδοση, έτσι ώστε να ευθυγραμμιστούν με το γενικό πλαίσιο για την Ενέργεια και το Κλίμα και να επιτευχθεί ο νέος Ευρωπαϊκός στόχος για το 2030. Οι φυσικοί πόροι της περιοχής, το δυναμικό της σε ανανεώσιμες πηγές ενέργειας και η γεωγραφική της θέση θα μπορούσαν να δημιουργήσουν επενδυτικές ευκαιρίες για την κινητοποίηση της πλεονάζουσας παραγωγικής της ικανότητας.

6.9 ΑΝΘΡΩΠΙΝΗ ΥΓΕΙΑ

Η «υγεία» είναι ο μόνος δείκτης ως προς τον οποίο η διασυνοριακή περιοχή αποδίδει καλύτερα από τον μέσο όρο της ΕΕ και αυτή η θετική βαθμολογία ισχύει στην Κύπρο και στο Βόρειο Αιγαίο (αν και το Νότιο Αιγαίο και η Κρήτη είναι και οι δύο ελαφρώς χαμηλότερα από τον μέσο όρο της ΕΕ σε αυτόν τον δείκτη). Οι περιοχές της Ελλάδας κατατάσσονται, για τους δείκτες ευημερίας για την υγεία και την ασφάλεια στον ΟΟΣΑ, ανάμεσα στις κορυφαίες, αλλά είναι από τις χαμηλότερες όσον αφορά τις θέσεις εργασίας και την ικανοποίηση από τη ζωή.

Το προσδόκιμο ζωής κατά τη γέννηση δείχνει ότι ο μη σταθμισμένος μέσος όρος για τη θαλάσσια περιοχή Ελλάδας-Κύπρου είναι 82 χρόνια, πάνω από τον μέσο όρο της ΕΕ των 81 ετών. Οι αντίστοιχες τιμές όσον αφορά στον εν λόγω δείκτη για τις περιοχές της διασυνοριακής περιοχής ανέρχονται σε: 82,7 και 82,3 έτη για το Βόρειο και το Νότιο Αιγαίο, αντίστοιχα, 82,1 έτη για την Κρήτη και, τέλος, 82,3 έτη για την Κύπρο.

Με την εμφάνιση της πανδημίας του Covid-19, οι ανάγκες ιατρικής περίθαλψης που δεν καλύπτονται εξακολουθούν να αποτελούν πρόκληση στη διασυνοριακή περιοχή. Η ενίσχυση της ανθεκτικότητας του συστήματος υγείας των δύο χωρών καθώς και η εξασφάλιση και η βελτίωση των συνθηκών εργασίας του ιατρικού και νοσηλευτικού προσωπικού αποτελούν ανάγκες οι οποίες θα πρέπει να ικανοποιηθούν.

Όσον αφορά τις υποδομές δημόσιας υγείας, στις 3 ελληνικές Περιφέρειες της περιοχής μελέτης, η Κρήτη κατέχει την 7^η θέση στη χώρα σε σχέση με τον αριθμό των νοσοκομειακών κρεβατιών ανά κάτοικο, μια θέση που επιδεινώθηκε με την πάροδο του χρόνου.

Ομοίως, όσον αφορά τις υποδομές δημόσιας υγείας, το Βόρειο Αιγαίο κατέχει την 8^η θέση στη χώρα σε σχέση με τον αριθμό των νοσοκομειακών κρεβατιών ανά κάτοικο, δείκτης που επιδεινώθηκε την τελευταία δεκαετία.

Τέλος, το Νότιο Αιγαίο κατέχει τη 10^η θέση στη χώρα σε σχέση με τον αριθμό των νοσοκομειακών κρεβατιών ανά κάτοικο, μετά από μείωση κατά τη διάρκεια της περιόδου κρίσης.

6.10 ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑ

Η διασυνοριακή περιοχή διακρίνεται για τον φυσικό πλούτο, την ομορφιά του τοπίου και το πλήθος και την αξία των μνημείων της. Η διασυνοριακή περιοχή έχει 8¹⁰ μνημεία/σύνολα μνημείων αναγνωρισμένα ως μνημεία της Παγκόσμιας Κληρονομιάς (UNESCO-World Heritage List). Να σημειώσουμε ότι εκκρεμεί η εγγραφή της Κνωσού (Κρήτη) στα μνημεία της Ευρωπαϊκής Κληρονομιάς, ενώ πολλά μνημεία της περιοχής έχουν διακριθεί με το βραβείο της EUROPA NOSTRA. Η σημασία των φυσικών τόπων και της πολιτιστικής κληρονομιάς επιβάλλει την προστασία και την ανάδειξή τους, επιπροσθέτως του γεγονότος ότι αποτελούν βασική εισροή στην διαμόρφωση του τουριστικού προϊόντος της περιοχής.

Εκατοντάδες άλλα μνημεία, αρχαιολογικοί χώροι, ανασκαφές και μουσεία, διάσπαρτα στον χώρο της επιλέξιμης περιοχής, υπενθυμίζουν τις οικονομικές, πολιτιστικές και κοινωνικές σχέσεις με τους λαούς της Ανατολικής Μεσογείου και της Ευρώπης και αποτελούν τα στοιχεία που μαγνητίζουν τους επισκέπτες και τους φιλότεχνους, δίνουν στίγμα στο τουριστικό προϊόν και συμβάλλουν στην ταυτοδότηση (branding) του τόπου. Οι παραδοσιακοί οικισμοί και τα ιστορικά κέντρα πόλεων αποτελούν επίσης βασικά στοιχεία της παραδοσιακής αρχιτεκτονικής και πολιτιστικής κληρονομιάς. Στην επιλέξιμη περιοχή, αναφορικά με τις υποδομές σύγχρονου πολιτισμού, υπάρχει σημαντικός αριθμός από θεματικά μουσεία που εστιάζουν στην ιδιαίτερη παράδοση κάθε νησιού. Επιπλέον, σε μικρότερο αριθμό υπάρχουν δημόσιες και ιδιωτικές υποδομές που υποστηρίζουν μεγάλα γεγονότα σύγχρονου πολιτισμού (χορός, θέατρο, ζωγραφική, γλυπτική κ.λπ).

Ιδιαίτερα, όσον αφορά την Κύπρο, χαρακτηρίζεται από την ύπαρξη πλούσιου πολιτιστικού περιβάλλοντος με μνημεία παγκόσμιας ακτινοβολίας, αρχαιολογικούς χώρους και μουσεία. Στα μνημεία που έχουν ανακηρυχθεί από την UNESCO ως μνημεία παγκόσμιας πολιτιστικής κληρονομιάς συμπεριλαμβάνονται, μεταξύ άλλων, οι αρχαιότητες της Πάφου, η νεολιθική Χοιροκοιτία και οι δέκα Βυζαντινές εκκλησίες του Τρόδου. Οι παραδοσιακοί οικισμοί και τα ιστορικά κέντρα πόλεων αποτελούν επίσης βασικά στοιχεία της παραδοσιακής αρχιτεκτονικής και πολιτιστικής κληρονομιάς. Οποιαδήποτε οικιστική ή άλλη ανάπτυξη σε οποιοδήποτε σημείο της Δημοκρατίας της Κύπρου, ελέγχεται κατ' αρχήν από το τμήμα πολεοδομίας, για το αν γειτνιάζει ή καθ' οιονδήποτε τρόπο εμπλέκεται με περιοχή αρχαιολογικού ενδιαφέροντος. Στην περίπτωση που υπάρχει παρόμοια εμπλοκή, ειδοποιείται το αρμόδιο τμήμα προκειμένου να εκφράσει τις απόψεις του.

¹⁰ α) Ελλάδα: Μεσαιωνική πόλη της Ρόδου (1988), Δήλος (1990), Νέα Μονή Χίου (1990), Πυθαγόρειον και Ηραϊόν Σάμου (1992), Ιστορικό Κέντρο (Χώρα) της Πάμμου με τη Μονή του Αγίου Ιωάννου του Θεολόγου και το Σπήλαιο της Αποκάλυψης (1999), β) Κύπρος: Πάφος (Νέα Πάφος και Παλαίταφος) - (1980), Τοιχογραφημένοι ναοί στην περιοχή του όρους Τρόδος - (1985, 2001) και Χοιροκοιτία- (1998)

6.11 ΥΛΙΚΑ ΠΕΡΙΟΥΣΙΑΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

Στην διασυνοριακή περιοχή, η ιδιωτική και δημόσια περιουσία προστατεύονται μέσω ενός συμπαγούς πλέγματος νομικών ρυθμίσεων. Ευθυγραμμισμένο με τα νομικά συστήματα των άλλων ευρωπαϊκών χωρών, το δίκαιο της Ελλάδας και της Κύπρου περιλαμβάνει ρητές αρχές και λεπτομερείς πρόνοιες για την προστασία της περιουσίας και την εννοιολογική οριοθέτηση σχετικά με το τι συνιστά περιουσιακό αγαθό.

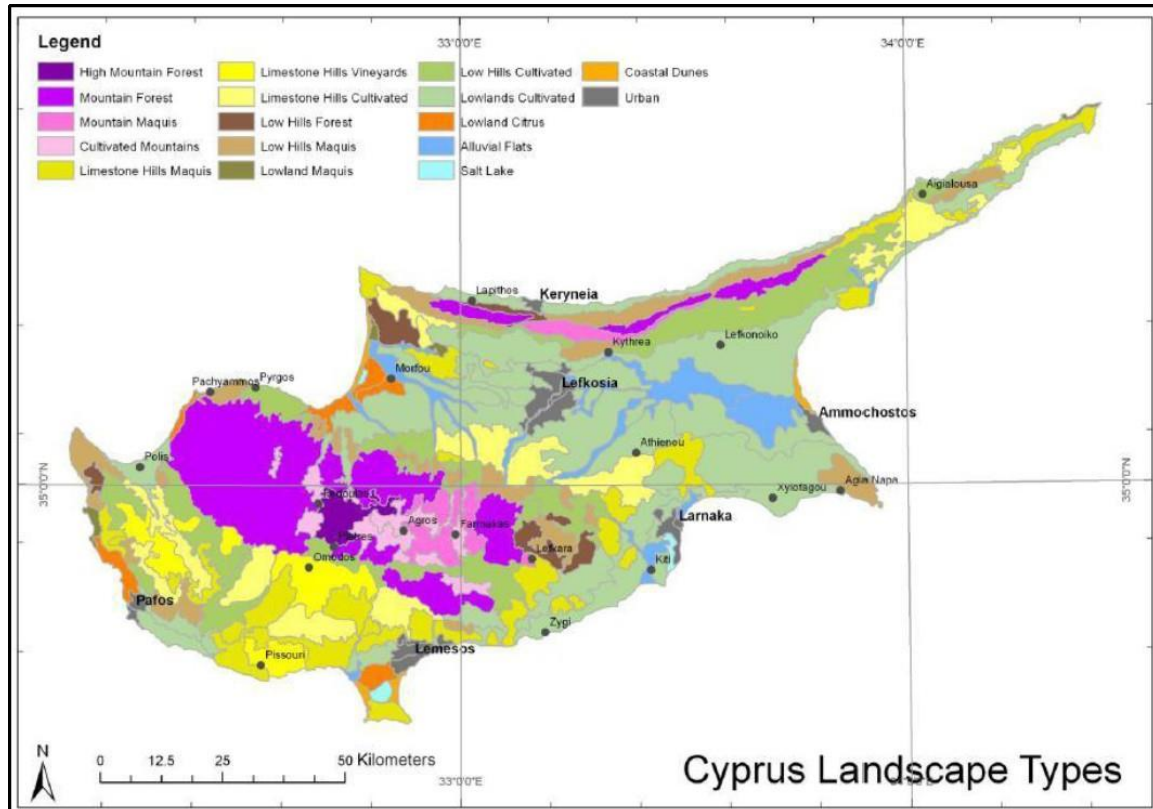
6.12 ΤΟΠΙΟ

Η καταγραφή, ανάλυση και αξιολόγηση ενός τοπίου αποτελεί το πρώτο βήμα για την προστασία του, όπως αυτή προκύπτει από την αναγνώριση της οικολογικής, κοινωνικοοικονομικής και αισθητικής αξίας του.

Η Ελλάδα ήταν μια τις χώρες που υπέγραψαν την Ευρωπαϊκή Σύμβαση για το Τοπίο στη Φλωρεντία της Ιταλίας στις 19 Ιουλίου 2000. Η σύμβαση της Φλωρεντίας έχει ως στόχο να προάγει την προστασία, διαχείριση και το σχεδιασμό του τοπίου. Η καινοτομία της βρίσκεται στο γεγονός ότι, βασιζόμενη πάντα σε οικολογικές και πολιτισμικές αρχές, το πεδίο εφαρμογής της είναι όχι μόνο τα αξιόλογα φυσικά τοπία, αλλά και τα αστικά, περιαστικά και αγροτικά, είτε είναι ηπειρωτικά είτε θαλασσινά ή παραθαλάσσια. Υπογραμμίζει αφενός, ότι πολλές αγροτικές και περιαστικές περιοχές, οι οποίες υφίστανται ριζικές αλλαγές, πρέπει να τύχουν μεγαλύτερης προσοχής από τις αρμόδιες αρχές και αφετέρου, ότι ο ρόλος των πολιτών στη λήψη αποφάσεων για τα τοπία «τους», θα πρέπει να είναι ενεργός.

Επιπλέον, η πανευρωπαϊκή στρατηγική για την προστασία της βιοποικιλότητας και της ποικιλομορφίας των ευρωπαϊκών τοπίων (Pan European Biodiversity and Landscape Strategy - PEBLS) που εγκρίθηκε στην τρίτη υπουργική διάσκεψη στη Σόφια το 1995, έχει ως επιμέρους στόχο την επίτευξη, στο μέτρο του δυνατού, της συμβατότητας ανάμεσα στις ανθρώπινες δραστηριότητες και τη διατήρηση των οικοσυστημάτων, ενδιαιτημάτων, ειδών και τοπίων, εξασκώντας πχ παραδοσιακές γεωργικές πρακτικές, δασοκομικές πρακτικές κ.α.. Το 1995 εκδόθηκε από τους Bernd von Droste, Harald Plachter και Mechtild Rfssler, ο οδηγός της UNESCO με τον τίτλο «Πολιτισμικά Τοπία Παγκόσμιας Αξίας» και αναγνωρίστηκαν 3 κατηγορίες πολιτισμικών τοπίων: Σαφώς καθορισμένα τοπία, Συστηματοποιημένα εξελισσόμενα τοπία (Κατάλοιπα ή απολιθωμένα τοπία-λείψανα και διαρκή -ζωντανά - ενεργά τοπία) και Συσχετιζόμενα πολιτισμικά τοπία.

Όσον αφορά την Κύπρο, ο νησιωτικός χαρακτήρας, το ποικίλο κλίμα, η γεωλογία και η τοπογραφία, μαζί με τη μακρά ιστορία των ανθρώπινων δραστηριοτήτων που χρονολογείται από το 8200 π.Χ., έχουν διαμορφώσει ένα ποικιλόμορφο τοπίο. Τόσο το Τμήμα Δασών όσο και το Τμήμα Πολεοδομίας και Οικήσεως έπαιξαν σημαντικό ρόλο στη διαχείριση και τη διαμόρφωση του τοπίου στο νησί (νόμος προστατευόμενων τοπίων). Η Κύπρος έχει ήδη επικυρώσει με σχετικό νόμο την Ευρωπαϊκή Σύμβαση για το Τοπίο που τέθηκε σε ισχύ την 1^η Οκτωβρίου 2006 για την προώθηση της προστασίας, διαχείρισης και σχεδιασμού του τοπίου. Το Τμήμα Πολεοδομίας και Οικήσεως εκπροσωπεί την Κύπρο στη Σύμβαση αυτή και προωθεί την εφαρμογή της. Για τον σκοπό αυτό, το Τμήμα Πολεοδομίας και Οικήσεως έχει ετοιμάσει, σε συνεργασία με το Πανεπιστήμιο Reading του Ηνωμένου Βασιλείου και τον κυπριακό μη κυβερνητικό οργανισμό «Ίδρυμα Λάονα», τον πρώτο χάρτη αξιολόγησης του χαρακτήρα των τοπίων της Κύπρου (Warnock, Griffiths & Vogiatzakis, 2008). Από την ανάλυση, έχουν προκύψει 17 τύποι τοπίου που χαρακτηρίζουν ολόκληρη την Κύπρο, με εξαίρεση τα μεγάλα αστικά συγκροτήματα.

Εικόνα 6-4: Τύποι χαρακτήρα του τοπίου (Warnock et al., 2008) της Κύπρου

6.13 ΠΙΘΑΝΗ ΕΞΕΛΙΞΗ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΩΝ ΠΑΡΑΜΕΤΡΩΝ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΜΗ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ

Αξιολογώντας αφενός τη σημερινή εικόνα του περιβάλλοντος στη διασυνοριακή περιοχή, τόσο σε ό,τι αφορά την κατάσταση των περιβαλλοντικών μέσων όσο και τις ασκούμενες πιέσεις και αφετέρου τον προγραμματισμό της ανάπτυξης, συνάγονται τα ακόλουθα συμπεράσματα.

Η κατάσταση στην πλειοψηφία των περιβαλλοντικών συνιστωσών της διασυνοριακής περιοχής είναι ενθαρρυντική. Η φέρουσα ικανότητα δεν έχει εξαντληθεί και οι κύριοι φυσικοί παράγοντες διαμόρφωσης του περιβάλλοντος συντελούν στη διατήρηση της χλωρίδας, της πανίδας, της βιοποικιλότητας, των νερών και άλλων σημαντικών περιβαλλοντικών μέσων σε ικανοποιητικό επίπεδο. Η τάση αυτή δεν φαίνεται να διακυβεύεται στο ορατό μέλλον.

1. Πέραν των ευνοϊκών φυσικών συνθηκών, σημαντικό – ίσως το μεγαλύτερο – μέρος της ενθαρρυντικής κατάστασης του περιβάλλοντος οφείλεται στα ενεργητικά μέτρα προστασίας του, τα περισσότερα εκ των οποίων υλοποιήθηκαν στο πλαίσιο προηγούμενων προγραμματικών περιόδων. Παράλληλα, οι εξελίξεις του περιβαλλοντικού δικαίου μαζί με την ενίσχυση της περιβαλλοντικής ευαισθητοποίησης έχουν συμβάλει στην ανακατεύθυνση των παραγωγικών και αναπτυξιακών δραστηριοτήτων προς περιβαλλοντικά συμβατότερες κατευθύνσεις.
2. Παρά την ενθαρρυντική γενική εικόνα του περιβάλλοντος, ορισμένοι τομείς υστερούν, με χαρακτηριστικότερους αυτούς:
 - της απομείωσης εισροών από άλλες παραγωγικές διαδικασίες, στο περιβάλλον και τη βιοποικιλότητα,

- της προστασίας των υδατικών αποδεκτών και
- της εξοικονόμησης ενέργειας.

Οι υστερήσεις στους παραπάνω τομείς σχετίζονται με την ανεπάρκεια των πόρων που διατέθηκαν για την υλοποίηση έργων και στην έλλειψη ευαισθητοποίησης προς τις σχετικές περιβαλλοντικές κατευθύνσεις μέχρι σήμερα.

3. Πέραν των παραπάνω, ένα άλλο μέρος των προβλημάτων που εντοπίζονται, προέρχεται περισσότερο από θεσμικές αδυναμίες σε σύνθετα θέματα. Ειδικότερα, εντοπίζονται υστερήσεις στον έλεγχο της επέκτασης των – έστω και ήπιων – ανθρωπογενών επεμβάσεων σε «άβατες» φυσικές εκτάσεις και στη συγκράτηση των τάσεων υπερεκμετάλλευσης ορισμένων φυσικών πόρων.

Παράλληλα, από τη λεπτομερή ανάλυση του σημερινού περιβάλλοντος, διαπιστώνονται και τοπικού χαρακτήρα πιέσεις, οι οποίες σε ορισμένες περιπτώσεις είναι αρκετά έντονες, με χαρακτηριστικότερο παράδειγμα τον τραυματισμό του τοπίου και της βλάστησης. Η εθνική και ευρωπαϊκή τάση διαρκούς περιβαλλοντικής βελτίωσης, η οποία μεταξύ άλλων αποτυπώνεται και σε διαρκώς λεπτομερέστερες και αυστηρότερες νομικές ρυθμίσεις, αναμένεται να εκτονώσει σε κάποιο βαθμό τις πιέσεις αυτές.

Η οργάνωση της χωρικής ανάπτυξης χαρακτηρίζεται από αυξημένο βαθμό περιβαλλοντικής συνειδητοποίησης και δεν αναμένεται να δημιουργήσει σοβαρές νέες πιέσεις στο ορατό μέλλον.

Από τα ανωτέρω συμπεραίνουμε ότι η μη εφαρμογή του προτεινόμενου Προγράμματος θα οδηγήσει σε συνθήκες μη αειφορικής ανάπτυξης της διασυνοριακής περιοχής, με συνακόλουθες επιπτώσεις τόσο στο φυσικό περιβάλλον (προστατευόμενες περιοχές, τοπίο κ.λπ.) όσο και στο ανθρωπογενές και οικονομικό περιβάλλον.

6.14 ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΠΟΥ ΕΝΔΕΧΕΤΑΙ ΝΑ ΕΠΗΡΕΑΣΤΟΥΝ ΣΗΜΑΝΤΙΚΑ

Οι περιβαλλοντικές παράμετροι που ενδέχεται να επηρεαστούν σημαντικά από την εφαρμογή του προτεινόμενου Προγράμματος είναι:

- η βιοποικιλότητα, η χλωρίδα και η πανίδα
- το έδαφος
- τα ύδατα
- η ατμόσφαιρα και
- οι κλιματικούς παράγοντες.

Οι παράμετροι αυτές θα επηρεαστούν **θετικά** από την εφαρμογή των προνοιών του Προγράμματος, διότι:

- Η προστασία του φυσικού περιβάλλοντος και της βιοποικιλότητας, λαμβάνοντας υπόψη και τη θαλάσσια διάσταση της περιοχής, αποτελούν βασικές προτεραιότητες της Εθνικής Στρατηγικής και των δύο χωρών, ενώ είναι άμεσα ευθυγραμμισμένη με την περιβαλλοντική πολιτική της Ε.Ε. Δράσεις για την αποκατάσταση φυσικών περιοχών και την επαναφορά συνιστωσών βιοποικιλότητας, η οποία βρίσκεται υπό απειλή, θα συμβάλουν στη μείωση τόσο της εδαφικής διάβρωσης όσο και του αποτυπώματος άνθρακα. Ο αυξανόμενος ρυθμός απώλειας ειδών κατά τον 20° και 21° αιώνα καθώς και η υποβάθμιση των οικοσυστημάτων επιβάλλουν τη λήψη μέτρων και δράσεων για την αντιμετώπιση των αιτιών που οδηγούν σε απώλεια βιοποικιλότητας

(τόσο η Κύπρος, όσο και η Κρήτη είναι ευάλωτες στις βιολογικές εισβολές ξενικών ειδών). Δράσεις συνεργασίας και διαμόρφωσης ή ανταλλαγής καλών πρακτικών θα πρέπει να υλοποιηθούν σε θέματα προστασίας και διατήρησης του θαλάσσιου περιβάλλοντος και της βιοποικιλότητας. Ιδιαίτερο βάρος δύναται να δοθεί στην ενίσχυση της ευαισθητοποίησης και συμμετοχής της κοινωνίας στα εν λόγω ζητήματα, μέσω της εφαρμογής σχεδίων ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης του κοινού για τη διάδοση καλών πρακτικών, προστασίας της βιοποικιλότητας. Επίσης, η προστασία των δασών, πέρα από τη θωράκιση της πλούσιας βιοποικιλότητας μπορεί να οδηγήσει σε μεγαλύτερη αποθήκευση και δέσμευση του διοξειδίου του άνθρακα. Το κλίμα που επικρατεί στις Περιφέρειες Κρήτης, Ν. Αιγαίου και Κύπρου είναι κατάλληλο για την υλοποίηση δράσεων που θα συμβάλουν στην ανασυγκρότηση τοπικών περιοχών του διασυννοριακού τμήματος, όπως π.χ. η καλλιέργεια φυτών με χαμηλό ενεργειακό αποτύπωμα. Επιπλέον, δράσεις συνεργασίας για τον περιορισμό της ρύπανσης στον αέρα, το νερό και το χώμα, της ηχορύπανσης και της φωτορύπανσης προβλέπεται να ικανοποιήσουν κοινές ανάγκες της περιοχής, ιδιαίτερα στο αστικό περιβάλλον. Ο στόχος αποτελεί ομπρέλα για όλες τις δράσεις που αφορούν το περιβάλλον.

- Ο τομέας της ενέργειας συνιστά βασικό άξονα πολιτικής για την ενέργεια και το κλίμα έως το 2030 και για τις δύο χώρες. Το κτιριακό απόθεμα της Κύπρου αλλά και της Ελλάδας, είναι κατασκευασμένο με μηδενικό ή πολύ χαμηλό επίπεδο θερμικής προστασίας, με αποτέλεσμα να αποτελεί πηγή χαμηλής ενεργειακής απόδοσης. Η Εθνική Στρατηγική για την ενέργεια και το κλίμα και των δύο κρατών περιλαμβάνει στόχους για τη μείωση των εκπομπών αερίου του θερμοκηπίου καθώς και την εξοικονόμηση ενέργειας και τη βελτίωση της ενεργειακής απόδοσης. Δράσεις συνεργασίας για την εφαρμογή πρωτοποριακών μεθόδων ενεργειακής αναβάθμισης κτιρίων (π.χ. κτιρίων πολιτιστικής κληρονομιάς), μέσω ανταλλαγής εμπειριών και γνώσεων, θα συμβάλουν στη βελτίωση της ενεργειακής απόδοσης των επιλέξιμων κτιρίων. Και οι δύο χώρες έχουν υψηλή εξάρτηση από ορυκτά καύσιμα, με αποτέλεσμα τις υψηλές εκπομπές αερίων του θερμοκηπίου, ενώ δεν έχουν αξιοποιήσει πλήρως τις δυνατότητες των Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας (ΑΠΕ) και ιδίως τις πηγές αιολικής και ηλιακής ενέργειας η Ελλάδα και ηλιακής ενέργειας η Κύπρος.
- Η διασυννοριακή περιοχή διαθέτει πληθώρα φυσικών πόρων, το δε δυναμικό της σε ανανεώσιμες πηγές ενέργειας (αιολική, ηλιακή, κυματική) είναι πολύ υψηλό, εντούτοις παραμένει σε μεγάλο βαθμό ανεκμετάλλευτο. Δράσεις αξιοποίησης νέων τεχνολογιών και ΑΠΕ στον πρωτογενή τομέα καθώς και προώθησης ήπιων καλλιεργητικών πρακτικών θα συμβάλουν στην ικανοποίηση στόχων για τη μείωση των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου. Η νησιωτικότητα της περιοχής παρέμβασης καθώς και η θέση της στη λεκάνη της Μεσογείου την καθιστούν εκτεθειμένη και κατ' επέκταση, ευεπίφορη σε φυσικές καταστροφές. Η έκταση δε των εξωγενών απειλών (ακραία καιρικά φαινόμενα, δασικές πυρκαγιές, πλημμύρες, ανομβρία) είναι αντιστρόφως ανάλογη της ικανότητας αντίδρασης της περιοχής.
- Λόγω των κλυδωνισμών που υφίστανται τα οικοσυστήματα καθώς και του μη αναστρέψιμου, πιθανόν, χαρακτήρα αυτών, καθίσταται αναγκαίο να αναπτυχθούν συνεργασίες, με σκοπό την υλοποίηση μέτρων πρόληψης-ετοιμότητας και εκστρατειών ευαισθητοποίησης του κοινωνικού συνόλου αναφορικά με τη διαχείριση του κινδύνου καταστροφών, την προστασία από τις πλημμύρες, την ανάπτυξη συστημάτων έγκαιρης προειδοποίησης των μονάδων πολιτικής προστασίας. Δεδομένου και του σημαντικού αριθμού περιοχών Natura 2000 καθώς και άλλων θεσμοθετημένων περιοχών προστασίας, μεγάλη πρόκληση συνιστά η αποτελεσματική

προστασία του φυσικού πλούτου της περιοχής καθώς και η αποκατάσταση φυσικών περιοχών με έμφαση στην αύξηση της φυτοκάλυψης με ιθαγενή είδη και την επαναφορά συνιστωστών βιοποικιλότητας που βρίσκεται υπό απειλή ή έχει εξαφανισθεί τοπικά.

- Η ευαισθητοποίηση, η επιμόρφωση και η εκπαίδευση της κοινωνίας, μέσω της ανάδειξης των στόχων της προστασίας και της διατήρησης του φυσικού τοπίου και των παραδοσιακών πρακτικών, θα συμβάλει στην πρόληψη των συνεπειών της κλιματικής αλλαγής και την περιβαλλοντική βιωσιμότητα.

6.15 ΥΦΙΣΤΑΜΕΝΑ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ

Στην ενότητα αυτή παρουσιάζονται οι πιέσεις των ανθρωπογενών δραστηριοτήτων της διασυνοριακής περιοχής προς το περιβάλλον. Το κοινό χαρακτηριστικό αυτών των πιέσεων είναι ότι συντελούν στην επιδείνωση περισσότερων της μίας περιβαλλοντικών συνιστωσών και για τον λόγο αυτό καλούνται διατροπικές πιέσεις.

Και οι δύο χώρες υστερούν στον τομέα της ανακύκλωσης/ανάκτησης και της επαναχρησιμοποίησης, ενώ βασίζονται σε μεγάλο βαθμό στην υγειονομική ταφή των στερεών αποβλήτων. Πρόκληση για τις δυο χώρες της περιοχής παρέμβασης παραμένει και η βιώσιμη διαχείριση των φυσικών πόρων και των απορριμμάτων στο πλαίσιο της μετάβασης σε ένα υπόδειγμα κυκλικής οικονομίας. Ενόψει των στόχων ανακύκλωσης που εγκρίθηκαν πρόσφατα για τα αστικά απόβλητα για μετά το 2020 (55% έως το 2025, 60% έως το 2030 και 65% έως το 2035), η Ελλάδα θα πρέπει να καταβάλει περισσότερη προσπάθεια για τον περιορισμό της υγειονομικής ταφής και την εδραίωση της ανακύκλωσης, εφόσον εξακολουθεί να καταγράφει 80%, έναντι 24% κατά μέσο όρο στην ΕΕ και πολύ χαμηλά ποσοστά στις προτιμητέες μεθόδους ανακύκλωσης, κομποστοποίησης, ενεργειακής ανάκτησης και καύσης. Η χώρα βρίσκεται στη 3^η χαμηλότερη θέση στην ΕΕ ως προς την ανακύκλωση υλικών, με μόνο 19% να ανακυκλώνεται (μέσος όρος ΕΕ 46%). Η Κύπρος, επίσης, καταγράφει υψηλά ποσοστά διαχείρισης αποβλήτων με εδαφική διάθεση (82%) και αντιστοίχως χαμηλή ανακύκλωση (16%), στη 2^η χειρότερη θέση της ΕΕ.

Μεγαλύτερες ποσότητες απορριμμάτων παράγονται στις πιο αστικοποιημένες και πυκνοκατοικημένες περιοχές. Παρόμοιες τάσεις εντοπίζονται σε όλη την ευρωπαϊκή επικράτεια. Είναι χαρακτηριστικό το μικρό μερίδιο παραγωγής αποβλήτων των νησιωτικών περιοχών, παρά τις σημαντικές εισροές τουριστών, που συνήθως αυξάνουν την παραγωγή αποβλήτων σε σχέση με τους μόνιμους κατοίκους. Αυτό εξηγείται από την απουσία βιομηχανιών υψηλής έντασης πόρων στα νησιά σε σύγκριση με την ηπειρωτική χώρα, ιδίως σε αραιοκατοικημένα νησιά.

Αναφορικά με τη διαχείριση του νερού, πολλοί δήμοι της ελληνικής περιοχής, εξακολουθούν να μην διαθέτουν σύστημα διαχείρισης των λυμάτων και/ή αξιόπιστης παροχής πόσιμου νερού. Η Κύπρος χαρακτηρίζεται από υπεράντληση υπόγειων υδάτων και λειψυδρία, ενώ σημαντική ποσότητα λυμάτων εξακολουθεί να απορρίπτεται χωρίς συλλογή ή επεξεργασία.

Στο πλαίσιο της Γαλάζιας Οικονομίας, τις τελευταίες δεκαετίες ξεκίνησαν και πλέον εντείνονται οι προσπάθειες για αυτονόμηση της ύδρευσης των άνωδρων νησιών, μέσω της αφαλάτωσης του θαλάσσιου νερού και περιορισμό της εξάρτησής τους από τις ενεργοβόρες μετακινήσεις των υδροφόρων πλοίων. Τα νησιά της Ελλάδας στα οποία υπάρχουν εγκαταστάσεις αφαλάτωσης είναι το Καστελλόριζο, η Πάτμος, οι Αρκεοί, η Λέρος, η Αμοργός (Αιγιάλη), η Δονούσα, η Ψέριμος, η Τέλενδο, η Νίσυρος, η Σύρος, η Σχοινούσα, η Ηρακλεία, η Μύκονος, η Πάρος, η Τήνος και η Σαντορίνη. Στην Κύπρο λειτουργούν μονάδες αφαλάτωσης στη Δεκέλεια, στη Λεμεσό (Επισκοπή, Βασιλικό), στη Λάρνακα και την Πάφο.

Εν κατακλείδι:

Στη διασυνοριακή περιοχή, χρειάζεται να προσδιοριστούν επενδυτικές ανάγκες προτεραιότητας, για την ορθολογική διαχείριση των αποβλήτων και για τη βιώσιμη διαχείριση των υδάτων, με σκοπό την επίτευξη συμμόρφωσης με τους ευρωπαϊκούς στόχους. Η απαίτηση για την προστασία του περιβάλλοντος και ιδιαίτερα των πόρων του, οι οποίοι αποτελούν βασικούς παράγοντες για τη διαβίωση και την ανάπτυξη, εξακολουθεί να αποτελεί μια μεγάλη πρόκληση για τη διασυνοριακή περιοχή. Η συνεργασία για την προώθηση μέτρων προς τη διευκόλυνση της μετάβασης σε μια κυκλική οικονομία, θα συμβάλει μεταξύ άλλων στη βελτίωση της περιβαλλοντικής αειφορίας των νησιών της περιοχής.

7 ΕΚΤΙΜΗΣΗ, ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΚΑΙ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΩΝ ΕΠΙΠΤΩΣΕΩΝ ΣΤΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ

Μέχρι το σημείο αυτό, η μελέτη έχει αναλύσει τις τρεις βασικές συνιστώσες που οριοθετούν το υπόστρωμα, τη βάση του αντικειμένου της:

- Στα κεφάλαια «3. ΣΚΟΠΙΜΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΣΤΟΧΟΙ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ» και «4. ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ» παρουσιάστηκε αναλυτικά η στρατηγική, η στοχοθεσία και ο προγραμματισμός των παρεμβάσεων που σχεδιάζονται στο πλαίσιο του Προγράμματος Συνεργασίας "Ελλάδα-Κύπρος 2021-2027"
- Στο κεφάλαιο «6. ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΤΗΣ ΥΦΙΣΤΑΜΕΝΗΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ ΤΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ», αποτυπώθηκε η κατάσταση του περιβάλλοντος της διασυνοριακής περιοχής, επί του οποίου πρόκειται να υλοποιηθούν τα έργα του Προγράμματος Συνεργασίας "Ελλάδα-Κύπρος 2021-2027".

Στις επόμενες ενότητες, οι πληροφορίες που παρουσιάστηκαν μέχρι το σημείο αυτό, συντίθενται μέσω μιας λεπτομερούς μεθοδολογικής προσέγγισης, ώστε να διαγνωσθούν οι ενδεχόμενες επιπτώσεις του Προγράμματος Συνεργασίας "Ελλάδα-Κύπρος 2021-2027" στο περιβάλλον (βλέπε Παράρτημα Ι).

Συγκεκριμένα, στην αμέσως επόμενη ενότητα παρουσιάζεται συνοπτικά η μεθοδολογία εκτίμησης των επιπτώσεων, ενώ στις ενότητες που την ακολουθούν παρουσιάζονται τα αποτελέσματα της εκτίμησης και η τεκμηρίωσή τους.

7.1 ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΕΚΤΙΜΗΣΗΣ ΤΩΝ ΕΠΙΠΤΩΣΕΩΝ

Η ομάδα μελέτης προσανατολίστηκε στη σύνθεση μιας μεθοδολογικής προσέγγισης που να χαρακτηρίζεται από το μέγιστο βαθμό αναλυτικότητας που επιτρέπει το στρατηγικό επίπεδο, ώστε να εντοπισθεί κάθε πιθανό ζήτημα μείζονος περιβαλλοντικής σημασίας, ακόμη και αν για ορισμένα ζητήματα η προσέγγιση αυτή ενδέχεται να καταλήγει σε υπερβολικά λεπτομερή ανάλυση. Στη βάση αυτού του σκεπτικού, συντέθηκε μια μεθοδολογία τριών σταδίων. Συνοπτικά:

- Στο πρώτο στάδιο προσδιορίζεται η πιθανότητα να επηρεαστεί κάποια περιβαλλοντική παράμετρος ή δείκτης από μια ή περισσότερες δράσεις του Προγράμματος. Τα δεδομένα που συνεκτιμώνται για τον προσδιορισμό αυτό είναι αφ' ενός τα χαρακτηριστικά των στόχων και των αξόνων του προγράμματος και αφ' ετέρου οι ιδιότητες του περιβάλλοντος της διασυνοριακής περιοχής.
- Στο δεύτερο στάδιο, για τις μεταβολές που εκτιμήθηκαν ως πιθανές, εκτιμώνται τα χαρακτηριστικά των αλλαγών π.χ. η θετική ή αρνητική κατεύθυνση της αλλαγής, η μονιμότητα ή ο περιορισμένος χρόνος παραμονής της κ.ά.
- Στο τρίτο στάδιο, με βάση τα χαρακτηριστικά των επιπτώσεων, και σε συνδυασμό με την ευαισθησία του περιβάλλοντος ως προς τη συγκεκριμένη μεταβολή, αξιολογείται η αναγκαιότητα λήψης μέτρων είτε προς την κατεύθυνση αντιμετώπισης των αρνητικών επιπτώσεων, είτε προς μεγιστοποίηση του περιβαλλοντικού οφέλους από τις θετικές επιπτώσεις.

Η μεθοδολογική προσέγγιση για το κάθε ένα εκ των τριών σταδίων παρουσιάζεται στις ακόλουθες ενότητες.

7.1.1 Μεθοδολογία του σταδίου προσδιορισμού των επιπτώσεων

Στο στάδιο αυτό αποσκοπείται να εντοπισθούν οι περιβαλλοντικές παράμετροι που ενδέχεται να επηρεαστούν από κάποιο έργο ή δράση του Προγράμματος Συνεργασίας "Ελλάδα-Κύπρος 2021-2027", μαζί με τις αιτίες της επίδρασης.

Για τις ανάγκες του σταδίου αυτού, η **μέθοδος διάγνωσης** συντέθηκε ως μια υβριδική προσέγγιση των μεθόδων που προτείνονται στα σημαντικά συγγράμματα του σχετικού επιστημονικού πεδίου.

Όπως αναφέρθηκε, στις κρίσιμες ερωτήσεις υποβάλλονται οι στόχοι πολιτικής του προγράμματος. Αυτό το **επίπεδο ομαδοποίησης** επελέγη ώστε να εξασφαλισθεί ισορροπία μεταξύ σφαιρικότητας και αναλυτικότητας στην εκτίμηση. Πράγματι, μια εκτίμηση σε επίπεδο μεμονωμένης δράσης ή έργου, παρότι θα εξασφάλιζε επαρκές επίπεδο αναλυτικότητας, θα υστερούσε σημαντικά σε ικανότητα διάγνωσης των συνεργιστικών και αθροιστικών επιπτώσεων, αλλά και των επιπτώσεων στρατηγικού επιπέδου, δηλαδή των τάσεων και των δευτερογενών μεταβολών που θα επέφεραν τα οργανωμένα σύνολα των έργων. Από την άλλη πλευρά, η εκτίμηση σε επίπεδο είτε ολόκληρου του προγράμματος είτε γενικών στόχων, θα κάλυπτε το ζήτημα της διάγνωσης των στρατηγικής φύσης μεταβολών άλλα ενδεχομένως θα υπέφερε από μειωμένη αναλυτικότητα.

Το **εργαλείο** που δημιουργήθηκε για την εφαρμογή της μεθόδου των κρίσιμων ερωτήσεων είναι ένας πίνακας τριαντα-τεσσάρων κρίσιμων ερωτήσεων, σε δεκατέσσερα θεματικά πεδία. Η μορφή και το περιεχόμενο αυτού του πίνακα κρίσιμων ερωτήσεων, φαίνεται κατά την πρώτη εφαρμογή του.

Επομένως, στο στάδιο του προσδιορισμού των επιπτώσεων, επιχειρείται μια διαλογή με κριτήρια στρατηγικού επιπέδου, ώστε το επόμενο στάδιο να εστιάζει μόνο σε ουσιαστικές μεταβολές, που αναμένονται σε επίπεδο διασυνοριακής περιοχής ή περιοχής με σημαντική έκταση. Με τον τρόπο αυτό, στο στάδιο του χαρακτηρισμού, περνούν μόνο οι περιβαλλοντικοί παράγοντες που είναι πιθανόν να επηρεαστούν, μαζί με τις αιτίες που τους επηρεάζουν.

7.1.2 Μεθοδολογία του σταδίου χαρακτηρισμού των επιπτώσεων

Για τις επιπτώσεις που εισέρχονται στο στάδιο αυτό, προσδιορίζονται οκτώ ιδιότητες, οι εξής:

- η κατεύθυνση της επίπτωσης, δηλαδή εάν πρόκειται για θετική ή αρνητική μεταβολή,
- η έκταση της επίπτωσης, δηλαδή η εκτιμώμενη γεωγραφική της εξάπλωση,
- η ένταση της επίπτωσης με όρους τάξης μεγέθους, δηλαδή εάν πρόκειται για μικρής, μέσης ή μεγάλης έντασης μεταβολή,
- ο μηχανισμός εμφάνισης, δηλαδή εάν πρόκειται για πρωτογενή ή δευτερογενή επίπτωση,
- ο χρονικός ορίζοντας της μεταβολής, δηλαδή εάν πρόκειται για βραχυ-, μεσο- ή μακροπρόθεσμη αλλαγή,
- η συσσώρευση ή/και η συνέργεια που η υπό χαρακτηρισμό μεταβολή μπορεί να παρουσιάσει είτε με άλλες επιπτώσεις του προγράμματος είτε με άλλα περιβαλλοντικά προβλήματα της περιοχής,
- η δυνατότητα πρόληψης και
- η δυνατότητα εκ των υστέρων αντιμετώπισης.

Ο προσδιορισμός των ιδιοτήτων αυτών για κάθε επίπτωση πραγματοποιείται λαμβάνοντας υπόψη αφενός την κατάσταση της επηρεαζόμενης περιβαλλοντικής συνιστώσας στην διασυνοριακή περιοχή και

αφετέρου τους αιτιακούς παράγοντες που προκαλούν την επίπτωση, βάσει των σχετικών χαρακτηριστικών του Προγράμματος.

Αφού ολοκληρωθεί ο προσδιορισμός των συνολικά οκτώ χαρακτηριστικών για κάθε μεταβολή που εκτιμήθηκε ως πιθανή, δημιουργείται ένας συνοπτικός, αλλά ιδιαίτερα χρήσιμος, πίνακας των επιπτώσεων. Εκεί, μπορούν εύκολα να διαχωριστούν οι θετικές επιδράσεις από τις αρνητικές περιβαλλοντικές επιπτώσεις. Οι τελευταίες, καθώς και οι θετικές επιδράσεις που έχουν περιθώρια περαιτέρω βελτίωσης, οδηγούνται στο τρίτο στάδιο, ώστε να αξιολογηθεί η αναγκαιότητα και η δυνατότητα λήψης μέτρων.

7.1.3 Μεθοδολογία του σταδίου αξιολόγησης των επιπτώσεων

Ο σκοπός του σταδίου αυτού είναι να αξιολογήσει τα χαρακτηριστικά κάθε επίπτωσης ώστε αφ' ενός να διαπιστωθεί εάν η ένταση, η έκταση, η δυνατότητα πρόληψης, η αντιστάθμιση ή μη από άλλες επιπτώσεις και οι άλλες ιδιότητες της επίπτωσης επιτρέπουν τη λήψη μέτρων και αφετέρου, σε καταφατική περίπτωση, να εντοπισθεί το είδος των μέτρων που προσφέρεται περισσότερο για την πρόληψη ή την αντιμετώπιση των ενδεχόμενων αρνητικών συνεπειών.

Το βασικό κριτήριο αξιολόγησης της αναγκαιότητας ή μη για λήψη μέτρων στο παρόν επίπεδο εκπόνησης του προγράμματος εκπορεύεται τόσο από την Οδηγία 2001/42/ΕΚ και την ΚΥΑ με α.π. ΥΠΕΧΩΔΕ/ΕΥΠΕ/107017/28.8.2006 όσο και από τη φύση και τη διαδοχή των σταδίων σχεδιασμού. Το κριτήριο αυτό είναι:

«Θα πρέπει να ληφθούν ενεργητικά μέτρα στο τρέχον, πρώιμο επίπεδο σχεδιασμού, ή η επίπτωση μπορεί να αντιμετωπισθεί αποτελεσματικά σε επόμενα ωριμότερα στάδια σχεδιασμού;»

Για την ομαλή και αξιόπιστη **εφαρμογή του κριτηρίου** που διατυπώθηκε πιο πάνω, εξετάζονται μια σειρά από ιδιότητες της περιβαλλοντικής μεταβολής:

1. Η μεταβολή προέρχεται από ένα ή από περισσότερα έργα/δράσεις; Αν οι αιτίες εντοπίζονται σε ένα μόνο έργο, το γεγονός αυτό είναι ένας καλός δείκτης για την παραπομπή της αντιμετώπισης στη διαδικασία ΕΠΟ του συγκεκριμένου έργου. Αντίθετα, εάν η μεταβολή προέρχεται από συνδυασμό έργων και δράσεων, τότε στο τρέχον στάδιο απαιτούνται ενέργειες συντονισμού και μέτρα για τη συνολική αντιμετώπιση της επίπτωσης.
2. Η χωρική εξάπλωση της μεταβολής περιορίζεται στην περιοχή επίδρασης ενός ή περισσότερων έργων; Αν η απάντηση είναι καταφατική, η αντιμετώπιση στη διαδικασία ΕΠΟ είναι μάλλον προσφορότερη. Αν όμως η εξάπλωση της μεταβολής είναι ευρύτερη της περιοχής επίδρασης των έργων ή δράσεων το τρέχον, στρατηγικό επίπεδο είναι το προσφορότερο για την αντιμετώπιση.

7.2 ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΕΠΙΠΤΩΣΕΩΝ

Ο προσδιορισμός των επιπτώσεων στοχεύει στον εντοπισμό των πιθανών μεταβολών στις παραμέτρους του περιβάλλοντος και αποτελεί το πρώτο από τα τρία στάδια που συνθέτουν την εκτίμηση των επιπτώσεων. Στις επόμενες ενότητες η μεθοδολογία αυτή εφαρμόζεται σε κάθε μία από τις Προτεραιότητες του Προγράμματος Συνεργασίας "Ελλάδα-Κύπρος 2021-2027".

7.2.1 Προσδιορισμός των επιπτώσεων από την Προτεραιότητα 1

Ακολούθως παρουσιάζονται τα χαρακτηριστικά του υποσυνόλου του προγράμματος που εισάγεται στη διαδικασία εκτίμησης.

Επιγραμματικά, υπενθυμίζεται ότι οι **κατηγορίες δράσεων** της Προτεραιότητας 1 είναι:

Οι **κατηγορίες δράσεων** της Προτεραιότητας 1 είναι:

α) Προώθηση ενεργειακής απόδοσης και μείωσης εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου

- Καινοτόμες δράσεις για την προώθηση ενεργειακής αναβάθμισης και αποδοτικότερης χρήσης ενέργειας των κτηρίων (ειδικά των ενεργοβόρων) — πιλοτικές εφαρμογές αποδοτικής διαχείρισης της ενέργειας, λόγω χρήσης εξειδικευμένου εξοπλισμού (π.χ. παραγωγή οξυγόνου σε νοσηλευτικά ιδρύματα κ.α.). *Αναμενόμενη Συμβολή: Μείωση εκπεμπόμενων ρύπων διοξειδίου του άνθρακα, προώθηση της ενεργειακής αποδοτικότητας & αυτονομίας*
- Πιλοτικές δράσεις ενίσχυσης ενεργειακών κοινοτήτων - *Αναμενόμενη Συμβολή: Μείωση εκπεμπόμενων ρύπων διοξειδίου του άνθρακα, προώθηση των ιδεών βιωσιμότητας και αειφορίας*
- Πιλοτικές δράσεις για την αξιοποίηση νέων τεχνολογιών και ΑΠΕ στον πρωτογενή τομέα και τη μεταποίηση γεωργικών προϊόντων, προώθηση ήπιων καλλιεργητικών πρακτικών (μείωση λιπασμάτων, φαρμάκων κλπ) - *Αναμενόμενη Συμβολή: Μείωση της εξάρτησης από ορυκτά καύσιμα και μείωση εκπομπών κυρίως μεθανίου και αμμωνίας*

β) Προώθηση της προσαρμογής στην κλιματική αλλαγή και της πρόληψης του κινδύνου καταστροφών, και της ανθεκτικότητας, λαμβάνοντας υπόψη προσεγγίσεις που βασίζονται στο οικοσύστημα

- Ανάπτυξη λύσεων που βασίζονται στη φύση (nature-based solutions) για την προστασία των οικοσυστημάτων (Δασικών, Γεωργικών, Υγροτοπικών, Παράκτιων και Θαλάσσιων) από κινδύνους λόγω της κλιματικής αλλαγής - *Αναμενόμενη Συμβολή: Μετριασμός και προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή, αυξημένη ανθεκτικότητα σε φυσικές καταστροφές*
- Δράσεις πρόληψης κινδύνων και προστασίας από καταστροφές (πχ πλημμύρες, πυρκαγιές, ερημοποίηση, διάβρωση ακτών) - *Αναμενόμενη Συμβολή: Αύξηση του συντονισμού και της συνεργασίας των ενδιαφερομένων μερών για την από κοινού διαχείριση και πρόληψη των καταστροφών (φυσικών και ανθρωπογενών)*

γ) Ενίσχυση της προστασίας και της διατήρησης της φύσης, της βιοποικιλότητας και των πράσινων υποδομών, μεταξύ άλλων σε αστικές περιοχές, και τη μείωση όλων των μορφών ρύπανσης

- Μέτρα και δράσεις προστασίας του φυσικού περιβάλλοντος και της βιοποικιλότητας από ξενικά χωροκατακτητικά είδη - *Αναμενόμενη Συμβολή: Προστασία φυσικού περιβάλλοντος, πρόληψη κινδύνων φυσικών καταστροφών*
- Δράσεις συλλογής και παροχής δεδομένων του θαλάσσιου χώρου μέσω πλατφόρμας WEBGIS για παροχή δεδομένων σε ένα ευρύ φάσμα ομάδων χρηστών, ενημέρωση των πολιτών και βελτίωση της προσβασιμότητάς τους σε πληροφορία και γνώση – *Αναμενόμενη Συμβολή: προστασία και αειφόρος χρήση του θαλάσσιου περιβάλλοντος & οικοσυστήματος*
- Δράσεις προστασίας, αποκατάστασης και ανάδειξης ειδών, οικοτόπων και προστατευόμενων περιοχών / αστικού πρασίνου - *Αναμενόμενη Συμβολή: Προστασία φυσικού περιβάλλοντος, διατήρηση βιοποικιλότητας*

- Δράσεις για την απομείωση εισροών από άλλες παραγωγικές διαδικασίες, στο περιβάλλον και τη βιοποικιλότητα- **Αναμενόμενη Συμβολή:** Προστασία φυσικού περιβάλλοντος

Κατόπιν της ανασκόπησης αυτής, ο προσδιορισμός των πιθανών περιβαλλοντικών επιπτώσεων από την Προτεραιότητα 1 διεξάγεται στον ακόλουθο πίνακα.

Πίνακας 7-1: Προσδιορισμός των πιθανών επιπτώσεων από την Προτεραιότητα 1

Εξεταζόμενη Προτεραιότητα: Προτεραιότητα 1			
Η αιτιολόγηση των απαντήσεων κωδικοποιείται ως εξής:			
OXI-A: Δεν αναμένονται ουσιαστικές μεταβολές. Η εξεταζόμενη Προτεραιότητα και οι παρεμβάσεις που περιλαμβάνει δεν έχουν τη δυνατότητα να μεταβάλλουν ουσιαστικά τη συγκεκριμένη περιβαλλοντική παράμετρο.			
OXI-B: Η περιβαλλοντική παράμετρος προστατεύεται με αυστηρό πάγιο ρυθμιστικό πλαίσιο. Συνεπώς, η αυτονόητη συμμόρφωση του προγράμματος με το πλαίσιο αυτό θα αποτρέψει ενδεχόμενες μεταβολές.			
OXI-Γ: Δεν αναμένονται μεταβολές στρατηγικού επιπέδου. Ενδεχόμενες επιπτώσεις θα είναι τοπικού χαρακτήρα και χωρίς διαθεματική έκταση, με δυνατότητα πλήρους αντιμετώπισης σε μεταγενέστερα στάδια περιβαλλοντικής αδειοδότησης του κάθε έργου της παρέμβασης.			
NAI+: Είναι πιθανή μεταβολή προς τη θετική κατεύθυνση.			
NAI-: Είναι πιθανή μεταβολή προς την αρνητική κατεύθυνση.			
α/α	Ερώτηση	Απάντηση	Αιτιολόγηση
1.	Η υλοποίηση του Προγράμματος πρόκειται να μεταβάλει τη βιοποικιλότητα , επηρεάζοντας με ουσιαστικό τρόπο:		
1.1	<ul style="list-style-type: none"> τη συνολική έκταση περιοχών που ανήκουν στο Εθνικό Σύστημα Προστατευόμενων Περιοχών; 	OXI	A
1.2	<ul style="list-style-type: none"> την ανάσχεση της απώλειας της θαλάσσιας και χερσαίας βιοποικιλότητας; 	NAI	+
1.3	<ul style="list-style-type: none"> την αποκατάσταση των υπηρεσιών οικοσυστημάτων; 	NAI	+
2.	Η υλοποίηση του Προγράμματος πρόκειται να μεταβάλει τον πληθυσμό , επηρεάζοντας με ουσιαστικό τρόπο:		
2.1	<ul style="list-style-type: none"> παράγοντες που επηρεάζουν τα κοινωνικοοικονομικά χαρακτηριστικά της περιοχής (απασχόληση, εισόδημα, παραγωγικές δραστηριότητες); 	NAI	+
2.2	<ul style="list-style-type: none"> παράγοντες που επηρεάζουν τα δημογραφικά χαρακτηριστικά της περιοχής; 	OXI	A
3.	Η υλοποίηση του Προγράμματος πρόκειται να μεταβάλει την υγεία των ανθρώπων , επηρεάζοντας με ουσιαστικό τρόπο:		
3.1	<ul style="list-style-type: none"> την έκθεση τμημάτων του πληθυσμού σε κίνδυνο; 	NAI	+
3.2	<ul style="list-style-type: none"> την ποιότητα ζωής μέσω της διαφοροποίησης της έκθεσης σε ρυπαντικά φορτία (ατμόσφαιρα, νερά, έδαφος); 	NAI	+
4.	Η υλοποίηση του Προγράμματος πρόκειται να μεταβάλει την πανίδα , επηρεάζοντας με ουσιαστικό τρόπο:		
4.1	<ul style="list-style-type: none"> τον αριθμό, τον πληθυσμό ή του βιοτόπους σημαντικών ειδών με μόνιμη παρουσία; 	OXI	B
4.2	<ul style="list-style-type: none"> τον αριθμό, τον πληθυσμό ή του βιοτόπους σημαντικών ειδών με μη μόνιμη παρουσία (μεταναστευτικά είδη κ.λπ.); 	OXI	B
4.3	<ul style="list-style-type: none"> το συνολικό αριθμό των ειδών; 	OXI	B
5.	Η υλοποίηση του Προγράμματος πρόκειται να μεταβάλει την χλωρίδα , επηρεάζοντας με ουσιαστικό τρόπο:		
5.1	<ul style="list-style-type: none"> τον αριθμό ή την εξάπλωση των απειλούμενων ειδών; 	OXI	B
5.2	<ul style="list-style-type: none"> τον αριθμό ή την εξάπλωση των ενδημικών ειδών; 	OXI	B
5.3	<ul style="list-style-type: none"> το συνολικό αριθμό ειδών χλωρίδας; 	OXI	B

6.	Η υλοποίηση του Προγράμματος πρόκειται να μεταβάλει το έδαφος , επηρεάζοντας με ουσιαστικό τρόπο:		
6.1	<ul style="list-style-type: none"> την ποιοτική σύσταση του εδάφους μέσω ρύθμισης των επιπέδων ρύπανσης από στερεά και υγρά απόβλητα; 	ΝΑΙ	+
6.2	<ul style="list-style-type: none"> την ανάσχεση της απώλειας εδαφικών πόρων από απερίμωση - διάβρωση; 	ΝΑΙ	+
7.	Η υλοποίηση του Προγράμματος πρόκειται να μεταβάλει τα ύδατα , επηρεάζοντας με ουσιαστικό τρόπο:		
7.1	<ul style="list-style-type: none"> την διαθεσιμότητα γλυκού νερού στις νησιωτικές περιοχές; 	ΝΑΙ	+
7.2	<ul style="list-style-type: none"> την ποιότητα των επιφανειακών και υπόγειων υδάτων, λόγω των επιπέδων ρύπανσης των επιφανειακών και υπόγειων υδάτων; 	ΝΑΙ	+
7.3	<ul style="list-style-type: none"> την οικολογική κατάσταση των επιφανειακών υδατικών σωμάτων; 	ΝΑΙ	+
8.	Η υλοποίηση του Προγράμματος πρόκειται να μεταβάλει την ποιότητα του αέρα , επηρεάζοντας με ουσιαστικό τρόπο:		
8.1	<ul style="list-style-type: none"> τα επίπεδα ατμοσφαιρικών ρύπων στο υφιστάμενο ατμοσφαιρικό περιβάλλον (PM, O₃, SO₂, NO₂ κ.λπ.); 	ΝΑΙ	+
8.2	<ul style="list-style-type: none"> τη συνολική κατανάλωση ενέργειας ; 	ΝΑΙ	+
8.3	<ul style="list-style-type: none"> το ποσοστό συνεισφοράς στην παραγωγή ενέργειας από ΑΠΕ; 	ΝΑΙ	+
9.	Η υλοποίηση του Προγράμματος πρόκειται να μεταβάλει τους κλιματικούς παράγοντες , επηρεάζοντας με ουσιαστικό τρόπο:		
9.1	<ul style="list-style-type: none"> το σύνολο των εκπεμπόμενων αερίων του θερμοκηπίου; 	ΝΑΙ	+
9.2	<ul style="list-style-type: none"> την κλιματική αλλαγή και τη διαχείριση κινδύνων (πλημμύρες, διαθεσιμότητα νερού κ.α.); 	ΝΑΙ	+
10.	Η υλοποίηση του Προγράμματος πρόκειται να μεταβάλει τα υλικά περιουσιακά στοιχεία , επηρεάζοντας με ουσιαστικό τρόπο:		
10.1	<ul style="list-style-type: none"> το ιδιοκτησιακό καθεστώς ακίνητης περιουσίας; 	ΟΧΙ	A
10.2	<ul style="list-style-type: none"> την υφιστάμενη αξία ιδιωτικών ή δημόσιων περιουσιών; 	ΟΧΙ	A
11.	Η υλοποίηση του Προγράμματος πρόκειται να μεταβάλει τη πολιτιστική κληρονομιά , επηρεάζοντας με ουσιαστικό τρόπο:		
11.1	<ul style="list-style-type: none"> τα μνημεία της πολιτιστικής κληρονομιάς; 	ΟΧΙ	A
11.2	<ul style="list-style-type: none"> τον σύγχρονο πολιτισμό και τις πολιτιστικές εκδηλώσεις υψηλής ποιότητας; 	ΟΧΙ	A
12.	Η υλοποίηση του Προγράμματος πρόκειται να μεταβάλει το τοπίο , επηρεάζοντας με ουσιαστικό τρόπο:		
12.1	<ul style="list-style-type: none"> την αντιληπτικότητα περιοχών με φυσικό κάλλος; 	ΝΑΙ	+
12.2	<ul style="list-style-type: none"> την αντιληπτικότητα περιοχών με αξιόλογο ανθρωπογενές τοπίο; 	ΝΑΙ	+
13.	Η υλοποίηση του Προγράμματος έχει τη δυνατότητα να προκαλέσει μεταβολές στις διατροφικές πιέσεις προς το περιβάλλον, επηρεάζοντας με ουσιαστικό τρόπο		
13.1	<ul style="list-style-type: none"> την διαχείριση των στερεών και υγρών αποβλήτων; 	ΟΧΙ	A
13.2	<ul style="list-style-type: none"> την επαναχρησιμοποίηση των αποβλήτων; 	ΟΧΙ	A
13.3	<ul style="list-style-type: none"> την εξασφάλιση ενέργειας από τις πρακτικές διαχείρισης των αποβλήτων; 	ΟΧΙ	A
13.4	<ul style="list-style-type: none"> την αποδοτικότητα των πόρων; 	ΝΑΙ	+
14.	Η υλοποίηση του Προγράμματος πρόκειται να συνοδεύεται από επιπτώσεις εκτός της περιοχής συνεργασίας όπως:		
14.1	<ul style="list-style-type: none"> διασυνοριακές επιπτώσεις σε άλλες χώρες της Μεσογείου; 	ΟΧΙ	A

Συνοψίζοντας, οι αναμενόμενες περιβαλλοντικές μεταβολές από την υλοποίηση της Προτεραιότητας 1 του Προγράμματος Συνεργασίας "Ελλάδα-Κύπρος 2021-2027" λαμβάνοντας υπόψη την αναμενόμενη συμβολή του Προγράμματος, είναι οι ακόλουθες:

- ✓ **βιοποικιλότητα**, επηρεάζοντας με ουσιαστικό τρόπο:
 - την ανάσχεση της απώλειας της θαλάσσιας και χερσαίας βιοποικιλότητας

- την αποκατάσταση των υπηρεσιών οικοσυστημάτων
- ✓ **πληθυσμό**, επηρεάζοντας με ουσιαστικό τρόπο:
- παράγοντες που επηρεάζουν τα κοινωνικοοικονομικά χαρακτηριστικά της περιοχής (απασχόληση, εισόδημα, παραγωγικές δραστηριότητες)
- ✓ **ανθρώπινη υγεία**, επηρεάζοντας με ουσιαστικό τρόπο:
- την έκθεση τμημάτων του πληθυσμού σε κίνδυνο
- την ποιότητα ζωής μέσω της διαφοροποίησης της έκθεσης σε ρυπαντικά φορτία (ατμόσφαιρα, νερά, έδαφος)
- ✓ **έδαφος**, επηρεάζοντας με ουσιαστικό τρόπο:
- την ποιοτική σύσταση του εδάφους μέσω ρύθμισης των επιπέδων ρύπανσης από στερεά και υγρά απόβλητα
- την ανάσχεση της απώλειας εδαφικών πόρων από απερίμωση - διάβρωση
- ✓ **τα ύδατα**, επηρεάζοντας με ουσιαστικό τρόπο:
- την διαθεσιμότητα γλυκού νερού στις νησιωτικές περιοχές
- την ποιότητα των επιφανειακών και υπόγειων υδάτων, λόγω των επιπέδων ρύπανσης των επιφανειακών και υπόγειων υδάτων
- την οικολογική κατάσταση των επιφανειακών υδατικών σωμάτων
- ✓ **ποιότητα του αέρα**, επηρεάζοντας με ουσιαστικό τρόπο:
- τα επίπεδα ατμοσφαιρικών ρύπων στο υφιστάμενο ατμοσφαιρικό περιβάλλον (PM, O₃, SO₂, NO₂ κ.λπ.)
- τη συνολική κατανάλωση ενέργειας
- το ποσοστό συνεισφοράς στην παραγωγή ενέργειας από ΑΠΕ
- ✓ **κλιματικοί παράγοντες**, επηρεάζοντας με ουσιαστικό τρόπο:
- το σύνολο των εκπεμπόμενων αερίων του θερμοκηπίου
- την κλιματική αλλαγή και τη διαχείριση κινδύνων (πλημμύρες, διαθεσιμότητα νερού κ.α.)
- ✓ **τοπίο**, επηρεάζοντας με ουσιαστικό τρόπο:
- την αντιληπτικότητα περιοχών με φυσικό κάλλος
- την αντιληπτικότητα περιοχών με αξιόλογο ανθρωπογενές τοπίο
- ✓ **διατροφικές πιέσεις προς το περιβάλλον**, επηρεάζοντας με ουσιαστικό τρόπο:
- την αποδοτικότητα των πόρων.

7.2.2 Προσδιορισμός των επιπτώσεων από την Προτεραιότητα 2

Ακολούθως παρουσιάζονται τα χαρακτηριστικά του υποσυνόλου του προγράμματος που εισάγεται στη διαδικασία εκτίμησης

Επιγραμματικά, υπενθυμίζεται ότι οι **κατηγορίες δράσεων** της Προτεραιότητας 2 είναι:

Οι **κατηγορίες δράσεων** της Προτεραιότητας 2 είναι: *Ενίσχυση του ρόλου του πολιτισμού και του βιώσιμου τουρισμού στην οικονομική ανάπτυξη, την κοινωνική ένταξη και την κοινωνική καινοτομία*

- Δράσεις προώθησης ποικίλων και καινοτόμων μορφών εναλλακτικού τουρισμού (αγροτουρισμός, οικοτουρισμός, υποθαλάσσιος και ενάλιος τουρισμός, τουρισμός ευεξίας κ.α) και τουριστικής αξιοποίησης υπαρχουσών τοποθεσιών/υποδομών (παραδοσιακά ναυπηγία, παλαιές εγκαταλελειμμένες εγκαταστάσεις παραδοσιακών μεθόδων παραγωγής κ.α.) *Αναμενόμενη Συμβολή: Ενίσχυση αειφορίας στον τουρισμό, δημιουργία νέων ροών χρήματος και ανάδειξη γαλάζιας πολιτιστικής κληρονομιάς*
- Δράσεις εξασφάλισης προσβασιμότητας για όλες τις ομάδες πληθυσμού, ιδιαίτερα τις πλέον ευάλωτες (άτομα τρίτης ηλικίας και ΑμεΑ), στους χώρους και υποδομές τουριστικού και πολιτιστικού ενδιαφέροντος - *Αναμενόμενη Συμβολή: Εξασφάλιση ίσης μεταχείρισης, κοινωνικής ένταξης και προσαρμογή επιχειρήσεων στον αειφόρο τουρισμό.*
- Συνέργειες και συμπληρωματικές δράσεις για την αξιοποίηση καινοτόμων τεχνολογιών για την ανάδειξη περιοχών τουριστικού & περιβαλλοντικού ενδιαφέροντος και την περιήγηση σε αυτές (π.χ. περιοχές φυσικού κάλλους, μεσογειακές διαδρομές, παραδοσιακοί οικισμοί, γεωμνημεία, γεωπάρκα, ναυάγια, υποθαλάσσια αξιοθέατα, ενυδρεία, κλπ.) (π.χ μέσω μεθοδολογίας BIM - Building Information Modelling) - *Αναμενόμενη Συμβολή: Ενίσχυση του ρόλου του πολιτισμού στην οικονομική ανάπτυξη, αειφορία του τουρισμού.*
- Συνέργειες και συμπληρωματικές δράσεις για την αναβίωση, αναπαράσταση και διάδοση της άυλης πολιτιστικής κληρονομιάς και των πολιτιστικών τεκμηρίων (π.χ. λαϊκή παράδοση, ελληνική μυθολογία, πολιτιστικά γεγονότα, έθιμα, καλλιτεχνικές εκδηλώσεις, δρώμενα, δραστηριότητες κλπ), καθώς και του σύγχρονου πολιτισμού (παραστατικές/ εικαστικές τέχνες κλπ) - *Αναμενόμενη Συμβολή: Ενίσχυση του ρόλου του πολιτισμού στην οικονομική ανάπτυξη, αειφορία του τουρισμού.*

Κατόπιν της ανασκόπησης αυτής, ο προσδιορισμός των πιθανών περιβαλλοντικών επιπτώσεων από την Προτεραιότητα 2 διεξάγεται στον ακόλουθο πίνακα.

Πίνακας 7-2: Προσδιορισμός των πιθανών επιπτώσεων από την Προτεραιότητα 2

Εξεταζόμενη Προτεραιότητα: Προτεραιότητα 2			
Η αιτιολόγηση των απαντήσεων κωδικοποιείται ως εξής:			
OXI-A: Δεν αναμένονται ουσιαστικές μεταβολές. Η εξεταζόμενη Προτεραιότητα και οι παρεμβάσεις που περιλαμβάνει δεν έχουν τη δυνατότητα να μεταβάλλουν ουσιαστικά τη συγκεκριμένη περιβαλλοντική παράμετρο.			
OXI-B: Η περιβαλλοντική παράμετρος προστατεύεται με αυστηρό πάγιο ρυθμιστικό πλαίσιο. Συνεπώς, η αυτονόητη συμμόρφωση του προγράμματος με το πλαίσιο αυτό θα αποτρέψει ενδεχόμενες μεταβολές.			
OXI-Γ: Δεν αναμένονται μεταβολές στρατηγικού επιπέδου. Ενδεχόμενες επιπτώσεις θα είναι τοπικού χαρακτήρα και χωρίς διαθεματική έκταση, με δυνατότητα πλήρους αντιμετώπισης σε μεταγενέστερα στάδια περιβαλλοντικής αδειοδότησης του κάθε έργου της παρέμβασης.			
NAI+: Είναι πιθανή μεταβολή προς τη θετική κατεύθυνση.			
NAI-: Είναι πιθανή μεταβολή προς την αρνητική κατεύθυνση.			
α/α	Ερώτηση	Απάντηση	Αιτιολόγηση

1.	Η υλοποίηση του Προγράμματος πρόκειται να μεταβάλει τη βιοποικιλότητα , επηρεάζοντας με ουσιαστικό τρόπο:		
1.1	<ul style="list-style-type: none"> τη συνολική έκταση περιοχών που ανήκουν στο Εθνικό Σύστημα Προστατευόμενων Περιοχών; 	OXI	A
1.2	<ul style="list-style-type: none"> την ανάσχεση της απώλειας της θαλάσσιας και χερσαίας βιοποικιλότητας; 	OXI	A
1.3	<ul style="list-style-type: none"> την αποκατάσταση των υπηρεσιών οικοσυστημάτων; 	OXI	A
2.	Η υλοποίηση του Προγράμματος πρόκειται να μεταβάλει τον πληθυσμό , επηρεάζοντας με ουσιαστικό τρόπο:		
2.1	<ul style="list-style-type: none"> παράγοντες που επηρεάζουν τα κοινωνικοοικονομικά χαρακτηριστικά της περιοχής (απασχόληση, εισόδημα, παραγωγικές δραστηριότητες); 	ΝΑΙ	+
2.2	<ul style="list-style-type: none"> παράγοντες που επηρεάζουν τα δημογραφικά χαρακτηριστικά της περιοχής; 	OXI	A
3.	Η υλοποίηση του Προγράμματος πρόκειται να μεταβάλει την υγεία των ανθρώπων , επηρεάζοντας με ουσιαστικό τρόπο:		
3.1	<ul style="list-style-type: none"> την έκθεση τμημάτων του πληθυσμού σε κίνδυνο; 	OXI	A
3.2	<ul style="list-style-type: none"> την ποιότητα ζωής μέσω της διαφοροποίησης της έκθεσης σε ρυπαντικά φορτία (ατμόσφαιρα, νερά, έδαφος); 	OXI	A
4.	Η υλοποίηση του Προγράμματος πρόκειται να μεταβάλει την πανίδα , επηρεάζοντας με ουσιαστικό τρόπο:		
4.1	<ul style="list-style-type: none"> τον αριθμό, τον πληθυσμό ή του βιοτόπους σημαντικών ειδών με μόνιμη παρουσία; 	OXI	B
4.2	<ul style="list-style-type: none"> τον αριθμό, τον πληθυσμό ή του βιοτόπους σημαντικών ειδών με μη μόνιμη παρουσία (μεταναστευτικά είδη κ.λπ.); 	OXI	B
4.3	<ul style="list-style-type: none"> το συνολικό αριθμό των ειδών; 	OXI	B
5.	Η υλοποίηση του Προγράμματος πρόκειται να μεταβάλει την χλωρίδα , επηρεάζοντας με ουσιαστικό τρόπο:		
5.1	<ul style="list-style-type: none"> τον αριθμό ή την εξάπλωση των απειλούμενων ειδών; 	OXI	B
5.2	<ul style="list-style-type: none"> τον αριθμό ή την εξάπλωση των ενδημικών ειδών; 	OXI	B
5.3	<ul style="list-style-type: none"> το συνολικό αριθμό ειδών χλωρίδας; 	OXI	B
6.	Η υλοποίηση του Προγράμματος πρόκειται να μεταβάλει το έδαφος , επηρεάζοντας με ουσιαστικό τρόπο:		
6.1	<ul style="list-style-type: none"> την ποιοτική σύσταση του εδάφους μέσω ρύθμισης των επιπέδων ρύπανσης από στερεά και υγρά απόβλητα; 	ΝΑΙ	+
6.2	<ul style="list-style-type: none"> την ανάσχεση της απώλειας εδαφικών πόρων από απερίμωση - διάβρωση; 	OXI	A
7.	Η υλοποίηση του Προγράμματος πρόκειται να μεταβάλει τα ύδατα , επηρεάζοντας με ουσιαστικό τρόπο:		
7.1	<ul style="list-style-type: none"> την διαθεσιμότητα γλυκού νερού στις νησιωτικές περιοχές; 	OXI	A
7.2	<ul style="list-style-type: none"> την ποιότητα των επιφανειακών και υπόγειων υδάτων, λόγω των επιπέδων ρύπανσης των επιφανειακών και υπόγειων υδάτων; 	OXI	A
7.3	<ul style="list-style-type: none"> την οικολογική κατάσταση των επιφανειακών υδατικών σωμάτων; 	OXI	A
8.	Η υλοποίηση του Προγράμματος πρόκειται να μεταβάλει την ποιότητα του αέρα , επηρεάζοντας με ουσιαστικό τρόπο:		
8.1	<ul style="list-style-type: none"> τα επίπεδα ατμοσφαιρικών ρύπων στο υφιστάμενο ατμοσφαιρικό περιβάλλον (PM, O₃, SO₂, NO₂ κ.λπ.); 	OXI	A
8.2	<ul style="list-style-type: none"> τη συνολική κατανάλωση ενέργειας ; 	OXI	A
8.3	<ul style="list-style-type: none"> το ποσοστό συνεισφοράς στην παραγωγή ενέργειας από ΑΠΕ; 	OXI	A
9.	Η υλοποίηση του Προγράμματος πρόκειται να μεταβάλει τους κλιματικούς παράγοντες , επηρεάζοντας με ουσιαστικό τρόπο:		
9.1	<ul style="list-style-type: none"> το σύνολο των εκπεμπόμενων αερίων του θερμοκηπίου; 	OXI	A

9.2	<ul style="list-style-type: none"> την κλιματική αλλαγή και τη διαχείριση κινδύνων (πλημμύρες, διαθεσιμότητα νερού κ.α.); 	ΟΧΙ	A
10.	Η υλοποίηση του Προγράμματος πρόκειται να μεταβάλει τα υλικά περιουσιακά στοιχεία , επηρεάζοντας με ουσιαστικό τρόπο:		
10.1	<ul style="list-style-type: none"> το ιδιοκτησιακό καθεστώς ακίνητης περιουσίας; 	ΟΧΙ	A
10.2	<ul style="list-style-type: none"> την υφιστάμενη αξία ιδιωτικών ή δημόσιων περιουσιών; 	ΟΧΙ	A
11.	Η υλοποίηση του Προγράμματος πρόκειται να μεταβάλει τη πολιτιστική κληρονομιά , επηρεάζοντας με ουσιαστικό τρόπο:		
11.1	<ul style="list-style-type: none"> τα μνημεία της πολιτιστικής κληρονομιάς; 	ΟΧΙ	A
11.2	<ul style="list-style-type: none"> τον σύγχρονο πολιτισμό και τις πολιτιστικές εκδηλώσεις υψηλής ποιότητας; 	ΝΑΙ	+
12.	Η υλοποίηση του Προγράμματος πρόκειται να μεταβάλει το τοπίο , επηρεάζοντας με ουσιαστικό τρόπο:		
12.1	<ul style="list-style-type: none"> την αντιληπτικότητα περιοχών με φυσικό κάλλος; 	ΝΑΙ	+
12.2	<ul style="list-style-type: none"> την αντιληπτικότητα περιοχών με αξιόλογο ανθρωπογενές τοπίο; 	ΝΑΙ	+
13.	Η υλοποίηση του Προγράμματος έχει τη δυνατότητα να προκαλέσει μεταβολές στις διατροφικές πιέσεις προς το περιβάλλον, επηρεάζοντας με ουσιαστικό τρόπο		
13.1	<ul style="list-style-type: none"> την διαχείριση των στερεών και υγρών αποβλήτων; 	ΟΧΙ	A
13.2	<ul style="list-style-type: none"> την επαναχρησιμοποίηση των αποβλήτων; 	ΟΧΙ	A
13.3	<ul style="list-style-type: none"> την εξασφάλιση ενέργειας από τις πρακτικές διαχείρισης των αποβλήτων; 	ΟΧΙ	A
13.4	<ul style="list-style-type: none"> την αποδοτικότητα των πόρων; 	ΝΑΙ	+
14.	Η υλοποίηση του Προγράμματος πρόκειται να συνοδεύεται από επιπτώσεις εκτός της περιοχής συνεργασίας όπως:		
14.1	<ul style="list-style-type: none"> διασυνοριακές επιπτώσεις σε άλλες χώρες της Μεσογείου; 	ΟΧΙ	A

Συνοψίζοντας, οι αναμενόμενες περιβαλλοντικές μεταβολές από την υλοποίηση της Προτεραιότητας 2 του Προγράμματος Συνεργασίας "Ελλάδα-Κύπρος 2021-2027" λαμβάνοντας υπόψη την αναμενόμενη συμβολή του Προγράμματος, είναι οι ακόλουθες:

- ✓ **πληθυσμό**, επηρεάζοντας με ουσιαστικό τρόπο:
 - παράγοντες που επηρεάζουν τα κοινωνικοοικονομικά χαρακτηριστικά της περιοχής (απασχόληση, εισόδημα, παραγωγικές δραστηριότητες)
- ✓ **έδαφος**, επηρεάζοντας με ουσιαστικό τρόπο:
 - την ποιοτική σύσταση του εδάφους μέσω ρύθμισης των επιπέδων ρύπανσης από στερεά και υγρά απόβλητα
- ✓ **πολιτιστική κληρονομιά**, επηρεάζοντας με ουσιαστικό τρόπο:
 - τον σύγχρονο πολιτισμό και τις πολιτιστικές εκδηλώσεις υψηλής ποιότητας
- ✓ **τοπίο**, επηρεάζοντας με ουσιαστικό τρόπο:
 - την αντιληπτικότητα περιοχών με φυσικό κάλλος
 - την αντιληπτικότητα περιοχών με αξιόλογο ανθρωπογενές τοπίο
- ✓ **διατροφικές πιέσεις προς το περιβάλλον**, επηρεάζοντας με ουσιαστικό τρόπο:
 - την αποδοτικότητα των πόρων.

7.2.3 Προσδιορισμός των επιπτώσεων από την Προτεραιότητα 3

Ακολούθως παρουσιάζονται τα χαρακτηριστικά του υποσυνόλου του προγράμματος που εισάγεται στη διαδικασία εκτίμησης

Επιγραμματικά, υπενθυμίζεται ότι οι **κατηγορίες δράσεων** της Προτεραιότητας 3 είναι:

Προστασία και ένταξη μεταναστών (συμπεριλαμβανομένων προσφύγων)

- Σύστημα ολοκληρωμένης συνοριακής επιτήρησης του θαλάσσιου πεδίου της διασυνοριακής περιοχής, ενδυνάμωση πλωτών και εναέριων μέσων εποπτείας, ενίσχυση των πληροφοριακών συστημάτων ερευνών και επικοινωνιών– **Αναμενόμενη συμβολή:** πιο άμεση και στοχευμένη επέμβαση των λιμενικών μέσων στην ύπαρξη μεταναστατευτικών ή προσφυγικών ροών

Κατόπιν της ανασκόπησης αυτής, ο προσδιορισμός των πιθανών περιβαλλοντικών επιπτώσεων από την Προτεραιότητα 3 διεξάγεται στον ακόλουθο πίνακα.

Πίνακας 7-3: Προσδιορισμός των πιθανών επιπτώσεων από την Προτεραιότητα 3

Εξεταζόμενη Προτεραιότητα: Προτεραιότητα 3			
Η αιτιολόγηση των απαντήσεων κωδικοποιείται ως εξής:			
OXI-A: Δεν αναμένονται ουσιαστικές μεταβολές. Η εξεταζόμενη Προτεραιότητα και οι παρεμβάσεις που περιλαμβάνει δεν έχουν τη δυνατότητα να μεταβάλλουν ουσιαστικά τη συγκεκριμένη περιβαλλοντική παράμετρο.			
OXI-B: Η περιβαλλοντική παράμετρος προστατεύεται με αυστηρό πάγιο ρυθμιστικό πλαίσιο. Συνεπώς, η αυτονόητη συμμόρφωση του προγράμματος με το πλαίσιο αυτό θα αποτρέψει ενδεχόμενες μεταβολές.			
OXI-Γ: Δεν αναμένονται μεταβολές στρατηγικού επιπέδου. Ενδεχόμενες επιπτώσεις θα είναι τοπικού χαρακτήρα και χωρίς διαθεματική έκταση, με δυνατότητα πλήρους αντιμετώπισης σε μεταγενέστερα στάδια περιβαλλοντικής αδειοδότησης του κάθε έργου της παρέμβασης.			
NAI+: Είναι πιθανή μεταβολή προς τη θετική κατεύθυνση.			
NAI-: Είναι πιθανή μεταβολή προς την αρνητική κατεύθυνση.			
α/α	Ερώτηση	Απάντηση	Αιτιολόγηση
1.	Η υλοποίηση του Προγράμματος πρόκειται να μεταβάλει τη βιοποικιλότητα , επηρεάζοντας με ουσιαστικό τρόπο:		
1.1	<ul style="list-style-type: none"> • τη συνολική έκταση περιοχών που ανήκουν στο Εθνικό Σύστημα Προστατευόμενων Περιοχών; 	OXI	A
1.2	<ul style="list-style-type: none"> • την ανάσχεση της απώλειας της θαλάσσιας και χερσαίας βιοποικιλότητας; 	OXI	A
1.3	<ul style="list-style-type: none"> • την αποκατάσταση των υπηρεσιών οικοσυστημάτων; 	OXI	A
2.	Η υλοποίηση του Προγράμματος πρόκειται να μεταβάλει τον πληθυσμό , επηρεάζοντας με ουσιαστικό τρόπο:		
2.1	<ul style="list-style-type: none"> • παράγοντες που επηρεάζουν τα κοινωνικοοικονομικά χαρακτηριστικά της περιοχής (απασχόληση, εισόδημα, παραγωγικές δραστηριότητες); 	OXI	A
2.2	<ul style="list-style-type: none"> • παράγοντες που επηρεάζουν τα δημογραφικά χαρακτηριστικά της περιοχής; 	NAI	+
3.	Η υλοποίηση του Προγράμματος πρόκειται να μεταβάλει την υγεία των ανθρώπων , επηρεάζοντας με ουσιαστικό τρόπο:		
3.1	<ul style="list-style-type: none"> • την έκθεση τμημάτων του πληθυσμού σε κίνδυνο; 	NAI	+
3.2	<ul style="list-style-type: none"> • την ποιότητα ζωής μέσω της διαφοροποίησης της έκθεσης σε ρυπαντικά φορτία (ατμόσφαιρα, νερά, έδαφος); 	OXI	A
4.	Η υλοποίηση του Προγράμματος πρόκειται να μεταβάλει την πανίδα , επηρεάζοντας με ουσιαστικό τρόπο:		

4.1	<ul style="list-style-type: none"> τον αριθμό, τον πληθυσμό ή του βιοτόπους σημαντικών ειδών με μόνιμη παρουσία; 	OXI	A
4.2	<ul style="list-style-type: none"> τον αριθμό, τον πληθυσμό ή του βιοτόπους σημαντικών ειδών με μη μόνιμη παρουσία (μεταναστευτικά είδη κ.λπ.); 	OXI	A
4.3	<ul style="list-style-type: none"> το συνολικό αριθμό των ειδών; 	OXI	A
5.	H υλοποίηση του Προγράμματος πρόκειται να μεταβάλει την χλωρίδα , επηρεάζοντας με ουσιαστικό τρόπο:		
5.1	<ul style="list-style-type: none"> τον αριθμό ή την εξάπλωση των απειλούμενων ειδών; 	OXI	A
5.2	<ul style="list-style-type: none"> τον αριθμό ή την εξάπλωση των ενδημικών ειδών; 	OXI	A
5.3	<ul style="list-style-type: none"> το συνολικό αριθμό ειδών χλωρίδας; 	OXI	A
6.	H υλοποίηση του Προγράμματος πρόκειται να μεταβάλει το εδαφος , επηρεάζοντας με ουσιαστικό τρόπο:		
6.1	<ul style="list-style-type: none"> την ποιοτική σύσταση του εδάφους μέσω ρύθμισης των επιπέδων ρύπανσης από στερεά και υγρά απόβλητα; 	OXI	A
6.2	<ul style="list-style-type: none"> την ανάσχεση της απώλειας εδαφικών πόρων από απερήμωση - διάβρωση; 	OXI	A
7	H υλοποίηση του Προγράμματος πρόκειται να μεταβάλει τα ύδατα , επηρεάζοντας με ουσιαστικό τρόπο:		
7.1	<ul style="list-style-type: none"> την διαθεσιμότητα γλυκού νερού στις νησιωτικές περιοχές; 	OXI	A
7.2	<ul style="list-style-type: none"> την ποιότητα των επιφανειακών και υπόγειων υδάτων, λόγω των επιπέδων ρύπανσης των επιφανειακών και υπόγειων υδάτων; 	OXI	A
7.3	<ul style="list-style-type: none"> την οικολογική κατάσταση των επιφανειακών υδατικών σωμάτων; 	OXI	A
8.	H υλοποίηση του Προγράμματος πρόκειται να μεταβάλει την ποιότητα του αέρα , επηρεάζοντας με ουσιαστικό τρόπο:		
8.1	<ul style="list-style-type: none"> τα επίπεδα ατμοσφαιρικών ρύπων στο υφιστάμενο ατμοσφαιρικό περιβάλλον (PM, O₃, SO₂, NO₂ κ.λπ.); 	OXI	A
8.2	<ul style="list-style-type: none"> τη συνολική κατανάλωση ενέργειας ; 	OXI	A
8.3	<ul style="list-style-type: none"> το ποσοστό συνεισφοράς στην παραγωγή ενέργειας από ΑΠΕ; 	OXI	A
9.	H υλοποίηση του Προγράμματος πρόκειται να μεταβάλει τους κλιματικούς παράγοντες , επηρεάζοντας με ουσιαστικό τρόπο:		
9.1	<ul style="list-style-type: none"> το σύνολο των εκπεμπόμενων αερίων του θερμοκηπίου; 	OXI	A
9.2	<ul style="list-style-type: none"> την κλιματική αλλαγή και τη διαχείριση κινδύνων (πλημμύρες, διαθεσιμότητα νερού κ.α.); 	OXI	A
10.	H υλοποίηση του Προγράμματος πρόκειται να μεταβάλει τα υλικά περιουσιακά στοιχεία , επηρεάζοντας με ουσιαστικό τρόπο:		
10.1	<ul style="list-style-type: none"> το ιδιοκτησιακό καθεστώς ακίνητης περιουσίας; 	OXI	A
10.2	<ul style="list-style-type: none"> την υφιστάμενη αξία ιδιωτικών ή δημόσιων περιουσιών; 	OXI	A
11.	H υλοποίηση του Προγράμματος πρόκειται να μεταβάλει τη πολιτιστική κληρονομιά , επηρεάζοντας με ουσιαστικό τρόπο:		
11.1	<ul style="list-style-type: none"> τα μνημεία της πολιτιστικής κληρονομιάς; 	OXI	A
11.2	<ul style="list-style-type: none"> τον σύγχρονο πολιτισμό και τις πολιτιστικές εκδηλώσεις υψηλής ποιότητας; 	OXI	A
12.	H υλοποίηση του Προγράμματος πρόκειται να μεταβάλει το τοπίο , επηρεάζοντας με ουσιαστικό τρόπο:		
12.1	<ul style="list-style-type: none"> την αντιληπτικότητα περιοχών με φυσικό κάλλος; 	OXI	A
12.2	<ul style="list-style-type: none"> την αντιληπτικότητα περιοχών με αξιόλογο ανθρωπογενές τοπίο; 	OXI	A
13.	H υλοποίηση του Προγράμματος έχει τη δυνατότητα να προκαλέσει μεταβολές στις διατροφικές πιέσεις προς το περιβάλλον, επηρεάζοντας με ουσιαστικό τρόπο		
13.1	<ul style="list-style-type: none"> την διαχείριση των στερεών και υγρών αποβλήτων; 	OXI	A
13.2	<ul style="list-style-type: none"> την επαναχρησιμοποίηση των αποβλήτων; 	OXI	A
13.3	<ul style="list-style-type: none"> την εξασφάλιση ενέργειας από τις πρακτικές διαχείρισης των αποβλήτων; 	OXI	A

13.4	<ul style="list-style-type: none"> • την αποδοτικότητα των πόρων; 	ΟΧΙ	A
14.	Η υλοποίηση του Προγράμματος πρόκειται να συνοδεύεται από επιπτώσεις εκτός της περιοχής συνεργασίας όπως:		
14.1	<ul style="list-style-type: none"> • διασυνοριακές επιπτώσεις σε άλλες χώρες της Μεσογείου; 	ΟΧΙ	A

Συνοψίζοντας, οι αναμενόμενες περιβαλλοντικές μεταβολές από την υλοποίηση της Προτεραιότητας 3 του Προγράμματος Συνεργασίας "Ελλάδα-Κύπρος 2021-2027" λαμβάνοντας υπόψη την αναμενόμενη συμβολή του Προγράμματος, είναι οι ακόλουθες:

- ✓ **πληθυσμό**, επηρεάζοντας με ουσιαστικό τρόπο:
 - παράγοντες που επηρεάζουν τα δημογραφικά χαρακτηριστικά της περιοχής
- ✓ **ανθρώπινη υγεία**, επηρεάζοντας με ουσιαστικό τρόπο:
 - την έκθεση τμημάτων του πληθυσμού σε κίνδυνο.

7.3 ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΕΠΙΠΤΩΣΕΩΝ

Το Στάδιο που προηγήθηκε, κατέληξε στο να εντοπίσει τις περιβαλλοντικές παραμέτρους που ενδέχεται να μεταβληθούν λόγω των δράσεων των προτεραιοτήτων Προγράμματος. Στην ενότητα αυτή πραγματοποιείται ο χαρακτηρισμός των μεταβολών, δηλαδή ο προσδιορισμός μιας σειράς ιδιοτήτων κάθε μεταβολής, ώστε να εντοπισθούν λεπτομερώς οι θετικές συμβολές ορισμένων δράσεων.

Τα αποτελέσματα του προσδιορισμού των ιδιοτήτων, συνοψίζονται στον επόμενο πίνακα, από τον οποίο προκύπτει ότι θετικές επιδράσεις δέχονται δεκαεπτά περιβαλλοντικοί δείκτες, ενώ οι υπόλοιποι περιβαλλοντικοί δείκτες παραμένουν ανεπηρέαστοι από την υλοποίηση του Προγράμματος.

Πίνακας 7-4: Εποπτική παρουσίαση των ιδιοτήτων των επιπτώσεων του Προγράμματος

	1	2	3	4	5	6	7	8	9
	Κατεύθυνση	Έκταση	Ένταση	Μηχανισμός	Εμφάνιση	Παραμονή	Αθροιστικότητα ή συνέργεια	Δυνατότητα πρόληψης	Δυνατότητα περιορισμού ή αντιστροφής
Ανάσχεση της απώλειας της βιοποικιλότητας	+	■ ■	■ ■	Δ	M	~	☑	☒	☒
Αποκατάσταση των υπηρεσιών οικοσυστημάτων	+	■	■ ■	Δ	M	~	☑	☒	☒
Παράγοντες που επηρεάζουν τα κοινωνικοοικονομικά χαρακτηριστικά	+	■ ■ ■	■ ■ ■	Π	M	~	☒	☒	☒
Έκθεση τμημάτων του πληθυσμού σε κίνδυνο	+	■	■	Δ	M	~	☒	☒	☒
Ποιότητα ζωής μέσω της διαφοροποίησης της έκθεσης σε ρυπαντικά φορτία	+	■	■	Δ	M	~	☑	☒	☒
Ποιότητα σύστασης του εδάφους μέσω ρύθμισης των επιπέδων ρύπανσης	+	■	■	Δ	M	~	☑	☒	☒
Ανάσχεση της απώλειας εδαφικών πόρων από απερίθωση - διάβρωση	+	■ ■	■ ■	Δ	M	~	☑	☒	☒
Ποιότητα των επιφανειακών και υπόγειων υδάτων, λόγω των επιπέδων ρύπανσης	+	■ ■	■ ■	Δ	M	~	☑	☒	☒
Οικολογική κατάσταση των επιφανειακών υδατικών σωμάτων	+	■	■	Π	M	~	☑	☒	☒
Επίπεδα ατμοσφαιρικών ρύπων στο υφιστάμενο ατμοσφαιρικό περιβάλλον	+	■	■	Π	M	~	☑	☒	☒
Συνολική κατανάλωση ενέργειας	+	■	■	Π	M	~	☑	☒	☒
Ποσοστό συνεισφοράς στην παραγωγή ενέργειας από ΑΠΕ	+	■ ■	■ ■	Π	M	~	☑	☒	☒
Σύνολο εκπεμπόμενων αερίων του θερμοκηπίου	+	■ ■	■ ■	Π	M	~	☑	☒	☒
Κλιματική αλλαγή και διαχείριση κινδύνων	+	■ ■	■ ■	Δ	M	~	☑	☒	☒
Προβολή και ανάδειξη μνημείων πολιτιστικής κληρονομιάς	+	■ ■	■ ■	Δ	M	!	☑	☒	☒
Προβολή και ανάδειξη σύγχρονου πολιτισμού	+	■ ■	■ ■	Δ	M	!	☑	☒	☒
Αποδοτικότητα των πόρων	+	■ ■	■ ■	Π	M	~	☑	☒	☒
Επεξήγηση Συμβόλων Πίνακα									
Στη στήλη 1 τα σύμβολα σημαίνουν:	Στη στήλη 4 τα σύμβολα σημαίνουν:			Στη στήλη 6 τα σύμβολα σημαίνουν:					
+ : Θετική - : Αρνητική	Π : Πρωτογενής Δ : Δευτερογενής			~ : Μόνιμη ! : Προσωρινή					
(+) : Συνδυασμός θετικών και αρνητικών τάσεων									
Στις στήλες 2, 3, 8 και 9 τα σύμβολα σημαίνουν:	Στη στήλη 5 τα σύμβολα σημαίνουν:			Στη στήλη 7 τα σύμβολα σημαίνουν:					
■ : Μικρή ■ ■ : Μέση	A : Άμεση M : Μεσοπρόθεσμη			☑ : Πιθανή ☒ : Απίθανη					
■ ■ ■ : Ευρεία ☒ : Δεν απαιτείται									

7.4 ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΩΝ ΕΠΙΠΤΩΣΕΩΝ

Ο σκοπός του σταδίου αυτού είναι να αξιολογήσει τα χαρακτηριστικά κάθε επίπτωσης ώστε αφ' ενός να διαπιστωθεί εάν η ένταση, η έκταση, η δυνατότητα πρόληψης, η αντιστάθμιση ή μη από άλλες επιπτώσεις και οι άλλες ιδιότητες της επίπτωσης επιτρέπουν τη λήψη μέτρων και αφετέρου, σε καταφατική περίπτωση, να εντοπισθεί το είδος των μέτρων που προσφέρεται περισσότερο για την πρόληψη ή την αντιμετώπιση των ενδεχόμενων αρνητικών συνεπειών.

Στην προκειμένη περίπτωση δεν αναμένονται αρνητικές επιπτώσεις από την υλοποίηση του Προγράμματος Διασυνοριακής Συνεργασίας «Ελλάδα-Κύπρος 2021-2027», επομένως δεν απαιτείται να ληφθούν ενεργητικά μέτρα στο τρέχον, πρώιμο επίπεδο σχεδιασμού.

Τα συμπεράσματα της αξιολόγησης συνοψίζονται ως εξής:

1. Στα ζητήματα της πανίδας, της χλωρίδας και των υλικών περιουσιακών στοιχείων, δεν αναμένονται μεταβολές στρατηγικού επιπέδου από την υλοποίηση του Προγράμματος
2. Η κατάσταση ως προς
 - την περιβαλλοντική επιβάρυνση της ανθρώπινης υγείας,
 - τις συνθήκες διαβίωσης του πληθυσμού,
 - το έδαφος,
 - τα ύδατα,
 - τον αέρα
 - το τοπίο
 - τη βιοποικιλότητα
 - τους κλιματικούς παράγοντες και
 - την πολιτιστική κληρονομιά και
 - τις πολυτροπικές πιέσεις στο περιβάλλον

αναμένεται να βελτιωθεί κατά και μετά την υλοποίηση του προγράμματος, λόγω της σημαντικής μέριμνας και των ανάλογων στόχων και πόρων που έχουν προβλεφθεί στο Πρόγραμμα Διασυνοριακής Συνεργασίας «Ελλάδα-Κύπρος 2021-2027» για τα ζητήματα αυτά.

3. Σε καμία περιβαλλοντική παράμετρο δεν αναμένονται αρνητικές επιπτώσεις από την υλοποίηση του Προγράμματος Διασυνοριακής Συνεργασίας «Ελλάδα-Κύπρος 2021-2027», επομένως δεν απαιτείται να ληφθούν ενεργητικά μέτρα στο τρέχον, πρώιμο επίπεδο σχεδιασμού.

7.5 ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΑΡΑΚΟΛΟΥΘΗΣΗ

Τόσο η Οδηγία 2001/42/ΕΚ όσο και η ΚΥΑ ΥΠΕΧΩΔΕ/ΕΥΠΕ/οικ.107017/28.8.2006 απαιτούν την παρακολούθηση των επιπτώσεων στο περιβάλλον κατά την υλοποίηση ενός σχεδίου ή προγράμματος, ώστε να εξασφαλίζεται η δυνατότητα έγκαιρου εντοπισμού και αντιμετώπισης. Οι επιπτώσεις αυτές μπορούν να κατηγοριοποιηθούν ως εξής:

- επιπτώσεις που έχουν υποστεί εκτίμηση και για τις οποίες έχουν ληφθεί κατάλληλα μέτρα με την έγκριση του εγγράφου προγραμματισμού· για τις επιπτώσεις αυτές η παρακολούθηση οφείλει να καταγράφει τη διατήρησή τους ή μη εντός του πλαισίου που προβλέπεται στη μελέτη εκτίμησης και στο ως άνω έγγραφο,
- επιπτώσεις που έχουν διαφύγει της εκτίμησης· γι' αυτές απαιτείται ο έγκαιρος εντοπισμός τους και η ανάληψη πρωτοβουλίας για την αντιμετώπισή τους.

Το σύστημα παρακολούθησης που θα υιοθετηθεί θα πρέπει να καλύπτει και τις δύο παραπάνω κατηγορίες επιπτώσεων. Για το λόγο αυτό, η παρακολούθηση οφείλει να είναι σφαιρικού χαρακτήρα.

Επισημαίνεται ότι σύμφωνα με την Οδηγία για την Στρατηγική Περιβαλλοντική Εκτίμηση οι αρμόδιες αρχές οφείλουν να παρακολουθούν τις σημαντικές περιβαλλοντικές επιπτώσεις κατά την υλοποίηση του

Σχεδίου "ώστε, μεταξύ άλλων, να προσδιοριστούν οι απρόβλεπτες δυσμενείς επιπτώσεις και να είναι σε θέση να λαμβάνονται τα διορθωτικά μέτρα". Χωρίς να μειώνεται ή να υποκαθίσταται η ανάγκη για παρακολούθηση του Προγράμματος με δείκτες αποτελέσματος ή εκροής από τον Φορέα του Προγράμματος, η παρούσα μελέτη προτείνει μόνο δείκτες παρακολούθησης των περιβαλλοντικών επιπτώσεων.

Για την παρακολούθηση των επιπτώσεων του Προγράμματος Διασυνοριακής Συνεργασίας «Ελλάδα-Κύπρος 2021-2027» θα συντάσσεται Διετής Έκθεση σύμφωνα με το περιεχόμενο και τη δομή που θα οριστεί από τις αρμόδιες Εθνικές Αρχές. Η παρακολούθηση θα βασιστεί κύρια στη χρήση δεικτών που αναφέρονται στις κύριες περιβαλλοντικές μεταβολές που μπορεί να προκληθούν από το Πρόγραμμα. Η επιλογή του συστήματος δεικτών θα προσδιοριστεί από τις αρμόδιες αρχές σχεδιασμού του Προγράμματος σε συνεννόηση με τις αρμόδιες αρχές περιβάλλοντος.

Σε ότι αφορά τα περιβαλλοντικά δεδομένα της παρακολούθησης, τα αποτελέσματα των καταγραφών θα πρέπει να είναι ομοιογενή, ώστε να εξασφαλίζεται η συγκρισιμότητά τους από διετία σε διετία. Παράλληλα, θα είναι καλό να εξασφαλισθεί συγκρισιμότητα με τις εκτιμήσεις της παρούσας μελέτης.

Μια ουσιαστική πτυχή του περιεχομένου της παρακολούθησης είναι η διατήρηση του στρατηγικού χαρακτήρα των αποτελεσμάτων, η οποία μπορεί να επιτευχθεί με τη χρήση περιβαλλοντικών δεικτών.

Και οι τρεις προηγούμενες ανάγκες μπορούν να ικανοποιηθούν με τη χρήση, κατά την παρακολούθηση, των δεικτών της παρούσας μελέτης. Ειδικότερα, μπορεί να καταγράφονται οι μεταβολές είτε στο σύνολο των δεικτών του κεφαλαίου 7 είτε σε ένα κρίσιμο υποσύνολο, το οποίο μπορεί να αποτελείται από εκείνους τους δείκτες που η παρούσα μελέτη εκτιμά ότι είναι πιθανόν να μεταβληθούν.

Τα συνεκτικότερα αποτελέσματα μπορούν να επιτευχθούν με μια υβριδική προσέγγιση στις δύο παραπάνω δυνατότητες, ως εξής:

- Εφόσον υιοθετηθεί η περιοδικότητα που προτείνεται στην παρούσα μελέτη, μπορεί να καταγράφεται και να δημοσιεύεται ανά διετία η αλλαγή στα μεγέθη των δεικτών που αναφέρει ο Πίνακα 7-4
- Στην τελική έκθεση της παρακολούθησης, κατά τη λήξη της προγραμματικής περιόδου, θα πρέπει να καταγραφούν οι αλλαγές στο σύνολο των δεικτών που χρησιμοποιήθηκαν για τον προσδιορισμό των επιπτώσεων, και εφαρμόστηκαν για την ανάγκη εκτίμησης των επιπτώσεων στους πίνακες 7-1, 7-2 και 7-3.

Οι πηγές των δεδομένων για τις εκάστοτε τιμές των παραπάνω δεικτών μπορούν να εξασφαλίζονται από ένα εύρος πηγών, όπως:

- τα στοιχεία των Εθνικών Στατιστικών Υπηρεσιών,
- οι εκθέσεις του Yale Center for Environmental Law and Policy¹¹,
- οι μελέτες εκτίμησης των περιβαλλοντικών επιπτώσεων των έργων και δραστηριοτήτων,

¹¹ Το Environmental Performance Index είναι ένα κοινό πρόγραμμα μεταξύ του Yale Center for Environmental Law & Policy (YCELP) και του Center for International Earth Science Information Network (CIESIN) του Πανεπιστημίου Κολομβίας, σε συνεργασία με το Παγκόσμιο Οικονομικό Φόρουμ και με την υποστήριξη από την οικογένεια McCall MacBain Foundation. Για περισσότερες πληροφορίες ανατρέξτε <https://epi.yale.edu/>

- πρωτοβουλίες καταγραφών και μετρήσεων που μπορούν να αναληφθούν κατά την υλοποίηση του Προγράμματος Διασυνοριακής Συνεργασίας «Ελλάδα-Κύπρος 2021-2027», εφόσον οι προηγούμενες πηγές δεν προσφέρουν επαρκή πληρότητα στοιχείων.

Σε ότι αφορά τα δεδομένα των έργων και δραστηριοτήτων που υλοποιούνται βάσει του Προγράμματος Διασυνοριακής Συνεργασίας «Ελλάδα-Κύπρος 2021-2027», μια περιεκτική καταγραφή είναι αρκετή. Τα στοιχεία που μπορούν να συνθέτουν μια τέτοια καταγραφή, ανά έργο ή δραστηριότητα είναι

- ο τίτλος
- ο στόχος
- μια συνοπτική περιγραφή, η οποία θα περιλαμβάνει το μέγεθος και τα βασικά χαρακτηριστικά, και
- ο βαθμός υλοποίησης.

Επομένως, στο πλαίσιο της Σ.Μ.Π.Ε., για την παρακολούθηση των επιπτώσεων του Προγράμματος Διασυνοριακής Συνεργασίας «Ελλάδα-Κύπρος 2021-2027», στο περιβάλλον, προτείνονται τα ακόλουθα:

1. Να καταγράφεται και να δημοσιεύεται ανά διετία η αλλαγή στα μεγέθη των ακόλουθων ενδεικτικών δεικτών¹²:
 - Ανάσχεση της απώλειας της βιοποικιλότητας
 - Αποκατάσταση των υπηρεσιών οικοσυστημάτων
 - Παράγοντες που επηρεάζουν τα κοινωνικοοικονομικά χαρακτηριστικά
 - Έκθεση τμημάτων του πληθυσμού σε κίνδυνο
 - Ποιότητα ζωής μέσω της διαφοροποίησης της έκθεσης σε ρυπαντικά φορτία
 - Ποιότητα σύστασης του εδάφους μέσω ρύθμισης των επιπέδων ρύπανσης
 - Ανάσχεση της απώλειας εδαφικών πόρων από απερίμωση - διάβρωση
 - Ποιότητα των επιφανειακών και υπόγειων υδάτων, λόγω των επιπέδων ρύπανσης
 - Οικολογική κατάσταση των επιφανειακών υδατικών σωμάτων
 - Επίπεδα ατμοσφαιρικών ρύπων στο υφιστάμενο ατμοσφαιρικό περιβάλλον
 - Συνολική κατανάλωση ενέργειας
 - Ποσοστό συνεισφοράς στην παραγωγή ενέργειας από ΑΠΕ
 - Σύνολο εκπεμπόμενων αερίων του θερμοκηπίου
 - Κλιματική αλλαγή και διαχείριση κινδύνων
 - Προβολή και ανάδειξη μνημείων πολιτιστικής κληρονομιάς
 - Προβολή και ανάδειξη σύγχρονου πολιτισμού
 - Αποδοτικότητα των πόρων
2. Στην τελική έκθεση της παρακολούθησης, κατά τη λήξη της προγραμματικής περιόδου, να καταγραφούν οι αλλαγές στο σύνολο των δεικτών που χρησιμοποιήθηκαν για τον προσδιορισμό των επιπτώσεων, και εφαρμόστηκαν για την ανάγκη εκτίμησης των επιπτώσεων στην παρούσα ΣΜΠΕ.

¹² Οι πηγές των δεδομένων για τις εκάστοτε τιμές των παραπάνω δεικτών μπορούν να εξασφαλίζονται από ένα εύρος πηγών, όπως:

- τα στοιχεία των Εθνικών Στατιστικών Υπηρεσιών,
- οι εκθέσεις του Yale Center for Environmental Law and Policy,
- οι μελέτες εκτίμησης των περιβαλλοντικών επιπτώσεων των έργων και δραστηριοτήτων,
- πρωτοβουλίες καταγραφών και μετρήσεων που μπορούν να αναληφθούν κατά την υλοποίηση του Προγράμματος Διασυνοριακής Συνεργασίας «Ελλάδα-Κύπρος 2021-2027», εφόσον οι προηγούμενες πηγές δεν προσφέρουν επαρκή πληρότητα στοιχείων.

8 ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΚΑΝΟΝΙΣΤΙΚΗΣ ΠΡΑΞΗΣ

Συμπυκνώνοντας τα πορίσματα της παρούσας μελέτης, στην κανονιστική πράξη περιβαλλοντικής έγκρισης του Προγράμματος Διασυνοριακής Συνεργασίας «Ελλάδα-Κύπρος 2021-2027» προτείνεται να περιλαμβάνονται οι ακόλουθες διατάξεις:

ΕΝΟΤΗΤΑ Α:

Στο Πρόγραμμα Διασυνοριακής Συνεργασίας «Ελλάδα-Κύπρος 2021-2027», συγκροτήθηκαν οι παρακάτω προτεραιότητες, οι οποίοι θα αποτελέσουν το μίγμα της πολιτικής που θα εφαρμοστεί μέσω του Προγράμματος Συνεργασίας για την ανάπτυξη και την προστασία της περιοχής παρέμβασης:

1^η Προτεραιότητα [P1]: Προστασία του φυσικού περιβάλλοντος, προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή με αποδοτική πράσινη ενέργεια, πρόληψη των κινδύνων και μείωση των εκπομπών αερίων θερμοκηπίου.

Οι κατηγορίες δράσεων της Προτεραιότητας 1 είναι:

α) Προώθηση ενεργειακής απόδοσης και μείωσης εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου

- Καινοτόμες δράσεις για την προώθηση ενεργειακής αναβάθμισης και αποδοτικότερης χρήσης ενέργειας των κτηρίων (ειδικά των ενεργοβόρων) — πιλοτικές εφαρμογές αποδοτικής διαχείρισης της ενέργειας, λόγω χρήσης εξειδικευμένου εξοπλισμού (π.χ. παραγωγή οξυγόνου σε νοσηλευτικά ιδρύματα κ.α.). *Αναμενόμενη Συμβολή: Μείωση εκπνεόμενων ρύπων διοξειδίου του άνθρακα, προώθηση της ενεργειακής αποδοτικότητας & αυτονομίας*
- Πιλοτικές δράσεις ενίσχυσης ενεργειακών κοινοτήτων - *Αναμενόμενη Συμβολή: Μείωση εκπνεόμενων ρύπων διοξειδίου του άνθρακα, προώθηση των ιδεών βιωσιμότητας και αειφορίας*
- Πιλοτικές δράσεις για την αξιοποίηση νέων τεχνολογιών και ΑΠΕ στον πρωτογενή τομέα και τη μεταποίηση γεωργικών προϊόντων, προώθηση ήπιων καλλιεργητικών πρακτικών (μείωση λιπασμάτων, φαρμάκων κλπ) - *Αναμενόμενη Συμβολή: Μείωση της εξάρτησης από ορυκτά καύσιμα και μείωση εκπομπών κυρίως μεθανίου και αμμωνίας*

β) Προώθηση της προσαρμογής στην κλιματική αλλαγή και της πρόληψης του κινδύνου καταστροφών, και της ανθεκτικότητας, λαμβάνοντας υπόψη προσεγγίσεις που βασίζονται στο οικοσύστημα

- Ανάπτυξη λύσεων που βασίζονται στη φύση (nature-based solutions) για την προστασία των οικοσυστημάτων (Δασικών, Γεωργικών, Υδροτοπικών, Παράκτιων και Θαλάσσιων) από κινδύνους λόγω της κλιματικής αλλαγής - *Αναμενόμενη Συμβολή: Μετριασμός και προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή, αυξημένη ανθεκτικότητα σε φυσικές καταστροφές*
- Δράσεις πρόληψης κινδύνων και προστασίας από καταστροφές (πχ πλημμύρες, πυρκαγιές, ερημοποίηση, διάβρωση ακτών) - *Αναμενόμενη Συμβολή: Αύξηση του συντονισμού και της συνεργασίας των ενδιαφερομένων μερών για την από κοινού διαχείριση και πρόληψη των καταστροφών (φυσικών και ανθρωπογενών)*

γ) Ενίσχυση της προστασίας και της διατήρησης της φύσης, της βιοποικιλότητας και των πράσινων υποδομών, μεταξύ άλλων σε αστικές περιοχές, και τη μείωση όλων των μορφών ρύπανσης

- Μέτρα και δράσεις προστασίας του φυσικού περιβάλλοντος και της βιοποικιλότητας από ξενικά χωροκατακτητικά είδη - *Αναμενόμενη Συμβολή: Προστασία φυσικού περιβάλλοντος, πρόληψη κινδύνων φυσικών καταστροφών*

- Δράσεις συλλογής και παροχής δεδομένων του θαλάσσιου χώρου μέσω πλατφόρμας WEBGIS για παροχή δεδομένων σε ένα ευρύ φάσμα ομάδων χρηστών, ενημέρωση των πολιτών και βελτίωση της προσβασιμότητάς τους σε πληροφορία και γνώση – *Αναμενόμενη Συμβολή: προστασία και αειφόρος χρήση του θαλάσσιου περιβάλλοντος & οικοσυστήματος*
- Δράσεις προστασίας, αποκατάστασης και ανάδειξης ειδών, οικοτόπων και προστατευόμενων περιοχών / αστικού πρασίνου - *Αναμενόμενη Συμβολή: Προστασία φυσικού περιβάλλοντος, διατήρηση βιοποικιλότητας*
- Δράσεις για την απομείωση εισροών από άλλες παραγωγικές διαδικασίες, στο περιβάλλον και τη βιοποικιλότητα- *Αναμενόμενη Συμβολή: Προστασία φυσικού περιβάλλοντος*

2^η Προτεραιότητα [Π2]: Προώθηση της κοινωνικο-οικονομικής ανάπτυξης μέσω της ενίσχυσης του πολιτισμού, του βιώσιμου τουρισμού και της κοινωνικής οικονομίας.

Οι κατηγορίες δράσεων της Προτεραιότητας 2 είναι:

Ενίσχυση του ρόλου του πολιτισμού και του βιώσιμου τουρισμού στην οικονομική ανάπτυξη, την κοινωνική ένταξη και την κοινωνική καινοτομία

- Δράσεις προώθησης ποικίλων και καινοτόμων μορφών εναλλακτικού τουρισμού (αγροτουρισμός, οικοτουρισμός, υποθαλάσσιος και ενάλιος τουρισμός, τουρισμός ευεξίας κ.α) και τουριστικής αξιοποίησης υπαρχουσών τοποθεσιών/υποδομών (παραδοσιακά ναυπηγία, παλαιές εγκαταλελειμμένες εγκαταστάσεις παραδοσιακών μεθόδων παραγωγής κ.α.) *Αναμενόμενη Συμβολή: Ενίσχυση αειφορίας στον τουρισμό, δημιουργία νέων ροών χρήματος και ανάδειξη γαλάζιας πολιτιστικής κληρονομιάς*
- Δράσεις εξασφάλισης προσβασιμότητας για όλες τις ομάδες πληθυσμού, ιδιαίτερα τις πλέον ευάλωτες (άτομα τρίτης ηλικίας και ΑμεΑ), στους χώρους και υποδομές τουριστικού και πολιτιστικού ενδιαφέροντος - *Αναμενόμενη Συμβολή: Εξασφάλιση ίσης μεταχείρισης, κοινωνικής ένταξης και προσαρμογή επιχειρήσεων στον αειφόρο τουρισμό.*
- Συνέργειες και συμπληρωματικές δράσεις για την αξιοποίηση καινοτόμων τεχνολογιών για την ανάδειξη περιοχών τουριστικού & περιβαλλοντικού ενδιαφέροντος και την περιήγηση σε αυτές (π.χ. περιοχές φυσικού κάλλους, μεσογειακές διαδρομές, παραδοσιακοί οικισμοί, γεωμνημεία, γεωπάρκα, ναυάγια, υποθαλάσσια αξιοθέατα, ενυδρεία, κλπ.) (π.χ μέσω μεθοδολογίας BIM - Building Information Modelling) - *Αναμενόμενη Συμβολή: Ενίσχυση του ρόλου του πολιτισμού στην οικονομική ανάπτυξη, αειφορία του τουρισμού.*
- Συνέργειες και συμπληρωματικές δράσεις για την αναβίωση, αναπαράσταση και διάδοση της άυλης πολιτιστικής κληρονομιάς και των πολιτιστικών τεκμηρίων (π.χ. λαϊκή παράδοση, ελληνική μυθολογία, πολιτιστικά γεγονότα, έθιμα, καλλιτεχνικές εκδηλώσεις, δρώμενα, δραστηριότητες κλπ), καθώς και του σύγχρονου πολιτισμού (παραστατικές/ εικαστικές τέχνες κλπ) - *Αναμενόμενη Συμβολή: Ενίσχυση του ρόλου του πολιτισμού στην οικονομική ανάπτυξη, αειφορία του τουρισμού.*

3^η Προτεραιότητα [Π3]: Μεγαλύτερη ασφάλεια και προστασία στην περιοχή παρέμβασης, μέσω της αποτελεσματικότερης ένταξης προσφύγων και μεταναστών.

Οι κατηγορίες δράσεων της Προτεραιότητας 3 είναι:

Προστασία και ένταξη μεταναστών (συμπεριλαμβανομένων προσφύγων)

- Σύστημα ολοκληρωμένης συνοριακής επιτήρησης του θαλάσσιου πεδίου της διασυνοριακής περιοχής, ενδυνάμωση πλωτών και εναέριων μέσων εποπτείας, ενίσχυση των πληροφοριακών

συστημάτων ερευνών και επικοινωνιών– *Αναμενόμενη συμβολή: πιο άμεση και στοχευμένη επέμβαση των λιμενικών μέσων στην ύπαρξη μεταναστατευτικών ή προσφυγικών ροών*

ΕΝΟΤΗΤΑ Β:

Από την αξιολόγηση των επιπτώσεων του Προγράμματος Διασυνοριακής Συνεργασίας «Ελλάδα-Κύπρος 2021-2027», διαπιστώθηκε τα ακόλουθα:

1. Στα ζητήματα της πανίδας, της χλωρίδας και των υλικών περιουσιακών στοιχείων, δεν αναμένονται μεταβολές στρατηγικού επιπέδου από την υλοποίηση του Προγράμματος
2. Η κατάσταση ως προς
 - την περιβαλλοντική επιβάρυνση της ανθρώπινης υγείας,
 - τις συνθήκες διαβίωσης του πληθυσμού,
 - το έδαφος,
 - τα ύδατα,
 - τον αέρα
 - το τοπίο
 - τη βιοποικιλότητα
 - τους κλιματικούς παράγοντες και
 - την πολιτιστική κληρονομιά και
 - τις πολυτροπικές πιέσεις στο περιβάλλον

αναμένεται να βελτιωθεί κατά και μετά την υλοποίηση του προγράμματος, λόγω της σημαντικής μέριμνας και των ανάλογων στόχων και πόρων που έχουν προβλεφθεί στο Πρόγραμμα Διασυνοριακής Συνεργασίας «Ελλάδα-Κύπρος 2021-2027» για τα ζητήματα αυτά.

3. Σε καμία περιβαλλοντική παράμετρο δεν αναμένονται αρνητικές επιπτώσεις από την υλοποίηση του Προγράμματος Διασυνοριακής Συνεργασίας «Ελλάδα-Κύπρος 2021-2027», επομένως δεν απαιτείται να ληφθούν ενεργητικά μέτρα στο τρέχον, πρώιμο επίπεδο σχεδιασμού.

ΕΝΟΤΗΤΑ Γ:

Για την παρακολούθηση των επιπτώσεων του Προγράμματος Διασυνοριακής Συνεργασίας «Ελλάδα-Κύπρος 2021-2027» θα συντάσσεται Διετής Έκθεση και μια τελική έκθεση της παρακολούθησης, κατά τη λήξη της προγραμματικής περιόδου, σύμφωνα με το περιεχόμενο και τη δομή που θα οριστεί από τις αρμόδιες Εθνικές Αρχές. Η παρακολούθηση θα βασιστεί κύρια στη χρήση δεικτών που αναφέρονται στις κύριες περιβαλλοντικές μεταβολές που μπορεί να προκληθούν από το Πρόγραμμα. Η επιλογή του συστήματος δεικτών θα προσδιοριστεί από τις αρμόδιες αρχές σχεδιασμού του Προγράμματος σε συνεννόηση με τις αρμόδιες αρχές περιβάλλοντος.

9 ΔΥΣΚΟΛΙΕΣ ΠΟΥ ΑΝΕΚΥΨΑΝ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΕΚΠΟΝΗΣΗ ΤΗΣ ΣΜΠΕ

Οι συνήθεις δυσκολίες κατά τη φάση εκπόνησης Στρατηγικών Μελετών Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων (ΣΜΠΕ) που ανακύπτουν, αφορούν αφενός στην εξασφάλιση επικαιροποιημένων στοιχείων που είναι απαραίτητα για τη διεξοδική περιγραφή της υφιστάμενης κατάστασης ανθρωπογενούς και φυσικού περιβάλλοντος και αφετέρου στην εξασφάλιση ενός Προσχεδίου του Προγράμματος που είναι απαραίτητο για την διεξοδική εξέταση (εκτίμηση- χαρακτηρισμό- αξιολόγηση) των περιβαλλοντικών επιπτώσεων του Προγράμματος στο περιβάλλον, καθώς γίνεται παράλληλη ετοιμασία του Προγράμματος και εκπόνηση της ΣΜΠΕ.

Στην προκειμένη περίπτωση, οι δυσκολίες αυτές αντιμετωπίστηκαν ομαλώς.

Ειδικότερα:

- ✓ Η έλλειψη συστηματοποίησης των περιβαλλοντικών δεδομένων της διασυνοριακής περιοχής ισοσκελίσθηκε με εξαντλητική συλλογή των διαθέσιμων στοιχείων και επεξεργασία τους ώστε να σχηματισθεί μια συνεκτική και αξιοποιήσιμη, για το στρατηγικό επίπεδο, εικόνα του περιβάλλοντος.
- ✓ Η δεύτερη πρόκληση αντιμετωπίστηκε με την έγκαιρη εξασφάλιση του Προσχεδίου του Προγράμματος και την αξιοποίηση μεθοδολογικού τύπου συγγραμμάτων, για τη διεξοδική εξέταση (εκτίμηση- χαρακτηρισμό- αξιολόγηση) των περιβαλλοντικών επιπτώσεων του Προγράμματος στο περιβάλλον.

Από τα ανωτέρω αναφερόμενα καθίσταται σαφές ότι η ομάδα μελέτης δεν αντιμετώπισε ιδιαίτερα προβλήματα κατά την φάση εκπόνησης της παρούσας μελέτης.

10 ΒΑΣΙΚΕΣ ΜΕΛΕΤΕΣ ΚΑΙ ΕΡΕΥΝΕΣ

Λαμβάνοντας υπόψη όσα προαναφέρθηκαν στο Κεφάλαιο 6 της παρούσας, προκύπτει βάσιμα η διαπίστωση ότι για το περιβάλλον της διασυνοριακής περιοχής δεν εκκρεμεί κάποια κρίσιμη ερευνητική αναγκαιότητα και συνεπώς, τα έργα και οι δραστηριότητες του προγράμματος μπορούν να εγκριθούν με βάση το τρέχον γνωστικό απόθεμα για το περιβάλλον.

Παρά ταύτα, η διερεύνηση ορισμένων πλευρών του περιβάλλοντος της διασυνοριακής περιοχής είναι σημαντική, κυρίως υπό την έννοια ότι μπορεί να οδηγήσει σε λεπτομερέστερη επίγνωση ορισμένων περιβαλλοντικών ζητημάτων που σήμερα είναι γνωστά μόνο σε γενικές γραμμές. Ενώ οι πρώτες σκέψεις γύρω από το ζήτημα της λεπτομερέστερης περιβαλλοντικής επίγνωσης επικεντρώνονται συνήθως στην οικολογική πλευρά, υπάρχει μια σημαντική πτυχή, η οποία έχει ιδιαίτερη βαρύτητα στον αναπτυξιακό σχεδιασμό: η λεπτομερής γνώση οδηγεί σε πιο ισορροπημένα μέτρα προστασίας και οι σταθμίσεις στο πλαίσιο επιδίωξης της αειφόρου ανάπτυξης μπορούν να πραγματοποιούνται πιο αντικειμενικά.

Συμπερασματικά, οι περιβαλλοντικές μελέτες βάσης είναι απαραίτητο να προωθηθούν, για τη διασφάλιση ισορροπίας στις σταθμίσεις της αειφόρου ανάπτυξης. Τέτοιες μελέτες βέβαια, εκφεύγουν των στόχων και του θεματικού πεδίου του υπό μελέτη προγράμματος· η προώθησή τους είναι δυνατή μόνο μέσω κινητοποίησης σε ευρύτερα επίπεδα πολιτικών για το περιβάλλον.

Στην κατεύθυνση αυτή, προτεραιότητες για τις περιβαλλοντικές μελέτες βάσης αποτελούν κυρίως:

α) Μελέτες:

- Γαλάζια ανάπτυξη (Blue Growth). Συνεργασία με τους καθ' ύλην αρμόδιους φορείς για την επεξεργασία και υλοποίηση θαλάσσιων χωροταξικών σχεδίων με προσανατολισμό στην αειφόρο ανάπτυξη και την βελτίωση της διαχείρισης/ απόδοσης των φυσικών πόρων στο σύνολό τους.
- Χαρτογράφηση υφιστάμενων θαλάσσιων δραστηριοτήτων και μελέτη μέτρων για περαιτέρω ενίσχυσή τους και βιώσιμη ανάπτυξη νέων δραστηριοτήτων για ενίσχυση της θαλάσσιας οικονομίας (Blue Growth).
- Μεταφορά τεχνογνωσίας και σύνδεση ΟΤΑ με πανεπιστημιακά ιδρύματα που δραστηριοποιούνται στην διατήρηση του περιβάλλοντος και αρμόδιων υπηρεσιών που εποπτεύουν τη διατήρηση και προώθηση των περιοχών του δικτύου NATURA 2000.
- Μέσω της σχετικής νομοθεσίας για τα νερά και της θεσμοθέτησης των Σχεδίων Διαχείρισης των Λεκανών Απορροής Ποταμών, επιδιώκεται να ισχυροποιηθούν οι μηχανισμοί παρακολούθησης και ελέγχου της ποιότητας (χημικής, βιολογικής και οικολογικής) των υδάτων με άμεσο αποτέλεσμα τη μέτρηση και εντοπισμό των πηγών ρύπανσης και επακόλουθα τον καθορισμό των περιβαλλοντικών επιπτώσεων και μέτρων αποκατάστασης.

β) Έρευνες:

- Η αναβάθμιση της γνώσης για τον υποθαλάσσιο χώρο είναι επίσης αναγκαία. Στο πλαίσιο του προγράμματος της ΕΕ για την έρευνα «Ορίζοντας 2020», στόχος η πλήρης χαρτογράφηση του βυθού όλων των Ευρωπαϊκών Θαλασσών, συμπεριλαμβανομένης και της περιοχής συνεργασίας.
- Ορθολογική διαχείριση εδαφών: προστασία των εδαφών από τη διάβρωση, μείωση της νιτρορύπανσης και ορθολογική λίπανση. Βασικός τομέας έρευνας: χημική και μηχανική ανάλυση εδαφών και αποτύπωση αποτελεσμάτων και προβλημάτων με GIS.

11 ΔΙΑΒΟΥΛΕΥΣΕΙΣ

11.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η παρούσα αποτελεί το 2° παραδοτέο, ήτοι την 1^η Έκθεση Σ.Μ.Π.Ε., η οποία θα διαβιβασθεί για τελική έγκριση στην Αρμόδια Υπηρεσία, ήτοι στη Δ/νση Περιβαλλοντικής Αδειοδότησης του ΥΠΕΝ, όπως προβλέπεται στην ΚΥΑ 107017 (ΦΕΚ 1225 ΤΕΥΧΟΣ Β' / 05.09.2006), για να εκκινήσει η διαδικασία διαβούλευσης με τις αρμόδιες αρχές και η δημοσιοποίησή της στο κοινό.

Μετά τη διεξαγωγή της διαβούλευσης, στο κεφάλαιο αυτό, θα παρουσιασθούν οι εταίροι που συμμετείχαν στη διαβούλευση, θα καταγραφούν τα πρακτικά των διαβουλεύσεων και θα συντεθεί μια σύντομη παρουσίαση του τρόπου με τον οποίο ελήφθησαν υπόψη στην έκθεση Σ.Μ.Π.Ε. τα αποτελέσματα των διαβουλεύσεων.

Τα ανωτέρω θα παρουσιασθούν στο **3° παραδοτέο**, που αφορά την **Τελική Έκθεση της Στρατηγικής Μελέτης Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων**. Πρόκειται για το κύριο παραδοτέο του έργου που, μεταξύ άλλων, θα ενσωματώνει οποιαδήποτε σχόλια των αντίστοιχων εθνικών διαβουλεύσεων και της Επιτροπής Παρακολούθησης και Παραλαβής του Έργου.

11.2 ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΔΙΑΒΟΥΛΕΥΣΗΣ ΣΜΠΕ

Για την έκδοση απόφασης έγκρισης της ΣΜΠΕ, σύμφωνα με το άρθρο 7 της υπ' αριθμόν 107017/28-08-2006 (ΦΕΚ 1225/Β/2006) ΚΥΑ, όπως έχει τροποποιηθεί από την υπ' αριθμόν 40238/25-10-2017 ΚΥΑ (ΦΕΚ 3759/Β/2017) και ισχύει (εφεξής ΚΥΑ-ΣΠΕ), απαραίτητη προϋπόθεση αποτελεί η υποβολή του Προγράμματος σε διαδικασία Στρατηγικής Περιβαλλοντικής Εκτίμησης (ΣΠΕ).

Σύμφωνα με το άρθρο 2 της ΚΥΑ-ΣΠΕ, η ΣΠΕ είναι η διαδικασία εκτίμησης των περιβαλλοντικών επιπτώσεων του Προγράμματος η οποία περιλαμβάνει την εκπόνηση ΣΜΠΕ, τη διεξαγωγή διαβουλεύσεων, τη συνεκτίμηση της ΣΜΠΕ και των αποτελεσμάτων των διαβουλεύσεων κατά τη λήψη απόφασης καθώς και την ενημέρωση σχετικά με την απόφαση αυτή.

Ειδικότερα και σύμφωνα με το άρθρο 7 της ΚΥΑ-ΣΠΕ, όπως ισχύει, η διαδικασία ΣΠΕ έχει ως ακολούθως:

- ❖ Η αρχή σχεδιασμού υποβάλλει αίτηση στην αρμόδια αρχή, συνοδευόμενη από τον φάκελο της ΣΜΠΕ.
Σε περίπτωση που ο φάκελος δεν είναι πλήρης, η αρμόδια αρχή, το αργότερο εντός είκοσι (20) ημερών από την υποβολή του, ενημερώνει εγγράφως την αρχή σχεδιασμού για τις απαιτούμενες πληροφορίες, στοιχεία και τεκμηριώσεις με τα οποία πρέπει να συμπληρωθεί ο φάκελος ή, εφόσον οι συμπληρώσεις είναι μείζονος σημασίας, τον επιστρέφει.
Εφόσον ο φάκελος είναι πλήρης, η διαδικασία προχωράει στο επόμενο βήμα, όπως περιγράφεται ακολούθως.
- ❖ Η αρμόδια αρχή, εντός είκοσι (20) ημερών από την υποβολή του (ή την υποβολή των απαραίτητων συμπληρωματικών στοιχείων εφόσον απαιτούνται), **διαβιβάζει** τον φάκελο:
 - (α) στις κατά περίπτωση δημόσιες αρχές για να εκφράσουν τη γνώμη τους και τις τυχόν παρατηρήσεις τους επί του περιεχομένου του και
 - (β) στην αρμόδια αρχή σχεδιασμού, ώστε να προβεί αυτή σε δημοσιοποίησή του στο κοινό.

Συγκεκριμένα:

α) Διαδικασία διαβούλευσης με τις δημόσιες¹³ αρχές:

α1) Μέσα σε προθεσμία σαράντα πέντε (45) **ημερών από την παραλαβή** του Φακέλου, οι διάφορες δημόσιες αρχές διαβιβάζουν εγγράφως τη γνώμη τους και τις τυχόν παρατηρήσεις τους στην αρμόδια αρχή.

β) Διαδικασία διαβούλευσης με το ενδιαφερόμενο κοινό:

β1) Μέσα σε πέντε (5) ημέρες **από την παραλαβή** του φακέλου, γίνεται η δημοσιοποίηση του φακέλου της ΣΜΠΕ στο κοινό, με ανάρτηση στην επίσημη ιστοσελίδα της αρχής σχεδιασμού ή με δημοσίευση σχετικής ανακοίνωσης σε δύο τουλάχιστον ημερήσιες εφημερίδες.

β2) Μέσα σε τριάντα (30) ημέρες από την δημοσίευση στις εφημερίδες, διατυπώνονται οι απόψεις του ενδιαφερόμενου κοινού.

β3) Μέσα σε σαράντα πέντε (45) ημέρες από την παραλαβή του φακέλου, η αρχή σχεδιασμού συγκεντρώνει και διαβιβάζει στην αρμόδια αρχή τα αποτελέσματα της διαβούλευσης με το ενδιαφερόμενο κοινό.

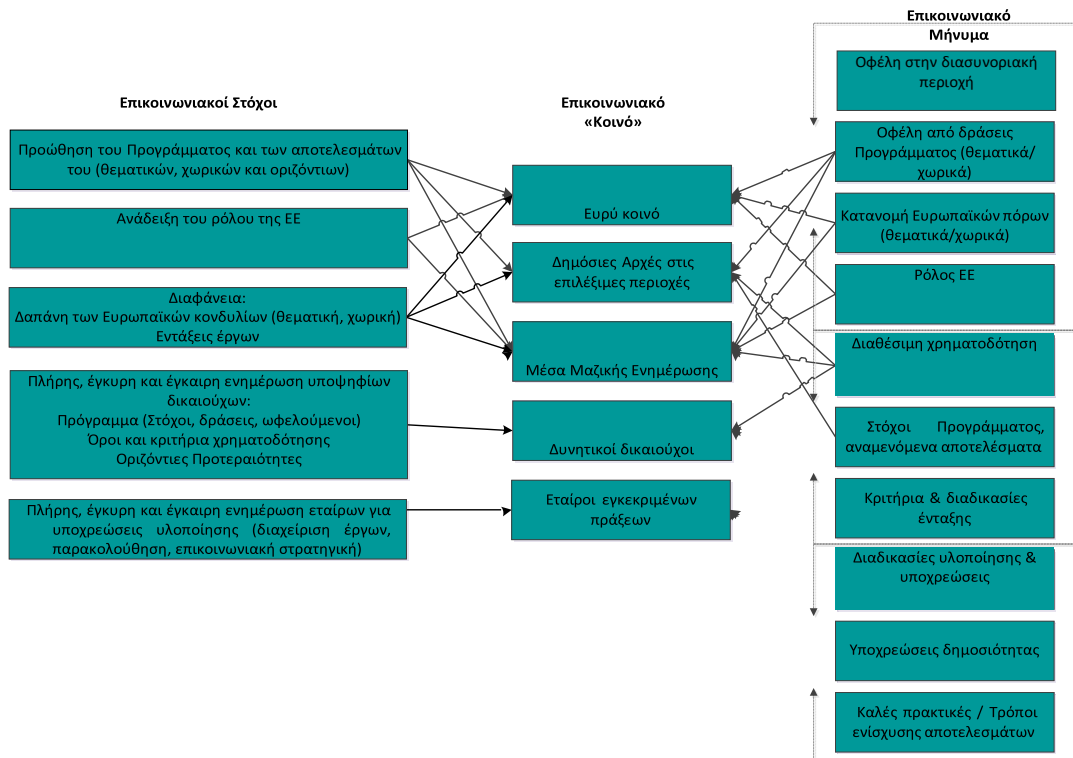
❖ Μέσα σε είκοσι (20) ημέρες από την παρέλευση της προθεσμίας των σαράντα πέντε (45) ημερών, η αρμόδια αρχή, ανεξάρτητα από το αν έχουν διαβιβασθεί ή όχι οι γνωμοδοτήσεις, προβαίνει στην εκπόνηση σχεδίου απόφασης έγκρισης ή μη της ΣΜΠΕ, λαμβάνοντας υπόψη τον φάκελο της ΣΜΠΕ και τα αποτελέσματα των διαβουλεύσεων με τις δημόσιες αρχές και το ενδιαφερόμενο κοινό.

Η απόφαση έγκρισης της ΣΜΠΕ περιλαμβάνει πληροφορίες και στοιχεία: α) σχετικά με τη διαβούλευση με τις δημόσιες αρχές και το ενδιαφερόμενο κοινό, β) για τις διαφοροποιήσεις που τυχόν επιβάλλονται στο Πρόγραμμα από την ενσωμάτωση της περιβαλλοντικής διάστασης, γ) για τους όρους, περιορισμούς και κατευθύνσεις για την προστασία και διαχείριση του περιβάλλοντος που πρέπει να συνοδεύουν την έγκριση του Προγράμματος, δ) για το προβλεπόμενο σύστημα παρακολούθησης των σημαντικών περιβαλλοντικών επιπτώσεων από την εφαρμογή του Προγράμματος, ε) για το χρονικό διάστημα ισχύος της απόφασης.

Στο ακόλουθο διάγραμμα απεικονίζεται εποπτικά η στρατηγική επικοινωνίας του Προγράμματος, στο πλαίσιο της οποίας συμβάλλει καθοριστικά και η διαδικασία διαβούλευσης της ΣΜΠΕ του Προγράμματος, καθώς στοχεύει στην υψηλού επιπέδου προστασία του περιβάλλοντος, εκτιμώντας τις επιπτώσεις που ενδέχεται να έχει το Πρόγραμμα και υιοθετώντας μέτρα αντιμετώπισης στο πρώιμο αυτό στάδιο λήψης αποφάσεων.

¹³ Σημείωση: Ως δημόσιες αρχές νοούνται:

- Υπουργεία Πολιτισμού, Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων, Εμπορικής Ναυτιλίας
- Αρμόδιες κατά περίπτωση Υπηρεσίες του ΥΠΕΝ
- Οργανισμοί Αθήνας ή Θεσσαλονίκης
- Οικείο Περιφερειακό Συμβούλιο
- Στο κατά τομέα αρμόδιο Υπουργείο.

Διάγραμμα 11-1: Στρατηγική Επικοινωνίας του Προγράμματος

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ I: ΚΕΙΜΕΝΑ ΤΕΚΜΗΡΙΩΣΗΣ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ II: ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΣΧΕΔΙΩΝ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ III: ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ – ΠΗΓΕΣ ΑΝΑΦΟΡΑΣ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ IV: ΠΟΡΕΙΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΟΜΑΔΑΣ ΕΡΓΟΥ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Ι: ΚΕΙΜΕΝΑ ΤΕΚΜΗΡΙΩΣΗΣ

Ακολούθως παρουσιάζεται η λεπτομερής μεθοδολογική προσέγγιση που αξιοποιήθηκε για να διαγνωσθούν οι ενδεχόμενες επιπτώσεις του Προγράμματος Συνεργασίας "Ελλάδα-Κύπρος 2021-2027" στο περιβάλλον.

Η εκτίμηση των επιπτώσεων στο περιβάλλον από ένα πρόγραμμα ή σχέδιο εξ αντικειμένου χαρακτηρίζεται από βαθμό αβεβαιότητας, κυρίως διότι:

- οι αδρές γραμμές περιγραφής των έργων και δραστηριοτήτων του προγράμματος ενδέχεται να συσκοτίζουν ως ένα βαθμό τα θέματα εκείνα που κατά την υλοποίηση μπορεί να αποδειχθούν μείζονος περιβαλλοντικής σημασίας, αλλά και
- η ευρύτητα που πρέπει να χαρακτηρίζει την αποτύπωση της κατάστασης του περιβάλλοντος, πριν την έναρξη υλοποίηση του προγράμματος, ενδέχεται να εμποδίσει ως ένα βαθμό την εμπρίθεια με την οποία πρέπει να αντιμετωπισθούν ορισμένες σημαντικές περιβαλλοντικές μεταβολές.

Κατανοώντας αυτές τις εγγενείς αδυναμίες, η ομάδα μελέτης προσανατολίστηκε στη σύνθεση μιας μεθοδολογικής προσέγγισης που να χαρακτηρίζεται από τον *μέγιστο βαθμό αναλυτικότητας που επιτρέπει το στρατηγικό επίπεδο*, ώστε να εντοπισθεί κάθε πιθανό ζήτημα μείζονος περιβαλλοντικής σημασίας, ακόμη και αν, για ορισμένα ζητήματα, η προσέγγιση αυτή ενδέχεται να καταλήγει σε υπερβολικά λεπτομερή ανάλυση. Στη βάση αυτού του σκεπτικού, συντέθηκε μια μεθοδολογία τριών σταδίων. Συνοπτικά:

- Στο πρώτο στάδιο προσδιορίζεται η πιθανότητα να επηρεαστεί κάποια περιβαλλοντική παράμετρος ή δείκτης από μία ή περισσότερες δράσεις του Προγράμματος. Τα δεδομένα που συνεκτιμώνται για τον προσδιορισμό αυτό είναι αφενός τα χαρακτηριστικά των στόχων και των αξόνων του προγράμματος και αφετέρου οι ιδιότητες του περιβάλλοντος της διασυνοριακής περιοχής.
- Στο δεύτερο στάδιο, για τις μεταβολές που εκτιμήθηκαν ως πιθανές, εκτιμώνται τα χαρακτηριστικά των αλλαγών π.χ. η θετική ή αρνητική κατεύθυνση της αλλαγής, η μονιμότητα ή ο περιορισμένος χρόνος παραμονής της κ.ά.
- Στο τρίτο στάδιο, με βάση τα χαρακτηριστικά των επιπτώσεων και σε συνδυασμό με την ευαισθησία του περιβάλλοντος ως προς τη συγκεκριμένη μεταβολή, αξιολογείται η αναγκαιότητα λήψης μέτρων, είτε προς την κατεύθυνση αντιμετώπισης των αρνητικών επιπτώσεων, είτε προς μεγιστοποίηση του περιβαλλοντικού οφέλους από τις θετικές επιπτώσεις.

Η μεθοδολογική προσέγγιση για το κάθε ένα εκ των τριών σταδίων παρουσιάζεται στις ακόλουθες ενότητες.

1.1 Μεθοδολογία του σταδίου προσδιορισμού των επιπτώσεων

Στο στάδιο αυτό αποσκοπείται να εντοπισθούν οι περιβαλλοντικές παράμετροι που ενδέχεται να επηρεαστούν από κάποιο έργο ή δράση του Προγράμματος Συνεργασίας "Ελλάδα-Κύπρος 2021-2027", μαζί με τις αιτίες της επίδρασης.

Για τις ανάγκες του σταδίου αυτού, η **μέθοδος διάγνωσης** συντέθηκε ως μια υβριδική προσέγγιση των μεθόδων που προτείνονται στα σημαντικά συγγράμματα του σχετικού επιστημονικού πεδίου.¹⁴

Αφητηρία της σύνθεσης αποτέλεσε η μέθοδος των κρίσιμων ερωτήσεων του Handbook on SEA for Cohesion Policy, η οποία αξιοποιείται όταν οι μελέτες στρατηγικού επιπέδου οφείλουν να συνδυάζουν ποσοτικά με ποιοτικά μέτρα. Κατά την εφαρμογή της μεθόδου αυτής, ομογενή υποσύνολα του σχεδίου ή προγράμματος υποβάλλονται σε ένα «κόσκινο» (screen) ερωτήσεων ώστε να εκτιμηθεί η πιθανότητα και η κατεύθυνση μεταβολής κάθε περιβαλλοντικής συνιστώσας. *Η βασική διαφορά της μεθόδου που συγκροτήθηκε για την παρούσα μελέτη είναι ότι στρέφει τις κρίσιμες ερωτήσεις από τους περιβαλλοντικούς στόχους στις περιβαλλοντικές παραμέτρους.* Αυτή η επιλογή προωθεί σε σημαντικό βαθμό την αναλυτικότητα της διάγνωσης για τον εξής λόγο: ένας περιβαλλοντικός στόχος (π.χ. η βελτίωση της ποιότητας της ατμόσφαιρας) εξαρτάται από έναν αριθμό περιβαλλοντικών παραμέτρων (π.χ. συγκεντρώσεις NO₂, SO₂, PM₁₀, εκπομπές των ρύπων αυτών ανά τομέα κ.ά.). Στρέφοντας τις κρίσιμες ερωτήσεις στις περιβαλλοντικές παραμέτρους, μπορεί να διαπιστωθεί όχι μόνο εάν το σχέδιο συμβάλλει συνολικά στην επίτευξη του περιβαλλοντικού στόχου, αλλά και ποιες επιμέρους μεταβολές συνθέτουν τη συνολική συμβολή· έτσι, οι περαιτέρω εκτιμήσεις μπορούν να εστιάσουν στους λεπτομερείς αιτιακούς παράγοντες των επιπτώσεων και να προτείνουν κατάλληλα μέτρα.

Για την περιβαλλοντική εκτίμηση του Προγράμματος Συνεργασίας "Ελλάδα-Κύπρος 2021-2027", οι Προτεραιότητες, με τους στόχους από τους οποίους εκπορεύονται και με τις παρεμβάσεις στις οποίες εξειδικεύονται, υποβάλλονται σε μια μακρά σειρά ερωτημάτων του τύπου «ενδέχεται να επιφέρουν μεταβολές στην [περιβαλλοντική παράμετρο ή δείκτης x];». Οι ερωτήσεις ομαδοποιούνται θεματικά στους δεκατριείς περιβαλλοντικούς τομείς *κατάστασης* του σημείου σ' του Παραρτήματος Ι της Οδηγίας 2001/42/ΕΚ και του σημείου Ζ' της ΚΥΑ ΥΠΕΧΩΔΕ/ΕΥΠΕ/οικ.107017/2006 (ΦΕΚ 1225Β/5.9.2006), δηλαδή:

- βιοποικιλότητα,
- πληθυσμός,
- υγεία των ανθρώπων,
- πανίδα,
- χλωρίδα,
- έδαφος,
- ύδατα,
- αέρας,
- κλιματικοί παράγοντες,
- υλικά περιουσιακά στοιχεία,
- πολιτιστική κληρονομιά, συμπεριλαμβανομένης της αρχιτεκτονικής και αρχαιολογικής κληρονομιάς,
- τοπίο

14. Τέτοια συγγράμματα είναι π.χ. το «Handbook on SEA for Cohesion Policy», το «The SEA Manual: a Sourcebook on Strategic Environmental Assessment of Transport Infrastructure Plans and Programmes (the BEACON manual)» και το «Strategic Environmental Assessment in Action»

- σχέσεις μεταξύ των ανωτέρω παραγόντων
- αλλά και σε ορισμένους επιπλέον παράγοντες που αφορούν στις *διατροφικές¹⁵ περιβαλλοντικές πιέσεις*, όπως η διάθεση των αποβλήτων και η ενεργειακή αποτελεσματικότητα.

Όπως αναφέρθηκε, στις κρίσιμες ερωτήσεις υποβάλλονται οι στόχοι πολιτικής του προγράμματος. Αυτό το **επίπεδο ομαδοποίησης** επελέγη ώστε να εξασφαλισθεί ισορροπία μεταξύ σφαιρικότητας και αναλυτικότητας στην εκτίμηση. Πράγματι, μια εκτίμηση σε επίπεδο μεμονωμένης δράσης ή έργου, παρότι θα εξασφάλιζε επαρκές επίπεδο αναλυτικότητας, θα υστερούσε σημαντικά σε ικανότητα διάγνωσης των συνεργιστικών και αθροιστικών επιπτώσεων, αλλά και των επιπτώσεων στρατηγικού επιπέδου, δηλαδή των τάσεων και των δευτερογενών μεταβολών που θα επέφεραν τα οργανωμένα σύνολα των έργων. Από την άλλη πλευρά, η εκτίμηση σε επίπεδο είτε ολόκληρου του προγράμματος είτε γενικών στόχων, θα κάλυπτε το ζήτημα της διάγνωσης των στρατηγικής φύσης μεταβολών αλλά ενδεχομένως θα υπέφερε από μειωμένη αναλυτικότητα.

Τα **κριτήρια** για να εκτιμηθεί εάν σε κάποιον δείκτη κατάστασης ή πίεσης αναμένονται ή όχι μεταβολές επελέγησαν ώστε να αρμόζουν στο στρατηγικό χαρακτήρα της μελέτης αυτής, ως εξής:

- Ως μεταβολές σε ένα δείκτη κατάστασης ή πίεσης νοούνται οι διαφοροποιήσεις που αναμένονται στο επίπεδο αναφοράς του δείκτη, δηλαδή *σε επίπεδο διασυνοριακής περιοχής ή σε μια περιοχή σημαντικά ευρύτερη από αυτή κάθε επιμέρους παρέμβασης*. Συνεπώς, επιπτώσεις τοπικού χαρακτήρα, στην άμεση περιοχή γύρω από κάθε μελλοντικό έργο ή δραστηριότητα του Προγράμματος δεν θεωρούνται ως μεταβολές στρατηγικού χαρακτήρα. Παράλληλα, συνεκτιμάται το γεγονός ότι αυτές οι τοπικού χαρακτήρα μεταβολές μπορούν να προληφθούν ή να αντιμετωπισθούν επαρκώς στα επόμενα στάδια σχεδιασμού, μέσω της διαδικασίας Έγκρισης Περιβαλλοντικών Όρων (ΕΠΟ) των Νόμων 1650/86 και 3010/2002. Με τον τρόπο αυτό εκπληρώνεται και η επιταγή της Οδηγίας 2001/42, αλλά και της ΚΥΑ 107017/2006 (ΦΕΚ 1225B/5.9.2006) για αποφυγή επικαλύψεων των διαδικασιών περιβαλλοντικής εκτίμησης. Ανακεφαλαιώνοντας, οι μεταβολές τοπικού χαρακτήρα επαφίενται προς εκτίμηση και πρόληψη για τα επόμενα στάδια, αυτά των ΕΠΟ, και δεν αναγνωρίζονται ως μεταβολές στρατηγικού χαρακτήρα που θα πρέπει να προληφθούν στο τρέχον επίπεδο εκπόνησης του προγράμματος.
- Επίσης, ως αναμενόμενες μεταβολές θεωρούνται όχι μόνο πρωτογενείς αλλαγές που συνδέονται απ' ευθείας με την υλοποίηση ενός υποσυνόλου έργων, αλλά και *διαφοροποιήσεις που είναι πιθανόν να προκληθούν δευτερογενώς*, αρκεί να διαπερνούν το φίλτρο του πρώτου κριτηρίου.
- Τέλος, τα δύο παραπάνω κριτήρια διάγνωσης χρησιμοποιούνται και για τις διασυνοριακές επιπτώσεις. Ειδικότερα, εάν μια μεταβολή θεωρείται πιθανή σε στρατηγικό επίπεδο, εξετάζεται κατά πόσο η επίπτωση αυτή ενδέχεται να επεκτείνεται και έξω από τα σύνορα της χώρας.

Το **εργαλείο** που δημιουργήθηκε για την εφαρμογή της μεθόδου των κρίσιμων ερωτήσεων είναι ένας πίνακας τριάντα τεσσάρων κρίσιμων ερωτήσεων, σε δεκατέσσερα θεματικά πεδία. Η μορφή και το περιεχόμενο αυτού του πίνακα κρίσιμων ερωτήσεων, παρουσιάζεται ακολούθως.

¹⁵ Οι παράγοντες διατροφικών πιέσεων αναφέρονται σε ζητήματα που οι επιπτώσεις τους διαχέονται σε περισσότερες από μια περιβαλλοντικές συνιστώσες. Για παράδειγμα, ο τρόπος διάθεσης των αποβλήτων είναι δυνατόν να επηρεάσει την ανθρώπινη υγεία, το έδαφος, τα νερά και τη βιοποικιλότητα, καθώς και τις μεταξύ τους σχέσεις.

Εξεταζόμενη Προτεραιότητα: Προτεραιότητα Χ
 Η αιτιολόγηση των απαντήσεων κωδικοποιείται ως εξής:
 ΟΧΙ-Α: Δεν αναμένονται ουσιαστικές μεταβολές. Η εξεταζόμενη Προτεραιότητα και οι παρεμβάσεις που περιλαμβάνει δεν έχουν τη δυνατότητα να μεταβάλλουν ουσιαστικά τη συγκεκριμένη περιβαλλοντική παράμετρο.
 ΟΧΙ-Β: Η περιβαλλοντική παράμετρος προστατεύεται με αυστηρό πάγιο ρυθμιστικό πλαίσιο. Συνεπώς, η αυτονόητη συμμόρφωση του προγράμματος με το πλαίσιο αυτό θα αποτρέψει ενδεχόμενες μεταβολές.
 ΟΧΙ-Γ: Δεν αναμένονται μεταβολές στρατηγικού επιπέδου. Ενδεχόμενες επιπτώσεις θα είναι τοπικού χαρακτήρα και χωρίς διαθεματική έκταση, με δυνατότητα πλήρους αντιμετώπισης σε μεταγενέστερα στάδια περιβαλλοντικής αδειοδότησης του κάθε έργου της παρέμβασης.
 ΝΑΙ+: Είναι πιθανή μεταβολή προς τη θετική κατεύθυνση.
 ΝΑΙ-: Είναι πιθανή μεταβολή προς την αρνητική κατεύθυνση.

α/α	Ερώτηση	Απάντηση	Αιτιολόγηση
1.	Η υλοποίηση του Προγράμματος πρόκειται να μεταβάλει τη βιοποικιλότητα , επηρεάζοντας με ουσιαστικό τρόπο:		
1.1	<ul style="list-style-type: none"> τη συνολική έκταση περιοχών που ανήκουν στο Εθνικό Σύστημα Προστατευόμενων Περιοχών; 		
1.2	<ul style="list-style-type: none"> την ανάσχεση της απώλειας της θαλάσσιας και χερσαίας βιοποικιλότητας; 		
1.3	<ul style="list-style-type: none"> την αποκατάσταση των υπηρεσιών οικοσυστημάτων; 		
2.	Η υλοποίηση του Προγράμματος πρόκειται να μεταβάλει τον πληθυσμό , επηρεάζοντας με ουσιαστικό τρόπο:		
2.1	<ul style="list-style-type: none"> παράγοντες που επηρεάζουν τα κοινωνικοοικονομικά χαρακτηριστικά της περιοχής (απασχόληση, εισόδημα, παραγωγικές δραστηριότητες); 		
2.2	<ul style="list-style-type: none"> παράγοντες που επηρεάζουν τα δημογραφικά χαρακτηριστικά της περιοχής; 		
3.	Η υλοποίηση του Προγράμματος πρόκειται να μεταβάλει την υγεία των ανθρώπων , επηρεάζοντας με ουσιαστικό τρόπο:		
3.1	<ul style="list-style-type: none"> την έκθεση τμημάτων του πληθυσμού σε κίνδυνο; 		
3.2	<ul style="list-style-type: none"> την ποιότητα ζωής μέσω της διαφοροποίησης της έκθεσης σε ρυπαντικά φορτία (ατμόσφαιρα, νερά, έδαφος); 		
4.	Η υλοποίηση του Προγράμματος πρόκειται να μεταβάλει την πανίδα , επηρεάζοντας με ουσιαστικό τρόπο:		
4.1	<ul style="list-style-type: none"> τον αριθμό, τον πληθυσμό ή του βιοτόπους σημαντικών ειδών με μόνιμη παρουσία; 		
4.2	<ul style="list-style-type: none"> τον αριθμό, τον πληθυσμό ή του βιοτόπους σημαντικών ειδών με μη μόνιμη παρουσία (μεταναστευτικά είδη κ.λπ.); 		
4.3	<ul style="list-style-type: none"> το συνολικό αριθμό των ειδών; 		
5.	Η υλοποίηση του Προγράμματος πρόκειται να μεταβάλει την χλωρίδα , επηρεάζοντας με ουσιαστικό τρόπο:		
5.1	<ul style="list-style-type: none"> τον αριθμό ή την εξάπλωση των απειλούμενων ειδών; 		
5.2	<ul style="list-style-type: none"> τον αριθμό ή την εξάπλωση των ενδημικών ειδών; 		
5.3	<ul style="list-style-type: none"> το συνολικό αριθμό ειδών χλωρίδας; 		
6.	Η υλοποίηση του Προγράμματος πρόκειται να μεταβάλει το έδαφος , επηρεάζοντας με ουσιαστικό τρόπο:		
6.1	<ul style="list-style-type: none"> την ποιοτική σύσταση του εδάφους μέσω ρύθμισης των επιπέδων ρύπανσης από στερεά και υγρά απόβλητα; 		
6.2	<ul style="list-style-type: none"> την ανάσχεση της απώλειας εδαφικών πόρων από απερίμωση - διάβρωση; 		
7	Η υλοποίηση του Προγράμματος πρόκειται να μεταβάλει τα ύδατα , επηρεάζοντας με ουσιαστικό τρόπο:		
7.1	<ul style="list-style-type: none"> την διαθεσιμότητα γλυκού νερού στις νησιωτικές περιοχές; 		

7.2	<ul style="list-style-type: none"> • την ποιότητα των επιφανειακών και υπόγειων υδάτων, λόγω των επιπέδων ρύπανσης των επιφανειακών και υπόγειων υδάτων; 		
7.3	<ul style="list-style-type: none"> • την οικολογική κατάσταση των επιφανειακών υδατικών σωμάτων; 		
8.	Η υλοποίηση του Προγράμματος πρόκειται να μεταβάλει την ποιότητα του αέρα , επηρεάζοντας με ουσιαστικό τρόπο:		
8.1	<ul style="list-style-type: none"> • τα επίπεδα ατμοσφαιρικών ρύπων στο υφιστάμενο ατμοσφαιρικό περιβάλλον (PM, O₃, SO₂, NO₂ κ.λπ.); 		
8.2	<ul style="list-style-type: none"> • τη συνολική κατανάλωση ενέργειας ; 		
8.3	<ul style="list-style-type: none"> • το ποσοστό συνεισφοράς στην παραγωγή ενέργειας από ΑΠΕ; 		
9.	Η υλοποίηση του Προγράμματος πρόκειται να μεταβάλει τους κλιματικούς παράγοντες , επηρεάζοντας με ουσιαστικό τρόπο:		
9.1	<ul style="list-style-type: none"> • το σύνολο των εκπεμπόμενων αερίων του θερμοκηπίου; 		
9.2	<ul style="list-style-type: none"> • την κλιματική αλλαγή και τη διαχείριση κινδύνων (πλημμύρες, διαθεσιμότητα νερού κ.α.); 		
10.	Η υλοποίηση του Προγράμματος πρόκειται να μεταβάλει τα υλικά περιουσιακά στοιχεία , επηρεάζοντας με ουσιαστικό τρόπο:		
10.1	<ul style="list-style-type: none"> • το ιδιοκτησιακό καθεστώς ακίνητης περιουσίας; 		
10.2	<ul style="list-style-type: none"> • την υφιστάμενη αξία ιδιωτικών ή δημόσιων περιουσιών; 		
11.	Η υλοποίηση του Προγράμματος πρόκειται να μεταβάλει τη πολιτιστική κληρονομιά , επηρεάζοντας με ουσιαστικό τρόπο:		
11.1	<ul style="list-style-type: none"> • τα μνημεία της πολιτιστικής κληρονομιάς; 		
11.2	<ul style="list-style-type: none"> • τον σύγχρονο πολιτισμό και τις πολιτιστικές εκδηλώσεις υψηλής ποιότητας; 		
12.	Η υλοποίηση του Προγράμματος πρόκειται να μεταβάλει το τοπίο , επηρεάζοντας με ουσιαστικό τρόπο:		
12.1	<ul style="list-style-type: none"> • την αντιληπτικότητα περιοχών με φυσικό κάλλος; 		
12.2	<ul style="list-style-type: none"> • την αντιληπτικότητα περιοχών με αξιόλογο ανθρωπογενές τοπίο; 		
13.	Η υλοποίηση του Προγράμματος έχει τη δυνατότητα να προκαλέσει μεταβολές στις διατροφικές πιέσεις προς το περιβάλλον, επηρεάζοντας με ουσιαστικό τρόπο		
13.1	<ul style="list-style-type: none"> • την διαχείριση των στερεών και υγρών αποβλήτων; 		
13.2	<ul style="list-style-type: none"> • την επαναχρησιμοποίηση των αποβλήτων; 		
13.3	<ul style="list-style-type: none"> • την εξασφάλιση ενέργειας από τις πρακτικές διαχείρισης των αποβλήτων; 		
13.4	<ul style="list-style-type: none"> • την αποδοτικότητα των πόρων; 		
14.	Η υλοποίηση του Προγράμματος πρόκειται να συνοδεύεται από επιπτώσεις εκτός της περιοχής συνεργασίας όπως:		
14.1	<ul style="list-style-type: none"> • διασυνοριακές επιπτώσεις σε άλλες χώρες της Μεσογείου; 		

Συνοψίζοντας, στο στάδιο του προσδιορισμού των επιπτώσεων, επιχειρείται μια διαλογή με κριτήρια στρατηγικού επιπέδου, ώστε το επόμενο στάδιο να εστιάζει μόνο σε ουσιαστικές μεταβολές, που αναμένονται σε επίπεδο διασυνοριακής περιοχής ή περιοχής με σημαντική έκταση. Με τον τρόπο αυτό, στο στάδιο του χαρακτηρισμού, περνούν μόνο οι περιβαλλοντικοί παράγοντες που είναι πιθανόν να επηρεαστούν, μαζί με τις αιτίες που τους επηρεάζουν.

1.2 Μεθοδολογία του σταδίου χαρακτηρισμού των επιπτώσεων

Για τις επιπτώσεις που εισέρχονται στο στάδιο αυτό, προσδιορίζονται οκτώ ιδιότητες, οι εξής:

- η κατεύθυνση της επίπτωσης, δηλαδή εάν πρόκειται για θετική ή αρνητική μεταβολή,
- η έκταση της επίπτωσης, δηλαδή η εκτιμώμενη γεωγραφική της εξάπλωση,
- η ένταση της επίπτωσης με όρους τάξης μεγέθους, δηλαδή εάν πρόκειται για μικρής, μέσης ή μεγάλης έντασης μεταβολή,
- ο μηχανισμός εμφάνισης, δηλαδή εάν πρόκειται για πρωτογενή ή δευτερογενή επίπτωση,
- ο χρονικός ορίζοντας της μεταβολής, δηλαδή εάν πρόκειται για βραχυ-, μεσο- ή μακροπρόθεσμη αλλαγή,
- η συσσώρευση ή/και η συνέργεια που η υπό χαρακτηρισμό μεταβολή μπορεί να παρουσιάσει είτε με άλλες επιπτώσεις του προγράμματος είτε με άλλα περιβαλλοντικά προβλήματα της περιοχής,
- η δυνατότητα πρόληψης και
- η δυνατότητα εκ των υστέρων αντιμετώπισης.

Ο προσδιορισμός των ιδιοτήτων αυτών για κάθε επίπτωση πραγματοποιείται λαμβάνοντας υπόψη αφενός την κατάσταση της επηρεαζόμενης περιβαλλοντικής συνιστώσας στην διασυνοριακή περιοχή και αφετέρου τους αιτιακούς παράγοντες που προκαλούν την επίπτωση, βάσει των σχετικών χαρακτηριστικών του Προγράμματος.

Αφού ολοκληρωθεί ο προσδιορισμός των συνολικά οκτώ χαρακτηριστικών για κάθε μεταβολή που εκτιμήθηκε ως πιθανή, δημιουργείται ένας συνοπτικός, αλλά ιδιαίτερα χρήσιμος, πίνακας των επιπτώσεων. Εκεί, μπορούν εύκολα να διαχωριστούν οι θετικές επιδράσεις από τις αρνητικές περιβαλλοντικές επιπτώσεις. Οι τελευταίες, καθώς και οι θετικές επιδράσεις που έχουν περιθώρια περαιτέρω βελτίωσης, οδηγούνται στο τρίτο στάδιο, ώστε να αξιολογηθεί η αναγκαιότητα και η δυνατότητα λήψης μέτρων.

1.3 Μεθοδολογία του σταδίου αξιολόγησης των επιπτώσεων

Ο σκοπός του σταδίου αυτού είναι να αξιολογήσει τα χαρακτηριστικά κάθε επίπτωσης ώστε αφενός να διαπιστωθεί εάν η ένταση, η έκταση, η δυνατότητα πρόληψης, η αντιστάθμιση ή μη από άλλες επιπτώσεις και οι άλλες ιδιότητες της επίπτωσης επιτρέπουν τη λήψη μέτρων και αφετέρου, σε καταφατική περίπτωση, να εντοπισθεί το είδος των μέτρων που προσφέρεται περισσότερο για την πρόληψη ή την αντιμετώπιση των ενδεχόμενων αρνητικών συνεπειών.

Το **βασικό κριτήριο αξιολόγησης** της αναγκαιότητας ή μη για λήψη μέτρων στο παρόν επίπεδο εκπόνησης του προγράμματος εκπορεύεται τόσο από την Οδηγία 2001/42/ΕΚ και την ΚΥΑ με α.π. ΥΠΕΧΩΔΕ/ΕΥΠΕ/107017/28.8.2006 όσο και από τη φύση και τη διαδοχή των σταδίων σχεδιασμού. Το κριτήριο αυτό είναι:

«Θα πρέπει να ληφθούν ενεργητικά μέτρα στο τρέχον, πρώιμο επίπεδο σχεδιασμού, ή η επίπτωση μπορεί να αντιμετωπισθεί αποτελεσματικά σε επόμενα ωριμότερα στάδια σχεδιασμού;»

Η αιτιολόγηση της προσέγγισης αυτής έχει ως εξής:

- Στο τρέχον, στρατηγικό στάδιο σχεδιασμού, τα χαρακτηριστικά των έργων και των δράσεων είναι γνωστά μόνο σε αδρό βαθμό, ενώ σε επόμενα στάδια θα συγκεκριμενοποιηθούν περισσότερο. Για

το λόγο αυτό, τα ωριμότερα εκείνα στάδια είναι προσφορότερα για λήψη λεπτομερών μέτρων και την αξιολόγηση της αποτελεσματικότητάς τους.

- Η διαδικασία για τη λήψη μέτρων ανά έργο ή δράση είναι γνωστή και καθιερωμένη: πρόκειται για τη διαδικασία Έγκρισης Περιβαλλοντικών Όρων (ΕΠΟ) που καθορίζεται στους Νόμους 1650/1986 και 3010/2002, καθώς και στις κατ' επιταγήν αυτών ΚΥΑ. Συνεπώς, για τα ζητήματα που μπορούν αποτελεσματικά να αντιμετωπιστούν κατά την ΕΠΟ, το στάδιο εκείνο είναι προσφορότερο.
- Παράλληλα, στο τρέχον στάδιο προγραμματισμού, θα πρέπει να εξεταστούν τα οργανωμένα σύνολα έργων ως προς το σφαιρικό τους περιβαλλοντικό αποτύπωμα, δηλαδή ως προς τις συνολικές αλλαγές που θα επέλθουν από την υλοποίησή τους. *Η υπερβολική προσήλωση στην αντιμετώπιση ανά έργο ή δράση, ενδέχεται να υποβαθμίσει τη δυνατότητα σφαιρικής εκτίμησης.*
- Τέλος, λαμβάνεται υπόψη η φύση της επίπτωσης, καθώς και αυτή των ενδεχόμενων μέτρων. Εάν τα μέτρα εκφεύγουν από το επίπεδο του έργου, τότε η αντιμετώπιση της επίπτωσης πρέπει να πραγματοποιηθεί σε στρατηγικό επίπεδο.

Για την ομαλή και αξιόπιστη **εφαρμογή του κριτηρίου** που διατυπώθηκε πιο πάνω, εξετάζονται μια σειρά από ιδιότητες της περιβαλλοντικής μεταβολής:

- ✓ Η μεταβολή προέρχεται από ένα ή από περισσότερα έργα/δράσεις; Αν οι αιτίες εντοπίζονται σε ένα μόνο έργο, το γεγονός αυτό είναι ένας καλός δείκτης για την παραπομπή της αντιμετώπισης στη διαδικασία ΕΠΟ του συγκεκριμένου έργου. Αντίθετα, εάν η μεταβολή προέρχεται από συνδυασμό έργων και δράσεων, τότε στο τρέχον στάδιο απαιτούνται ενέργειες συντονισμού και μέτρα για τη συνολική αντιμετώπιση της επίπτωσης.
- ✓ Η χωρική εξάπλωση της μεταβολής περιορίζεται στην περιοχή επίδρασης ενός ή περισσότερων έργων; Αν η απάντηση είναι καταφατική, η αντιμετώπιση στη διαδικασία ΕΠΟ είναι μάλλον προσφορότερη. Αν όμως η εξάπλωση της μεταβολής είναι ευρύτερη της περιοχής επίδρασης των έργων ή δράσεων το τρέχον, στρατηγικό επίπεδο είναι το προσφορότερο για την αντιμετώπιση.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΙΙ: ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΣΧΕΔΙΩΝ

A/A	ΤΙΤΛΟΣ ΧΑΡΤΗ	ΚΛΙΜΑΚΑ
1.	ΠΕΡΙΟΧΗ ΜΕΛΕΤΗΣ – ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΑ ΟΡΙΑ	1:1.000.000
2.	ΚΑΛΥΨΗ ΓΗΣ (CORINE LAND COVER)	1:1.000.000
3.	ΠΡΟΣΤΑΤΕΥΟΜΕΝΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ - NATURA 2000	1:1.000.000

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΙΙΙ: ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ – ΠΗΓΕΣ ΑΝΑΦΟΡΑΣ

1. PLANET S.A, επικαιροποίηση της πρώτης Αξιολόγησης της πορείας εφαρμογής και της Επικοινωνίας και Αξιολόγηση Επιπτώσεων του Προγράμματος Συνεργασίας «INTERREG V-A ΕΛ- ΛΑΔΑ- ΚΥΠΡΟΣ 2014-2020» του Στόχου Ευρωπαϊκή Εδαφική Συνεργασία”, Μάιος 2021
2. Ευρωπαϊκός Οργανισμός Περιβάλλοντος, 2019, Το Ευρωπαϊκό περιβάλλον Κατάσταση και προοπτικές 2020
3. COM(2019) 640 final. Η Ευρωπαϊκή Πράσινη Συμφωνία.
4. COM(2013) 169: Πράσινη Βίβλος Πλαίσιο για τις πολιτικές που αφορούν το κλίμα και την ενέργεια με χρονικό ορίζοντα το έτος 2030.
5. COM (2011) 244 τελικό. Η ασφάλεια ζωής μας, το φυσικό μας κεφάλαιο: στρατηγική της ΕΕ για τη βιοποικιλότητα με ορίζοντα το 2020. Ανακοίνωση της Επιτροπής στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο, την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και την Επιτροπή των Περιφερειών (Βρυξέλες).
6. COM(2020) 652 final. Proposal for a Decision of the European Parliament and of the Council on a General Union Environment Action Programme to 2030.
7. Χ. Ζερεφός σε συνεργασία με τη συντακτική ομάδα του περιοδικού, Φωτοχημική δραστηριότητα και παράγοντες τροποποίησης της υπεριώδους ηλιακής ακτινοβολίας - Η Μεσόγειος πεδίο μετρήσεων για την ατμοσφαιρική ρύπανση, Των Ερευνών Ανάλεκτα (περιοδικό της Γραμματείας Επιτροπής Ερευνών ΑΠΘ), τεύχος 1, Θεσσαλονίκη, Δεκέμβριος 2000, www.rc.auth.gr/analekta/
8. Ζανής, Π., Τροποσφαιρικό Όζον Αστικό ή Παγκόσμιο πρόβλημα ρύπανσης;, δημοσίευση στο πλαίσιο των θεμάτων του ΠΜΣ Φυσικής Περιβάλλοντος, <http://lap.phys.auth.gr/pms/>
9. Εθνικό Κέντρο Περιβάλλοντος & Αειφόρου Ανάπτυξης (ΕΚΠΑΑ), επικαιροποίηση Έκθεσης Κατάστασης Περιβάλλοντος 2019 <https://necca.gov.gr/category/ektheseis/>
10. Ειδική Γραμματεία Υδάτων (ΕΓΥ), Προκαταρκτική Αξιολόγηση Κινδύνων Πλημμύρας σύμφωνα με την Οδηγία 2007/60/ΕΚ, κατ’ εφαρμογή της ΚΥΑ ΗΠ 31822/1542/Ε103.
11. Περιοχές Δικτύου Natura 2000. (<https://geodata.gov.gr/dataset/to-diktuo-natura2000-kai-prostateuomenes-periokhes>).
12. ΕΛΣΤΑΤ, 2019. Υπολογιζόμενος πληθυσμός και Μεταναστευτικές Ροές, 31 Δεκεμβρίου 2019 (<https://www.statistics.gr/documents/20181/79d452ad-8f9ec6eb-9f0e-82916e714866>).
13. Εθνικό Σχέδιο για την Ενέργεια και το Κλίμα (ΕΣΕΚ) (ΦΕΚ 4893/Β/31.12.2019).
14. Χάρτης Natura για Ελλάδα και Κύπρο, Natura 2000 Network Viewer (europa.eu).- Official Journal of the European Union (2011), COMMISSION IMPLEMENTING DECISION of 11 July 2011 concerning a site information format for Natura 2000 sites.
15. Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Οδηγία 2008/50/εκ του ΕΚ και του Συμβουλίου, για την ποιότητα του ατμοσφαιρικού αέρα και καθαρότερο αέρα για την Ευρώπη. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/HTML/?uri=CELEX:32008L0050&from=el>
16. Σχέδιο Δίκαιης Αναπτυξιακής Μετάβασης , Σχέδιο-Δίκαιης-Αναπτυξιακής-Μετάβασης-λιγνιτικών-περιοχών_fin-cons.pdf (opengov.gr).
17. Εθνική Επιτροπή για την Καταπολέμηση της Ερημοποίησης (GNCCD), Το Εθνικό Σχέδιο Δράσης κατά της ερημοποίησης, Ιούλιο 2001 Υπ. Απόφαση 974/27-7-2001, ΦΕΚ 99605/3719
18. Ευρωπαϊκό Ελεγκτικό Συνέδριο, 2018, Καταπολέμηση της ερημοποίησης στην ΕΕ: διογκούμενη απειλή που χρήζει περαιτέρω δράσης
19. Ειδική Γραμματεία Υδάτων (ΕΓΥ), Προκαταρκτική Αξιολόγηση Κινδύνων Πλημμύρας σύμφωνα με την Οδηγία 2007/60/ΕΚ, κατ’ εφαρμογή της ΚΥΑ ΗΠ 31822/1542/Ε103.
20. ΟΟΣΑ, 2020. Αξιολογήσεις Περιβαλλοντικών Επιδόσεων: Ελλάδα 2020 (σύνοψη).
21. ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ, 2020. Έκθεση χρηματοπιστωτικής σταθερότητας.

22. Ανακοίνωση της Επιτροπής (2021/C 58/01) «Τεχνική καθοδήγηση σχετικά με την εφαρμογή της αρχής της «μη πρόκλησης σημαντικής βλάβης» στο πλαίσιο του κανονισμού για τη θέσπιση του Μηχανισμού Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας» ([https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52021XC0218\(01\)&from=EN](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52021XC0218(01)&from=EN)).
23. Πληροφορίες σχετικά με τον Κανονισμό (ΕΕ) 2020/852 για τη θέσπιση πλαισίου για τη διευκόλυνση των βιώσιμων επενδύσεων (https://ec.europa.eu/info/law/sustainable-finance-taxonomy-regulation-eu-2020-852_el).
24. Hans Bruyninckx, EEA Executive Director, 2021, The European environment — state and outlook 2020: knowledge for transition to a sustainable Europe,
25. Yale Center for Environmental Law and Policy, University of Yale and Center for International Earth Science Information Network, Columbia University,
26. Greening Regional Development Programmes Network, Handbook on SEA for Cohesion Policy

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ IV: ΠΟΡΕΙΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΟΜΑΔΑΣ ΕΡΓΟΥ

Η ομάδα έργου προσπάθησε να αντιμετωπίσει τις συνήθεις δυσκολίες κατά τη φάση εκπόνησης Στρατηγικών Μελετών Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων (ΣΜΠΕ) που ανακύπτουν, αφορούν αφενός στην εξασφάλιση επικαιροποιημένων στοιχείων που είναι απαραίτητα για τη διεξοδική περιγραφή της υφιστάμενης κατάστασης ανθρωπογενούς και φυσικού περιβάλλοντος και αφετέρου στην εξασφάλιση ενός Προσχεδίου του Προγράμματος που είναι απαραίτητο για την διεξοδική εξέταση (εκτίμηση- χαρακτηρισμό- αξιολόγηση) των περιβαλλοντικών επιπτώσεων του Προγράμματος στο περιβάλλον, καθώς γίνεται παράλληλη ετοιμασία του Προγράμματος και εκπόνηση της ΣΜΠΕ.

Στην προκείμενη περίπτωση, οι δυσκολίες αυτές αντιμετωπίστηκαν ομαλώς.

Ειδικότερα:

- ✓ Η έλλειψη συστηματοποίησης των περιβαλλοντικών δεδομένων της διασυνοριακής περιοχής ισοσκελίσθηκε με εξαντλητική συλλογή των διαθέσιμων στοιχείων και επεξεργασία τους ώστε να σχηματισθεί μια συνεκτική και αξιοποιήσιμη, για το στρατηγικό επίπεδο, εικόνα του περιβάλλοντος.
- ✓ Η δεύτερη πρόκληση αντιμετωπίστηκε με την έγκαιρη εξασφάλιση του Προσχεδίου του Προγράμματος και την αξιοποίηση μεθοδολογικού τύπου συγγραμμάτων, για τη διεξοδική εξέταση (εκτίμηση- χαρακτηρισμό- αξιολόγηση) των περιβαλλοντικών επιπτώσεων του Προγράμματος στο περιβάλλον.

Από τα ανωτέρω αναφερόμενα καθίσταται σαφές ότι η ομάδα μελέτης δεν αντιμετώπισε ιδιαίτερα προβλήματα κατά την φάση εκπόνησης της παρούσας μελέτης και η πορεία υλοποίησης της μελέτης διεξήχθη κανονικά.

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκά Διαρθρωτικά
και Επενδυτικά Ταμεία

Με τη συγχρηματοδότηση της
Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

+30 210 9769560

www.eeogroup.gr

+30 210 9705762

info@eeogroup.gr